

Rättsväsendet

4

Förslag till statsbudget för 2006

Rättsväsendet

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	7
2	Rättsväsendet	9
2.1	Vad utgiftsområdet omfattar.....	9
2.2	Utgiftsutveckling	9
3	Politikområde Rättsväsendet	11
3.1	Politikområdets omfattning	11
3.2	Utgiftsutveckling	12
3.3	Mål för rättsväsendet inklusive kriminalpolitiken	13
3.4	Politikens inriktning	14
3.4.1	Reformeringen av rättsväsendet fortsätter	14
3.4.2	Verksamhetsområde 1 Brottsförebyggande arbete.....	26
3.4.3	Verksamhetsområde 2 Utredning och lagföring.....	32
3.4.4	Verksamhetsområde 3 Dömande verksamhet.....	40
3.4.5	Verksamhetsområde 4 Verkställighet av påföljd.....	44
3.4.6	Verksamhetsområde 5 Reparativ verksamhet	50
3.4.7	Verksamhetsområde 6 Övrig verksamhet	55
3.5	Resultatbedömning.....	55
3.5.1	Brottsförebyggande arbete	55
3.5.2	Utredning och lagföring	72
3.5.3	Dömande verksamhet	94
3.5.4	Verkställighet av påföljd	103
3.5.5	Reparativ verksamhet.....	110
3.5.6	Övrig verksamhet.....	113
3.5.7	Organisationsstyrning	114
3.6	Revisionens iakttagelser.....	131
3.6.1	Polisväsendet	131
3.6.2	Åklagarväsendet	131
3.6.3	Domstolsväsendet.....	131
3.6.4	Kriminalvården.....	131
3.6.5	Övriga myndigheter	131
3.7	Budgetförslag	132
3.8	Kustbevakningen.....	148

Tabellförteckning

Anslagsbelopp.....	7
2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområdet.....	9
2.2 Härledning av ramnivån 2006–2008 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet.....	9
2.3 Ramnivå 2006 realekonomiskt fördelad Utgiftsområde 4 Rättsväsendet.....	10
3.1 Utgiftsutveckling inom politikområdet.....	12
3.2 Ramförstärkningar 2005–2008	13
3.3 Tingsrätternas, hovrätternas, länsrätternas och kammarrätternas måluppfyllelse.....	95
3.4 Högsta domstolens och Regeringsrättens måluppfyllelse.....	96
3.5 Dygnskostnad per producerat vård dygn på anstalt åren 2002–2004	103
3.6 Fördelningen av frivårdsklienter dömda i medeltal och dygnskostnad för frivård åren 2002–2004.....	104
3.7 Sysselsättningstimmar vid anstalt 2002–2004.....	105
3.8 Utgiftsutveckling 1994–2005.....	132
3.9 Anslagsutveckling.....	133
3.10 Offentligrättslig verksamhet	133
3.11 Uppdragsverksamhet	133
3.12 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:1 Polisorganisationen.....	134
3.13 Anslagsutveckling.....	134
3.14 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:2 Säkerhetspolisen.....	135
3.15 Anslagsutveckling.....	135
3.16 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:3 Åklagarorganisationen.....	136
3.17 Anslagsutveckling.....	136
3.18 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:4 Ekobrottsmyndigheten	136
3.19 Anslagsutveckling.....	137
3.20 Offentligrättslig verksamhet	137
3.21 Härledning av ramnivån 2006–2008, för 4:5 Domstolsväsendet m.m.	138
3.22 Anslagsutveckling.....	139
3.23 Avgiftsbelagd verksamhet	139
3.24 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:6 Kriminalvården.....	140
3.25 Anslagsutveckling.....	140
3.26 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:7 Brottsförebyggande rådet.....	141
3.27 Anslagsutveckling.....	141
3.28 Offentligrättslig verksamhet	141
3.29 Uppdragsverksamhet. Rättskemi	141
3.30 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:8 Rättsmedicinalverket	142
3.31 Anslagsutveckling.....	142
3.32 Härledning av ramnivån 2006–2008. för 4:9 Gentekniknämnden	142
3.33 Anslagsutveckling.....	143
3.34 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:10 Brottsoffermyndigheten.....	143
3.35 Anslagsutveckling.....	143

3.36 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:11 Ersättning för skador på grund av brott	144
3.37 Anslagsutveckling	144
3.38 Härledning av ramnivån 2006–2008, för 4:12 Rättshjälpkostnader m.m.....	146
3.39 Anslagsutveckling	146
3.40 Härledning av anslagsnivån 2005–2007, för 4:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	146
3.41 Anslagsutveckling	146
3.42 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	147
3.43 Anslagsutveckling	147
3.44 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete.....	148

Diagramförteckning

3.1 Frivårdsklienter (i medeltal) 2002–2004	104
3.2 Avvikelser direkt från sluten anstalt per 100 000 vård dygn 1995–2004.....	108

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för 2006 anvisar anslagen under utgiftsområde 4 *Rättsväsendet* enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	Anslagstyp	
4:1 Polisorganisationen	Ramanslag	15 674 018
4:2 Säkerhetspolisen	Ramanslag	698 631
4:3 Åklagarmyndigheten	Ramanslag	862 424
4:4 Ekobrottsmyndigheten	Ramanslag	350 429
4:5 Domstolsväsendet m.m.	Ramanslag	4 074 140
4:6 Kriminalvården	Ramanslag	5 729 965
4:7 Brottsförebyggande rådet	Ramanslag	60 116
4:8 Rättsmedicinalverket	Ramanslag	227 312
4:9 Gentekniknämnden	Ramanslag	3 843
4:10 Brottsoffermyndigheten	Ramanslag	27 449
4:11 Ersättning för skador på grund av brott	Ramanslag	83 474
4:12 Rättshjälpkostnader m.m.	Ramanslag	1 199 214
4:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	Ramanslag	21 163
4:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	Ramanslag	3 578
4:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	Ramanslag	7 157
Summa		29 022 913

2 Rättsväsendet

2.1 Vad utgiftsområdet omfattar

Utgiftsområdet omfattar ett politikområde, Rättsväsendet.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområdet

Miljoner kronor

	Utfall 2004	Budget 2005 ¹	Prognos 2005	Förslag 2006	Beräknat 2007	Beräknat 2008
Politikområde Rättsväsendet	26 318	27 962	27 680	29 023	30 744	31 231
Totalt för utgiftsområde 4	26 318	27 962	27 680	29 023	30 744	31 231

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/05:FiU21), och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

Som framgår av tabell 3.1 omfattar politikområde Rättsväsendet 29 miljarder kronor. Ca 16,4 miljarder kronor används för polisväsendet, 1,2 miljarder kronor för åklagarväsendet, 4 miljarder kronor för domstolsväsendet och 5,7 miljarder kronor för kriminalvården. Den övriga verksamheten inom rättsväsendet är Brottsförebyggande rådet, Rättsmedicinalverket, Gentekniknämnden, Brottsoffermyndigheten, ersättning för skador på grund av brott, rättshjälpskostnader och kostnader för vissa skaderegleringar. Dessa verksamheter förbrukar sammantaget 1,7 miljarder kronor, varav huvudparten (ca 1,2 miljarder kronor) avser utgifter på anslaget 4:12 *Rättshjälpskostnader m.m.* (se tabell 3.1).

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2006–2008
Utgiftsområde 4 Rättsväsendet**

Miljoner kronor

	2006	2007	2008
Anvisat 2005¹	27 297	27 297	27 297
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning	518	950	1 422
Beslut	1 133	2 370	2 376
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym			
Överföring till/från andra utgiftsområden	65	109	108
Övrigt	9	19	28
Ny ramnivå	29 023	30 744	31 231

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU11). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2006 realekonomiskt fördelad
Utgiftsområde 4 Rättsväsendet***Miljoner kronor*

	2006
Transfereringar ¹	1 502 199
Verksamhetsutgifter ²	27 479 978
Investeringar ³	40 736
Summa Ramnivå	29 022 913

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som de statliga myndigheterna använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3 Politikområde Rättsväsendet

3.1 Politikområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom politikområdet avser kriminalpolitiskt inriktad verksamhet. I övrigt är rättsväsendets verksamhet främst inriktad på att avgöra rättsliga tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna samt att handlägga en mängd olika typer av ärenden. Den kriminalpolitiskt inriktade verksamheten syftar framför allt till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, att förebygga brott, att utreda brott, att se till att den som begått brott lagförs, att verkställa påföljder och rättsliga anspråk och att ge stöd till dem som drabbats av brott. Det internationella samarbetet utgör en ökande andel av politikområdets verksamhet. Politikområdet innefattar myndigheter inom domstols-, polis- och åklagarväsendena samt kriminalvården. Dessutom ingår Brottsförebyggande rådet, Rättsmedicinalverket, Gentekniknämnden och Brottsoffermyndigheten. Inom politikområdet arbetar även myndigheter inom andra utgiftsområden, bl.a. Kustbevakningen.

Polisväsendet

Rikspolisstyrelsen (RPS) är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet och har tillsyn över detta. Till Rikspolisstyrelsen hör Säkerhetspolisen, Rikskriminalpolisen och Polishögskolan. Styrelsen är chefsmyndighet för Statens kriminaltekniska laboratorium. Rikspolisstyrelsen ingår också i samverkansområdena Spridning av allvarliga smittämnen, giftiga kemikalier och radioaktiva ämnen samt Skydd, undsättning och vård. Samverkansområdena redovisas under

utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet.

I varje län finns en polismyndighet som ansvarar för polisverksamheten där.

Åklagarväsendet

Åklagarmyndigheten är central förvaltningsmyndighet för åklagarväsendet och leds av riksåklagaren. Myndighetens centrala ledningsnivå består av riksåklagarens kansli och fyra utvecklingscenter, lokaliserade i Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå. På lokal operativ nivå bedrivs verksamheten vid 43 åklagarkammare.

Även Ekobrottsmyndigheten är en åklagarmyndighet inom åklagarväsendet. Ekobrottsmyndigheten ansvarar för ekobrottsbekämpningen i Stockholms län, Skåne län, Västra Götalands län, Hallands län, Blekinge län samt Gotlands län.

Domstolsväsendet

Domstolsverket (DV) är central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, hyres- och arrendenämnderna samt Rättshjälpsmyndigheten.

Allmänna domstolar är tingsrätterna, de sex hovrätterna och Högsta domstolen. Allmänna förvaltningsdomstolar är länsrätterna, de fyra kammarrätterna och Regeringsrätten.

Kriminalvården

Kriminalvårdsstyrelsen (KVS) är central förvaltningsmyndighet för all kriminalvårdsverksamhet. Styrelsen är chefsmyndighet för 35 lokala kriminalvårdsmyndigheter och för Transporttjänsten. I administrativt hänseende är styrelsen chefsmyndighet även för Kriminalvårdsnämnden och de 30 övervakningsnämnderna. Regeringen har i propositionen Kriminalvården – en myndighet (prop. 2004/05:176) föreslagit att de nuvarande lokala myndigheterna, Transporttjänsten och Kriminalvårdsstyrelsen skall organiseras som en myndighet från den 1 januari 2006.

Övriga myndigheter

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) är ett stabsorgan under regeringen och ett expertorgan inom rättsväsendet. Rådets huvudsakliga upp-

gifter är utveckling, utvärdering, tillämpad forskning och information inom det kriminalpolitiska området.

Rättsmedicinalverket (RMV) är central förvaltningsmyndighet för rättspsykiatrisk, rättsmedicinsk, rättskemisk och rättsgenetisk verksamhet i den utsträckning sådana frågor inte handläggs av någon annan statlig myndighet.

Gentekniknämnden skall bl.a. följa den nationella och internationella utvecklingen på genteknikområdet, bevaka de etiska frågorna samt bedriva rådgivande och upplysande verksamhet.

Brottsoffermyndighetens (BrOM) huvudsakliga uppgifter är att främja brottsoffers rättigheter, att bevaka deras behov och intressen samt att verka för att den som är berättigad till brottsskadeersättning får sådan. Vid myndigheten finns en särskild nämnd som prövar vissa ärenden om brottsskadeersättning och ett råd som prövar frågor om bidrag från brottsofferfonden.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom politikområdet

Miljoner kronor

	Utfall 2004	Budget 2005 ¹	Prognos 2005	Förslag 2006	Beräknat 2007	Beräknat 2008
4:1 Polisorganisationen	14 194,9	14 960,1	14 805,8	15 674,0	16 669,6	16 955,7
4:2 Säkerhetspolisen	593,8	645,0	636,2	698,6	713,0	724,6
4:3 Åklagarmyndigheten	812,4	848,9	837,5	862,4	900,6	915,1
4:4 Ekobrottsmyndigheten	341,6	343,7	338,4	350,4	366,0	373,8
4:5 Domstolsväsendet m.m.	3 868,0	4 232,0	4 078,4	4 074,1	4 245,6	4 284,8
4:6 Kriminalvården	5 072,3	5 390,7	5 407,0	5 730,0	6 175,1	6 286,8
4:7 Brottsförebyggande rådet	63,9	59,6	58,7	60,1	61,4	62,8
4:8 Rättsmedicinalverket	216,5	228,6	225,4	227,3	243,0	247,2
4:9 Gentekniknämnden	2,9	3,8	3,4	3,8	3,9	4,0
4:10 Brottsoffermyndigheten	22,1	27,0	26,6	27,4	29,9	30,4
4:11 Ersättning för skador på grund av brott	84,1	99,0	92,6	83,5	89,5	89,5
4:12 Rättshjälpskostnader m.m.	1 004,8	1 081,5	1 128,4	1 199,2	1 208,7	1 218,3
4:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	22,2	31,3	31,1	21,2	27,2	27,2
4:14 Avgifter till vissa internationella samman slutningar	8,2	3,6	3,4	3,6	3,6	3,6
4:15 Bidrag till lokalt brottförebyggande arbete	10,0	7,2	7,1	7,2	7,2	7,2
Totalt för politikområde Rättsväsendet	26 317,8	27 961,9	27 680,1	29 022,9	30 744,1	31 230,7

¹ Inklusivt av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/05:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

År 2004 tillfördes rättsväsendet resurstillskott motsvarande 1,4 miljarder kronor, inklusive

engångsvisa medel på tilläggsbudget. Ekonomin för rättsväsendet förbättrades också under

2004. Kriminalvårdens ekonomi försämrades dock. Regeringen redovisade i 2005 års ekonomiska vårproposition kriminalvårdens besvärliga läge och återkommer nu såsom utlovat i denna proposition med ytterligare förstärkningar till kriminalvården. Belastningen på rättsväsendet har ökat och är en effekt av regeringens satsning på polisen. Det syns, förutom inom åklagarväsendet och kriminalvården, särskilt inom domstolsväsendet som har fått en kraftig ökning av måltillströmningen.

Regeringen föreslår i denna proposition en ytterligare ramförstärkning till rättsväsendet utöver tidigare aviserade ramförstärkningar, 400 miljoner kronor till kriminalvården fr.o.m. 2006. Hur den nu föreslagna ramförstärkningen tillsammans med tidigare aviserade ramförstärkningar kommer myndigheterna till del jämfört med 2004 framgår av tabell 3.2.

Tabell 3.2 Ramförstärkningar 2005–2008

Miljoner kronor

	2005	2006	2007	2008
4:1 Polisorganisationen	100	475	1 175	1 175
4:2 Säkerhetspolisen	50	75	100	100
4:3 Åklagarorganisationen	25	25	50	50
4:4 Ekobrottsmyndigheten	4	4	13	13
4:5 Domstolsväsendet m.m.	110	200	325	325
4:6 Kriminalvården	430	1 080	1 430	1 430
4:8 Rättsmedicinalverket	10	10	22	22
4:9 Gentekniknämnden	1	1	1	1
4:10 Brottsoffermyndigheten	4	4	6	6
4:11 Ersättning för skador på grund av brott	10	10	16	16
4:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	6	6	12	12
Summa	750	1 890	3 150	3 150

Därtill tillförs rättsväsendet engångsvisa medel i denna proposition, bl.a. tillförs kriminalvården 400 miljoner kronor 2005 på tilläggsbudget.

I och med satsningarna 2006 kommer rättsväsendets myndigheter att ha goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet under 2006. För att underlätta myndigheternas planering ytterligare kommer rättsväsendets myndigheter under 2006 också att tilldelas normala krediter.

Regeringen avser även fortsättningsvis att nogra följa rättsväsendets verksamhet och re-

sultat och att, efter analys av vidtagna effektivitetsåtgärder, återkomma till riksdagen om de ytterligare insatser som erfordras för att fullfölja statsmakternas intentioner för utvecklingen av rättsväsendet.

Rättsväsendets fortsatta effektivisering är en förutsättning för de satsningar som regeringen föreslår på området. Polis, åklagare, domstolar och kriminalvård, som tillsammans bildar rättskedjan, måste utveckla sin samverkan så att resurserna för rättsväsendet som helhet kan utnyttjas på bästa sätt. Samverkan måste också förbättras med aktörer utanför rättsväsendet. Ett effektivt resursutnyttjande kräver dock också fortsatta åtgärder inom var och en av rättskedjans myndigheter.

Inför arbetet med budgetpropositionen för 2007 avser regeringen att göra en samlad bedömning av om tidigare gjorda resursförstärkningar har fått avsedd effekt och om effektiviseringsarbetet genomförts på ett tillfredsställande sätt. Regeringens bedömning kommer att redovisas i budgetpropositionen för 2007 och det budgetförslag som då presenteras skall baseras på denna bedömning.

Utöver förstärkningen och de engångsvisa medlen föreslås i denna proposition omfördelning av medel inom utgiftsområdet respektive mellan utgiftsområde 4 och andra utgiftsområden. Omfördelningen redovisas under respektive anslagsavsnitt.

3.3 Mål för rättsväsendet inklusive kriminalpolitiken

Målet för politikområde rättsväsendet är den enskildes rättstrygghet och rättssäkerhet.

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och att öka människors trygghet.

Rättsväsendets verksamheter skall utgå från medborgarnas intresse. I detta ligger bl.a. att förkorta tiden från brottsanmälan till dom och straffverkställighet.

För 2006 gäller följande övergripande mål för de verksamhetsområden som rättsväsendets myndigheter verkar inom.

Målet för verksamhetsområdet Brottsförebyggande arbete är att brott skall förebyggas.

Målet för verksamhetsområdet Utredning och lagföring är att verksamheten skall bedri-

vas med högt ställda krav på rättsäkerhet och kvalitet och att fler brott skall leda till lagföring.

Målet för verksamhetsområdet Dömande verksamhet är att mål och ärenden skall handläggas på ett rättssäkert och effektivt sätt.

Målet för verksamhetsområdet Verkställighet av påföljd är att påföljder skall verkställas på ett säkert och humant sätt och att antalet återfall i brott skall minska.

Målet för verksamhetsområdet Reparativ verksamhet är att skadeverkningarna av brott skall minska.

Målet för verksamhetsområdet Övrig verksamhet är att de arbetsuppgifter som inte är brottsbekämpande skall utföras med utgångspunkt i medborgarens behov.

Vidare i denna proposition redovisar regeringen politikens inriktning, exempelvis integrationspolitiska mål för rättsväsendet.

3.4 Politikens inriktning

3.4.1 Reformeringen av rättsväsendet fortsätter

Utgångspunkterna för politiken

Rättsväsendet är av grundläggande betydelse för det demokratiska samhället. Att rättsväsendet fungerar väl är en förutsättning för hela samhällslivet, såväl för människornas tillit till varandra och förtroendet för samhällsfunktionerna som för näringslivets utveckling och den ekonomiska tillväxten.

Rättsväsendet har ett särskilt ansvar för de enskildas rättstrygghet och rättsäkerhet. Med rättstrygghet avses att de enskilda skall vara skyddade mot brottsliga angrepp på deras liv, hälsa, integritet och egendom. Rättstryggheten kräver en effektiv verksamhet för att förebygga och beivra brottslighet och för att stödja dem som utsatts för brott. Den förutsätter också en säker och lätt tillgänglig ordning för att lösa tvister, såväl mellan enskilda som mellan enskilda och det allmänna.

Rättsäkerhet innebär att den enskilde kan lita på lagarna, myndigheterna och domstolarna. Lagarna skall vara moderna och ändamålsenliga. De skall värna demokratin och garantera grundläggande fri- och rättigheter.

De skall vara lätta att förstå och svåra att kringgå eller missbruka och de skall stå sig under lång tid. I ett rättssäkert samhälle är rättsskipningen förutsebar, proportionerlig och likformig. Samma krav gäller för myndigheternas beslut och övriga verksamhet.

Rättsväsendets verksamhet och utveckling skall utgå från de enskildas behov. Det ställer höga krav på säkerhet och kompetens, snabb handläggning, effektiv resursanvändning, liksom på myndigheternas tillgänglighet och servicenivå.

Rättskedjan

För att rättstryggheten skall kunna säkerställas så krävs en väl fungerande samverkan mellan aktörerna såväl inom som utanför rättskedjan. För att främja effektiviteten i rättskedjan krävs bl.a. att myndigheterna är ändamålsenligt organiserade och att personalen har rätt kompetens. Därutöver krävs att styrningen av myndigheternas verksamhet utgår från såväl ett rättskedjeperspektiv som den enskilda verksamhetens behov för att åstadkomma maximal måluppfyllelse.

Rättsväsendet reformeras i takt med samhällsutvecklingen

Det svenska rättsväsendet är med sitt regelverk och sina myndigheter ett välutvecklat system med stor kapacitet. Utgångsläget är alltså gott. Rättsväsendet måste emellertid vara rustat för de utmaningar som en ständigt föränderlig omvärld för med sig. Därför måste regler och verksamheter värderas fortlöpande och revideras när det behövs.

En grund för förändring är internationaliseringen som medför en kraftigt ökad rörlighet över gränserna av människor, varor, tjänster och kapital. Det påverkar de civilrättsliga regelsystemen, som t.ex. patenträtten och familjerätten, men ställer också stora krav på samhällets förmåga att motverka gränsöverskridande brottslighet. Internationaliseringen återspeglas även i ett ökat samarbete mellan de rättsvårdande myndigheterna i Sverige och motsvarande myndigheter i andra länder. Detta samarbete måste ytterligare utvecklas och förenklas, och det svenska rättssystemet anpassas till de nya samarbetsformerna för internationellt rättsligt och brottsbekämpande samarbete.

EU:s nya säkerhetsstrategi ger uttryck för en omorientering av nationellt och internatio-

nellit arbete för att skapa säkerhet och trygghet. De militära hoten har ersatts av hot i form av terrorism, grov organiserad brottslighet m.m. Även tryggheten för våra ekonomiska system och för det svenska näringslivet måste ses mot bakgrund av den internationella hotbilden. Rättsväsendet har en central roll när det gäller att förebygga och ingripa mot dessa nya hot, samtidigt som de mänskliga rättigheterna respekteras och främjas.

Den tekniska utvecklingen på bl.a. informationsområdet leder till att myndigheterna måste bemästra nya former av kriminell verksamhet. Ny teknik kräver också ändringar i bl.a. upphovsrätten och skapar nya förutsättningar för myndighetsarbetet. Invånarnas anspråk på en verksamhet som motsvarar höga kvalitets- och säkerhetskrav, håller en hög servicenivå och bedrivs kostnadseffektivt kan bara tillgodoses om rättsväsendet kan möta ändrade förhållanden och nya situationer. Alla rättsväsendets myndigheter måste ta sitt ansvar i detta arbete.

En annan viktig drivkraft för förändring är de höga krav på god arbetsmiljö, jämställdhet samt etnisk och kulturell mångfald som ställs på rättsväsendets arbetsplatser.

Det aktuella reformarbetet

Civilrätten

På civilrättens område pågår flera betydelsefulla lagstiftningsprojekt som syftar till att främja tillväxt och sysselsättning.

Bland annat överväger regeringen att införa ett samlat insolvensförfarande. Därmed kan förutsättningarna för långsiktigt företagande förbättras och onödiga konkurser undvikas. Regeringen avser också att göra utsökningsförfarandet effektivare och förbättra skuldsaneringsprocessen. Konsumentskyddet för kredit- och betalkortskunder skall förbättras.

Reformarbetet på associationsrättens område fortsätter med inriktning på att åstadkomma mera flexibla och enklare regler för företagen. Behovet av ytterligare regler som kan förhindra missbruk och företagsskandaler av det slag som förekommit under senare år övervägs. Frågor om könsfördelningen i bolagsstyrelser utreds. Förslag utarbetas som skall göra det möjligt att ge in olika slag av företagshandlingar till Bolagsverket på elektro-

nisk väg. Redovisningsreglerna för, i synnerhet, mindre företag förenklas. Möjligheterna till en förbättrad miljöredovisning utreds.

En fortsatt utveckling av upphovsrätten sker både nationellt – bl.a. beträffande följerätt och en översyn av upphovsrättslagen – samt inom EU och WIPO.

Också inom patentområdet pågår ett omfattande utvecklingsarbete. En utredning har tillsatts för att göra en uppföljning av patentskyddet på detta område (dir. 2005:2). I övrigt inriktas arbetet på bl.a. tvångslicenser för tillgång till patentskyddade läkemedelsprodukter i fattiga länder, global patenträttsutveckling och genomförande av internationella patentkonventioner (bl.a. ändringar i den europeiska patentkonventionen). Förslag till en ny varumärkeslag och ändringar i firmalagen håller på att utarbetas, bl.a. för att effektivisera registreringsförfarandet. En reformerad mönsterskyddslagstiftning håller också på att tas fram. Både nationellt, inom EU och på global nivå bedrivs arbete för att komma till rätta med varumärkesförfalskning och piratkopiering. En uppföljning kommer att göras av hur reglerna om tekniska åtgärder har påverkat konsumenters möjligheter att kopiera för privat bruk samt av vissa frågor om kassettersättning.

Transporträtten utvecklas för att anpassa rättsreglerna till nya transportlösningar och för att förbättra möjligheterna för passagerare att få ersättning och annan hjälp vid olyckor och förseningar.

Anpassningen av familjerättens regler till en modern syn på familjebildningen och på föräldrarnas roll i barnens liv fortsätter. Förändringar kommer att ske i vårdnadslagstiftningen med inriktning på att värna barnets bästa.

Möjligheter till assisterad befruktning för lesbiska kvinnor har införts. Ytterligare förändringar på detta område skall utredas.

Reformeringen av lagstiftning som särbehandlar HBT-personer (homosexuella, bisexuella och transpersoner) går vidare. Bland annat övervägs om par av samma kön skall kunna ingå äktenskap i äktenskaps- och partnerskapsutredningen (dir. 2005:6).

Rättsväsendets myndigheter

Polisen har en central roll i det brottsförebyggande arbetet och ett huvudansvar för brottsutredningarna. Därför är det avgörande för en framgångsrik brottsbekämpning att polisen

har tillräcklig kapacitet och hög professionell kompetens. De ökade resurser som regeringen har tillfört och kommer att tillföra under mandatperioden gör det bl.a. möjligt att utbilda och anställa 4 000 nya poliser.

Polisen måste nu redovisa bättre resultat genom att bl.a. vidareutveckla metoderna för det brottsförebyggande och brottsutredande arbetet. En viktig utgångspunkt i detta arbete är att polisen fortsätter att satsa på att utveckla de metoder som har sitt ursprung i närpolisreformen. I detta ligger att det bästa sättet att bekämpa brott är att förebygga dem, att allt polisarbete skall baseras på kunskap – på kartläggning, analys och uppföljning samt att polisen skall samverka med andra aktörer som berörs av eller kan påverka brottsligheten.

Förutsättningarna för att skapa förändring som leder till effektivare verksamhet är goda då Sverige, till skillnad från många andra länder, har en samlad polisorganisation. Rikspolisstyrelsen har startat ett omfattande förändringsarbete för att bl.a. öka polisens måluppfyllelse. Styrningen av polisens verksamhet skall förbättras genom att strategier och prioriteringar skall tydliggöras och genom att en satsning görs på ledarskapsfrågor. Kärnverksamheten kommer att effektiviseras genom förändrat arbetssätt och förändrade metoder för polisens brottsförebyggande och brottsutredande arbete.

Inom Säkerhetspolisen pågår ett utvecklingsarbete i syfte att utveckla myndighetens verksamhet och organisation. Arbetet bedrivs utifrån en fastställd vision som tar sikte på Säkerhetspolisens huvuduppgift att skydda riket och demokratin. Utvecklingsarbetet inriktas på organisation och ledning, system för planering, uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring, kompetensförsörjning samt kommunikation.

Vid årsskiftet 2004/05 förändrades åklagarväsendets organisation. Den centrala förvaltningsmyndigheten Riksåklagaren och de sex regionala åklagarmyndigheterna inom åklagarorganisationen, dvs. med undantag för Ekobrottsmyndigheten, slogs samman och bildade en ny myndighet – Åklagarmyndigheten. På sikt bör den reformen leda till att medel omfördelas från administrativ verksamhet till rättslig utveckling och operativ åklagarverksamhet. Reformen skapar goda verksamhets-

mässiga förutsättningar för en hög och effektiv lagföring.

Åklagarmyndigheten utvecklar verksamheten inom myndigheten för att effektivisera brottsutredningarna, förbättra styrningen och skapa bättre förutsättningar för den operativa åklagarverksamheten. Samtidigt fortsätter arbetet med att utveckla arbetsmetoderna och förstärka samarbetet med polisen. Åtgärder för en mer flexibel arbetsfördelning mellan domstol och åklagare har redan genomförts. Försöksverksamhet med snabbare handläggning av brottmål och enklare utredning av mängdbrott fortsätter.

Bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten är sedan länge en prioriterad fråga för regeringen. För att skapa ännu bättre förutsättningar för en vidareutveckling av ekobrottsbekämpningen har regeringen i september 2005 beslutat att tillkalla en särskild utredare för att genomföra en översyn av Ekobrottsmyndigheten (dir. 2005:92). Inom Ekobrottsmyndigheten pågår samtidigt ett omfattande arbete för att vidareutveckla arbetsformer, organisation och prioriteringar. Utvecklingsarbetet syftar till att i ännu större utsträckning inrikta myndighetens resurser mot att förebygga och bekämpa allvarlig ekonomisk brottslighet och mot en rättssäker, hög och snabb lagföring av ekonomiska mängdbrott, dvs. enklare fall av bokförings- eller skattebrott.

Rättsmedicinalverket utför undersökningar inom rättspsykiatri, rättsmedicin, rättskemi och rättsgenetik. En kraftigt ökad efterfrågan på verkets undersökningar har skett under senare år. Detta ställer krav på en hög effektivitet i verksamheten. Samtidigt måste också den höga kvaliteten bibehållas.

Det är angeläget att långsiktigt säkerställa tillgången på domstolsverksamhet av hög kvalitet i landets alla delar. En viktig del av reformeringen av domstolsväsendet är att organisera domstolarna så att de blir mindre sårbara. Det är också viktigt att stärka beredningsorganisationen, att renodla verksamheten samt att modernisera och anpassa det processuella regelverket till dagens krav. Regeringen har i en proposition föreslagit att det införs en ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden (prop. 2004/05:170). Utlänningsnämnden skall enligt förslaget upphöra den 31 mars 2006 och överpröv-

ningen av Migrationsverkets beslut skall i stället ske i migrationsdomstolar och i en migrationsöverdomstol som sista instans. Migrationsdomstolar skall vara tre av regeringen utsedda länsrätter och migrationsöverdomstol skall vara Kammarrätten i Stockholm. Syftet med reformen är att ytterligare stärka rättssäkerheten genom att det införs en tvåpartsprocess med möjlighet till muntlig förhandling i utlännings- och medborgarskapsärenden. Reformen kommer att ställa stora krav på domstolsväsendet. Vidare kommer domstolsväsendet att beröras av försöket med trängselskatt i Stockholms innerstad eftersom överprövningen av skattebeslut kommer att ske i de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Kriminalvården skall verkställa utdömda påföljder på ett säkert och humant sätt och med de insatser som behövs för att återfallen i brott skall minska. För att uppnå dessa mål måste kriminalvårdens kapacitet och kompetens öka samt dess förmåga att hantera förändringar i beläggningen på anstalter och häkten utvecklas. Därför skall anstaltsstrukturen i huvudsak förändras i riktning mot färre och större enheter.

För att motverka återfall i brott behövs genomtänkta och planerade insatser under strafftiden och goda förberedelser för frigivning. I dessa delar behöver samarbetet med kommuner, landsting och andra berörda huvudmän utvecklas mera såsom t.ex. med socialtjänsten, psykiatrin och arbetsförmedlingen. Drogmissbruk i anstalter och häkten måste förhindras, vilket kräver att personalen har kunskap och insikt om dessa problem så att adekvat vård kan ges. Ett led i kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete är att utnyttja anstaltsbeståndet på så sätt att fler intagna får möjlighet att som ett led i utslussningen placeras på öppen anstalt. I detta arbete krävs även att det för intagna där risken för fortsatt brottslig verksamhet eller avvikelse är särskilt hög och som under verkställigheten kräver särskilda arrangemang vad gäller säkerhet finns ett antal platser med hög säkerhetsnivå. Inom kriminalvården pågår ett arbete med att inrätta en säkerhetsanstalt och ytterligare säkerhetsplatser. Det är viktigt att innehållet i verkställigheten vid dessa säkerhetsplatser utformas så att förutsättningar ges för såväl ett meningsfullt motivationsarbete som sysselsättning och förberedelser för annan anstaltsplacering. Att

öka antalet säkerhetsplatser är också ett medel för att öka humaniteten i kriminalvården. Genom att fler säkerhetsplatser tillskapas kan de individuella förutsättningarna för behandling förbättras.

Kriminalvården skall använda modern teknik för säkerhet, administration och verksamhetsutveckling. Inom kriminalvården pågår ett arbete för att effektivisera verksamheten. Som ett led i detta arbete har regeringen därför i propositionen Kriminalvården – en myndighet föreslagit att en ny myndighet – Kriminalvården – bildas 2006 (prop. 2004/05:176). En annan del av detta arbete är att hitta effektivare arbetsformer genom en mera verksamhetsanpassad bemanning. Det är viktigt att det pågående effektiviseringsarbetet inom kriminalvården fullföljs och vidareutvecklas.

Brottsoffer skall få stöd, skydd och hjälp. Rättsväsendets förmåga att ta om hand brottsoffer har förbättrats under senare år. Detta har skett både genom förbättrad lagstiftning och genom olika myndighetsuppdrag. Bland annat har ändringar i lagen (1988:688) om besöksförbud medfört att besöksförbud även kan avse den gemensamma bostaden. Ett annat exempel på ändrade regler är reformeringen av rättegången i allmän domstol där den utökade användningen av modern teknik kommer att utöka möjligheten för brottsoffer och vittnen att närvara genom videokonferens, om de känner påtaglig rädsla för att vara närvarande i rättsalen (prop. 2004/05:131). Ytterligare exempel på förbättringar som gjorts för brottsoffer är att det vid alla tings- och hovrätter nu finns tillgång till vittnesstöd.

Regeringens strategi för det fortsatta brottsofferarbetet innebär utbildning av rättsväsendets personal, samarbete i rättskedjan, kunskap genom forskning och utveckling samt omfattande satsningar på särskilt utsatta grupper. Arbetet med att utveckla insatserna för stöd till brottsoffer berör alla delar av rättsväsendet.

Rättsväsendets myndigheter har viktiga uppgifter även vid sidan om det kriminalpolitiska området. Domstolarna skall på ett effektivt och rättssäkert sätt lösa tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna. Förutom domstolarna prövar rättsväsendets myndigheter en mängd olika typer av ärenden. Under senare år har kraven ökat genom att målen och ärendena har blivit mer omfattande

och komplicerade. Även internationaliseringen medför en ökad komplexitet i många mål och ärenden. Samtliga dessa verksamheter måste kontinuerligt utvecklas med sikte på kvalitet, kapacitet och tillgänglighet.

Diskriminering och mångfald

Principen om allas likhet inför lagen utgör en av grundvalarna för rättsordningen i ett demokratiskt samhälle och en central del av de mänskliga rättigheterna. Att förebygga och förhindra diskriminering och annan negativ särbehandling är en förutsättning för att rättsväsendet skall kunna leva upp till de krav medborgarna har rätt att ställa på de brottsbekämpande, brottsutredande och dömande organen. Detsamma gäller verksamheten inom kriminalvården och de övriga myndigheterna inom rättsväsendet.

Verksamheterna inom rättsväsendet skall säkerställa enskildas trygghet samtidigt som de förutsätter ingripande åtgärder mot enskilda. De svåra och känsliga arbetsuppgifter som myndigheterna och dess anställda dagligen ställs inför ställer höga krav på legitimitet och förankring hos alla delar av befolkningen. För att dessa krav skall kunna tillgodoses måste bl.a. andelen anställda med utländsk bakgrund inom rättsväsendet öka.

Inom rättsväsendet pågår ett aktivt arbete när det gäller diskriminerings- och mångfaldsfrågorna. Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvårdsstyrelsen har på initiativ av regeringen utformat särskilda kompetensstrategier i diskrimineringsfrågor. Strategierna syftar till ett långsiktigt, heltäckande och kontinuerligt arbete med diskrimineringsfrågorna. Även Ekobrottsmyndigheten har nyligen utarbetat en mångfaldsplan som används i myndighetens verksamhet.

Nytt integrationspolitiskt mål för rättsväsendet

En av regeringen tillsatt arbetsgrupp har haft i uppdrag att se över genomförandet och uppföljningen av integrationspolitiken inom ett antal politikområden, varav rättsväsendet varit ett. Särskilda uppföljningsbara mål för bl.a. rättsväsendet har utarbetats och är styrande för myndigheternas verksamhet 2005. Målen för rättsväsendet är att andelen anställda inom rättsväsendet med utländsk bakgrund skall öka och att det inom rättsväsendet skall finnas

kunskap för att förebygga och motverka att diskriminering förekommer i verksamheten.

För att nå de uppsatta målen är det viktigt att de insatser som görs på myndighetsnivå kan följas upp och utvärderas. Särskilda metoder för uppföljning kommer därför utvecklas, i första hand på central myndighetsnivå.

Kompetens och kvalitet

Utvecklingen av rättsväsendet måste utgå från kunskap. En effektiv och rättssäker verksamhet kräver goda kunskaper om brottslighetens orsaker, omfattning, sammansättning, utveckling och konsekvenser. Den kräver också kunskap om brottspreventiva metoder, brottsutredningsteknik, internationellt brottsbekämpande samarbete och effekterna av olika sanktioner. Det måste också finnas metoder och system för att bedöma konsekvenserna av reformer och åtgärder på det kriminalpolitiska området och för att analysera och bedöma verksamheterna inom rättsväsendet. För att tillgodose kunskapsförsörjningen inom rättsväsendet driver regeringen på myndigheternas arbete och ser över strukturerna för forsknings- och utvecklingsverksamhet.

Rättsväsendet har ett huvudansvar för de enskildas trygghet mot brott och för att brottmål, tvister och ärenden hanteras säkert, snabbt och billigt. Människor som har utsatts för brott skall få stöd. Den som är misstänkt för brott skall få en rättssäker brottsutredning och en rättvis rättegång. Den som har dömts till ansvar för brott måste underkasta sig den påföljd och de verkställighetsåtgärder som beslutas men har inom ramen för straffet rätt till en human behandling och till insatser som är ägnade att främja den dömdes anpassning till ett hederligt liv. All utveckling och effektivisering av rättsväsendet syftar till att verksamheten skall motsvara högt ställda krav från dem som berörs av verksamheten. Utvecklingsarbetet måste därför bedrivas med stor kraft och styras av rättsäkerhet, humanitet, effektivitet och rationalitet.

En förutsättning för att rättsväsendets verksamheter och samarbetet mellan myndigheterna skall fungera väl är en effektiv informationsförsörjning. Det råd som inrättats för att utveckla rättsväsendets informationsförsörjning (RIF-rådet) har under 2004 utökats med Kustbevakningen och Ekobrottsmyndigheten. Regeringen överväger hur samordningen av

informationsförsörjningen kan utvecklas och hur arbetet skall läggas upp i fortsättningen.

Insatser för att utveckla och stärka rättsväsendet görs även inom politikområdet demokrati. Arbetet med att ta fram och på olika sätt sprida information om den närmare innebörden av Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna till rättsväsendet fortsätter.

Brottsligheten och kriminalpolitiken

Brottslighetens utveckling och sammansättning

Att hantera brottsligheten är en stor uppgift för rättsväsendet. Brott orsakar skador och lidande. Det går inte att med säkerhet fastställa hur omfattande brottsligheten i Sverige är. År 2004 anmäldes det sammanlagt omkring 1 249 000 brott till polis, tull eller åklagare. Alla brott blir dock inte kända för myndigheterna. Störst är den dolda brottsligheten för brott som sällan i direkt form drabbar enskilda, exempelvis narkotikabrott, smuglingsbrott, trafikbrott och ekonomisk brottslighet samt miljöbrott men det begås också många brott mot person som inte polisanmäls, bl.a. misshandel, sexualbrott, olaga hot och olaga diskriminering. Det egentliga antalet brott och brottsoffer är således fler än kriminalstatistiken indikerar.

Genom analyser av statistiken över polisanmälda brott och andra källor finns det dock relativt god kunskap om utvecklingen. Efter att ha ökat kraftigt under åren 1950 till 1990 har den totala brottsnivån därefter planat ut. Sedan 1990 har det dock skett förändringar i brottslighetens sammansättning. Indikatorer pekar på att vissa typer av brott mot person har ökat, t.ex. misshandel utomhus där offer och gärningsman inte är bekanta respektive våldtäkt. Andra former av brott mot person har av allt att döma inte ökat, t.ex. misshandel av barn. Skadegörelsebrotten förefaller ha ökat under perioden. Däremot har den stora kategorin tillgrepsbrott, i huvudsak stölder av olika slag, minskat sedan 1990.

Nivån på brottsligheten och upplevelser av trygghet

Brottsofferundersökningar visar att Sverige tillhör de länder i västvärlden där befolkningen känner sig mest trygg, t.ex. när det gäller att

vara ute på kvällen. I övrigt är brottsutvecklingen i Sverige påtagligt lik den i andra västländer. Undersökningar bekräftar t.ex. att brottsligheten i Sverige ligger på en genomsnittlig nivå bland länderna i västvärlden. En skillnad är emellertid att andelen lindriga brott, inte minst cykelstölder, är förhållandevis hög i Sverige. De lokala variationerna, särskilt mellan stads- och landsbygdsområden, är dock stora, både när det gäller nivån och strukturen på brottsligheten och upplevelsen av trygghet.

Sammanfattningsvis förefaller den totala nivån på brottsligheten att ha planat ut sedan början av 1990-talet. Brottslighetens omfattning och det faktum att många utsätts för brott, gör dock att rättsväsendet och samhället i övrigt även fortsättningsvis står inför en stor och krävande uppgift.

Brottsförebyggande rådet har fått i uppdrag att, i samarbete med övriga myndigheter i rättsväsendet, genomföra en nationell brottsoffer- och trygghetsundersökning. Genom uppdraget kommer information om människors utsatthet för brott och trygghet att erhållas.

Brottsligheten är ojämnt fördelad

De som begår brott är till övervägande del män. Både bland gärningsmännen och bland offren finns det oproportionerligt många ungdomar. För de allra flesta som begår brott i unga år är dock kriminaliteten av övergående karaktär. Men en liten andel av dem utvecklar efter hand en livsstil med betydande inslag av kriminalitet och annat destruktivt beteende. Denna grupp personer, varav många är missbrukare, står för en stor del av den totala brottsligheten och blir ofta själva utsatta för brott.

Brottsligheten är inte heller jämnt fördelad över landet. Enkelt uttryckt begås det fler brott per invånare ju större och mer koncentrerad befolkningen på en plats är.

Komplexa orsaker till brottsligheten

Orsakerna till brottsligheten är många och komplexa. Att de sociala och ekonomiska resurserna är ojämnt fördelade i samhället bidrar till att vissa barn och ungdomar utsätts för större risker än andra att dras in i viss typ av kriminalitet, som t.ex. gängkriminalitet. Vid vissa typer av brottslighet, t.ex. miljöbrott och ekonomisk brottslighet spelar vinningssyfte en större roll. En viktig omständighet är också

antalet attraktiva brottsobjekt och tillfällen att begå brott. I och med konsumtionssamhällets utveckling har antalet begärliga och svagt skyddade objekt ökat kraftigt, parallellt med att förändringarna i de vardagliga levnads-mönstren innebär att den informella sociala kontrollen har tunnats ut. Detta är troligtvis viktiga orsaker till att framför allt tillgrepps-brottsligheten ökade kraftigt under andra hälften av 1900-talet. Den kraftigt ökande konsumtionen av alkohol under senare år bidrar till att det uppstår fler situationer som kan utvecklas till våldsbrott, såväl i nöjeslivet som i hemmiljön.

Intensifierade kontakter över nationsgränserna för inte bara med sig positiva konsekvenser. Brottsligheten anpassas till de nya omständigheterna och blir i vissa delar gränsöverskridande, vilket inte minst gäller den organiserade brottsligheten. Ytterligare en förändring som skapar nya strukturer och förutsättningar för brott är utvecklingen på IT-området, som bl.a. leder till nya former av bedrägerier.

Brottsuppklaring, lagföring och fängelsestraff

Analyser av kriminalstatistiken och riksomfattande frågeundersökningar tyder, vilket framgår ovan, på att den totala brottsligheten har planat ut sedan början av 1990-talet. Vad gäller brottsuppklaringen, dvs. myndigheternas arbete med att åtgärda och klarlägga de brottsanmälningar som kommer in, är bilden mer komplex. Den totala brottsuppklaringen minskade från ca 30 % 1990 till som lägst ca 23 % 1996. Därefter har uppklaringen stigit successivt. År 2004 var den åter uppe på 30 %. I den totala brottsuppklaringen ingår även s.k. tekniskt uppklarade brott som innebär att utredningen av brottet av någon anledning lagts ner, till exempel för att man inte kan styrka att ett brott begåtts, den anmälda gärningen bedöms inte vara brott eller att den misstänkta personen är under 15 år.

Andelen personuppklarade brott, där en person binds till ett brott genom antingen åtal, utfärdad strafföreläggande eller meddelad åtalsunderlåtelse, minskade något under andra hälften av 1990-talet. Sedan 2000 har nivån legat på ca 15 %. År 2004 var personuppklaringen 16 %, vilket är en procentenhet högre än 2003. De kategorier av brott där personuppklaringen är lägre än 15 % är framför allt de antalsmässigt stora brottskategorierna

stöldbrott och skadegörelse, där det sällan finns någon misstänkt gärningsman. Trafiknarkotika- och våldsbrott är exempel på brottskategorier där personuppklaringen är högre än 15 %.

Antalet personer som befunnits skyldiga till brott minskade kraftigt från 1990 till 2004. Antalet åtalsunderlåtelser är relativt oförändrat, medan antalet strafförelägganden har halverats. Dessutom är det färre personer som döms. Påföljder som har blivit vanligare är bl.a. rättspsykiatrisk vård och överlämnande till annan vård. För skyddstillsyn är nivån oförändrad. En påföljd som blivit mindre vanlig är böter. Från 1990 har nya påföljdskombinationer tillkommit, t.ex. villkorlig dom med samhällstjänst. Dessutom har det införts möjlighet att verkställa kortare fängelsestraff och den sista delen av långa fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. Detta har bidragit till att antalet dömda till fängelse som intagits i anstalt minskat under perioden, från cirka 15 500 år 1990 till drygt 11 300 år 2004. Under åren 2002–2004 har det dock skett en relativt kraftig ökning. Trots minskningen av antalet fängelsedömda sedan 1990 har inte det genomsnittliga antalet intagna i anstalter minskat under motsvarande period. År 1990 var medelbeläggningen ca 3 600 och 2004 var den ca 4 700, även om nivån varierat påtagligt under perioden. Förklaringen till att det minskade antalet fängelsedömda inte lett till en lägre medelbeläggning kan bl.a. vara de successiva förändringarna i riktning mot senarelagd villkorlig frigivning samt att det under perioden dömts ut allt fler långa fängelsestraff.

Kriminalpolitiken kräver samverkan, kunskap och effektivt resursutnyttjande

Kriminalpolitiken är en del av den allmänna välfärdspolitik som syftar till trygghet, rättvis fördelning och solidaritet mellan människorna. Rättsväsendet har huvudansvaret för att genomföra kriminalpolitiken. Brottsligheten berör emellertid alla samhällssektorer och brottslighetens utveckling styrs av faktorer som till största delen ligger utanför rättsväsendets område. Kunskaperna om brottsligheten och om effekterna av olika generella eller individriktade åtgärder behöver utvecklas. Det krävs också att kunskaperna förmedlas till och

används av myndigheterna i deras praktiska verksamhet.

Därför är följande omständigheter viktiga för en framgångsrik kriminalpolitik.

För det första krävs ett nära, långsiktigt och dynamiskt samarbete mellan de aktörer som berörs av eller kan påverka brottsligheten. Strukturer och regelverk skall utformas på ett sätt som säkerställer att berörda aktörer samverkar i fråga om åtgärder av kriminalpolitisk betydelse. Exempel på områden som har strategisk betydelse för kriminalpolitiken och som berör myndigheter i olika samhällssektorer är missbruket av alkohol och narkotika, ekobrottsligheten och den fysiska samhällsplaneringen.

För det andra skall alla samhällets åtgärder för att förebygga och beivra brott baseras på bästa möjliga kunskaper om brottslighetens omfattning och variationer liksom om effekterna av olika åtgärder och andra förändringar. Det innebär bl.a. att myndigheterna fortlöpande måste följa upp och analysera sin verksamhet och förbättra den genom att anpassa den till nya kunskaper. Statistikverktyg och värderingsmetoder skall utformas och introduceras så att all personal kan bli delaktig i och bidra till verksamhetsutvecklingen.

För det tredje är det av största vikt att resursanvändningen är effektiv. Betydande delar av den kriminalpolitiska verksamheten är kostnadskrävande. Den är personal- och teknikintensiv samt kräver ofta specialutformade lokaler med hög säkerhetsnivå. Resurserna för rättsväsendet måste utnyttjas på bästa sätt vilket ställer stora krav på verksamheterna.

Särskilda kriminalpolitiska utmaningar

Kampen mot brottsligheten förs på bred front och berör många politikområden. Inte minst arbetet för att förebygga brott och ge brottsoffer stöd, skydd och hjälp bedrivs till stor del av aktörer utanför rättsväsendet. Rättsväsendet har emellertid ett särskilt ansvar i kriminalpolitiken.

Den kontinuerliga utvecklingen av regler, myndigheter och verksamheter gör rättsväsendet väl rustat för sina uppgifter. För att nå bästa möjliga resultat måste rättsväsendet fokusera på förhållanden och utvecklingstenden- ser som är särskilt utmanande för en kriminal-

politik som bygger på människors lika värde och respekten för den enskildes integritet och värdighet.

Våldsbrottsligheten

Under senare år har det skett en förskjutning från tillgreppsbrott till brott mot person. År 2004 anmäldes till exempel ca 67 000 fall av misshandel. Våldet har både omedelbara och långsiktiga konsekvenser för den som drabbas. Men konsekvenserna sträcker sig också bortom de direkt drabbade. Våldet skapar otrygghet och försämrar det sociala klimatet i samhället. Det är därför nödvändigt att förebygga och på alla sätt bekämpa våldsbrottsligheten samt att ge stöd till dem som drabbas.

Åtgärder för ungdomar

Ungdomar är en strategisk grupp i kriminalpolitiken. Detta gäller både ungdomar som begår brott och ungdomar som drabbas av brott. Ungdomar som riskerar att hamna i gruppen återfallsbrottslingar visar ofta tidiga tecken på destruktiva beteenden. När ungdomar begår brott är det viktigt att samhället reagerar snabbt och tydligt med insatser för att minska riskerna för fortsatt brottslighet. Det finns ett stort behov av både generella och individriktade brottspreventiva insatser för ungdomar. Samhällets reaktioner mot ungdomar som begått brott måste fortsätta att utvecklas. Ungdomar som har drabbats av brott bör få ett bättre stöd.

Insatser mot återfall

En stor del av alla brott begås av en mindre grupp återfallsbrottslingar. Rekryteringen till den gruppen måste minska. Det kräver tidiga insatser för unga som nyligen börjat begå brott, men också kraftfulla åtgärder för dem som redan utvecklat en kriminell livsstil. Sådana insatser måste ofta kombineras med åtgärder mot missbruk av alkohol och narkotika. De som återkommande begår brott är ofta föremål för ingripande åtgärder från rättsväsendets sida under långa tider. Det skapar förutsättningar för påverkansarbete men ställer stora krav på kriminalvården, socialtjänsten, psykiatri och andra huvudmän med ansvar för den dömdes återanpassning till ett normalt liv.

Brott mot särskilt utsatta grupper

En betydande del av brottsligheten drabbar försvarslösa eller annars utsatta personer. Dit hör bl.a. våldsutsatta kvinnor och barn liksom personer som utsätts för hatbrott. Sådan brottslighet är naturligtvis särskilt allvarlig. Därför måste samhällets satsningar på förstärkta åtgärder mot brott mot utsatta grupper fullföljas. Denna brottslighet är i stor utsträckning dold. Det gör att den måste förebyggas och bekämpas med nya metoder och med betydande inslag av samverkan mellan olika aktörer.

Allvarlig och organiserad brottslighet samt terrorism

Grov organiserad brottslighet är ett allvarligt hot mot samhället både i ett demokratiskt och ekonomiskt perspektiv. Professionella kriminella arbetar alltmer över gränserna och inom flera brottsområden, t.ex. narkotika brottslighet, människohandel och ekonomisk brottslighet. Ett tydligt exempel är också den ökande tendensen med förekomst om hot och våld mot förtroendevalda och anställda inom rättsväsendet. Utvecklingen i världen gör att stor kraft måste ägnas åt att, med all respekt för mänskliga rättigheter och frågor om personlig integritet, undanröja risker för terrorhandlingar och andra brott mot rikets säkerhet. Denna extraordinära brottslighet måste bekämpas med kraft av rättsväsendet. Att sådan brottslighet ofta bedrivs av internationella nätverk medför att bekämpningen kräver samarbete med myndigheter i andra länder.

Sedan terrorattackerna i London den 7 juli 2005 har kampen mot terrorismen intensifierats ytterligare. Händelsen visar tydligt att det med förhållandevis små medel och begränsad planering går att åstadkomma stor skada. Detta ställer de brottsbekämpande myndigheterna inför stora utmaningar när det gäller att i tid upptäcka och förhindra attentat av detta slag.

Ekonomisk brottslighet

En stor utmaning är den ekonomiska brottsligheten som ofta är organiserad och som tär på enskilda och gemensamma resurser. I en del fall finns också kopplingar till annan grov och organiserad brottslighet, t.ex. korruptionsbrottslighet. Ekobrotten drabbar seriösa näringsidkare och skadar förtroendefulla relationer inom näringslivet och kan verka

hämmande på innovationsvilja och entreprenörskap. Därigenom hotas i förlängningen våra möjligheter att fullt ut ta tillvara möjligheterna till hållbar ekonomisk tillväxt. Därför är det avgörande att fortsätta ett kraftfullt arbete för att förebygga och motverka ekonomisk brottslighet.

Miljöbrott

Miljöbrott innebär både ett hot mot människors hälsa, djur och mot vår gemensamma miljö.

En viktig del i arbetet för en hållbar utveckling av samhället handlar om att förbättra regelverket på miljöområdet. Det är därför av avgörande betydelse att regelverket följs och att de som bryter mot detta drabbas av tydliga sanktioner.

Narkotikabrottsligheten

Narkotikamissbruket skapar ett oerhört lidande för missbrukarna och deras anhöriga. I missbrukets spår groor också en omfattande och svårbemästrad kriminalitet med förödande ekonomiska konsekvenser och en ökad otrygghet för enskilda och för samhället. Narkotikabruket och narkotikabrottsligheten måste bekämpas med kraftfulla insatser på alla nivåer och genom nära samverkan mellan myndigheter och andra aktörer inom landet. I bekämpningen av den gränsöverskridande narkotikahandeln är det nödvändigt med långtgående internationellt samarbete. Det är också nödvändigt att den kraftsamling mot narkotikamissbruk inom kriminalvården som inleddes 2002 fortsätter. Regeringen har därför avsatt särskilda medel för detta ändamål under perioden 2005–2007.

Mängdbrottsligheten

En övervägande del av alla brott utgörs av den så kallade mängdbrottsligheten. Den består av de vanligt förekommande brott som drabbar människor i deras vardag och påtagligt bidrar till otrygghet i samhället. Till mängdbrottsligheten hör t.ex. fordonsrelaterade brott, inbrott och även klotter och annan skadegörelse. I betydande utsträckning kan dessa brott förebyggas genom en insiktsfull bebyggelseplanering, tekniska åtgärder mot fordonsinbrott, ökad informell social kontroll m.m. Genom att mängdbrottsligheten skapar kostnader, otrygghet och vantrivsel för så många, är det en stor utmaning för rättsväsendet att initiera

och samordna olika insatser för att förebygga sådana brott. Näringslivet har också en viktig roll i detta arbete.

Säkerheten inom kriminalvården

Under senare år har kategorierna av intagna på kriminalvårdsanstalterna förändrats. Andelen intagna med långa strafftider har ökat markant och antalet livstidsdömda har under en tioårsperiod mer än fördubblats. Andelen narkotikamissbrukare har också ökat, liksom andelen intagna med psykiska problem och störningar. Dessa förhållanden, i förening med uppkomsten av kriminella gängbildningar och förekomsten av avancerad, organiserad och internationell brottslighet, ställer nya krav på kriminalvården. Säkerhetsarbetet inom kriminalvården fokuserar bl.a. på att utveckla under rättelseverksamheten, höja personalens kompetens i säkerhetsfrågor, ytterligare förstärka och utöka samarbetet med polisen samt att inrätta en säkerhetsanstalt och ytterligare säkerhetsplatser.

Riktlinjer för rättsväsendets utveckling

Samhället utvecklas och därmed förändras förutsättningarna för brottsligheten och dess bekämpning. För att kunna fullgöra sina uppgifter måste rättsväsendet utvecklas i samklang med omvärldsförändringarna. Regeringen driver på förändringsarbetet inom rättsväsendet. Myndigheterna måste löpande utveckla och förfina sina verksamheter. Regeringen ser till att verksamhetsutvecklingen sker utifrån följande riktlinjer.

Enskildas intresse

Rättsväsendets myndigheter skall tjäna människors intresse. Det innebär att de enskildas krav på verksamheterna är viktiga för bedömningen av om rättsväsendet fungerar väl. Det är exempelvis av stor vikt att utredningsverksamheten håller hög kvalitet, att handläggningstiderna är korta och att verkställigheten av utdömda straff är säker och trovärdig. Myndigheterna i rättsväsendet har direkta kontakter med personer som är i behov av deras tjänster. Dessa personer har rätt att ställa krav på god service, lättillgänglig information, hög tillgänglighet, tydliga rutiner och korrekt bemötande.

Effektiva verksamheter

Rättsväsendets verksamheter skall bedrivas effektivt. Detta betyder i sin tur att verksamheterna ständigt måste bedömas, utvärderas och utvecklas med sikte på effektivt resursutnyttjande. En kontinuerlig verksamhetsutveckling skall vara en integrerad del av all verksamhet inom rättsväsendet. Dessutom måste effektivitet och ett strategiskt resursutnyttjande tillmätas stor betydelse när olika handlingsalternativ övervägs i den löpande verksamheten.

Rättssäkerhet i rättskipning och myndighetsutövning

Myndigheterna inom rättsväsendet har långtgående befogenheter att fatta beslut och vidta åtgärder som griper in i enskilda persons liv. Därför är det nödvändigt att beslut och åtgärder är korrekta och genomförs så att de mänskliga rättigheterna respekteras och främjas. Kraven på rättssäkerhet innebär bl.a. att rättskipningen och myndighetsutövningen skall kännetecknas av förutsebarhet, proportionalitet och likabehandling. Myndigheternas åtgärder skall vara konsekventa och samtidigt ta hänsyn till de personer som berörs.

Arbetet skall bygga på kunskap

De verksamheter som rättsväsendet bedriver måste bygga på väl underbyggd kunskap. En grundläggande källa till sådan kunskap är det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs vid universitet och högskolor och inom ramen för olika myndigheters verksamheter. Regeringen tar också initiativ till utvärderingar av reformer och till särskilda forsknings- och utvecklingsinsatser av olika slag inom och i anslutning till rättsväsendet. Dessutom måste kunskap från andra länder tillvaratas och omsättas i praktisk verksamhet. Myndigheterna inom rättsväsendet ansvarar för att de egna verksamheterna bygger på bästa möjliga kunskap och för att de dokumenteras och bedöms utifrån hur väl de fungerar. Genom informations- och utbildningsinsatser kan den kunskap som byggs upp få genomslag i det strategiska beslutsfattandet och i den löpande verksamheten. För att detta skall fungera är det nödvändigt att myndigheterna vidareutvecklar sina system för att bygga upp kunskap och omsätta den i praktisk verksamhet.

Målinriktning – renodling

De övergripande målen för verksamhetsområdena bryts ner till att gälla olika delar av verksamheterna inom rättsväsendet. Genom att konsekvent styra verksamheterna mot de uppsatta målen, ökar förutsättningarna för att uppnå goda resultat och för att de resurser som ställs till förfogande används på bästa sätt. Detta innebär att kärnuppgifter identifieras och att verksamheterna koncentreras till att i första hand lösa dessa uppgifter. På detta sätt uppnås en högre grad av renodling, med tydligare rollfördelning mellan olika aktörer, mer målinriktad verksamhet och bättre förutsättningar för effektiv resursanvändning. Med tydliga mål och ett målinriktat arbete ökar också möjligheterna att bedöma myndigheternas och verksamheternas resultat, vilket i sin tur skapar utgångspunkter för att utveckla dessa ytterligare.

Samarbete i rättskedjan och med andra aktörer

Myndigheterna i rättsväsendet bildar och binds samman av en rättskedja. Myndigheterna är inbördes beroende av varandras verksamheter. I många fall går det att följa ett enskilt ärende genom flera led i rättskedjan. För att de enskilda och de sammanlagda resultaten skall bli så goda som möjligt, är det viktigt att var och en av myndigheterna tar ansvar för sin roll i rättskedjan och på olika sätt underlättar övriga myndigheters insatser. Rättskedjeperspektivet skall få större genomslag i rättsväsendet.

Många samhällssektorer måste engageras i arbetet mot brottsligheten. Samarbetet med andra aktörer måste bedrivas på alla nivåer i rättsväsendet, såväl lokalt och nationellt som internationellt.

En förutsättning för att rättsväsendets myndigheter skall samarbeta i rättskedjan och med andra aktörer är att det kan ske med bibehållet fokus på de mål som satts upp och med respekt för myndigheternas grundläggande uppdrag och rollfördelning.

Den geografiska samordningen mellan rättsväsendets myndigheter är inte alltid optimal. För att skapa ett effektivt rättsväsende är det viktigt att det sker en samordning mellan rättsväsendets myndigheter. Detta är, på grund av de stora geografiska avstånden, särskilt angeläget i Norrland. Regeringen har därför för avsikt att låta utreda förutsättningarna för en

förbättrad samordning av rättsväsendets myndigheter i Norrland.

Internationell samverkan

Under 2004 utvärderades det femåriga åtgärdsprogram – med inriktning bl.a. på kampen mot brottslighet inom Europeiska unionen och en unionsgemensam asyl- och migrationspolitik – som antogs av Europeiska unionens stats- och regeringschefer i Tammerfors i oktober 1999. Den allmänna slutsatsen var att en påtaglig utveckling ägt rum när det gäller rättsligt och polisärt samarbete inom EU sedan 1999 då även Amsterdamfördraget trädde i kraft. I anslutning till denna utvärdering inleddes arbetet med att utarbeta ett nytt flerårigt program.

Ett sådant program, det s.k. Haagprogrammet, antogs av Europeiska rådet i november 2004. Haagprogrammet bygger på riktlinjerna från Tammerfors och innefattar specifika och ambitiösa åtgärder för en fortsatt utveckling av det rättsliga och polisära samarbetet inom EU. I december 2004 antog Europeiska rådet också en ny narkotikastrategi för EU för perioden 2005–2012. Denna strategi är avsedd att vara en integrerad del av Haagprogrammet. Vidare antog stats- och regeringscheferna i juni 2005 två handlingsplaner för genomförande av dels Haagprogrammet, dels narkotikastrategin för perioden 2005–2008.

I april 2005 lade kommissionen fram förslag till ramprogram på området frihet, säkerhet och rättvisa för perioden 2007–2013. Dessa program avses genomföras inom ramen för unionens nya finansiella perspektiv för 2007–2013, den s.k. långtidsbudgeten, och innefattar bl.a. anslag för brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete, skydd av brottsoffer, vittnen och andra bevispersoner, gränskontroll och bekämpning av terrorism.

Utvecklingen under 2004 och 2005 innebär att de övergripande villkoren för rättsligt och polisärt samarbete inom EU har förändrats och kommer att förändras ytterligare de närmaste åren. Nya budgetära förutsättningar innebär möjligheter till resursförstärkningar för såväl ett mer aktivt internationellt brottsbekämpande samarbete som förbättrat införlivande av detta i den nationella verksamheten. På gränskontrollområdet föreslås, parallellt med verksamheten vid den nyskapade europeiska gränsbyrån, fr.o.m. januari 2007, medel att fördelas direkt till medlemsstaterna enligt fast-

ställda kriterier och en årlig nationell handlingsplan. Detta kommer att kräva en utbyggd administrativ och organisatorisk kapacitet, men kommer samtidigt att öka möjligheterna till utveckling och effektivisering. Nya handlingsplaner för stärkande av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa samt narkotika innebär vidare en rad åtgärder som skall förhandlas och genomföras de närmaste åren. Teknikstöd för ett vidareutvecklat EU-samarbete är härvidlag ett område som kommer att kräva ett aktivt arbete.

Även inom Europarådet pågår ett omfattande arbete, t.ex. rörande terrorism, tortyr, fängelseregler och brottsoffer.

Deltagande i fredsfrämjande insatser

En del av det internationella arbetet utgörs av deltagande av poliser i fredsfrämjande insatser i krisdrabbade länder inom ramen för den civila krishanteringen. Det är väl känt att krig och konflikter skapar grogrund för brottslighet och laglöshet. Kan dessa problem bekämpas vid källan bidrar det inte bara till ökad säkerhet i de aktuella konfliktområdena, utan också till en säkrare och tryggare värld i allmänhet. Det finns ett ökande behov av insatser för att stärka rättsstaten i andra länder. Ökade insatser kräver ett konsekvent regelverk samt tydlig styrning och finansiering. Efterfrågan på poliser och andra civila experter i freds- säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande insatser har fortsatt att öka både inom FN, EU och OSSE. Antalet FN-missioner har ökat på senare tid, både i antal och volym. I maj 2005 ledde t.ex. FN 17 stycken fredsfrämjande insatser som totalt omfattade över 6 000 poliser.

Polisens utlandsstyrka är den särskilda enhet vid Rikskriminalpolisen som bl.a. svarar för rekryteringen av poliser till fredsfrämjande insatser. Svensk polis deltar bl.a. i insatser som leds av Förenta Nationerna (FN), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europeiska Unionen (EU).

Utvecklingen av EU:s förmåga till deltagande i internationell konfliktshantering med civila medel är en del av den europeiska säkerhets- och försvarspolitik (ESFP). Målsättningen är att EU med en egen krishanteringsförmåga självt skall kunna förebygga och bemöta konflikter med både civila och militära resurser. Under 2004 och 2005 har man inom EU påbörjat arbetet med att ta fram nya mål-

sättningar för EU:s civila krishanteringsförmåga – Civilian Headline Goal 2008. Syftet är att fastställa vilka ambitioner och uppgifter EU skall ha och hur man skall utveckla EU:s förmåga att möta dessa ambitioner och uppgifter. Medlemsstaterna har indikativt fått ange vilka nationella resurser som kan ställas till internationellt förfogande. Vad gäller aktuellt utgiftsområde har Sverige till EU anmält personal inom områdena polis och rättsväsendet i övrigt.

Utveckling av kompetens och arbetsmiljö

Kompetent och motiverad personal är rättsväsendets viktigaste resurs. Samhällsutvecklingen innebär att myndigheterna måste bli effektivare för att kunna uppnå de uppsatta målen. För att klara detta måste rättsväsendet ha förmåga att rekrytera och behålla skickliga medarbetare och kontinuerligt utveckla deras kompetens och motivation. Detta ställer stora krav på möjligheter till fortbildning och attraktiva karriärvägar samt på ett ledarskap som kontinuerligt verkar för personalens utveckling och trivsel.

De ökade kraven på effektivitet och högt resursutnyttjande får inte ske till priset av ökad ohälsa bland personalen. Ett gott hälsoläge och låga sjuktal är förutsättningar för att kunna bedriva verksamheterna på ett bra sätt. Därför måste myndigheterna säkerställa en god arbetsmiljö, skydd mot hot och våld samt goda möjligheter att kombinera arbete, familj och fritid. Detta kan bara ske genom att det finns utvecklade rutiner för kommunikation mellan personalen och ledningen, samt att man på ett tidigt stadium förebygger och åtgärdar missförhållanden.

Jämställdhet samt etnisk och kulturell mångfald

Myndigheterna har ett långtgående ansvar för att se till att jämställdheten mellan kvinnor och män ökar. Det skall råda jämställdhet på arbetsplatserna i rättsväsendet. En jämnare könsfördelning skall uppnås såväl vid nyrekrytering som vid rekrytering till olika nivåer inom myndigheterna. Alla verksamheter som rättsväsendet bedriver måste genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. Kvinnor och män skall ha samma möjligheter till rättstrygghet och rättssäkerhet vilket kräver insikt i och kunskap om de strukturer och normer som fortfarande särskiljer kvinnors och mäns levnadsvillkor. Jämställdhet skall beaktas då verk-

samheter förändras och även vara en självständig drivkraft till utveckling.

I det svenska samhället finns människor med olika etnisk och kulturell bakgrund. För att klara sina uppgifter måste myndigheterna inom rättsväsendet ha goda kunskaper om den etniska och kulturella mångfalden i samhället och vad detta innebär inom respektive verksamhetsområden. All diskriminering skall bekämpas, såväl på den egna arbetsplatsen som i mötet med människor som av olika anledningar kommer i kontakt med myndigheten. En viktig del av arbetet är att verka för en ökad etnisk mångfald bland personalen. Den etniska och kulturella mångfalden i samhället måste beaktas både i det dagliga arbetet och då verksamheter förändras.

3.4.2 Verksamhetsområde 1 Brottsförebyggande arbete

Mål för verksamhetsområdet

Det bästa sättet att öka tryggheten för medborgarna är att förhindra att brott begås. Målet för verksamhetsområdet Brottsförebyggande arbete är att brott skall förebyggas. Hela samhället har mycket att vinna på minskad brottslighet och ökad trygghet. Samhällets brottsförebyggande arbete är viktigt för att minska såväl antalet brottsoffer som antalet gärningsmän.

Verksamhetsområdet Brottsförebyggande arbete berör många politikområden och myndigheter. Av rättsväsendets myndigheter verkar i huvudsak polisorganisationen, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten samt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) inom verksamhetsområdet. Även kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete har betydelse när det gäller att förebygga brott (se vidare avsnitt 3.4.5 Verksamhetsområde 4 Verkställighet av påföljd).

Allas vårt ansvar

För att förstärka och utveckla det brottsförebyggande arbetet presenterade regeringen 1996 det nationella brottsförebyggande programmet – Allas vårt ansvar. Med utgångspunkt från detta och med beaktande av erfa-

renheterna sedan dess anser regeringen att det brottsförebyggande arbetet skall utgå från de perspektiv som presenteras nedan.

Det brottsförebyggande arbetet är allas ansvar. Det skall vara en integrerad del av övriga politikområden. Det krävs samverkan och närvaro på alla nivåer. Arbetet skall bygga på kunskap och ha ett långsiktigt perspektiv.

I ett öppet demokratiskt samhälle är det viktigt att människor känner sig trygga. Många brott drabbar människor i deras närmiljö och påverkar i hög grad deras livskvalitet och trygghet. Polisen är en nyckelaktör i det brottsförebyggande arbetet genom sin specialkompetens i fråga om brottsföreteelser och praktiska brottsförebyggande åtgärder. Genom sin samverkan med en rad aktörer har polisen en central position i samhällets brottsförebyggande arbete.

Polisen kan dock inte ensam få bukt med brottsligheten. Ett framgångsrikt arbete för att minska brottsligheten och öka tryggheten kräver ett brett engagemang från andra statliga myndigheter, samtliga kommuner, näringsliv, föreningsliv och andra ideella organisationer samt enskilda medborgare. Ju fler som är engagerade desto bättre. Då ökar också den informella sociala kontrollen – som är en viktig brottsförebyggande faktor – och tryggheten förstärks. Arbetet för att minska brottsligheten och öka tryggheten är allas vårt ansvar.

En integrerad del av övriga politikområden

Brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem och det är många faktorer som påverkar den. Därför måste insatserna mot brottsligheten innefatta åtgärder inom många politikområden. Detta är särskilt viktigt på det brottsförebyggande området. För att minska brottsligheten och öka tryggheten krävs t.ex. samlade insatser mot missbruk av alkohol och narkotika, åtgärder inom skola och socialtjänst, kontroll av penningflöden samt insatser inom bostads- och arbetsmarknadspolitikens område. Det är också viktigt att genom konsekvensanalyser se över åtgärder som vidtas inom alla politikområden så att inte nya tillfällen till brott skapas.

Storstadspolitik

En stor del av brotten begås i storstäderna. Koncentrationen av människor, näringsliv och

nöjen gör att brottsligheten ökar och tryggheten minskar. Det övergripande målet med regeringens storstadspolitik är att öka tillväxten och bryta segregationen i storstadsregionerna. För att uppnå detta mål har regeringen bland annat slutit lokala utvecklingsavtal med sju kommuner.

För att minska brottsligheten och öka tryggheten i de 24 stadsdelar som omfattas av de lokala utvecklingsavtalen är det viktigt att det brottsförebyggande arbetet fortsätter att prioriteras. I det fortsatta lokala utvecklingsarbetet är det viktigt att införliva de framgångsrika brottsförebyggande insatserna inom ordinarie strukturer.

Det är angeläget att rättsväsendets myndigheter söker en bred och strategisk samverkan med lokala företrädare genom att träffa samverkansöverenskommelser inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen för att stärka det brottsförebyggande arbetet. Med en bred samverkan på lokal nivå kan brottslighetens olika orsaker angripas på ett mer sammanhållet och effektivt sätt.

Glesbygd

Kännetecknande för glesbygdspromblematiken är de stora ytorna och avstånden. De långa avstånden medför att det kan uppstå problem med polisiär närvaro och service.

Polisorganisationen har genomfört flera försöksverksamheter för att komma till rätta med ordningsstörningar i glesbygden. Det är angeläget att Rikspolisstyrelsen fortsätter att kontinuerligt pröva och utvärdera olika metoder för att förbättra den polisiära servicen i glesbygden.

I sammanhanget kan också nämnas att regeringens satsning på 4 000 nya poliser under mandatperioden leder till en förstärkning och förnyring av polisen även i glesbygden.

Sambällsplanering och bebyggelseutveckling

Risken ökar att människor känner sig otrygga om det begås brott i deras närmiljö. Det gäller inte bara för dem som utsätts för brott utan även för dem som upplever brottsligheten mer indirekt, t.ex. i form av skadegörelse eller klotter i sitt bostadsområde.

Den fysiska miljöns utformning påverkar brottsligheten och känslan av trygghet. Genom att utforma boende- och närmiljö på ett genomtänkt sätt kan man påverka brottsligheten och därmed tryggheten. Mot denna

bakgrund anser regeringen att det är angeläget att samverkan sker med polisen i samband med den fysiska planeringen av bostads- och närmiljön i lokalsamhället.

Samverkan och närvaro på alla nivåer

Det brottsförebyggande perspektivet måste genomsyra tänkandet och agerandet på alla nivåer; internationellt, nationellt, regionalt och lokalt. Det krävs ökad samverkan mellan aktörer som verkar på samma nivå och mellan olika nivåer.

Det lokala brottsförebyggande arbetet

Ett av de viktigaste och effektivaste sätten att bedriva brottsförebyggande arbete är på lokal nivå, av dem som bäst känner till problemen och därmed har goda förutsättningar att hitta lösningar. Detta är också en av utgångspunkterna i regeringens program – Allas vårt ansvar. Det brottsförebyggande arbetet måste anpassas efter de lokala förutsättningarna i lokalsamhället. Vi har lyckats bra och kommit långt med detta arbete i Sverige. I dag finns det ett lokalt brottsförebyggande råd eller liknande verksamhet i ca 86 % av landets kommuner och flera stadsdelar. Olika aktörer som polis, skola, socialtjänst och näringsliv samarbetar för att förebygga brott och öka tryggheten.

Regeringen fortsätter att satsa på det lokala brottsförebyggande arbetet. Sedan flera år fördelar Brottsförebyggande rådet (BRÅ) de av riksdagen särskilt anvisade medlen för detta ändamål. BRÅ har fått en nyckelroll när det gäller att stödja de lokala brottsförebyggande råden och deras verksamhet. Det fortsatta arbetet bör nu främst inriktas på att utveckla och fördjupa rådets verksamhet. Det är viktigt att de lokala brottsförebyggande råden kan få stöd och hjälp med kunskaps- och metodutveckling i sitt fortsatta arbete. Polisen har en viktig roll i det arbetet genom att polismyndigheterna deltar i nästan samtliga lokala brottsförebyggande råd.

En stor utmaning ligger i att integrera förebyggandet av återfall i det lokala brottsförebyggande arbetet. Det kan ske genom att samarbete etableras eller fördjupas mellan råden och lokala kriminalvårdsmyndigheter. Vidare finns det anledning att i ökad utsträckning uppmärksamma brottsofferper-

spektivet i det brottsförebyggande arbetet. Det finns också anledning att verka för att det brottsförebyggande arbetet inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen i storstadsarbetet, införlivas med kommunens lokala brottsförebyggande arbete.

Polisverksamhet i närpolisområden

Sedan närpolisreformen påbörjades i början på 1990-talet har samhället genomgått stora förändringar och vår kunskap om brottsbekämpning har förbättrats. Detta har betydelse för polisen som genom sina dagliga kontakter med dem som på olika sätt berörs av brottsligheten får en anseelig och ständigt växande kunskap om drivkrafterna bakom kriminalitet. Insikterna ökar också om vilka förebyggande åtgärder som ger bäst resultat. Det är viktigt att polisen tar tillvara den kunskapen och sprider erfarenheter och goda exempel till alla berörda delar av polisorganisationen.

Närpolisen har allt sedan reformen genomfördes kontinuerligt utvecklats till följd av vunna erfarenheter, forskning och samhällsförändringar. Det är därför inte rimligt att närpolisen skall arbeta exakt som det var tänkt för tio år sedan. Men de bärande principerna gäller fortfarande. De innebär för det första att det bästa sättet att bekämpa brott är att förebygga dem.

Den andra principen för närpolisreformen är att allt polisarbete skall bygga på kunskap – på kartläggning, analys och uppföljning. Ett strategiskt arbetssätt som bygger på kunskap innebär att tydliga mål för verksamheten ställs upp och dokumenteras, att arbetet följs upp och utvärderas och att verksamhetsresultatet jämförs med målen.

Den tredje principen är att närpolisen skall samverka med andra aktörer som berörs av eller kan påverka brottsligheten i lokalsamhället. Den lokala polisen, närpolisen, är basen i all polisverksamhet. På de flesta håll bör därför närpolisen på sikt kunna omfatta all polisverksamhet som inte kräver speciell kompetens eller av andra skäl bör bedrivas centralt. Det är naturligt eftersom all polisverksamhet genererar viktig kunskap om brott och brottslingar som kan användas för att förhindra brott. Ingreppande verksamheten skall planeras så att den ingår som en resurs i det långsiktiga arbete som har formats utifrån de lokala behoven.

Det är naturligtvis en central och strategisk fråga hur olika polisiära verksamheter organiseras och samordnas. Vid verksamhetens planerande måste även hänsyn tas till lokala förhållanden och behov. Vikten av en lokalt närvarande polis skall inte underskattas.

Nytt system för radiokommunikation

Inom verksamhetsområdet brottsförebyggande arbete ryms bl.a. polisens åtgärder för att förebygga ordningsstörningar. Ett viktigt verktyg i det arbetet, liksom för polisens verksamhet i övrigt, är en väl fungerade radiokommunikation.

Regeringen har gett Krisberedskapsmyndigheten (KBM) i uppdrag att införa, förvalta och utveckla ett gemensamt radiokommunikationssystem för skydd och säkerhet (RAKEL-systemet). Enligt KBM:s tidplan för RAKEL-systemets utbyggnad, utifrån vilken Rikspolisstyrelsen planerar, kommer utbyggnaden att genomföras i sju etapper över landet med början i södra Sverige. Inom Regeringskansliet är det Forsvarsdepartementet som har det samordnande ansvaret för frågan om ett gemensamt radiokommunikationssystem för skydd och säkerhet.

Handlingsplan mot den ekonomiska brottsligheten

En framgångsrik ekobrottsbekämpning förutsätter ett väl utvecklat förebyggande arbete. Det är angeläget att det brottsförebyggande arbetet inom ekobrottsområdet får genomslag redan i lagstiftningsprocessen. Det är också viktigt att det brottsförebyggande arbetet inriktas på fungerande och resurseffektiva insatser.

Regeringen fastställde under 2004 en handlingsplan som omfattar åtgärder som regeringen genomfört och planerar att genomföra för att förstärka samhällets skydd mot den ekonomiska brottsligheten (skr. 2003/04:178).

Centrala inslag i handlingsplanen är lagstiftningsåtgärder, fortsatt myndighetsutveckling, skärpt kontroll och andra förebyggande åtgärder, effektivare utredning och lagföring samt ett fördjupat nationellt och internationellt samarbete.

Det arbete som aviserades i handlingsplanen har påbörjats. Flera lagstiftningsåtgärder har vidtagits. Detta har bl.a. lett till att nya regler som syftar till att försvåra penningtvätt har trätt i kraft den 1 januari 2005. Dessutom har

förändringar i bestämmelserna om bokföringsbrott och andra brott mot borgenärer i 11 kap. brottsbalken, som avser att underlätta utredning och lagföring av sådana brott, trätt i kraft den 1 juli 2005. Det pågår också lagstiftningsarbete som syftar till att effektivisera systemet med företagsbot och att ta fram förslag till schablonbeskattning och förbättrade möjligheter för vissa branscher. Det kan också nämnas att regeringen i september 2005 beslutade att tillkalla en särskild utredare för att genomföra en översyn av Ekobrottsmyndigheten (dir. 2005:92). Avsikten är att genom en sådan översyn skapa ännu bättre förutsättningar för att ännu effektivare kunna förebygga och bekämpa ekonomisk brottslighet.

Det internationella samarbetet

Brottsligheten har blivit allt mer gränsöverskridande och brottsbekämpande samverkan pågår bland annat inom FN, Europarådet och EU.

Under Sveriges ordförandeskap i EU inrättades ett europeiskt nätverk för förebyggande av brottslighet (EUCPN). Nätverket fungerar som ett viktigt verktyg för att sprida kunskap och utbyta erfarenheter på det brottsförebyggande området inom EU. Sverige deltar aktivt i detta arbete med BRÅ som nationell företrädare i nätverket. Under 2004 gjordes en utvärdering av nätverket och dess verksamhet. I utvärderingen förslås att EUCPN skall utvecklas till ett förstärkt mellanstatligt effektivt nätverk.

I modernt brottsförebyggande arbete bör internationell samverkan vara väl utbyggd på alla plan. Det är viktigt att rättsväsendets myndigheter tar aktiv del i det internationella arbetet. Även på regional och lokal nivå bör man beakta det internationella perspektivet i sitt arbete. Samordning inom och mellan myndigheter är av grundläggande betydelse i detta arbete. För detta ändamål finns inom vissa myndigheter bland annat nationella kontaktpunkter.

Det är av vikt att brottsförebyggande och brottsbekämpande myndigheter följer den internationella forskningen för att på bästa sätt bedriva en kunskapsbaserad verksamhet.

Delta i fredsfrämjande insatser

Vad gäller svenskt deltagande i internationella insatser och verksamhetsgrenarna freds- och säkerhetsfrämjande samt konfliktförebyg-

gande verksamhet har polisen som mål att med kort varsel kunna ställa poliser med olika kompetenser till förfogande för internationell fredsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet. Rikspolisstyrelsen skall särskilt redovisa verksamhetens utveckling och resultat. Regeringen har initierat ett arbete där Rikspolisstyrelsen har att arbeta fram metoder för att bedöma vilken relevans en internationell insats har för den svenska polisverksamheten (ämnesoperativa bedömningar). I regleringsbrevet för 2005 åläggs Rikspolisstyrelsen att särskilt redovisa genomförd verksamhet samt att bedöma relevansen av denna för den svenska polisverksamheten.

Kunskap och analys

Brottsligheten förändras i takt med samhällets utveckling. Kunskapen om brottsligheten och om vilka brottsförebyggande åtgärder som fungerar behöver därför ständigt förnyas. Det krävs kunskap om brottsligheten och dess orsaker och det behövs kunskap om hur brott kan förebyggas både på lång sikt och på kort sikt. Därför är det viktigt med regelbunden uppföljning och utvärdering av de insatser och åtgärder som har vidtagits.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har en central roll på detta område och verkar för en kunskapsbaserad kriminalpolitik. Myndigheten initierar och bedriver forskning och utveckling på området. På regeringens uppdrag har en utredare sett över BRÅ och dess verksamhet. Utredningen presenterade sitt betänkande (SOU 2004:18) i februari 2004. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Arbetet med en ny instruktion för BRÅ pågår.

Som ett led i kvalitetssäkringen av polisens brottsförebyggande arbete har regeringen i regleringsbrevet för 2003 (dnr Ju2002/8897/KRIM) också gett BRÅ i uppdrag att, i samråd med Rikspolisstyrelsen, göra en sammanställning av vilka polisiära åtgärder mot olika typer av brott som forskning eller beprövad erfarenhet har visat fungerar väl i Sverige och internationellt. Uppdraget slutredovisades i mars 2004 (dnr Ju2004/3094/PO).

BRÅ har i samråd med svensk handel och Handelsanställdas förbund under 2004 bildat en arbetsgrupp med syfte att pröva förebyg-

gande åtgärder mot butiksrelaterad brottslighet. Vidare har BRÅ genom ekonomiskt stöd medverkat till att finansiera lokala brottsförebyggande projekt om åtgärder som involverar det lokala näringslivet i det brottsförebyggande arbetet.

På regeringens uppdrag inleddes under 2004 en försöksverksamhet i Stockholm med syfte att effektivisera rättsväsendets handläggning av mängdbrott. Ambitionen är att förkorta tiden från polisanmälan till dom. BRÅ har fått i uppdrag att följa och utvärdera försöksverksamheten. BRÅ har även fått i uppdrag att, i samverkan med Rikspolisstyrelsen, genomföra en nationell strategi för att minska antalet brott som riktas mot bilar. Strategin innebär att BRÅ under tre år skall genomföra konkreta åtgärder för att minska bilbrottsligheten.

Kriminalunderrättelsetjänsten

Kriminalunderrättelsetjänsten har en betydelsefull funktion att fylla för att stödja polisens dagliga operativa verksamhet. Kompetensen att samla in, strukturera, analysera och åskådliggöra ett stort material är användbar i omfattande brottsutredningar samt inför och vid större händelser som kräver polisiära insatser.

Verksamheten kan emellertid inte begränsas till ett direkt operativt stöd. Informationen som finns hos kriminalunderrättelsetjänsten skall tas tillvara tidigt som en del i planeringen av både planlagda brottsförebyggande insatser och bedrivs i projektform som löpande linjeaktiviteter. En central del av kriminalunderrättelsetjänstens uppgift är därför att bereda och tillhandahålla underlag för strategiska och operativa beslut avseende prioritering och genomförande av sådana insatser. Motsvarande behov finns naturligtvis såväl i ett nationellt som ett internationellt perspektiv.

Kunskapsinhämtningen syftar regelmässigt till att ge beslutsfattarna ett kvalificerat underlag om brottslighetens omfattning och karaktär och om aktuella hotbilder. Det kan också vara nödvändigt med en underbyggd beskrivning av tänkbara förhållanden framåt i tiden. Underlaget för sådana beslut utgörs inte bara av polisiär information. Analysen bör därför utgå från de teorier och metoder som finns inom relevant forskning.

Rikspolisstyrelsen har genom projektet Polisens underrättelsemodell (PUM) utvecklat och dokumenterat en nationell modell för un-

derrättelseledd polisverksamhet som även omfattar kriminalunderrättelsetjänstens verksamhet. Modellen skall utgöra ett konkret metodstöd för polismyndigheterna och Rikskriminalpolisen i arbetet med att utveckla och bedriva effektiv underrättelseledd polisverksamhet på lokal, regional och nationell nivå. Den skall även utgöra en grund för effektivt internationellt samarbete. Arbetet med att införa Polisens underrättelsemodell vid samtliga polismyndigheter pågår inom ramen Rikspolisstyrelsens mängdbrottsprojekt.

Det är också viktigt att andra myndigheter, t.ex. kriminalvården, får del av underrättelseinformation som berör deras verksamhet och vidareutvecklar sin förmåga att tillvarata sådan information. Rikspolisstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att intensifiera sitt samarbete på underrättelseområdet. Uppdraget skall redovisas hösten 2005.

Genom en ändring i polisdatalagen (1998:622) har Ekobrottsmyndigheten sedan den 1 januari 2004 fått möjlighet att bedriva kriminalunderrättelseverksamhet på samma sätt som inom polismyndigheterna. Den kriminalunderrättelsetjänst som nu byggs upp inom Ekobrottsmyndigheten skapar bättre möjligheter att i samverkan med andra brottsbekämpande myndigheter effektivt förebygga och bekämpa den organiserade ekonomiska brottsligheten.

Självfallet skall polisen i den kriminalunderrättelseverksamhet som bedrivs i polisorganisationen kontinuerligt göra bedömningar av när den insamlade informationen har fått ett sådant innehåll att åklagare skall kopplas in. Frågan om åklagarnas medverkan på ett tidigt skede i polisens spanings- och underrättelseverksamhet när det gäller grov och organiserad brottslighet utreds av Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU) i delbetänkandet Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen (SOU 2003:74), se avsnitt 3.4.3. Verksamhetsområde 2 Utredning och lagföring.

I det internationella sammanhanget är utbytet av information av stor betydelse inom ramen för bland annat Europol, Schengen och Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet. Det finns idag flera internationella instrument med relevans för brottsbekämpning, såsom Europiska utlämningskon-

ventionen. Det är viktigt att polismyndigheterna har god förmåga att använda dem. Ett exempel på kommande instrument är den modell för kriminalunderrättelsesamarbete som är under utarbetande inom Europeiska unionen.

Tidiga insatser

En av huvuduppgifterna för kriminalpolitiken är att förhindra att ungdomar hamnar i kriminalitet eller utsätts för brott. Barn och ungdomar är vår framtid och alla måste hjälpas åt att se till att de får en trygg uppväxt. Arbetet med att förebygga brott av och mot våra ungdomar måste engagera hela samhället och kräver samarbete över politik- och verksamhetsområdena. Åtgärder måste vidtas på ett tidigt stadium. Det krävs insatser för att stödja familjer med otillräckliga sociala och ekonomiska resurser och en bra skola för alla. Det är också viktigt med en ambitiös integrationspolitik, främjande av mänskliga rättigheter, låg arbetslöshet bland ungdomar och att vidta åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket. Samarbetet mellan alla inblandade myndigheter måste fungera så att målet, att förhindra att ungdomar hamnar i kriminalitet, uppnås.

Situationen för barn som begår brott före 15 års ålder kräver särskilda åtgärder. Regeringen avser förstärka insatserna för att både förebygga, upptäcka och behandla brottsligheten bland barn och ungdomar som ännu inte nått straffmyndighetsåldern. Det handlar både om att utveckla metoder för samverkan mellan polisen och andra myndigheter, se över de sociala insatserna som vidtas för den enskilde som upptäcks ha begått brott i mycket tidig ålder men också om polisens möjligheter att upptäcka brott som utförs av denna grupp riktigt unga.

Rättsväsendet har ett stort ansvar för detta arbete. När ungdomar begår brott, måste samhället reagera snabbt och tydligt med insatser för att minska riskerna för fortsatt brottslighet. Det ställer särskilda krav på hur påföljdssystemet för unga lagöverträdare skall vara utformat. I syfte att gå vidare i arbetet med att utveckla ett påföljdssystem för unga som har ett pedagogiskt och tydligt innehåll samt att utifrån den unges behov skapa bättre förutsättningar för ett återförande till ett socialt

välfungerande liv och på så sätt åstadkomma en positiv förändring tillsatte regeringen en utredning för att se över påföljderna för unga som begått brott. I december 2004 lade Ungdomsbrottsutredningen fram sina förslag i betänkandet Ingripanden mot unga lagöverträdare (SOU 2004:122). Betänkandet, som har remissbehandlats, utgör en viktig och värdefull del i regeringens strävanden mot att utveckla ungdomspåföljderna.

Samtidigt som reaktionerna på ungdomar som begått brott behöver utvecklas är det också så att ungdomar som utsätts för brott behöver stöd. Regeringen verkar därför för att medling, där brottsoffer och gärningsman möts inför en opartisk medlare, skall spela en större roll när det gäller samhällets reaktion mot framför allt unga lagöverträdare. Det finns sedan 2002 en lag om medling med anledning av brott. Ungdomsbrottsutredningen har också funnit det positivt om medlingen kunde komma till användning i större utsträckning och lämnat förslag till lagändringar i sådan riktning.

Regeringens målsättning är att medling skall finnas i hela landet. På regeringens uppdrag arbetar därför Brottsförebyggande rådet (BRÅ) för att stimulera medlingsverksamheten, dels genom ekonomiskt stöd, dels genom utbildning och metodutveckling.

Skadegörelse är en typ av brottslighet som ökat och som till stor del, i vart fall när det gäller klotterbrott, begås av ungdomar. BRÅ har tagit fram en idéskrift om klotterförebyggande åtgärder och genom ekonomiskt stöd medverkat till att finansiera lokala brottsförebyggande projekt som rör klotterförebyggande åtgärder (se vidare under avsnitt 3.5.1 Brottsförebyggande arbete).

Föräldrarna har förstås en viktig roll och kan behöva både stöd och utbildning för att hantera ett barn med problem under uppväxten. Tidigt i år redovisade Statens folkhälsoinstitut ett regeringsuppdrag om föräldrastöd. Syftet med uppdraget var att samla in, analysera och sprida kunskap om hur föräldrastöd av olika slag kan utformas för att göra verklig nytta. BRÅ har genom ekonomiskt stöd medverkat till att finansiera lokala brottsförebyggande projekt om hur en kriminell livsstil kan förebyggas bland barn och ungdomar eller hindra individer att återfalla i brott.

Skolan är en viktig arena och har en central roll i arbetet med att skapa trygghet och förebygga brottslighet. Genom en väl fungerande skolgång stärks individerna och deras förutsättningar att skapa sig en yrkeskarriär och en meningsfull fritid förbättras. Frågor om vad som är rätt och fel och hur vi skall förhålla oss till varandra är centrala inslag i skolans värdegrundarbete. Åtgärder i skolan når också så gott som alla barn.

På regeringens uppdrag har Brottsförebyggande rådet utarbetat två handledningsmaterial för lärare i grundskolan. Syftet med skrifterna är att stimulera och underlätta för skolpersonal och de lokala brottsförebyggande råden att arbeta förebyggande mot de sorters brott som kan vara vanligt förekommande i skolmiljön.

Det lokala brottsförebyggande arbetet är särskilt betydelsefullt när det handlar om barn och ungdomar. Ungdomar begår ofta brott där de bor och tillsammans med andra som bor i närheten eller går i samma skola. Det är på lokal nivå man har möjlighet att tidigt se problem, att snabbt ingripa och därmed har de bästa chanserna att förebygga att unga begår brott eller återfaller i brott. De flesta lokala brottsförebyggande råd ute i landets kommuner eller stadsdelar vidtar åtgärder med inriktning på ungdomar.

3.4.3 Verksamhetsområde 2 Utredning och lagföring

Mål för verksamhetsområdet

En hörnsten i kriminalpolitiken är att brott skall klaras upp. Målet för verksamhetsområdet Utredning och lagföring är att verksamheten skall bedrivas med högt ställda krav på rättssäkerhet och kvalitet och att fler brott skall leda till lagföring.

Polisen och åklagarväsendet ansvarar tillsammans för merparten av verksamheten inom verksamhetsområdet. Dessa myndigheter skall ha god kapacitet att utreda all slags brottslighet. Polisen bedriver spaning och utredning avseende alla brott som hör under allmänt åtal, samt förundersökningsledning avseende brott av enkel beskaffenhet. Åklagare är förundersökningsledare i övriga fall, samt beslutar i åtalsfrågor och processar i domstol. Ekobrottsmyndigheten har till uppgift att ut-

reda och lagföra ekonomisk brottslighet, exempelvis skattebrott och brott enligt insiderstrafflagen. Myndigheten har ett nationellt samordningsansvar för bekämpningen av ekobrott. Andra aktörer inom verksamhetsområdet är Säkerhetspolisen när det gäller brott mot rikets säkerhet och terrorism, Statens kriminaltekniska laboratorium som bedriver kvalificerade kriminaltekniska undersökningar, Rättsmedicinalverket som utför undersökningar i rättspsykiatri, rättsmedicin, rättskemi och rättsgenetik, samt kriminalvården som bedriver häktesverksamhet. Därtill kommer den utredningsverksamhet som följer av Tullverkets och Kustbevakningens brottsbekämpande arbete.

För att förbättra brottsutredningsverksamheten är det angeläget att myndigheterna fördjupar sitt samarbete och bättre samordnar sina insatser på området. Det är viktigt att de samlade resurserna används på ett effektivt sätt.

Polisen och åklagarväsendet skall förbättra brottsutredningsverksamheten

Under de senaste åren har det skett en markant ökning av antalet anmälda våldsbrott och andra brottsärenden mot person. Bland dessa ärenden finns en stor del av de mest allvarliga och prioriterade brotten. Detta har medfört att en stor del av utredningsresurserna nu används till att utreda våldsbrottslighet.

År 2004 personuppkarades 16 % av alla brott. Regeringen anser inte att detta är tillräckligt. Den s.k. tekniska uppkareringen, där brottet anses uppkarat utan att en gärningsman är bunden till gärningen, var 14 %. Det kan handla om att den anmälda gärningen inte har varit brottslig eller att gärningsmannen inte varit straffmyndig m.m.

Polisen

Verksamheten i närpolisområdena förknippades inledningsvis tydligt med polisens brottsförebyggande arbete men har också en viktig funktion för den utredande verksamheten.

Den underrättelseledda polisverksamheten, som är ett konkret uttryck för det problemorienterade arbetssättet, har fått genomslag i det dagliga polisarbetet. Utvecklingen av kriminalunderrättelseverksamheten har gett polisen

bättre möjligheter att förebygga och klara upp brott.

För att polis och åklagare skall kunna möta det växande hotet från terrorism och annan grov organiserad brottslighet och delta i det internationella brottsbekämpande arbetet är det angeläget att svenska poliser och åklagare kan använda effektiva och rättssäkra tvångsmedel samt arbetsmetoder, system och verktyg som är jämförbara med andra länders och som förutsätts i det internationella samarbetet.

Straffprocessuella tvångsmedel får i dag användas endast för att utreda begångna brott. För att ge polisen bättre möjligheter att förhindra att vissa särskilt allvarliga brott begås, t.ex. brott mot rikets säkerhet och terroristbrott, bereder Justitiedepartementet nu ett lagförslag om att tvångsmedlen hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning, hemlig kameraövervakning, postkontroll och husrannsakan skall få användas mot den som, med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, kan antas komma att utöva sådan brottslighet, dvs. utan krav på att förundersökning skall vara inledd. En ytterligare förutsättning för sådan tvångsmedelsanvändning är enligt förslaget att åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga eller förhindra den ifrågavarande brottsligheten (Ds 2005:21).

För att ge polisen bättre möjligheter att utreda mycket allvarliga brott, som t.ex. terroristbrott, mord, dråp och grova rån, bedrivs i Justitiedepartementet ett lagstiftningsarbete för att införa hemlig avlyssning, s.k. buggning, som ett nytt straffprocessuellt tvångsmedel. Buggningsutredningens betänkande Om buggning och andra hemliga tvångsmedel (SOU 1998:46) ligger huvudsakligen till grund för det arbetet.

Regeringen avser att lägga fram lagförslag dels om användning av vissa tvångsmedel för att förhindra viss allvarlig brottslighet, dels om hemlig avlyssning.

En utvidgad användning av hemliga tvångsmedel leder till att fler människors integritet berörs. Justitiedepartementet har därför gett en sakkunnig person i uppdrag att biträda departementet med att undersöka hur den parlamentariska kontrollen i fråga om användningen av hemliga tvångsmedel lämpligen kan förstärkas. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 2005.

Inom Regeringskansliet pågår beredningen av en ny polisdataalag med anledning av Polisdatautredningens betänkande *Behandling av personuppgifter i polisens verksamhet* (SOU 2001:92). I detta arbete ingår bl.a. att se över frågor kring utbyte av information mellan de brottsbekämpande myndigheterna i Sverige, det internationella informationsutbytet, personuppgiftsbehandling i samband med kriminalunderrättelseverksamhet samt användningen av digitala och analoga kameror.

När det gäller polisens arbetsmetoder har Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU) i delbetänkandet *Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen* (SOU 2003:74) lämnat förslag till förtydligande lagstiftning i fråga om vissa särskilda arbetsmetoder som vid dolt spaningsarbete och annan dold verksamhet används inom brottbekämpningen och underrättelseverksamheten. Lagrådsremiss och proposition, i vart fall i vissa delar, planeras till hösten 2005.

Polisen måste också ha lagstöd för att på ett effektivt sätt kunna använda modern teknik i sitt utredningsarbete. Förbättrade möjligheter att använda DNA-tekniken i det brottsutredande arbetet kommer på sikt att innebära att fler brott går att klara upp och att utredningstiderna förkortas.

En särskild utredare förordnades därför hösten 2003 för att biträda Justitiedepartementet med en översyn av vissa frågor avseende DNA-teknikens användning i brottsbekämpningen. Utredaren föreslår bl.a. att fler brott skall kunna leda till registrering i polisens DNA-register (Ds 2004:35). Regeringen fattade beslut om en lagrådsremiss den 7 juli 2005. BRU har dessutom på regeringens uppdrag sett över och lämnat förslag på förändringar i det regelverk som styr de brottsbekämpande myndigheternas möjlighet att få tillgång till innehållet i och uppgifter om elektronisk kommunikation (Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m., SOU 2005:38). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

En effektiv rättskipning kräver att vittnen och andra bevispersoner deltar i brottsutredningar och domstolsförhandlingar. Personssäkerhetsutredningen har därför föreslagit att det skall införas ett nationellt program om personsäkerhet (SOU 2004:1). Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Under året har Riksrevisionen i rapporten stödet till polisens brottsutredningar (RIR 2004:27) granskat det stöd som lämnas till polisens brottsutredningar av de tekniska rotlarna inom polismyndigheterna, Statens kriminaltekniska laboratorium och Rättsmedicinalverket. Rapporten kommer att bidra till arbetet med att förbättra polisens brottsutredande verksamhet.

Förbättrade förstahandsåtgärder – t.ex. förhör i omedelbar anslutning till brottstillfället, utveckling av polisens tekniska brottsplatsundersökningar och förbättrad dokumentation – leder till bättre kvalitet i brottsutredningarna genom hela rättskedjan. En förutsättning är också att det finns personal med rätt kompetens i tjänst när brotten begås. Inom polisen utvecklas kontinuerligt arbetet med att anpassa arbetstiderna efter verksamhetens behov. Vid i stort sett samtliga polismyndigheter finns utredningsjourer med personal som har särskild utredningskompetens även under helger och kvällar. Detta förfarande har inneburit snabbare handläggning och bättre rättssäkerhet genom att de inblandade har fått lämna sina redogörelser i nära anslutning till brottstillfället. Regeringens mål är att denna utveckling skall fortsätta.

Statens kriminaltekniska laboratorium

Teknisk bevisning har blivit allt viktigare i brottsutredningarna vilket kan avläsas bl.a. i den sedan många år ständigt ökande efterfrågan på undersökningar från Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL). Den här utvecklingen kommer av allt att döma att bestå och till och med öka i takt med att kriminaliteten blir alltmer komplex, benägenheten att erkänna brott minskar och andra utredningsåtgärder i många fall inte räcker till. Framgång när det gäller att klara upp mängdbrott är i mycket beroende av att de kriminaltekniska insatserna ökar.

Mot den här bakgrunden är de kvalificerade kriminaltekniska undersökningar som utförs vid SKL av stor betydelse för den brottsutredande verksamheten. Det är viktigt att verksamheten vid SKL både kvantitativt och kvalitativt kan hålla jämna steg med den ökande efterfrågan på undersökningar. Det är i sammanhanget angeläget att laboratoriet fortsätter att stärka sin kompetens och att utveckla mer effektiva och säkra metoder och tekniker för

verksamheten, inte minst när det gäller sådana områden som DNA, IT-forensisk verksamhet och miljöbrott. Det är i sammanhanget också betydelsefullt att SKL fortsätter att utveckla samarbetet med kriminaltekniska myndigheter i andra länder och andra myndigheter inom rättsväsendet, se nedan avsnittet om Rättsmedicinalverkets utredningsverksamhet.

Åklagarmyndigheten

Åklagarverksamheten har vidareutvecklats och förstärkts på ett markant sätt under de senaste tio åren. Reformen och utvecklingsinsatser i övrigt har skett mot bakgrund av att förutsättningarna för åklagarverksamheten ständigt förändras. Antalet inkomna ärenden till åklagare har ökat samtidigt som nya former av kriminalitet har vuxit fram. En allt större del av åklagarnas arbete avser bekämpning av grov och organiserad brottslighet. För att effektivisera bekämpningen av sådan brottslighet finns specialiståklagare.

Vid bekämpning av grov och organiserad brottslighet kan det finnas skäl för åklagare att i ett så tidigt skede som möjligt delta i polisens brottsbekämpning. En sådan utveckling leder till att de gemensamma resurserna kan användas effektivare. Ett sådant arbetssätt innebär att åklagare i ett tidigt utredningsskede kan fatta sådana beslut som kräver åklagarkompetens. Regeringen har gett Beredningen för rättsväsendets utveckling i uppdrag att utreda lednings- och styrningsfrågor i brottsutredningsverksamheten samt om det kan finnas behov av åklagarkompetens vid polisens spanings- och kriminalunderrättelseverksamhet (se nedan avsnittet om polisens och åklagarnas roller i brottsutredningsverksamheten).

Den organiserade gränsöverskridande brottsligheten har också ökat i omfattning vilket innebär att brottsutredningarna har blivit mera komplicerade. Åklagare deltar också i allt större utsträckning i internationell åklagarverksamhet, såväl i enskilda brottsutredningar som när det gäller t.ex. samarbete inom Eurojust, Europol eller det Europeiska rättsliga nätverket.

Mot bakgrund av de nu nämnda och flera andra nya förutsättningar för åklagarverksamheten under senare år överlämnade Riksåklagaren efter uppdrag av regeringen en rapport med förslag till en förändrad åklagarorganisation (Riksåklagarens rapport Organisation för

en effektiv och hög lagföring, mars 2004). Regeringen överlämnade i oktober 2004 propositionen En ny åklagarorganisation (prop. 2004/05:26) till riksdagen. Reformen trädde i kraft vid årsskiftet 2004/05 och innebar att den centrala förvaltningsmyndigheten Riksåklagaren och de sex regionala åklagarmyndigheterna inom åklagarorganisationen, dvs. med undantag för Ekobrottsmyndigheten, avvecklades och bildade en myndighet – Åklagarmyndigheten.

Reformen syftar bl.a. till att förstärka den lokala operativa verksamheten, minska de administrativa kostnaderna för organisationen samt förbättra verksamheten för rättslig utveckling och uppföljning.

Inom Åklagarmyndigheten ansvarar den centrala ledningen för övergripande strategisk ledning och policy samt verksamhetsledning. På operativ nivå har samtliga åklagarkammare ett heltäckande ansvar direkt under den centrala myndighetsledningen för all åklagarverksamhet inom sitt område. För att förstärka och förbättra verksamheten för rättslig utveckling, uppföljning och stödet till den operativa nivån har fyra utvecklingscentrum bildats.

Organisationsförändringen är ett viktigt led i regeringens satsning på åklagarväsendet. Det långsiktiga arbetet syftar till att skapa en mer flexibel och i andra avseenden förbättrad åklagarverksamhet. Att samla verksamheten inom en myndighet är ett sätt att effektivare nyttja de tillgängliga resurserna.

Ekobrottsmyndigheten

Regeringen prioriterar sedan åtskilliga år bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Ekobrottsmyndigheten har ett nationellt samordningsansvar för ekobrottsbekämpningen som inte sällan anknuter till annan grov och organiserad brottslighet. Det är angeläget att myndigheten med kraft fortsätter att vidareutveckla sin kapacitet och effektivitet för att i samverkan med andra myndigheter och övriga aktörer ytterligare intensifiera bekämpningen av den grova ekonomiska brottsligheten.

Inom Ekobrottsmyndigheten pågår ett utvecklingsarbete som främst tar sikte på myndighetens inriktning, prioriteringar, ansvarsområden och personalförsörjning. Syftet med detta arbete är att i ännu större utsträckning inrikta myndighetens resurser mot att för-

hindra och förebygga allvarlig ekonomisk brottslighet och mot en rättssäker, hög och snabb lagföring av den ekonomiska mängdbrottsligheten, dvs. enklare skatte- och bokföringsbrott. Den 1 juli 2005 införde myndigheten t.ex. nya rutiner för handläggningen av den ekonomiska mängdbrottsligheten som bl.a. innebär att åklagare snabbare än hittills beslutar om förundersökning skall inledas eller inte. Förundersökningarna skall bedrivas enligt standardiserade utredningsmodeller på ett sådant sätt att beslut i åtalsfrågan normalt skall kunna fattas inom 90 dagar. Den förenklade hanteringen av mängdbrottsligheten förväntas leda till att resurser frigörs för de mer komplicerade brottsutredningarna. Dessa utredningar skall i ett tidigt skede fokusera på talan i domstol och ligga till grund för en processföring som uppfyller höga krav.

För att skapa ännu bättre förutsättningar för en vidareutveckling av ekobrottsbekämpningen har regeringen i september 2005 beslutat att tillkalla en särskild utredare för att genomföra en översyn av Ekobrottsmyndigheten (dir. 2005:92). Utredaren skall utvärdera Ekobrottsmyndighetens verksamhet samt lämna förslag till förändringar för en än mer ändamålsenlig och effektiv ekobrottsbekämpning.

Polisens och åklagarnas roller i brottsutredningsverksamheten

Regeringen har i flera år understrukit vikten av att polisens och åklagarnas roller och funktioner i brottsutredningsverksamheten vidareutvecklas. För att skapa bättre förutsättningar för åklagarna att vara framträdande och aktiva som förundersökningsledare i kvalificerade brottsutredningar är det angeläget att polisen betydligt oftare än idag är förundersökningsledare i ärenden som gäller brott av mindre allvarligt slag.

Flera åtgärder i syfte att vidareutveckla den polisiära förundersökningsledningen har redan genomförts. Polisen har bl.a. anordnat ett flertal lokala och centrala utbildningar för de poliser som skall vara förundersökningsledare. Det har medfört att det har skapats bättre förutsättningar för en kvalificerad förundersökningsledning hos polisen. Inom åklagarväsendet har det genomförts satsningar på specia-

liståklagare för förundersökningsledning inom främst svårutredda brottsområden. Regeringen konstaterar dock att myndigheternas insatser hittills inte har lett till några större förändringar i uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan dem, vilket inte är tillfredsställande.

För den fortsatta utvecklingen har regeringen i november 2003 gett Beredningen för rättsväsendets utveckling i uppdrag att utreda hur den framtida uppgifts- och ansvarsfördelningen bör vara mellan polis och åklagare när det gäller att utreda och lagföra brott (dir. 2003:145). Några centrala frågor som beredningen skall överväga är om det kan finnas skäl att förändra det nuvarande sättet att leda och styra över tillgängliga utredningsresurser samt formerna för operativ samverkan i brottsutredningsverksamheten. Beredningen skall redovisa uppdraget senast den 31 december 2005.

Rättsmedicinalverkets utredningsverksamhet

En viktig del i den utredande verksamheten är de utredningar och undersökningar som sakkunniga inom olika områden utför. Rättsmedicinalverkets huvuduppgift är att inom sitt ansvarsområde tillhandahålla sakkunnigutlåtanden och övrig medverkan på begäran av rättsväsendets myndigheter.

När det gäller den brottsutredande verksamheten genomför Rättsmedicinalverket utredningar och undersökningar dels inom det rättsmedicinska, dels inom det rättskemiska området. Verkets utredningar utgör ett betydelsefullt underlag för de bedömningar som polis, åklagare och domstolar har att göra. En förutsättning för en effektiv brottsbekämpning är därför att Rättsmedicinalverket kan tillhandahålla utredningar av hög kvalitet och inom rimliga tider.

Efterfrågan på Rättsmedicinalverkets utredningar har varit hög och i många fall ökat de senaste åren. Detta ställer krav på en hög effektivitet inom verksamheten samtidigt som kvaliteten måste upprätthållas. Det är i detta sammanhang viktigt att utvecklingen av nya metoder och tekniker i verksamheten fortsätter. Det är också angeläget att berörda myndigheter fördjupar sitt samarbete för att underlätta ärendehantering inom rättsväsendet.

Som ett led i att säkerställa att kvaliteten är god på de rättsintyg som utfärdas inom den rättsmedicinska verksamheten, beslutade regeringen i december 2004 att överlämna propositionen En ny ordning för utfärdande av rättsintyg (prop. 2004/05:64) till riksdagen. Riksdagen har i mars 2005 bifallit propositionen. Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 2006.

Det är också angeläget att samtliga myndigheter bedriver sin verksamhet så kostnadseffektivt som möjligt. Mot den bakgrunden samverkar Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) och Rättsmedicinalverket inom de verksamheter som bedrivs inom de båda myndigheterna. Rättsmedicinalverkets tre avdelningar i Linköping inom verksamhetsgrenarna rättsmedicin, rättskemi och rättsgenetik skall samlokaliseras i nya lokaler i anslutning till SKL. Detta skapar enligt regeringen goda förutsättningar för samverkan dels mellan Rättsmedicinalverkets avdelningar, dels mellan verket och SKL.

Ett effektivare ärendeflöde i rättskedjan

Regeringen har under flera år betonat att de verksamheter som bedrivs av rättsväsendets myndigheter skall utgå från ett medborgarperspektiv och de enskildas behov. Detta innebär bl.a. att tiden från en brottsanmälan till dom och straffverkställighet skall förkortas och att myndigheternas resurser används effektivt. För att säkerställa att de totala handläggningstiderna för brottmålsärenden förkortas krävs samverkan mellan myndigheterna i rättskedjan. Ett överlämnande från en myndighet eller aktör till en annan – t.ex. från polis till åklagare eller från åklagare till domstol – bör i sig inte medföra effektivitetsförluster i ärendehantering. I stället skall myndigheterna se sin roll i rättskedjan och fortsätta vidta konkreta åtgärder för att underlätta de andra myndigheternas arbete.

Regeringen har under de senaste åren vidtagit ett flertal åtgärder i syfte att uppnå ett effektivare ärendeflöde genom hela rättskedjan. Ett exempel på det är det arbete som Beredningen för rättsväsendets utveckling (BRU) bedrivit. Detta arbete har bl.a. tagit sikte på att förkorta de genomsnittliga genomströmningstiderna i brottmål. Förslagen i BRU:s

första betänkande (SOU 2001:59) har bl.a. lett till lagstiftning som gör det möjligt för åklagaren att i vissa fall utfärda stämning i brottmål samt inhämta personutredning. Vidare bedrivs f.n. – efter förslag från BRU – vid Stockholms tingsrätt en försöksverksamhet med snabbare handläggning av brottmål. Dessa reformer är viktiga led i arbetet för ett effektivare ärendeflöde. Dessutom pågår inom Rådet för rättsväsendets informationsförsörjning (RIF-rådet) ett arbete med att samordna informationsförsörjningen i rättskedjan för snabbare och effektivare handläggning av brottmål.

Det har även vidtagits åtgärder från myndigheternas sida. Polisen har på vissa platser inrättat särskilda enheter som samverkar med specialiståklagare. Detta arbete har i flera fall lett till bättre verksamhetsresultat. Ett exempel på det är handläggningen av våldtäktsärenden vid Söderortspolisen i Stockholm. Polisen arbetar också med olika metodutvecklingsprojekt för att förbättra utredningsverksamheten. Ett sådant exempel är Polisens nationella utredningskoncept som syftar till en varaktig utveckling av utredningsverksamheten.

Även när det gäller domstolarna finns goda exempel på hur rutinerna för utsättning av brottmål till huvudförhandling i vissa fall kan vidareutvecklas i samverkan med åklagarna.

För att utvecklingen skall fortsätta krävs dock att myndigheterna fortsätter att vidta konkreta åtgärder för att förstärka samordningen inom rättsväsendet. Ett exempel på en åtgärd i denna riktning är polisens och åklagarnas samverkan vid mängdbrottsutredningar. På vissa platser i landet har s.k. mängdbrottsteam under ledning av specialiståklagare skapats. Det är angeläget att arbetet med att utveckla dessa former för effektiv gemensam brottsbekämpning fortsätter.

Om ett effektivare ärendeflöde skall uppnås krävs dessutom att åklagare och domstolar fortsätter att utveckla rutiner för en förbättrad samordning. Detta kan ske på flera sätt, exempelvis genom att domstolen och åklagarna kommer överens om att reservera särskilda huvudförhandlingsdagar för vissa måltyper. Det är generellt sett viktigt att domstolen och åklagaren för en löpande dialog angående rutinerna för handläggning av mål och ärenden. En lämplig ordning skulle kunna vara att ovan nämnda specialiståklagare får en samordnande roll gentemot domstolen. Givetvis bör andra

berörda aktörer – t.ex. offentliga försvarare – delta i denna dialog när det krävs. Regeringen kommer att noga följa hur myndigheterna utvecklar sina verksamheter i denna del.

Fortsatt utveckling

För att långsiktigt förstärka de samlade resurserna inom verksamhetsområdet pågår ett omfattande reformarbete. De reformer och förändringar som pågår kommer att skapa goda förutsättningar för att myndigheterna skall kunna åstadkomma en väl fungerande brottsutredande verksamhet och tillsyn.

Under senare år har bl.a. Justitieombudsmannen pekat på brister och oklarheter i brottsutredningssystemet. Kritiken avser långa handläggningstider och oklarheter i ansvarsfördelningen mellan polis och åklagare samt tillsynen över polis och åklagare.

Kommittén om tillsyn över polis och åklagare konstaterade i sitt betänkande Förstärkt granskning av polis och åklagare (SOU 2003:41) att tillsynen över polis- och åklagarväsendet behöver förtydligas och förbättras, bl.a. avseende informationsspridning och när det gäller de åtgärder som vidtas på grund av upptäckta fel och brister. Enligt kommittén kan emellertid erforderliga åtgärder ske inom ramen för nuvarande organisation och det skall således inte inrättas något fristående tillsynsorgan. Internutredningsförfarandet angavs inte uppvisa några brister. Då allmänhetens förtroende utgör den centrala frågan ansåg kommittén dock att nuvarande system bör förbättras, bl.a. genom ökad insyn i utredningarna för utomstående och förbättrad informationsspridning. Utredningen ansåg inte heller i denna del att det skall inrättas något fristående organ. Ett antal remissinstanser, däribland Justitieombudsmannen, har varit starkt kritiska mot förslagen. Mot bl.a. denna bakgrund tillkallade regeringen i december 2004 en särskild utredare (dir. 2004:180) med uppdrag bl.a. att lämna förslag till hur ett fristående och oberoende utredningsorgan för handläggning av brottsutredningar om anställda inom polisen och om åklagare skulle kunna organiseras. Utredaren skall identifiera och gå igenom de skäl som talar för respektive emot inrättandet av ett sådant organ. Utredningen skall redovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2005. I

avvaktan på att utredningen redovisar sitt uppdrag och på att det tas slutlig ställning till dess förslag kommer regeringen att arbeta för att förstärkningar skall ske inom det nuvarande internutredningssystemet.

Inom Åklagarmyndigheten har riksåklagaren och överåklagarna på den centrala ledningsnivån ansvaret för tillsynen av verksamheten. Tillsyns- och överprövningsfunktioner finns sedan årsskiftet 2004/05 såväl vid riksåklagarens kansli som vid de fyra utvecklingscentrum som inrättades i samband med myndighetens bildande. På sikt skall den nya organisationen leda till en effektivare tillsynsverksamhet.

Den 1 januari 2005 inrättade Åklagarmyndigheten en rixsenhet för handläggning av brottsmisstankar mot poliser, åklagare och domare. Enheten leds av en överåklagare och består i övrigt av åklagare på chefs- eller vice chefsåklagarnivå och har en särskild kompetens för arbete inom detta specifika område. Åklagarna arbetar tillsammans med de särskilda internutredningsenheter som finns inom polisen.

För att vidareutveckla polisens brottsutredande verksamhet har Rikspolisstyrelsen genomfört projektet Polisens nationella utredningskoncept. Målsättningen är att effektivisera verksamheten inom befintliga resurser. Rikspolisstyrelsen arbetar med att säkerställa att polisens nationella utredningskoncept införs fullt ut vid samtliga polismyndigheter. Införandearbetet som skall vara avslutat senast vid utgången av 2006, bedrivs inom ramen för det nystartade Mängdbrottsprojektet. Regeringen anser att det är bra att arbetet med att utveckla utredningsverksamheten bedrivs med ett helhetskoncept över myndighetsgränser och på lokal och central nivå. Regeringen kommer att följa utvecklingsarbetet inom polisens brottsutredande verksamhet med stort intresse.

Regeringen bedömer att förekomsten av hot och våld mot de demokratiska institutionerna och dess företrädare i stat, kommun och landsting utgör ett allvarligt hot mot demokratin. Regeringen tillsatte därför i juli 2004 en parlamentarisk kommitté (dir. 2004:102) med uppdrag att motverka och förebygga hot och våld mot förtroendevalda. Kommittén lämnar i november 2005 en delrapport där arbetet med utbildningsstrategin och utbildningsmaterialet

redovisas. I april 2006 lämnar kommittén sitt slutbetänkande.

I mars 2005 uppdrog regeringen åt Åklagarmyndigheten att tillsammans med Ekobrottsmyndigheten och Rikspolisstyrelsen göra en översyn av den brottsbekämpande verksamheten på immaterialrättens område (dnr Ju2005/2660/L3). Översynen, som innefattar att beskriva hur brottsbekämpningen fungerar i dag och att föreslå förbättringar av denna, skall ligga till grund för en bedömning av hur den brottsbekämpande verksamheten bör bedrivas på detta område. Uppdraget redovisades den 1 september 2005 (dnr Ju2005/7332/L3).

Brottstyper som särskilt bör uppmärksammas

Regeringen anser att vissa brottstyper på grund av sin karaktär skall uppmärksammas särskilt av polisen och åklagarväsendet.

Polisen och åklagarväsendet vidareutvecklar sedan åtskilliga år särskilt sin förmåga att bekämpa vålds- och narkotikabrottslighet, hatbrott, ekonomisk brottslighet samt brott mot miljön. Det arbetet skall fortsätta med oförminskad kraft. Hur polisens och åklagarväsendets resurser närmare skall fördelas mellan olika brottstyper bör i huvudsak bestämmas på lokal nivå, utifrån den problembild som finns och de förutsättningar som i övrigt råder. Det gäller också för annan polisverksamhet än den brottsutredande.

En viktig fråga för regeringen är att minska risken för att människor utsätts för våldsbrott. Särskilt gäller det våld mot utsatta grupper. Därför skall våldsbrott mot kvinnor och barn uppmärksammas särskilt av myndigheterna. Det är också viktigt att rättsväsendet med kraft förhindrar brott mot människor med funktionshinder eller gamla människor som på grund av hög ålder eller sjukdom utgör en utsatt grupp.

En av de viktigaste kriminalpolitiska frågorna är att förhindra nyrekrytering av kriminella. Kriminellt belastade vuxna har ofta börjat sin kriminella bana i ungdomsåren. Unga som har hamnat i ett kriminellt och destruktivt beteende måste få möjlighet att bryta det. Därför skall myndigheterna särskilt uppmärksamma ungdomsbrottsligheten.

Regeringen ser allvarligt på att många unga prövar narkotika. Narkotika är en starkt bidragande orsak till brottslighet och otrygghet i samhället och av den anledningen skall narkotikabrottsligheten uppmärksammas särskilt av myndigheterna.

Regeringen ser också allvarligt på den ekonomiska brottsligheten som utgör ett hot mot samhällsekonomin, mot näringslivet och mot tillväxten.

För att klara en omställning till ett ekologiskt hållbart samhälle är det viktigt att regelverket på miljöområdet upprätthålls. Ett väl fungerande arbete mot miljöbrott är därför enligt regeringens mening av stor betydelse.

Det är grundläggande för ett demokratiskt samhälle att motverka främlingsfientlighet och annan negativ särbehandling av utsatta grupper. Regeringen anser därför att hatbrott skall uppmärksammas särskilt av polisen och åklagarväsendet.

Internationell verksamhet

Så som framhölls i budgetpropositionen för 2005 har bekämpningen av den grova och gränsöverskridande brottsligheten blivit en allt viktigare och större uppgift för rättsväsendets myndigheter. Det är enligt regeringens mening därför av grundläggande betydelse att kunskap om de internationella rättsinstrumenten och de närmare förutsättningarna för internationellt samarbete kommer alla som arbetar med brottsbekämpning – såväl på central som lokal nivå – till del.

Inom EU finns för ändamålet beslutade samverkansformer, främst Europol, Eurojust, det Europeiska rättsliga nätverket (EJN) samt Schengen. Samarbete sker också inom Interpol. Därtill kommer det gränsöverskridande regionala samarbetet inom bl.a. ramen för Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet och dess operativa kommitté samt med de övriga nordiska länderna. Samarbete förekommer också i form av direktkontakter mellan svenska och utländska brottsbekämpande myndigheter.

Enligt regeringens uppfattning torde utbildningsbehovet omfatta fler tjänstemän inom verksamhetsområdet än hittillsvarande bedömningar från myndigheternas sida. Regeringen har därför i regleringsbrevet för bud-

getåret 2005 avseende Rikspolisstyrelsen och övriga myndigheter inom polisorganisationen (dnr Ju2004/11463/PO) uppdragit åt Rikspolisstyrelsen att redovisa en plan för att öka personalens kunskap om den nationella tillämpningen av det internationella brottsbekämpande samarbetet (se vidare under avsnitt 3.5.2 Utredning och lagföring).

Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten bedriver internationellt samarbete på såväl central som lokal nivå och har under senare år vidareutvecklat åklagarverksamheten för att ännu bättre kunna bekämpa den grova, gränsöverskridande brottsligheten. Inom Åklagarmyndigheten sker arbetet på lokal nivå vid de internationella åklagarkamrarna. Här arbetar specialiståklagare med kvalificerad kompetens och erfarenhet på området. Arbetsuppgifterna på dessa åklagarkammare avser bekämpning av organiserad brottslighet med internationell anknytning. De terroristmål som utreds av enheten för kontraterrorism vid Säkerhetspolisen handläggs vid Internationella åklagarkammaren i Stockholm. De åklagare som handlägger dessa mål har särskild kompetens och erfarenhet för uppgiften.

Utredningar om ekonomisk brottslighet kräver i många fall samverkan över nationsgränser. Vid Ekobrottsmyndigheten integreras de internationella frågorna i den operativa verksamheten. För att ytterligare förstärka denna verksamhet har myndigheten nyligen utsett åklagare och ekopoliser som skall arbeta särskilt med bl.a. internationell ekobrottslighet.

Av Sveriges tio kontaktpunkter i EJN är nio placerade inom åklagarväsendet. Två personer finns vid riksåklagarens kansli, en vid var och en av de internationella åklagarkamrarna och en vid Ekobrottsmyndigheten. Åklagarna vid de internationella kamrarna samt vid Ekobrottsmyndigheten har också ett nära samarbete med Eurojust. Eurojust ger goda förutsättningar för ett effektivt samarbete i åklagarledda förundersökningar. Regeringen anser att det är angeläget att åklagarsamarbetet Eurojust utvecklas för att ytterligare kunna förstärka den operativa brottsutredningsverksamheten som åklagare och poliser ansvarar för i respektive medlemsland i EU. Eurojust bör vara ett samarbetsorgan som regelmässigt tas i anspråk av nationella brottsbekämpande myndigheter för att driva brottsutredningar

om organiserad gränsöverskridande brottslighet framåt. På så sätt kan kvaliteten och effektiviteten ytterligare höjas i sådana utredningar.

3.4.4 Verksamhetsområde 3 Dömande verksamhet

Mål för verksamhetsområdet

För att förtroendet för rättsstaten skall upprätthållas krävs väl fungerande domstolar. Målet för verksamhetsområdet är att mål och ärenden skall handläggas på ett rättssäkert och effektivt sätt. Detta innebär att handläggningen skall vara korrekt, snabb och genomföras utan onödiga resursinsatser. Det är angeläget att generellt minska omloppstiderna för samtliga målkategorier. Målbalanserna och målbalansernas åldersstruktur skall förbättras och på sikt återspegla omloppstiderna. Domstolsverket skall skapa förutsättningar för domstolarna att uppfylla målet för verksamhetsområdet bl.a. genom en effektiv och ändamålsenlig resursfördelning.

Inom verksamhetsområdet Dömande verksamhet verkar de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, hyres- och arrendenämnderna, Rättshjälpsmyndigheten samt Domstolsverket. Domstolsverket är central förvaltningsmyndighet för samtliga myndigheter inom domstolsväsendet.

Ett omfattande reformarbete

En omfattande reformering av domstolsväsendet pågår sedan några år. Det övergripande syftet med reformarbetet är att säkerställa att mål och ärenden avgörs med högt ställda krav på rättssäkerhet och effektivitet. Verksamheten skall i möjligaste mån renodlas till dömande verksamhet. Förutsättningarna för allmänheten att få tvister och andra rättsliga angelägenheter prövade skall, med utgångspunkt i rättssäkerhet och effektivitet, vara lika över hela landet. Tyngdpunkten i den dömande verksamheten skall ligga i första instans, vilket förutsätter tillräckligt stora domstolar som kan möta krav på stabilitet och flexibilitet. Domstolarna skall ha en funktionell geografisk spridning i förhållande till allmänheten, myndigheterna och näringslivet.

Domstolarna skall vara moderna och attraktiva arbetsplatser. Arbetet skall organiseras så att utrymme ges för specialisering och delegering. Därmed ges också domstolsväsendet bättre förutsättningar att attrahera och bibehålla kvalificerad personal inom alla personalkategorier. Riksdagen har ställt sig bakom dessa utgångspunkter för reformarbetet.

Reformarbetet kan delas upp i fyra huvudområden.

- Förändringar av den yttre organisationen.
- Förändringar av den inre organisationen.
- Renodling av verksamheten.
- Förbättringar av det processuella regelverket.

För att reformarbetet skall kunna utveckla och effektivisera domstolsväsendet på ett ändamålsenligt sätt behövs samordnade satsningar inom de fyra huvudområdena.

Förändringar av den yttre organisationen

Förändringarna av den yttre organisationen är främst inriktade på domstolarnas och övriga myndigheters storlek och geografiska placering men också på samverkan mellan domstolar och mellan domstolar och andra myndigheter.

Domstolarna

Målsättningen för arbetet med att förändra tingsrättsorganisationen är att – med bibehållen tillgänglighet – skapa möjligheter för en starkt beredningsorganisation, säkerställa möjligheterna att rekrytera personal, skapa förutsättningar för återkommande kompetensutveckling, öka möjligheterna till specialisering samt förbättra den geografiska samordningen med rättsväsendets övriga myndigheter. Riksdagen har ställt sig bakom denna målsättning.

Sedan 1999 har flertalet tingsrätter berörts av organisationsförändringar. Genomförda förändringar har utvärderats med gott resultat. I avsnitt 3.7 Budgetförslag, anslag 4:5 *Domstolsväsendet m.m.*, behandlas förändringar av tingsrättsorganisationen i Västmanlands län.

Det har sedan några år bedrivits en administrativ samverkan mellan mindre tingsrätter och länsrätter på ett antal orter. Det finns nu anledning att utvärdera den samverkansformen och också mer långsiktigt överväga länsrättsorganisationen. Regeringen planerar därför att

under hösten 2005 låta en utredare utvärdera den administrativa samverkan och belysa alternativa organisatoriska lösningar för länsrättsorganisationen.

Inom det industriella rättsskyddet är splittningen av tillgängliga resurser på olika domstolar och den långsiktiga trenden av minskad måltillströmning till Patentbesvärsrätten problematisk. En samlad domstolsorganisation för immaterialrätten bör därför skapas. Handläggningen av immaterialrättsliga mål i första instans bör koncentreras till en tingsrätt i Stockholmsområdet. Patentbesvärsrätten bör upphöra och dess uppgifter föras till Svea hovrätt. Dessa och ytterligare frågor kommer att övervägas i en departementspromemoria som är planerad till 2006.

Hyres- och arrendenämnderna

Efter beslut av regeringen (dnr Ju2005/2237/DOM) kommer nämnderna i Växjö, Örebro, Gävle och Luleå den 1 januari 2006 att sammanläggas med övriga nämnder. Samtidigt kommer de kvarvarande mindre nämnderna att knytas administrativt till tingsrätten på respektive ort. Genom dessa reformer ökar nämndernas judiciella och administrativa bärkraft. Regeringen kommer under hösten att presentera lagförslag föranledda av de organisatoriska förändringarna. Propositionen kommer även att innehålla förslag som syftar till att effektivisera förfarandet i hyres- och arrendenämnderna.

Förändringar av den inre organisationen

Det är en viktig del i ett väl fungerande domstolsväsende att handläggningen av mål och ärenden inte onödigt uppehålls utan kan beredas och avgöras i den takt de kommer in. Det är i det sammanhanget viktigt att arbetsuppgifterna och arbetsmomenten fördelas på bästa sätt mellan de olika personalkategorierna inom domstolarna. Vidare förutsätter en väl fungerande domstolsverksamhet en professionell och effektiv intern administrativ styrning.

Beredningsorganisationen

Domstolarna ges allt större frihet att avgöra hur det inre arbetet i domstolen skall organiseras. En utgångspunkt är att dömande verksamhet huvudsakligen skall utföras av domare och att huvuddelen av arbetet med att bereda mål

och ärenden skall skötas av andra anställda. Beredningsåtgärder av särskilt kvalificerat slag bör dock även i fortsättningen utföras av domare.

Domstolsverket verkar aktivt för att det i domstolarna skall byggas upp moderna och effektiva beredningsorganisationer. Det ingår även i domstolschefernas uppdrag att verka för en sådan utveckling. Med en förstärkt beredningsorganisation kan domarna ägna mer tid till att avgöra mål och ärenden. För att domstolarna skall utbyta erfarenheter av olika lösningar arrangerar Domstolsverket seminarier som rör bl.a. organisation, arbetsformer och effektiva rutiner.

Teknikstöd och verksamhetsstöd i domstolarna

Det är av stor betydelse för verksamhetsutvecklingen att domstolarna har tillgång till ett effektivt teknik- och verksamhetsstöd. Införandet av den färdiga basversionen av det nya verksamhetsstödet för domstolsväsendet (Vera) vid samtliga domstolar påbörjades i april 2004 och avslutades under våren 2005. Vera ger stöd för bl.a. registrering av mål och ärenden, fördelning av arbetet, informationsökning, dokumenthantering samt visst stöd för hantering av avgöranden, främst brottmålsavgöranden. Vera bör utvecklas vidare. Ett steg i utvecklingen av Vera är att skapa förutsättningar för att återvinna uppgifter mellan instanserna. Ett andra steg i vidareutvecklingen av Vera är att skapa stöd för ett ökat elektroniskt informationsutbyte mellan domstolarna och andra myndigheter och mellan domstolarna och parter m.fl. Det kan röra sig om ett strukturerat informationsutbyte mellan domstolarna och andra myndigheter eller helt nya sätt att expediera handlingar från domstolarna till parter och vittnen. På sikt bör Vera också ha en roll i arbetet med att utveckla domstolarna i riktning mot 24-timmarsmyndigheter.

Rekrytering av nämndemän

Det är angeläget att nämndemannakårens sammansättning blir mer allsidig. I Nämndemannakommitténs betänkande Framtidens nämndemän (SOU 2002:61) finns ett antal förslag som syftar till att på olika sätt tydliggöra nämndemannauppdraget och ytterst till att stärka nämndemannainstitutet, bl.a. genom att främja en mer allsidig sammansättning av nämndemannakåren.

Kommittén föreslår att rekryteringen av nämndemän i framtiden till viss del skall ske till en s.k. fri kvot. Allmänheten skall kunna lämna förslag på lämpliga kandidater att ingå i denna kvot.

I betänkandet finns också förslag till nya regler om entledigande och avstängning när en nämndemans tjänstgöring bedöms vara till skada för allmänhetens förtroende för rättsskipningen. Kommittén lämnar vidare förslag om ersättningen till nämndemän och om nämndemännens tjänstgöring.

Förslaget bereds i Regeringskansliet. Regeringen avser att lägga fram en lagrådsremiss under 2005.

Rekrytering av domare

Det är angeläget att säkerställa att domstolarna även i framtiden kan rekrytera domare som tillhör de allra skickligaste och mest lämpade juristerna i landet. I Domarutredningens betänkande En öppen domarrekrutering (SOU 2003:102) lämnas förslag som skall leda till en helt öppen domarrekrutering. Förslaget syftar till att bredda rekryteringsbasen för att därigenom säkerställa domarförsörjningen, öka möjligheterna att utnämna domare med mer varierande yrkeserfarenheter än hittills och skapa bättre förutsättningar för att rekrytera domare med specialkompetens. Vidare föreslås bl.a. att det skapas ett mer aktivt rekryteringsförfarande med förfinade urvalsmetoder och att Tjänsteförslagsnämnden för domstolväsendet ersätts med en ny nämnd, Domarnämnden.

Regeringen anser att det är av stort värde att även andra kvalificerade jurister än domarutbildade anställs som domare. Inriktningen för det fortsatta arbetet är därför att domarrekruteringen i enlighet med utredningens intentioner skall bli mer öppen. Det finns inte anledning att avskaffa den särskilda domarutbildningen. En mer öppen domarrekrutering kan dock innebära att behovet av personer som genomgått den utbildningen minskar och regeringen har därför gett en utredare i uppdrag (dnr Ju2005/6321/P) att föreslå hur en anpassning av domarutbildningen till ett minskat behov kan utformas och hur utbildningen bör utvecklas även i andra avseenden. Uppdraget skall redovisas senast den 31 mars 2006.

För att åstadkomma en mer öppen domarrekrutering krävs enligt regeringen även att rekryteringsförfarandet förändras. Bland annat

bör den verksamhet som enligt nuvarande ordning utförs av Tjänsteförslagsnämnden för domstolväsendet utvecklas vidare.

Renodling av verksamheten

Domstolarnas verksamhet skall så långt det är möjligt renodlas till rättsskipning. Därför har ett antal funktioner av närmast registreringskaraktär flyttats över till andra myndigheter.

Senast flyttades handläggningen av ärenden om inskrivning av in-teckning i luftfartyg över från domstolväsendet till den nyinrättade Luftfartsstyrelsen. Ändringen gäller från och med den 1 april 2005.

Inskrivningsverksamheten

Den fastighetsrättsliga inskrivningsverksamheten bedrivs vid sju inskrivningsmyndigheter som är organiserade som självständiga avdelningar vid vissa tingsrätter. I Lantmäteriutredningens betänkande Lantmäteriet – nya vägar för ökad samhällsnytta (SOU 2003:111) föreslås att huvudmannaskapet för inskrivningsverksamheten överförs till Lantmäteriverket. Syftet är enligt utredningen att skapa ett sammanhållet systemansvar för inskrivningsverksamhet och anknutna delar av fastighetsregistret. Förslaget ligger också i linje med renodlingen av domstolväsendet. Betänkandet har remissbehandlats och regeringen avser att till hösten ta ställning till förslaget i en särskild proposition.

Domstolarnas roll vid handläggning av ärenden

Regeringen avser att under 2005 tillsätta en utredning som skall utreda möjligheterna att låta myndigheter avgöra sådana ärenden som enligt nuvarande ordning handläggs av tingsrätt i första instans. Beträffande de ärenden som utredaren anser bör flyttas skall förslag lämnas på vilken förvaltningsmyndighet som bör handlägga ärendena. För dessa ärenden skall utredaren vidare föreslå nödvändiga kompletteringar till förvaltningslagen och överväga om överklagande bör ske till allmän domstol eller till allmän förvaltningsdomstol.

Förbättringar av det processuella regelverket

Förbättringarna av det processuella regelverket tar sikte på att anpassa reglerna till dagens krav

och på att öppna för utnyttjande av de möjligheter som den moderna tekniken medför.

En modernare rättegång

Grunderna för processordningen i allmän domstol har inte ändrats i någon större utsträckning sedan rättegångsbalken infördes för mer än femtio år sedan. På förslag av regeringen har riksdagen i juni 2005 beslutat om en rad förändringar av det processuella regelverket med det övergripande syftet att skapa förutsättningar för en modern process i allmän domstol (prop. 2004/05:131, bet. 2004/05:JuU29, rskr. 2004/05:307). Förändringarna innebär bl.a. ett bättre utnyttjande av modern teknik i domstolarna dels genom att permanenta och utveckla försöksverksamheten med videokonferens, dels genom att införa bestämmelser om att dokumentera muntlig bevisning med video. Genom att göra rättegångsreglerna mer flexibla möjliggörs vidare att handläggningen av mål i ökad utsträckning kan anpassas till vad som behövs i de enskilda fallen. Dessutom skärps parternas ansvar för att målen drivs framåt. När det gäller hovrättsprocessen ges hovrätterna möjligheter att koncentrera sitt arbete till det som är deras egentliga uppgift, nämligen att granska de tingsrättsavgöranden som överklagas och rätta eventuella felaktigheter i dessa. Detta sker bl.a. genom att systemet med prövningstillstånd vid överklagande till hovrätten utvidgas. Härigenom markeras att tyngdpunkten i dömandet skall ligga i första instans. Ändringarna träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Regeringen avser att omgående uppdra åt Domstolsverket att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att reglerna om dokumentation av förhørsutsagor genom ljud- och bildupptagning och om uppspelning av sådana upptagningar skall kunna träda i kraft.

Förhandsavgörande från EG-domstolen

De högsta domstolsinstanserna är under vissa förutsättningar skyldiga att inhämta förhandsavgörande från Europeiska gemenskapernas domstol (EG-domstolen). Europeiska gemenskapernas kommission har inlett ett överträdelseärende och ifrågasätter om Sverige uppfyller sina skyldigheter i detta avseende. I en inom Justitiedepartementet utarbetad promemoria, Förhandsavgörande från EG-domstolen (Ds 2005:25), behandlas frågan om hur skyldigheten att begära förhandsavgörande

från EG-domstolen bör hanteras i svensk processrätt. Promemorian är föremål för remissbehandling.

Utbildning för vittnespsykologer

Användningen av vittnespsykologer under förundersökning och i domstol har varit omdiskuterad. Det har fått till följd att användningen av psykologisk expertis i domstolarna minskat sedan början av 1990-talet. Den sakkunskap som psykologisk expertis kan tillföra i utredningar om brott begångna mot barn kan dock i vissa fall vara värdefull. Ett sätt att öka kvaliteten på de expertutlåtanden som anges och därmed öka intresset av att anlita sådan expertis kan vara att införa en särskild utbildning för dem som anlitas som psykologiskt sakkunniga under förundersökning och i domstol. En utredare skall därför under 2005 ges i uppdrag att lämna förslag till en sådan utbildning.

Forum för häkningsfrågor m.m.

I syfte att öka effektiviteten och säkerheten när det gäller handläggningen av häktesfrågor har Beredningen för rättsväsendets utveckling i delbetänkandet Ökad effektivitet och rätts-säkerhet i brottsbekämpningen (SOU 2003:74) lämnat förslag som innebär att frågor om häktning och andra tvångsmedel i vissa fall skall kunna prövas av annan domstol än den som skall pröva ett kommande åtal. Domstolsverket och Kriminalvårdsstyrelsen har i rapporten Samordning av häkningsverksamheten – Redovisning av ett regeringsuppdrag presenterat förslag till författningsändringar som kompletterar beredningens förslag (dnr Ju2004/5958/DOM). Förslagen övervägs för närvarande inom Regeringskansliet.

Videokonferens i de allmänna förvaltningsdomstolarna

Sedan den 1 april 2001 pågår ett försök med videokonferens i de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Försöksverksamheten innebär att en part under vissa förutsättningar kan delta i muntlig förhandling inför rätten genom videokonferens och att tekniken kan användas för bevisupptagning, t.ex. vittnesförhör. Syftet med försöksverksamheten är att åstadkomma en effektivare och mer flexibel handläggning av mål samt erbjuda medborgarna ökad tillgäng-

lighet till domstolarna. Försöket har förlängts och pågår till den 31 december 2006.

Alternativ tvistlösning

Sedan några år har arbete med inriktning på alternativa tvistlösningsmetoder, särskilt förlikning och medling, varit en prioriterad fråga i olika internationella sammanhang. Som exempel kan nämnas det förslag till direktiv om vissa aspekter på medling i civilrättsliga tvister som EU-kommissionen lade fram i oktober 2004. Ett annat exempel är den modellag om medling i internationella kommersiella tvister som förhandlats fram av FN:s kommission för internationell handelsrätt (UNCITRAL) och som antogs i november 2002.

Alternativa tvistlösningsmetoder kännetecknas av att de är flexibla, snabba och billiga. I tvister där en ordinär rättslig prövning inte är av avgörande betydelse för den enskilde kan de utgöra både billigare och mer ändamålsenliga alternativ till en rättegång. Tillskapandet av sådana alternativ kan också bidra till att öka effektiviteten i den dömande verksamheten. En utredning (dir. 2005:77) har tillsatts för att belysa förutsättningarna för och utformningen av ett alternativt tingsrättsförfarande. Regeringen bedömer att det finns behov av ett fristående förenklat alternativ till det traditionella förfarandet, ett alternativt förfarande som kan erbjuda ökad flexibilitet och som snabbt leder till ett lagakraftvunnet avgörande. Det gäller särskilt sådana tvister där privatpersoner eller små och medelstora företag med begränsade ekonomiska resurser är inblandade. Även medlingsinstitutet skall bli föremål för överväganden. Utredaren skall ta ställning till om det bör vidtas några åtgärder i syfte att få till stånd en ökad användning av medlingsinstitutet.

Rättshjälpområdet

Inom Justitiedepartementet har ett arbete inletts som behandlar ett antal frågor som rör offentliga försvarare. Arbetet har till syfte att förbättra och modernisera nuvarande regler. Se närmare avsnitt 3.7 Budgetförslag, anslag 4:12 *Rättshjälpkostnader m.m.*

3.4.5 Verksamhetsområde 4 Verkställighet av påföljd

Mål för verksamhetsområdet

Verkställigheten av utdömda påföljder spelar en central roll inom kriminalpolitikens område. Målen för verksamhetsområdet är att påföljder skall verkställas på ett både säkert och humant sätt, och att antalet återfall i brott skall minska.

Att verkställigheten skall vara säker innebär att brott under verkställigheten, vare sig de riktar sig mot allmänheten, kriminalvårdens personal eller andra intagna inte är acceptabelt. Aktiviteter i kriminella nätverk, rymningar och ordningsstörningar i allmänhet skall också förhindras.

Verkställigheten av en påföljd utgör i de flesta fall ett väsentligt intrång i den personliga integriteten. Ett fängelsestraff innebär att individen berövas sin frihet. Detta gör att höga krav måste ställas på de myndigheter och tjänstemän som ansvarar för verkställigheten. Det är självklart att den skall präglas av en human människosyn, god omvårdnad och respekt för den enskildes integritet och rättssäkerhet. Men det är också självklart att den dömda har att underkasta sig de restriktioner som följer av den utdömda påföljden och verkställighetsformen.

Enligt kriminalvårdens statistik döms cirka 40 % av dem som avtjänar fängelsestraff till en ny kriminalvårdspåföljd inom tre år efter frigivningen. Förväntningarna på kriminalvårdens möjligheter att minska denna återfallsfrekvens måste vara realistiska. Ett effektivt återfallsförebyggande arbete ställer krav på ett nära samarbete mellan kriminalvården och övriga berörda huvudmän i samhället. Det är emellertid viktigt att poängtera att även marginella förändringar har stor betydelse såväl ur ett mänskligt som ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Det är angeläget att instrumenten att mäta återfall och studera orsakssamband utvecklas och förfinas.

De båda målen för verksamhetsområdet skall inte ställas mot varandra utan ses som jämställda och kompletterande. Ett aktivt återfallsförebyggande arbete förutsätter att de dömda avhåller sig från kriminalitet och droger under verkställigheten, att de inte avviker från anstalt eller annan placering och att de regler

som gäller för verkställigheten respekteras. Det är självfallet också en förutsättning att varje person behandlas på ett respektfullt sätt.

Inom verksamhetsområdet Verkställighet av påföljder verkar kriminalvårdens myndigheter. Den verksamhet som ingår är verkställighet av påföljderna fängelse, skyddstillsyn och villkorlig dom med samhällstjänst samt övervakningen av de villkorligt frigivna och de som står under intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Några utgångspunkter

En modern lagstiftning

Verkställigheten av påföljder är en i hög grad regelstyrd verksamhet. För att på bästa sätt kunna uppfylla kraven på säkerhet, humanitet och återfallsförebyggande behöver kriminalvården en modern lagstiftning som kan utgöra ett effektivt verktyg i arbetet. Det innebär bl.a. att lagstiftningen skall vara anpassad till förändringarna i brottsligheten och den aktuella klientsammansättningen inom öppen och sluten kriminalvård, till de bästa kunskaperna om hur återfall i brott skall förebyggas och till kraven på ett resultatnriktat arbets sätt. Kriminalvårdskommittén, en av regeringen tillsatt parlamentarisk kommitté, lämnar i sitt betänkande, *Framtidens kriminalvård* (SOU 2005:54), förslag till en samlad reglering av verkställighetslagstiftningen, en ny kriminalvårdslag. Kommittén har haft i uppdrag att överväga hur en individualiserad verkställighet kan uppnås så att den verkar förebyggande för återfall i brott utan att kraven på säkerhet och samhällsskydd eftersätts samt att i det avseendet överväga hur ett mer utvecklat system för positiv förstärkning kan åstadkommas för att öka möjligheterna att påverka de dömdas beteende. Kriminalvårdskommitténs förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Ett effektivt resursutnyttjande

Liksom för all offentlig verksamhet gäller att de resurser som avsätts för verkställigheten av påföljder skall användas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt. Riksrevisionsverket har, på regeringens uppdrag, gjort en granskning av kriminalvårdens resursutnyttjande (RRV rapport 1999:27, *Effektivare kriminalvård – en hinderanalys*). För att bedöma resultatet av de

åtgärder som vidtagits efter granskningen och identifiera eventuella kvarstående hinder för ett effektivt resursutnyttjande har Statskontoret på regeringens uppdrag följt upp Riksrevisionsverkets granskning bl.a. vad gäller styrningsfrågor, resursutnyttjande i fängelserna och Transporttjänsten (Statskontorets rapport 2003:20). Mot denna bakgrund pågår inom kriminalvården ett omfattande effektiviseringsarbete. Regeringen ser positivt på detta och arbetet följs noga av regeringen. Som ett led i detta arbete har regeringen i proposition *Kriminalvården – en myndighet* föreslagit att kriminalvården fr.o.m. 1 januari 2006 skall vara en myndighet (prop. 2004/05:176).

De anställda är kriminalvårdens viktigaste resurs och samtidigt den största utgiftsposten. Riksrevisionsverket har på regeringens uppdrag granskat effektiviteten i utnyttjandet av personalresursen. I sin rapport (RRV rapport 2002:26, *Kriminalvårdens personal*) uppmärksammar Riksrevisionsverket bl.a. vårdarnas arbetsuppgifter, arbetstider och utbildning. Frågorna är av central betydelse i kriminalvårdens effektiviseringsarbete. Regeringen gav under 2004 Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att inledningsvis effektivisera utnyttjandet av kriminalvårdens personalresurser genom att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att anpassa arbetstidens förläggning till de krav verksamheten ställer. Av Kriminalvårdsstyrelsens redovisning (dnr Ju2004/985/KRIM) framgår att en omfattande analys av verksamheten företagits. Analysen ligger till grund för den fortsatta effektiviseringen av myndigheternas arbetsorganisation och system för arbetstidsförläggning. Det finns dock anledning att fortsätta detta arbete. Regeringen överväger därför att ge en oberoende utredare i uppdrag att se över kriminalvårdens kompetensförsörjning.

Regeringen kommer vidare att ge AMS i uppdrag att inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen använda 500 platser för utbildning i behandlingsarbete med inriktning mot kriminalvård, skola och behandlingshem. Bakgrunden till satsningen är främst ett behov att rekrytera vårdare till kriminalvården med sådan utbildning men även anställningar på behandlingshem och skola kan komma i fråga.

En verksamhet byggd på kunskap

Det är viktigt att åtgärder som vidtas inom ramen för verkställigheten av påföljder bygger på

kunskap om vad som är verkningsfullt för att uppnå olika syften. För att verksamheten skall utvecklas, resultat kunna mätas och riktiga prioriteringar göras är det också viktigt att det som görs dokumenteras, följs upp och utvärderas. Mot den bakgrunden är t.ex. kriminalvårdens arbete med att införa klientanalysinstrumentet ASI/MAPS och de nationella brotts- och missbruksrelaterade programmen, som utvärderas löpande, mycket intressant. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har i samarbete med Kriminalvårdsstyrelsen, på regeringens uppdrag (dnr Ju2003/2718/KRIM), gjort en inventering av kunskapsläget när det gäller det återfallsförebyggande arbetet samt upprättat förslag till en strategi för det fortsatta forsknings- och utvecklingsarbetet på området. Det är angeläget att arbetet inom detta område fortsätter att utvecklas och att även internationell kunskap och erfarenhet beaktas.

Fler platser måste skapas

En kraftigt växande fångpopulation har gjort att beläggningsfrågorna inom den slutna kriminalvården stått i fokus för kriminalvårdens verksamhet den senaste tiden.

Antalet intagna i anstalt ökade 2004 med 6 %, intagna i häkte ökade med 10 %. Tillsammans med Nederländerna och Spanien har Sverige haft den snabbast växande fångpopulationen i Europa det senaste decenniet. Detta har lett till en beläggningsgrad både på anstalter och på häkten som försvårat arbetet i allmänhet och begränsat möjligheterna att differentiera de intagna efter individuella behov och förutsättningar i synnerhet. För att möta det växande platsbehovet har kriminalvården tillfört extra resurser under flera år. Utöver redan beslutade tillskott föreslår regeringen i denna proposition att kriminalvården tillförs 400 miljoner kronor 2006 samt ytterligare 400 miljoner kronor för innevarande år på tilläggsbudget för att bl.a. åtgärda platsbristen.

Mindre variationer i fångpopulationens storlek och sammansättning kommer alltid att förekomma och måste kunna hanteras inom ramen för den befintliga strukturen. Det är viktigt att platsutbyggnaden sker med beaktande av det. Det är också av väsentlig betydelse att kriminalvården utnyttjar anstaltsbeståndet på så sätt att fler intagna får möjlighet

att som ett led i utslussningen placeras i öppen anstalt. Regeringen överväger därför att ge Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att identifiera och undanröja hinder för en stegvis utslussning, så att intagna inte skall vara mer slutet placerade än vad som är säkerhetsmässigt motiverat. Det är också viktigt att utnyttja möjligheten att, enligt 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, placera intagna som är i behov av vård och behandling utanför anstalt för att underlätta anpassningen i samhället.

Det är i detta sammanhang angeläget att förbättra systemen för kartläggning, prognos och analys av klientgenomströmningen. För att uppnå ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser är det av vikt att rättskedjans myndigheter bistår varandra med underlag som kan vara till hjälp i framtagandet av prognoser. Mot denna bakgrund har Kriminalvårdsstyrelsen och Brottsförebyggande rådet fått i uppdrag (dnr Ju2004/11612/KRIM) att i samråd utveckla metoder för prognostisering av framtida klienttillströmning och beläggning. Myndigheterna har den 1 juni 2005 översiktligt redovisat (dnr Ju2005/5140/KRIM) resultatet av metodutvecklingen och lämnat förslag på hur det fortsatta arbetet kan bedrivas på såväl kort som lång sikt. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Verkställigheten skall vara säker och human

Kriminella nätverk och aktiviteter inom anstalterna utgör ett hot inte bara mot enskilda individer och grupper utan mot rättssystemet som helhet. Det är också uppenbart att avvikelser från anstalterna och förekomsten av brottslig verksamhet under verkställigheten är oförenlig med det återfallsförebyggande arbetet. En viktig del av säkerhetsarbetet på anstalterna handlar om att förhindra sådana aktiviteter. Samtidigt måste den enskildes integritet och rättssäkerhet respekteras. För detta krävs ett dynamiskt säkerhetstänkande vilket innebär att personalen genom en nära och professionell relation till de intagna kan påverka dem samt få kunskap om och förhindra planerade och pågående otillåtna aktiviteter. Det krävs emellertid också ett regelverk som ger kriminalvården möjlighet att vidta kontrollåtgärder och att hantera de situationer som kan uppstå.

Regeringen har initierat ett antal regelförändringar i detta syfte.

Genom ändringar i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt och i lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. som trätt i kraft under 2003, har kriminalvården fått möjlighet att besluta om att alla som har tillträde till ett visst häkte eller en viss sluten anstalt skall kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Detta ökar möjligheterna att förhindra att otillåtna föremål förs in på anstalterna och tjänar även som ett skydd för anställda och andra mot påtryckningar från de intagna.

Förekomsten av mobiltelefoner har blivit ett växande problem inom anstalterna. Mobiltelefoner kan t.ex. användas för att planera brottsliga aktiviteter, rymningar och fritagningar. Eftersom de traditionella kontrollåtgärderna inte varit tillräckliga för att förhindra detta har regeringen genom en förordningsändring under 2003 gett kriminalvården möjlighet att på teknisk väg störa ut otillåten mobiltelefontrafik till och från anstalterna (SFS 2003:396). Teknisk utrustning för att störa mobiltelefonkommunikation finns i dag vid alla slutna anstalter. Installation av mobilstörningsutrustning kommer att fortsätta under innevarande år.

Kriminalvården har vidare infört system för att stoppa penningtransaktioner, till och från intagna, som kan antas ha samband med brottslig verksamhet. Som en följd av detta kommer inte längre kontanta medel att disponeras av intagna vid landets slutna anstalter. Även de åtgärder som kriminalvården initierat för att komma till rätta med fritagningar av intagna under transporter är angelägna.

Vidare kommer genom ändringar i passlagen (1978:302) och lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, tillgången till pass under vissa förutsättningar att begränsas för personer som har dömts till en straffrättslig påföljd. Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2005.

De rymningar som under 2004 genomfördes från några av landets säkraste anstalter visar att det är angeläget att de befintliga systemen och möjligheterna används fullt ut, men också att det krävs ytterligare åtgärder. Dessa händelser tydliggjorde att de säkerhetsplatser som fanns vare sig till antalet eller strukturellt tillgodosåg det behov som fanns. Regeringen

gav därför under förra året Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag (dnr Ju2004/7296/KRIM) att ta fram förslag avseende utformningen av en säkerhetsanstalt. Kriminalvårdsstyrelsen har, i det förslag som lämnades till regeringen i december 2004 (dnr Ju2004/11286/KRIM), funnit att anstalten Saltvik utanför Härnösand har goda förutsättningar för en sådan nyetablering. Kriminalvården har vidare vidtagit ett antal åtgärder för att höja säkerheten vid de slutna anstalterna. Det är också nödvändigt att de instrument som har tillförts kriminalvården genom de ovan beskrivna författningsändringarna tas i bruk och används på ett effektivt sätt.

Personalen är kriminalvårdens främsta resurs. Den har ett mycket viktigt och många gånger komplicerat uppdrag. Det är inte acceptabelt att de dömda hotar och på andra sätt trakasserar de anställda eller deras anhöriga. Regeringen har mot denna bakgrund gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag (dnr Ju2005/5627/KRIM) att kartlägga omfattningen av hot och våld mot personal inom kriminalvården, analysera behovet av åtgärder samt ange vilka insatser som bör övervägas. Uppdraget skall redovisas den 31 oktober 2005.

Det är nödvändigt att kriminalvården har effektiva verktyg att motverka de kriminella nätverkens aktiviteter i anstalterna och kan hantera intagna som utgör säkerhetsrisker eller annars har en negativ inverkan på sin närmiljö. Detta är också en fråga som måste beaktas inom ramen för arbetet med en ny kriminalvårdslag.

Regeringen uppdrog förra året åt en särskild utredare att granska omständigheterna kring rymningarna från Kumla-, Hall- och Norrtäljeanstalterna för att se vilka brister i organisation, rutiner och regelverk som kan ha möjliggjort dessa (dir. 2004:110). Syftet med granskningen var att överväga och föreslå förändringar som ökar möjligheterna att förutse, förebygga och ingripa vid rymningar eller fritagningar, särskilt från anstalter som har förhöjd säkerhet. Efter tilläggsdirektiv (dir. 2004:136) fick utredaren även i uppdrag att överväga och föreslå åtgärder som kan vidtas för att förutse, förebygga och förhindra gisslantagningar samt för att i övrigt förbättra personalens säkerhet. Mot bakgrund av de förslag som presenteras i utredningens betänkande

Säkert inlåst? (SOU 2005:6) som överlämnades till regeringen i februari i år har regeringen gett Kriminalvårdsstyrelsen och Rikspolisstyrelsen i uppdrag (dnr Ju2005/4647/KRIM) att i samråd utarbeta gemensamma strategier för hur samarbetet inom underrättelseverksamheten skall vara utformat. Myndigheterna har även fått i uppdrag att utarbeta gemensamma strategier inför gisslansituationer och andra allvarliga incidenter. I uppdraget ingår även att klargöra de olika myndigheternas ansvar i olika situationer och skeden av en incident. Uppdraget skall redovisas den 30 september 2005.

Regeringen avser att noga följa tillämpningen av de nya reglerna och det intensifierade arbetet i övrigt med säkerhetsfrågor inom kriminalvården. Behovet av ytterligare åtgärder kommer att övervägas kontinuerligt.

Återfallen i brott skall minska

Tiden i anstalt eller under övervakning skall vara inriktad på åtgärder som ökar de dömdas förutsättningar att leva ett liv utan kriminalitet och droger efter verkställigheten. I de fall där det är lämpligt skall sådana åtgärder förberedas redan under häktetiden. Följande områden skall prioriteras i det återfallsförebyggande arbetet.

Missbruket skall bekämpas

All form av drogmissbruk måste identifieras och bekämpas. Ett pågående missbruk omöjliggör inte bara den egna återanpassningen utan inverkar också negativt på omgivningen. Narkotikamissbruket är dessutom en starkt bidragande orsak till att det förekommer våld och hot mellan intagna. Kampen mot missbruket måste bedrivas både genom ambitiösa behandlingsinsatser och effektiva kontrollåtgärder.

Inom ramen för sin narkotikapolitiska handlingsplan 2002 avsatte regeringen 100 miljoner kronor under en treårsperiod, 2002–2004, för en särskild narkotikasatsning inom kriminalvården. Målsättningen med satsningen var bl.a.

- att identifiera, utreda och erbjuda samtliga narkotikamissbrukare som kommer i kontakt med kriminalvården adekvat vård

- att erbjuda intagna som inte vill komma i kontakt med narkotika en narkotikafri verkställighet
- att kraftigt minska införseln av narkotika på häkten och anstalter, samt
- att utveckla samverkan både mellan kriminalvårdens egna myndigheter och med andra myndigheter och organisationer.

Brottsförebyggande rådet har på regeringens uppdrag (dnr Ju2003/1710/KRIM) utvärderat satsningen. I uppdraget ingick bl.a. att så långt möjligt följa upp i vad mån satsningen haft effekter när det gäller klienternas missbruk och återfall i brott. Utvärderingsuppdraget har slutredovisats i rapporten *"Kriminalvårdens särskilda narkotikasatsning, En utvärdering av arbetet under åren 2002–2004, rapport 2005:3"*. I rapporten sägs bl.a. att platsbristen och den därmed sammanhängande överbeläggningen på flera sätt försvårat möjligheterna att realisera satsningens intentioner. Trots dessa svårigheter har arbetet med missbrukarna inom ramen för satsningen utvecklats. Mot bakgrund av vad som framkommit av utvärderingen anser regeringen att satsningen skall fortsätta. Regeringen har uppdragit åt Kriminalvårdsstyrelsen att fortsätta narkotikasatsningen. Under perioden 2005–2007 avsätts sammantaget 120 miljoner kronor för detta ändamål.

Innehållet i verkställigheten skall utvecklas

Verkställighetstiden skall utformas så att den verkar återfallsförebyggande och de negativa effekterna av en fängelsevistelse motverkas.

Avgörande för ett meningsfullt verkställighetsinnehåll är att de individuella behoven och förutsättningarna identifieras i ett tidigt skede. Kriminalvården har infört instrument för verkställighetsplanering som skall vara ändamålsenligt och anpassat till den praktiska verksamheten. Detta är ett arbete som måste prioriteras.

Verksamhet med brotts- och missbruksrelaterade program bedrivs på anstalterna, inom frivården och i viss mån på häktena. Synen på denna verksamhet har genomgått en stor förändring de senaste åren, bl.a. mot ökade krav på kunskapsunderbyggnad både i innehåll och utövande. Genom de utvärderingar som gjorts, i Sverige och andra länder, har kunskapen ökat om vilka program som är verkningsfulla, för vilka syften och för vilka grupper. Ambitionen

bör vara att använda de program som godkänts i kriminalvårdens interna ackrediteringsförfarande och att rikta insatserna på ett medvetet sätt.

Verkställighet inom den slutna kriminalvården innefattar också arbete och utbildning. Dessa verksamheter kan – rätt utformade – väsentligt öka de intagnas möjligheter till meningsfull sysselsättning och försörjning efter frigivningen och är därför centrala i ett aktivt återfallsförebyggande arbete. Regeringen har gett Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att göra en översyn av sysselsättningen på anstalt och att lämna förslag till hur denna kan utvecklas vidare. Av redovisningen (dnr Ju2004:1565/KRIM) framgår att det går att förbättra och utveckla kriminalvårdens arbetsdrift utan att det krävs några stora ekonomiska insatser samt att det finns möjligheter att genom olika åtgärder förbättra verksamhetens kostnadseffektivitet. Regeringen vill understryka vikten av att kriminalvården utvecklar såväl arbetsdriften som andra delar av programverksamheten som inte är att hänföra till brotts- och missbruksrelaterade program, exempelvis föräldrautbildning. Regeringen vill vidare framhålla vikten av att arbetet som syftar till att förbättra situationen för barn med frihetsberövade föräldrar fortsätter. Kriminalvårdsstyrelsen har i mars 2005 fått i uppdrag (dnr Ju2005/2333/KRIM, Ju2004/1666/KRIM) att i samråd med Socialstyrelsen göra en analys av situationen för barn i samband med deras kontakter med en förälder som är intagen på häkte eller anstalt. Uppdraget skall redovisas den 15 mars 2006.

Generellt gäller att verkställigheten i anstalt så långt det är möjligt med hänsyn till framför allt säkerhetskraven bör likna livet i frihet vad gäller vardagliga rutiner m.m. Det får inte vara så att kriminalvårdens omvårdnad och villkoren i övrigt inom anstalterna leder till att de intagnas förmåga att sköta vardagliga sysslor och i övrigt klara sig på egen hand försämras. I stället bör varje tillfälle till utveckling av det personliga ansvarstagandet utnyttjas, exempelvis genom införandet av s.k. självförvaltning.

Frigivningen skall förberedas

En förutsättning för ett effektivt återfallsförebyggande arbete i allmänhet och meningsfulla frigivningsförberedelser i synnerhet är att det finns ett nära samarbete såväl mellan kriminal-

vårdens egna verksamhetsgrenar som mellan kriminalvården och övriga berörda huvudmän i samhället. Först om kriminalvårdens insatser kan fullföljas och följas upp efter verkställighetens slut har de förutsättningar att vara riktigt verkningsfulla.

Tillgång till positiva sociala nätverk har stor betydelse under verkställigheten och kan vara avgörande vid frigivningen från ett långt fängelsestraff. I detta sammanhang kan olika kontakter med frivilligorganisationer och trosamfund spela en viktig roll. Regeringen har genom förordningen (SFS 2002:954) om statsbidrag till vissa organisationer inom kriminalvårdens område infört en möjlighet för Kriminalvårdsstyrelsen att bevilja statsbidrag till riksorganisationer som bedriver ideellt arbete som är ägnat att främja dömdas återanpassning i samhället. Dessutom finns möjlighet för organisationer att träffa avtal med kriminalvården om utförandet av olika tjänster mot ersättning. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen är erfarenheterna av tillämpningen av systemet med statsbidrag till frivilligorganisationer goda.

Det är väl känt att själva övergången från ett liv i anstalt till ett liv i frihet är en kritisk punkt när det gäller risken för återfall i brott. Mot den bakgrunden inleddes på regeringens initiativ 2001 en treårig försöksverksamhet med att intensivifiera och strukturera arbetet med frigivningsförberedelser. Som ett led i försöksverksamheten infördes en möjlighet för intagna att avtjäna den sista delen av ett långt fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (prop. 2000/01:76). Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har på regeringens uppdrag utvärderat försöksverksamheten. BRÅ:s utvärdering visar att intensivövervakningen fyller en funktion som ett sätt att få en kontrollerad övergång från vistelse i anstalt till vistelse i frihet (BRÅ-rapport 2004:4, Ett steg på väg mot frihet 2004, BRÅ-rapport 2005:6). Mot bakgrund av de goda erfarenheterna har användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll fr.o.m. den 1 april 2005 utökats inom ramen för olika försöksverksamheter. Försöket utvärderas av Brottsförebyggande rådet. Avsikten är att det skall utgöra underlag för regeringens beredning av en ny kriminalvårdslag.

Verkställighet av frihetsberövande påföljder för personer som saknar svenskt medborgar-

skap eller tillräcklig anknytning till Sverige skall där så är möjligt överföras till andra stater i enlighet med de internationella överenskommelserna inom området. I de fall där den dömda skall utvisas efter avtjänat straff är detta särskilt angeläget, eftersom det normalt kan antas att den dömdes förutsättningar för återanpassning i samhället är bäst i hemlandet. I enlighet med Sveriges åtaganden som rör de mänskliga rättigheterna får överförande av straffverkställighet dock inte komma i fråga till länder där den dömda riskerar tortyr eller förnedrande behandling eller bestraffning.

3.4.6 Verksamhetsområde 5 Reparativ verksamhet

Mål för verksamhetsområdet

De reparativa verksamheterna är inriktade på att minska och lindra skadeverkningarna av brott. Målet med verksamhetsområdet Reparativ verksamhet är att skadeverkningarna av brott skall minska.

Många av de brott som begås drabbar enskilda brottsoffer, det vill säga personer som utsatts för brott eller som har blivit förnärad av brott eller lidit skada. Att utsättas för brott innebär ofta lidande och svårigheter. De negativa konsekvenserna sträcker sig många gånger bortom själva brotts handlingen, och kan bl.a. ge upphov till psykisk ohälsa och ekonomiska påfrestningar. Stöd, skydd och hjälp till brottsoffer är en viktig uppgift för rättsväsendet. På flera områden gör regeringen insatser för att stärka brottsoffrens ställning och för att stödet skall utvecklas och få större genomslag. Flertalet av rättsväsendets myndigheter har ett ansvar för att bidra i brottsofferarbetet. En särställning har Brottsoffermyndigheten, eftersom myndighetens övergripande uppgift är att främja alla brottsoffers rättigheter, behov och intressen.

Några utgångspunkter

Utsatthet för brott

En stor del av den samlade brottsligheten drabbar direkt eller indirekt enskilda personer. De enligt brottsstatistiken vanligaste brotten som drabbar enskilda personer är stöld och

andra tillgreppsbrott, främst avseende bilar och cyklar. Våldsbrotten och andra brott som riktas mot person drabbar emellertid brottsoffer särskilt allvarligt. År 2004 polisanmälades till exempel cirka 67 000 misshandelsbrott av olika allvarlighetsgrad. Till saken hör att många brott mot person inte anmäls till polisen.

Den absoluta merparten av våldsbrotten begås av män. I offentliga miljöer är brottsoffren ofta män. Däremot är det mest kvinnor och barn som drabbas av våldsbrott i privata miljöer. Utsattheten är också på andra sätt ojämnt fördelad i befolkningen. Det faktum att vissa personer utsätts för brott vid upprepade tillfällen, innebär att en liten del av alla som utsätts för brott drabbas av en förhållandevis stor del av samtliga brott. De upprepat utsatta personerna för brott är ofta i särskilt behov av stöd. Upprepad utsatthet är också en viktig utgångspunkt för att förebygga brott, vilket pekar på möjligheterna och behoven av att samordna det brottsofferstödande och brottsförebyggande arbetet.

Modern lagstiftning

Under de senaste decennierna har flera förändringar av lagstiftningen genomförts, som bl.a. resulterat i lagstiftning om besöksförbud, åklagares skyldighet att föra talan om enskilt anspråk i brottmål och om förordnande av målsägandebiträde. De successiva förändringarna gör att det idag finns en modern och i huvudsak ändamålsenlig lagstiftning för att tillgodose brottsoffrens intressen i olika led i rättsprocessen och rättskedjan. Även fortsättningsvis finns det emellertid behov av förbättringar. Men en särskilt viktig uppgift är att se till att olika delar av det samlade stödet till brottsoffer utvecklas och bedrivs på bästa sätt.

Brottsoffermyndigheten har en nyckelroll

Brottsoffermyndighetens övergripande uppgift är att främja alla brottsoffers rättigheter, behov och intressen. Myndighetens uppgifter är bl.a. att besluta i ärenden om brottskadeersättning, fördela medel från brottsofferfonden och genom utåtriktad verksamhet verka för att myndigheter, andra aktörer och allmänheten får ökad kunskap om brottsofferfrågor.

Arbetet med att se över myndighetens uppdrag och uppgifter har fortsatt. Ett betänkande från utredningen om Brottsoffermyndigheten (SOU 2004:61) har remissbehandlats. Brotts-

offermyndighetens nya instruktion beräknas kunna träda i kraft den 1 januari 2006. Utgångspunkten i arbetet med framtagandet av myndighetens instruktion är att anpassa myndighetens uppdrag och uppgifter så att verksamhet är effektiv och anpassad efter de krav som ställs på framtidens brottsofferarbete.

Stöd för brottsoffret i rättsprocessen

Genom propositionen Stöd till brottsoffer har regeringen lagt fast en strategi för stödet till brottsoffer med en klar riktning för det fortsatta arbetet (prop. 2000/01:79). Strategin tar sin utgångspunkt i att många delar av samhället skall engageras i stödet till brottsoffer. I detta sammanhang har myndigheterna inom rättsväsendet en särskilt viktig ställning. Det praktiska brottsofferarbetet handlar i stor utsträckning om att de som utsatts för brott skall bemötas på ett professionellt och stödjande sätt, såväl av myndigheterna i rättskedjan, andra myndigheter som av frivilliga krafter som bistår i stödet till brottsoffer. De bärande elementen i regeringens strategi är utbildning av personal, samarbete i rättskedjan, kunskap genom forskning och utveckling samt satsningar på stöd till utsatta kvinnor, barn och ungdomar.

Utbildning för bättre bemötande m.m.

Regeringen anser att ökad utbildning samt kunskap om brottsoffrets situation och behov är en fundamental del i rättsväsendets fortsatta arbete med brottsofferfrågor.

Domstolsverket, Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen har tagit fram handlingsplaner för att förbättra det framtida brottsofferarbetet och utarbetat metoder för kvalitetssäkringsarbetet på brottsofferområdet.

Myndigheterna har även genomfört utbildning av personal i samverkan med Brottsoffermyndigheten. Utbildningarna har fokuserat på bemötande- och informationsfrågor men också på vilket stöd som finns att få från andra myndigheter och ideella organisationer. Utbildning i dessa frågor bör bedrivas kontinuerligt. De som har utsatts för brott behöver dels snabb och adekvat information om det egna ärendet, dels om vilket stöd som finns att få – såväl av rättsväsendets myndigheter som av frivilligorganisationer.

Under 2004 arrangerade Åklagarmyndigheten, Sveriges Advokatsamfund, Domstolsverket och Brottsoffermyndigheten tillsammans ett seminarium om objektivitet för domare, advokater och åklagare. Därefter har Åklagarmyndigheten, som ett led i åklagarnas vidareutbildning, genomfört femton seminarier på samma tema runt om i landet.

Regeringen gav under 2004 en särskild utredare i uppdrag att se över bl.a. hur den som utsatts för ett sexuellt övergrepp upplever brottsutredningen och den fortsatta rättsprocessen och ge förslag på vad som kan göras för att minska påfrestningarna på målsäganden i hela rättsprocessen med bibehållna krav på rättssäkerhet (dnr Ju2004/5535/P). Uppdraget skall redovisas senast den 31 oktober 2005.

Vittnesstödsverksamhet

Regeringens fastställda målsättning att det skall finnas vittnesstöd, som följer med målsägande och vittnen vid förhandlingar, i samtliga tings- och hovrätter har i princip uppnåtts. Under 2004 slutförde Domstolsverket och Brottsoffermyndigheten uppdraget med denna målsättning som regeringen 2001 gav till de båda myndigheterna

För att säkerställa att vittnesstödsverksamhet även fortsättningsvis skall finnas vid domstolarna gav regering de båda myndigheterna ett nytt uppdrag (dnr Ju2004/6170/KRIM) att gemensamt verka för att vittnesstödsverksamhet bedrivs vid samtliga tingsrätter och hovrätter.

Samarbete i rättskedjan

För att uppnå en genomgående hög kvalitet i bemötandet av brottsoffer måste myndigheterna samarbeta, dels med varandra, dels med andra aktörer. Det får inte finnas en svag länk i rättskedjan. Om en insats inte håller tillräckligt god kvalitet, påverkas det samlade stödet negativt. Därför måste var och en av myndigheterna i rättsväsendet som möter brottsoffer ha välutvecklade rutiner för bemötande och för att ge information. I detta sammanhang är det viktigt att myndigheterna har ett gott samarbete med de frivilligorganisationer som verkar på området, och vars insatser är viktiga komplement till myndighetsarbetet.

Under våren 2005 gav regeringen Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen i uppdrag att medverka till etablering av flera försöksverk-

samheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott (dnr Ju2005/1181/KRIM). Syftet med uppdraget är bl.a. att bättre anpassa de utredningar som görs i samband med att det uppstår misstanke om att ett barn har utsatts för brott till barnen.

Forskning och utvecklingsarbete

För att kunna utveckla stödet till brottsoffer krävs det en solid grund av kunskap från forsknings- och utvecklingsarbete. Hittills har brottsofferforskningen, den s.k. viktimologiska forskningen, varit förhållandevis utvecklad i Sverige. För att säkerställa kunskap som gäller specifikt svenska förhållanden behövs det inhemska forskning, inte minst tillämpad forskning. På regeringens uppdrag har Brottsoffermyndigheten tagit fram och genomfört ett omfattande program för viktimologisk forskning. Genom myndighetens insatser har flera forskningsprojekt inletts, i syfte att öka aktiviteten i den viktimologiska forskningen i Sverige och ge viktiga tillskott av kunskap. Brottsoffermyndigheten finansierar också, via brottsofferfonden, ett stort antal konkret inriktade utvecklingsprojekt, som ger nya erfarenheter som kan omsättas i utbildning, information och i löpande verksamheter.

Stärkt skydd för målsägande och vittnen

Personsäkerhetsutredningen har i sitt slutbetänkande föreslagit ett nationellt program om personsäkerhet (SOU 2004:1). Programmet är i första hand avsett att tillämpas på bevispersoner som medverkar i förundersökning eller rättegång rörande grov organiserad brottslighet. Utredningen föreslår också att en särskild ersättning under vissa förutsättningar skall kunna utgå till bl.a. hotade personer för kostnader som uppstår till följd av hotet. Förslaget har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Ytterligare förbättringar av regelverket

Regeringen har under senare år genomfört många åtgärder för brottsoffer, inklusive förnyad lagstiftning och överväger kontinuerligt hur lagstiftningen kan utvecklas ytterligare.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av lagen (1988:609) om målsägandebitråde (dir. 2005:19). I uppdraget ingår att klarlägga hur lagen används i förhållande till dess intentioner

– att ge målsägande med störst behov av juridisk hjälp och stöd rätt till biträde under rättsprocessen. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2006.

Sverige har varit med och drivit arbetet inom EU för att stärka brottsoffers ställning, såväl när det gäller rättsprocessen som på andra områden. Arbetet i EU har bl.a. resulterat i att Ministerrådet har antagit rådets direktiv 2004/80/EG om statlig brottskadeersättning och särskilda bestämmelser för gränsöverskridande fall. Arbetet med att genomföra direktivet har påbörjats och de nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 2006.

Insatser för utsatta kvinnor, barn och ungdomar

Ett särskilt viktigt område är att även fortsättningsvis fokusera på mäns våld mot kvinnor. Enbart när det gäller våld i form av misshandel riktade mot kvinnor polisanmäldes 2004 drygt 22 500 brott. Det egentliga antalet sådana brott är dock betydligt större. Det våld som drabbar kvinnor skiljer sig från det våld som drabbar män. En viktig skillnad är att en stor del av våldet mot kvinnor sker i hemmet och att gärningsmannen är bekant med kvinnan. Det innebär att brotten ofta förblir okända för omgivningen. Detta gör att det krävs omfattande och särskilda insatser för att bekämpa våldet mot kvinnor och för att på olika sätt stödja utsatta kvinnor. Barn och unga är i många fall utsatta, inte bara som direkta brottsoffer utan också, genom att de blir vittnen till att deras mödrar utsätts för våld. Därför är insatser för utsatta kvinnor också ett sätt att ge barn och unga det stöd som de behöver.

För att öka stödet i kampen mot mäns våld mot kvinnor avsätter regeringen 135 miljoner kronor från 2006 till våldsutsatta kvinnor och deras barn, en omorganisering av Rikskvinnocentrum och ett ökat stöd till kvinnors organisering.

Uppföljning av Kvinnofridsreformen

En viktig del i regeringens arbete med att motverka mäns våld mot kvinnor har sitt ursprung i det betänkande som Kvinnovaldskommissionen lämnade (SOU 1994:56). Deras förslag resulterade i tillägg i socialtjänstlagen som förtydligar socialtjänstens ansvar och i omfattande uppdrag till flera myndigheter. Rege-

ringen tillsatte en utredning som fick i uppdrag att följa upp myndighetsuppdrag som gavs i samband med kvinnofridsreformen (dir. 2003:112). Regeringen tillsatte även en utredning med uppdrag att finna formerna för en ombildning av Rikskvinnocentrum för kvinnor som våldtagits och misshandlats till ett nationellt institut (dir. 2004:11). Båda utredningarna har lämnat sina betänkanden (SOU 2004:117 och SOU 2004:121). Betänkandena har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Förbättrat skydd genom besöksförbud

I arbetet med att öka skyddet för dem som utsatts för våld finns det ett ständigt behov av att se till att lagstiftningen är modern och ändamålsenlig. Ett problem som uppmärksammats är att den person som utsatts för brott många gånger varit mer eller mindre tvingad att fly från den gemensamma bostaden för att kunna freda sig. Det har även uppmärksammats att barn ofta finns med och blir vittne till sådana situationer.

Den 1 september 2003 trädde ändringar i lagen om besöksförbud i kraft, som bl.a. innebär att besöksförbud kan avse den gemensamma bostaden och större geografiska områden än tidigare.

BRÅ har vid olika tillfällen genomfört utvärderingar av lagen om besöksförbud. Den senaste utvärderingen redovisades i mars 2003 (BRÅ-rapport 2003:2). Utvärderingen visar att kvinnor uppfattar en beviljad ansökan som mycket positiv. Besöksförbud kan ha en viss avskräckande effekt särskilt för de män som inte lagförts för brott tidigare.

Som ett resultat av utvärderingen fick Rikspolisstyrelsen i uppdrag att i samråd med Åklagarmyndigheten ytterligare utveckla hot- och riskbedömningarna i ärenden om våld i nära relationer samt utarbeta rutiner och riktlinjer för polisens arbete med ärenden om besöksförbud (dnr Ju2004/6051/KRIM). Uppdraget har slutförts och Rikspolisstyrelsen har framtagit riktlinjer och rutiner för polisens arbete med dessa ärenden (RPS Rapport 2005:1).

Regeringen har även på nytt givit Brottsförebyggande rådet i uppdrag att under en treårsperiod utvärdera tillämpningen av besöksförbudslagstiftningen. Inom ramen för uppdraget ingår även bl.a. att belysa hur barnens

skydd och säkerhet beaktas vid tillämpningen och i vilken utsträckning besöksförbud utfärdas för att skydda barn från hot eller våld och att överväga åtgärder som kan minska antalet överträdelser. Den 1 juli 2005 inkom en delredovisning av uppdraget – Nya regler om besöksförbud (dnr Ju2005/7529/KRIM). Av rapporten framgår bl.a. att antalet ansökningar om besöksförbud ökar och att andelen besöksförbud som överträds inte har ökat sedan den förra utvärderingen 2003. Det är fortfarande omkring två tredjedelar av alla besöksförbud som beslutas av åklagare som följs.

BRÅ har även haft i uppdrag att utifrån internationella erfarenheter ta fram ett underlag för bedömning av möjligheterna att elektroniskt övervaka besöksförbud. Uppdraget har redovisats i rapporten Att förstärka besöksförbud med elektronisk övervakning (dnr Ju2005/6150/KRIM). Rapporten visar att elektronisk övervakning i brottsförebyggande syfte i princip inte sker utomlands. Användningen av elektronisk övervakning sker i syfte att ge misstänkta eller dömda ett alternativ till frihetsberövande.

Regeringens ambition är att försöka hitta en ordning där besöksförbud i vissa fall kan övervakas med hjälp av elektronisk teknik. Mot denna bakgrund har Rikspolisstyrelsen fått i uppdrag att undersöka och testa teknisk utrustning som kan användas vid övervakning av besöksförbud (dnr Ju2005/7159/KRIM). Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2006.

Förstärkta åtgärder för barn och unga

Det är särskilt angeläget att stärka skyddet för barn och unga som utsatts för brott. Barn och unga som drabbas av brott är särskilt utsatta eftersom de har svårare än vuxna att skydda sig mot brottsliga handlingar och svårare att söka stöd från omgivningen. Det förekommer också att barn och unga indirekt drabbas av brott, t.ex. i situationer där de bevittnar våld mellan vuxna inom familjen. I propositionen Stärkt skydd för barn i utsatta situationer (prop. 2002/03:53) föreslog regeringen en särskild straffskärpningsgrund vid brott där barns trygghet och tillit till en närstående person hotas. Propositionen innehöll också förslag om gemensam skyldighet för polisen, hälso- och sjukvården, förskolan, skolan och skolbarnomsorgen att på socialtjänstens initi-

ativ samverka kring barn och unga som far illa eller som riskerar att fara illa. Dessa lagändringar trädde i kraft den 1 juli 2003.

Arbetet med en ny sexualbrottslagstiftning slutfördes under 2004 och ny lagstiftning trädde i kraft den 1 april 2005 (prop. 2004/05:45, bet. 2004/05:JuU16, rskr. 2004/05:164). Genom den har bl.a. skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella kränkningar stärkts. En viktig förändring är att det har införts särskilda straffbestämmelser för sexualbrott som riktar sig mot barn, t.ex. bestämmelser om våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn där det inte längre ställs något krav på att våld eller hot har använts vid övergreppet. En annan viktig förändring är att preskriptionstiderna har förlängts för vissa sexualbrott mot barn.

I departementspromemorian *Barnen i brottets skugga* (Ds 2004:56) föreslås flera åtgärder som på olika sätt kan förbättra situationen för de barn och unga som utsätts för eller bevittnar brott. Ett av förslagen innebär att det i brottsskadelagen införs en särskild rätt till ersättning från staten för barn som bevittnar ett brott som är ägnat att skada tryggheten och tilliten hos barnet i dess förhållande till en närstående person. I promemorian föreslås även att socialtjänstlagen skall ändras så att socialtjänstens ansvar för barn som bevittnar våld blir tydligare och för att dessa barn skall betraktas som offer för brott. Förslagen har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Medling mellan brottsoffer och unga lagöverträdare

Ungdomar som utsätts för brott behöver stöd och reaktionerna på ungdomar som begått brott behöver utvecklas. Regeringen verkar därför för att medling, där brottsoffer och gärningsman möts inför en opartisk medlare, skall spela en större roll när det gäller samhällets reaktion mot framför allt unga lagöverträdare.

Regeringens målsättning är att medling skall finnas i hela landet. Se vidare avsnitt 3.5.1 Brottsförebyggande arbete.

Stöd till offer för hedersrelaterat våld

Så kallat hedersrelaterat våld mot och mellan ungdomar bör enligt regeringen uppmärksammas särskilt. Insatser görs inom flera politikområden. Bland annat har regeringen inom

politikområde Integrationspolitik avsatt 120 miljoner kronor under perioden 2003–2006 för insatser för ungdomar som riskerar att utsättas för s.k. hedersrelaterat våld. Som ett led i denna satsning fick Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen 5 miljoner kronor vardera den 7 juli 2005 och i uppdrag att vidta åtgärder i syfte att öka kompetensen när det gäller hedersrelaterade brott mot ungdomar (dnr Ju2005/6104/IM).

Brottsoffermyndigheten gör insatser mot sådant våld genom att bl.a. sprida information om förekomsten av denna brottslighet och om behovet av stöd för dessa brottsoffer. Genom brottsofferfonden ger myndigheten även ekonomiskt stöd till organisationer som gör insatser på området. Myndigheten stödjer också forskning som kan bidra till att öka kunskaperna på området.

Lokal brottsoffersamverkan

På den lokala nivån sker ett viktigt brottsofferstödande arbete. Det praktiska stödet bedrivs i mötet med brottsoffer i rättskedjans olika led och efter det att ärenden har avgjorts i domstol. Ett viktigt tillskott till myndigheternas verksamheter är de insatser som utförs av frivilliga krafter, bl.a. av brottsofferjourer, kvinnojourer och tjejjourer. De idag cirka 110 lokala brottsofferjourerna över hela landet bistår med avgörande insatser och blir allt viktigare för att ge brottsoffer adekvat stöd. Brottssofferjourerna engagerar stödpersonerna och har en nyckelroll i de verksamheter med vittnesstöd, för både målsägande och vittnen som har etablerats genom det regeringsuppdrag som Brottsoffermyndigheten och Domstolsverket slutfört.

Samarbete för att förebygga brott och ge stöd till brottsoffer

I det konkreta arbetet, inte minst på lokal nivå, finns det viktiga beröringspunkter mellan brottsofferstödande och brottsförebyggande verksamheter. Det förekommer också att lokala brottsofferjourer och lokala brottsförebyggande råd samarbetar och därigenom delar kunskaper och erfarenheter. Genom samarbete av detta slag skapas möjligheter för att i större utsträckning anlägga ett brottsofferperspektiv i det brottsförebyggande arbetet och

ett brottsförebyggande perspektiv i brottsofferarbetet. Åtgärder som utgår från s.k. upprepad utsatthet syftar t.ex. både till att brott skall förebyggas och att personer som återkommande utsätts för brott skall få särskilt stöd. Regeringen kommer att följa utvecklingen noggrant och överväga initiativ som syftar till att samarbete mellan det brottsofferstödande och brottsförebyggande arbetet prövas i ökad utsträckning.

I några kommuner i landet har socialtjänsten i nära samverkan med polisen särskilda mottagningar för att stödja unga brottsoffer, s.k. stödcentra för unga brottsoffer. Detta arbete är ett gott exempel på samarbete mellan myndigheter som både syftar till att förebygga brott och ge stöd till unga brottsoffer.

3.4.7 Verksamhetsområde 6 Övrig verksamhet

I verksamhetsområdet Övrig verksamhet ingår sådana uppgifter som utförs av polisen men som faller utanför det brottsbekämpande arbetet. Det gäller t.ex. handräckning åt andra myndigheter, passärenden och uppgifter av servicekaraktär. I många fall handlar det om ärenden där någon behöver hjälp av polisen eller besked med anledning av en ansökan om t.ex. pass. Målet för verksamhetsområdet är att de arbetsuppgifter som inte är brottsbekämpande skall utföras med utgångspunkt i medborgarens behov. Polisen skall ge medborgarna god service genom hög tillgänglighet och utökade möjligheter till självservice.

Sedan några år tillbaka driver regeringen ett arbete för att renodla polisens uppgifter. En viktig del i polisens verksamhetsutveckling är att polisen i ökad utsträckning kan koncentrera sig på sin centrala funktion att minska brottsligheten och öka människors trygghet. En särskild utredare lämnade betänkanden november 2001 (SOU 2001:87), juli 2002 (SOU 2002:70) och december 2002 (SOU 2002:117). En första lagrådsremiss och proposition planeras riksdagsåret 2005/2006.

I verksamhetsområdet ingår också den verksamhet som bedrivs av Gentekniknämnden. Gentekniknämnden inrättades den 1 juli 1994. Nämnden skall bl.a. följa den nationella och internationella utvecklingen på genteknikområdet, bevaka de etiska frågorna inom gen-

teknik samt bedriva rådgivande och upplysande verksamhet.

3.5 Resultatbedömning

3.5.1 Brottsförebyggande arbete

Allmänt om verksamhetsområdet och mål

Målet för verksamhetsområdet Brottsförebyggande arbete är att brott skall förebyggas. Det bästa sättet att minska brottsligheten och öka tryggheten för medborgarna är att förhindra att brott begås. Regeringens mål för det brottsförebyggande arbetet berör många politikområden och myndigheter. Av rättsväsendets myndigheter verkar i huvudsak polisorganisationen, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten samt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) inom verksamhetsområdet.

Polisorganisationen

En av polisens huvuduppgifter är att förebygga brott. Det gör polisen genom att bl.a. bedriva planlagda brottsförebyggande aktiviteter i projektform eller i linjeverksamheten. Dessa insatser, som ofta genomförs av polisen självständigt, riktas bl.a. mot platser där brott ofta begås. För att effekterna av polisens åtgärder skall bli bestående krävs dock även andra åtgärder. Genom samverkan med olika aktörer kan polisen använda sin kunskap för att minska även sådan brottslighet som polisen inte själv kan påverka direkt.

Målet för polisens brottsförebyggande arbete under 2004 var att risken för att brott begås skall minska.

Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen bedriver polisverksamhet för att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet, i syfte att skydda demokratin, medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter, Sveriges politiska oberoende och den nationella säkerheten. Säkerhetspolisens verksamhet delas in i fem verksamhetsgrenar; kontrapionage, kontraterrorism, författningsskydd,

säkerhetsskydd samt personskydd. Personskydd var tidigare en del av verksamhetsgrenen säkerhetsskydd men utgör fr.o.m. 2005 en egen verksamhetsgren.

Ekobrottsmyndigheten

Ekobrottsmyndigheten är en åklagarmyndighet inom åklagarväsendet där poliser, åklagare och ekonomer arbetar i nära samverkan. Myndigheten har inom verksamhetsområdet Brottsförebyggande arbete till uppgift att själv eller i samverkan med andra myndigheter initiera eller vidta åtgärder för att förebygga ekonomisk brottslighet och för att tidigt kunna upptäcka nya former av ekonomisk brottslighet. En grundläggande uppgift för Ekobrottsmyndigheten är att förse andra berörda intressenter och regeringen med information om den ekonomiska brottsligheten. Ekobrottsmyndighetens mål för verksamheten inom Brottsförebyggande arbete var under 2004 att risken för att brott begås skall minska.

Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) skall främja brottsförebyggande arbete och ge regeringen och myndigheterna inom rättsväsendet underlag för kriminalpolitiska åtgärder. BRÅ bedriver forsknings- och utvecklingsarbete på det kriminalpolitiska området samt utvärderar vidtagna åtgärder inom rättsväsendets verksamhet. BRÅ ansvarar för den offentliga kriminalstatistiken, som är en viktig källa till kunskap och grund för de analyser som görs av hur brottsligheten utvecklas och förändras. Myndigheten ansvarar också för att stimulera dels det lokala brottsförebyggande arbetet, dels medlingsverksamheten. BRÅ fungerar också som ett stabsorgan till regeringen och dess verksamhet skall bedrivas så att det finns beredskap att med kort varsel utföra uppdrag och annat som regeringen har behov av.

Allmänt om polisens förebyggande arbete

Resultat

Enligt Rikspolisstyrelsen har verksamhetsmålet inte helt uppnåtts. Slutsatsen följer av sty-

relsens samlade bedömning att det inte kan visas att risken för att brott begås skulle ha minskat till följd av polisens brottsförebyggande arbete under 2004.

Den sedan flera år pågående och tydliga förskjutningen av den anmälda brottsligheten från tillgreppsbrott till brott mot person har fortsatt under 2004. Våldsbrotten har ökat medan tillgrepps- och skadegörelsebrotten har minskat. Det totala antalet anmälda brott har minskat något.

Rikspolisstyrelsen gör bedömningen att polismyndigheternas förmåga att leda, styra och genomföra planlagda operativa insatser baserat på kunskap och kriminalunderrättelser utvecklats ytterligare, även om det fortfarande finns en stor utvecklingspotential. I takt med denna utveckling har polisens metoder för att förebygga brott generellt sett förbättrats.

Enligt Rikspolisstyrelsen har kostnaden för polisens brottsförebyggande arbete under 2004 varit cirka 6,7 miljarder kronor. Resursinsatsen för verksamhetsgrenen brottsförebyggande arbete exklusive ingripandeverksamheten uppgår till strax under 6 miljoner timmar. Det motsvarar 20 % av polisens samlade resurstid. Arbetet mot de sex direkt brottsrelaterade områdena i nationella resultatmodellen har omfattat knappt 3 miljoner timmar.

I årsredovisningen för 2002 införde Rikspolisstyrelsen ett nytt instrument för att beskriva det brottsförebyggande arbetet. Styrelsen använder begreppen projekt, insatser och åtgärder för att beskriva tre typer av prestationer, definierade utifrån en fallande grad av formalia när det gäller organisation, resurser, tidsrymd etc. Kraven är störst på den typ som Rikspolisstyrelsen benämner projekt.

Av redovisningen för 2004 framgår att polisen genomförde 21 projekt under året, vilka totalt tog knappt 5,5 miljoner kronor i anspråk, en minskning med ca 2,5 miljoner kronor, eller ca 30 %. Antalet timmar sjönk från 34 850 timmar 2003 till 9 665 timmar 2004, en minskning med 25 185 timmar eller ca 70 %. Tiden för brottsförebyggande insatser sjönk också från 480 173 timmar 2003 till 231 475 timmar 2004 (dvs. till mindre än hälften).

Trots att allt mer av polisens arbete sker systematiskt har de brottsförebyggande strategierna eller andra styrdokument generellt hittills fått ett begränsat genomslag i verksamheten. Några polismyndigheter arbetar emel-

lertid med att utveckla strategierna och genomföra medborgarmätningar. Inom flertalet myndigheter finns det dock mycket mer att göra för att skapa en helhetssyn, ett metodiskt arbetssätt och en väl fungerande uppföljning av verksamheten mot vad som sägs i styrdokumenten.

Polismyndigheternas förmåga att genomföra planlagda insatser är mycket god när det gäller att förebygga våldsbrott och ordningsstörningar i samband med t.ex. idrottsevenemang, offentliga tillställningar eller andra i förväg kända händelser. Förmågan är däremot mindre god när det gäller planlagda insatser som skall pågå under en viss tidsperiod och som riktar sig mot den lokala problembilden. Samtliga polismyndigheter har visserligen genomfört sådana insatser men metodmässigt är dessa ofta mer inriktade på att uppdaga och klara upp brott än på att förebygga att nya brott begås.

Det problemorienterade arbetet har fortsatt att vidareutvecklas genom att polismyndigheterna i högre grad leder och styr sin planlagda verksamhet enligt modellen för underrättelseledd polisverksamhet.

Storstadsmyndigheterna utnyttjar i allt större utsträckning ingripanderesurserna i det planlagda arbetet. Det finns dock ett fortsatt stort behov av att utveckla det underrättelseledda arbetssättet på olika nivåer inom polisen. Rikspolisstyrelsen har tillsammans med polismyndigheterna utvecklat Polisens underrättelsemodell vilken är en nationell metodbeskrivning för underrättelseledd polisverksamhet. I modellen anges bl.a. hur kriminalunderrättelsejämheten skall bedrivas för att ta fram beslutsunderlag för planlagda brottsförebyggande insatser. Modellen innefattar vidare en beskrivning av de uppgifter som åvilar polisens operativa ledningsgrupper när det gäller prioriterings- och beslutsprocessen samt hur fattade beslut skall omsättas i planlagt operativt polisarbete. Polisens underrättelsemodell behandlar även frågor kring uppföljning och utvärdering av genomförda insatser.

Analys och slutsatser

Regeringen delar Rikspolisstyrelsens bedömning att verksamhetsmålet för det brottsförebyggande arbetet inte helt har uppnåtts. Regeringen förväntar sig därför inom kort ett kraftigt förbättrat resultat på området. Det

mer kortsiktiga förebyggande arbetet tycks fungera väl medan det, som Rikspolisstyrelsen skriver, finns en stor utvecklingspotential när det gäller polismyndigheternas förmåga att genomföra planlagda insatser som skall pågå under en viss tidsperiod och som riktar sig mot den lokala problembilden. För en sådan tolkning talar också att antalet brottsförebyggande projekt och insatser har ökat medan resursinsatsen mätt i såväl kronor som timmar har minskat kraftigt.

Regeringen ser allvarligt på att det mer långsiktiga arbetet fortfarande tycks få stå tillbaka för mer akuta verksamhetskrav. I sak innebär det nämligen att en av de bärande tankarna bakom närpolisreformen äventyras, att polisen i samverkan med andra skall förebygga mängdbrottslighet i lokalsamhället.

En bestående minskning av brottsligheten förutsätter långsiktiga polisiära brottsförebyggande åtgärder, som kan kompletteras med de mer omedelbara åtgärderna. I det långsiktiga arbetet spelar de bärande idéerna bakom närpolisreformen en viktig roll; brott skall förebyggas genom ett kunskapsbaserat polisarbete och samverkan i lokalsamhället. Regeringen värnar om dessa idéer och driver därför sedan länge en utveckling som innebär att polisen för att förebygga brott skall använda sin speciella kunskap för att, ofta i samverkan med andra aktörer, få till stånd åtgärder som leder till att antalet brott minskar. Det kan vara fråga om sådant som gör det svårare att begå brott, som ökar upptäcktsrisken eller som minskar vinningen av brott. Med en teknisk term brukar det benämnas situationell brottsprevention.

Effekten av polisens brottsförebyggande arbete är komplicerad att mäta. En bedömning av måluppfyllelsen kommer därför till stor del att vila på en bedömning av hur polisen bedriver verksamheten. Det gäller till exempel vilka organisatoriska och andra förutsättningar som polisen har skapat för att kunna utföra arbetet. Det framgår av Rikspolisstyrelsens redovisning att det vid flera polismyndigheter i olika avseenden har gjorts framsteg men styrelsen visar också att det finns en del frågetecken.

Det problemorienterade arbetet har enligt Rikspolisstyrelsen fortsatt att vidareutvecklas genom att polismyndigheterna i hög grad leder och styr sin planlagda verksamhet enligt modellen för underrättelseledd polisverksamhet. Fortfarande finns dock brister i uppföljning

och utvärdering av genomförda projekt och insatser. Bristerna har åtgärdats genom den översyn som har genomförts av den nationella resultatmodellen och som har lett fram till en ny modell – Polisens resultatrapporter (PRR). Regeringen menar att en viktig del av det kunskapsbaserade polisarbetet är att följa upp och utvärdera genomförda aktiviteter och kommer att följa den fortsatta utvecklingen.

Det är sammantaget angeläget att Rikspolisstyrelsen fortsätter att utveckla polisorganisationens förmåga att bedriva planlagd brottsförebyggande verksamhet som grundas på kunskap och kriminalunderrättelser, d.v.s. under rättelseledd polisverksamhet. Särskilt fokus måste därvidlag läggas på situationella brottsförebyggande aktiviteter som i största möjliga utsträckning skall planeras och genomföras i samverkan med andra samhällsaktörer. Därigenom kan Rikspolisstyrelsen säkerställa att planlagda insatser innehåller dels förebyggande, dels repressiva delar.

Det ligger inom Rikspolisstyrelsens ordinarie uppgifter att säkerställa att polisens brottsförebyggande arbete fortsätter att utvecklas. En av de viktigaste uppgifterna för polisen är att öka brottsuppkläringen. Att bli bättre på att utreda och därmed klara upp fler av de anmälda brotten är en självklar del i det. Men det är också viktigt att förebygga de kategorier av brott som är särskilt svåra att klara upp. Av den anmälda brottsligheten utgör brott av typen cykelstölder, tillgrepp av fordon och inbrott en stor andel. Endast en liten del av dem klaras upp. Om polisen, gärna i samverkan med andra, i högre grad lyckas förebygga dessa brott så kommer den anmälda brottsligheten i större utsträckning att bestå av brott som polisen har bättre förutsättningar att klara upp. Därmed ökar andelen uppklarade brott.

Vissa brottstyper

Våldsbrottslighet

Resultat

Allmänt

Polisens resurser för att förebygga våldsbrott var 565 000 timmar eller 377 årsarbetskrafter under 2004, vilket är en ökning med ca 2 %.

Kostnaden var 299 miljoner kronor. Nästan 11 % av redovisade timmar har lagts på planlagt arbete. Den ökade resursinsatsen är i nivå med förändringen av antalet anmälda våldsbrott, som ökat med 4 % till nästan 135 000 brott. Arbetet har vid många polismyndigheter, däribland de tre storstadsmyndigheterna, fortsatt att vara inriktat mot olika typer av rånbrott och misshandelsbrott i centrummiljöer samt i anslutning till idrottsevenemang, nöjeställningar och restauranger. Den anmälda brottsligheten fortsätter att öka trots förstärkta insatser från polisens sida.

Våld mot kvinnor och mot barn

Antalet anmälda brott avseende grov kvinnofridskränkning uppgår till drygt 2 000, vilket är en fördubbling sedan denna brottstyp började noteras i brottsstatistiken. Ökningen kan innefatta brott som annars skulle ha anmälts som misshandel mot kvinna. Fler och fler polismyndigheter använder i betydande utsträckning brottsrubriceringen grov kvinnofridskränkning i bekämpningen av våld mot kvinnor. De kraftigaste ökningarna procentuellt sett har funnits i Kronoberg, Dalarna och Värmland. En del i förklaringen är sannolikt att kompetensen att använda relevanta brottsrubriceringar har ökat bland myndigheterna. När det gäller den anmälda brottsligheten uppger Rikspolisstyrelsen att misshandel mot kvinna har ökat men mindre än mot man. År 2004 anmäldes drygt 2 600 våldtäkter vilket motsvarar en ökning med 19 % sedan 2002.

Den fleråriga tydliga ökningen av antalet anmälda fall av misshandel mot barn 0–6 år har avstannat medan den lika tydliga ökningen av anmälda fall av misshandel mot barn 7–14 år istället förstärkts.

Resursinsatsen som redovisats för arbetet inom områdena har utgjort ca 54 000 timmar. Kostnaden uppgick till drygt 28 miljoner kronor vilket är 0,2 % av den totala kostnaden. Enligt Rikspolisstyrelsen har dock resursinsatsen för främst våld mot kvinnor i verkligheten varit högre med tanke på att all tid inte särredovisats.

Inom området våld mot kvinnor och mot barn leder en samlad bedömning av Rikspolisstyrelsen till slutsatsen att det brottsförebyggande arbetet ligger kvar på 2003 års nivå. Trots detta finns exempel på en positiv utveckling genom bl.a. inrättande av barnkris-

centrum och brottsofferenheter samt samverkan med andra aktörer i samhället såsom olika typer av brottsofferjourer. Dessutom har det genomförts utbildning inom området och några polismyndigheter har arbetat systematiskt genom handlingsplaner.

Brottsförebyggande projekt, insatser och åtgärder har genomförts vid många av polismyndigheterna. Polisen i Stockholm och Västra Götaland har medverkat i olika samverkansprojekt, t.ex. Nyckelfrid och Utväg samt ett projekt med fokus på våldtäkt.

Det brottsförebyggande arbetet inom området våld mot kvinnor har främst resulterat i ett bättre bemötande och större förståelse för utsatta kvinnor. Detta i sin tur uppges ha skapat en högre trygghet och ökad anmälningsbenägenhet.

Som ett resultat av det förebyggande arbetet har uppmärksamheten och samverkan kring problematiken kring våld mot barn ökat vid flera polismyndigheter.

Analys och slutsatser

Den anmälda våldsbrottsligheten fortsätter att öka trots förstärkta insatser från polisens sida. Detta är oroande. Regeringen anser därför att det är nödvändigt att polisen använder mer resurser för att med förebyggande insatser möta ökningen. Det förtjänar dock att framhållas att många av de åtgärder som polismyndigheterna klassificerat som brottsförebyggande i realiteten mer hör hemma inom området utredning och lagföring. Regeringen anser att det är viktigt att polisens brottsförebyggande insatser tar sikte på de bakomliggande orsakerna till den aktuella brottsligheten, något som ställer stora krav på polisens samverkansarbete. Regeringen anser också att det är viktigt att de förebyggande insatserna dels är kvalitetssäkrade genom att de bygger på kunskap, dels att de genomförda aktiviteterna utvärderas. Ansvar för den fortsatta utvecklingen härvidlag ligger inom Rikspolisstyrelsens ordinarie uppgifter. Polisens nya resultatredovisning som införs successivt från och med 2005 kommer också att göra det lättare att redovisa åtgärder av preventiv respektive repressiv karaktär.

Inom området våld mot kvinnor och mot barn har polisens förmåga utvecklats att förhindra upprepad utsatthet för t.ex. de kvinnor som är offer för våld av en närstående. När det gäller våld mot barn är det dock angeläget att

samverkan med socialtjänsten utvecklas ytterligare så att det finns inarbetade rutiner för t.ex. anmälan till socialtjänsten hos den personal som först anländer till en brottsplats där barn är närvarande. Det är viktigt med ökad kunskap på området, varför regeringen ser positivt på att polisen prioriterar detta område.

Narkotika

Resultat

Antalet anmälda narkotikabrott har fortsatt att öka vid de flesta polismyndigheterna. År 2004 uppgick antalet anmälda brott mot narkotikastrafflagen till 45 580. Sammantaget innebär detta en procentuell ökning från 2003 med 9 % och från 2002 med hela 16 %. Detta återspeglar nästan uteslutande utvecklingen av brottstyperna eget bruk och innehav. Överlåtelsebrotten fortsätter att ligga på en relativt konstant nivå. Resursinsatsen har ökat med ungefär 15 % och omfattade 365 000 timmar eller 244 årsarbetskrafter 2004. Kostnaden var ca 188 miljoner kronor.

Polismyndigheterna har genomfört projekt, insatser och åtgärder mot narkotikabrottsligheten. Bland annat har polisen i Örebro inrättat en drogbekämpningsgrupp samt arbetat aktivt i den s.k. PULS-gruppen i syfte att utveckla den praktiska samverkan mellan polisen, socialtjänsten, kommunen, landstinget och kriminalvården. En fråga som uppmärksammas vid polismyndigheterna har vidare varit sambandet mellan insatser mot narkotika och utvecklingen av antalet tillgreppsbrott. Flertalet polismyndigheter med ett ökande antal redovisade narkotikabrott har också rapporterat att de genomfört planlagda brottsförebyggande insatser mot narkotika eller kombinerat detta med insatser mot bl.a. tillgreppsbrott.

Analys och slutsatser

Polisens förebyggande arbete mot narkotikabrott har fortsatt att utvecklas positivt under 2004. Antalet registrerade narkotikabrott fortsätter att öka vilket är en följd av ökade insatser från polisens sida.

De förebyggande åtgärderna mot narkotika är av stor betydelse eftersom narkotikamissbruk inte bara är skadligt för individen, utan också genererar annan brottslighet, t.ex. till-

greppsbrott. Det är därför viktigt att polisen fortsätter sina satsningar på att förebygga narkotikabrott. För verksamhetens utveckling gäller det vidare att systematiskt ta till vara de erfarenheter som vunnits genom projekt, insatser och åtgärder samt att fortsätta utvecklingen av samverkan med andra aktörer i det förebyggande arbetet såsom socialtjänsten, skolan och frivilligorganisationer. Det förebyggande arbete som innefattar insatser mot narkotika i syfte att minska också andra brottstyper såsom tillgrepsbrott bör fortsätta. Analyser av dessa insatser kan ge underlag för ett mer effektivt arbete mot narkotika såväl som mot därmed sammanhängande brottslighet.

Ekonomisk brottslighet

Resultat

Ekobrottsmyndigheten har under 2004 fortsatt att utveckla formerna för det brottsförebyggande arbetet, bl.a. genom den nyinrättade kriminalunderrättelsetjänsten. Under 2004 har den centrala kriminalunderrättelsetjänsten påbörjat kartläggning av problemområden och etablerat kontakt med olika samarbetspartners på både nationell och regional nivå. Under andra halvåret 2004 inleddes en kartläggning av de mest brottsaktiva personerna på ekobrottsområdet.

Det brottsförebyggande arbetet har under 2004 framför allt bedrivits i form av samverkan med bl.a. andra myndigheter. Detta arbete beskrivs närmare nedan.

Ekobrottsmyndigheten har dessutom gjort brottsförebyggande informationsinsatser bl.a. genom medverkan vid seminarier, information till studenter samt informationsmöten för myndigheter, organisationer och andra intressenter inom ekobrottsområdet.

År 1998 fick Brottsförebyggande rådet (BRÅ) regeringens uppdrag att bygga upp ekobrottsforskningen i Sverige. Under 1998–2002 satsade regeringen 26 miljoner kronor. En stor del av dessa medel har fördelats till ett 30-tal projekt om ekobrott. BRÅ har byggt upp en omfattande kunskapsbank och bl.a. tagit fram en handbok för regering, riksdag och myndigheter med tillsyns- och kontrollfunktioner med konkreta exempel på förebyggande regler och metoder. Vidare har en handbok för

polis, åklagare och skattebrottsenheter med konkreta exempel på förebyggande metoder presenterats. I början av 2004 presenterade BRÅ rapporten ”Bokslut. BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998–2002”, som redovisar vilka resultat forskarna kommit fram till i de olika projekten. Under 2004 presenterade BRÅ även rapporten ”Revisorernas anmälningsskyldighet”.

Analys och slutsatser

Ekobrottsmyndighetens brottsförebyggande arbete har utvecklats i positiv riktning under året och har enligt regeringens uppfattning förutsättningar att utvecklas och förbättras ytterligare. Det är angeläget att detta arbete fortsätter att ha en framträdande plats i myndighetens verksamhet.

BRÅ har sedan 1998 verkat för en positiv utveckling av ekobrottsforskningen i landet. Det är viktigt att denna utveckling inte stannar av. BRÅ bör inom ramen för sina resurser och tillsammans med övriga berörda organisationer fortsätta arbeta för att den tillämpade ekobrottsforskningen utvecklas.

Ungdomsbrottslighet

Resultat

Enligt Rikspolisstyrelsen var resursinsatsen för det brottsförebyggande arbetet mot ungdomar drygt 280 000 timmar eller 162 årsarbetskrafter. Resursinsatsen utgör 10 % av det förebyggande arbetet och kostnaden har uppgått till drygt 149 miljoner kronor. Resursinsatsen har ökat relativt mycket men att jämföra med 2003 är något vanskligt eftersom flera av polismyndigheterna då hade brister i sin redovisning.

Antalet ungdomar misstänkta för brott per 1 000 ungdomar har ökat något under 2004.

Rikspolisstyrelsen gör den samlade bedömningen att det skett en liten positiv utveckling av arbetet inom området. Bedömningen grundas bl.a. på att många av de brottsförebyggande åtgärderna har varit riktade mot ungdomar. Det har också skett en omfattande samverkan med andra aktörer i samhället. Exempelvis har samarbetet i medlingsverksamheten utökats inom flera polismyndigheter. I stort sett alla polismyndigheter anser att det förebyggande arbetet ligger på en godtagbar nivå eller något högre.

En del av det brottsförebyggande arbetet mot ungdomar har bedrivits genom s.k. insatser och åtgärder. Mer än hälften av polismyndigheterna (däribland de tre storstadsmyndigheterna) har främst genom kartläggning och samverkan arbetat för att identifiera ungdomar i riskzonen. Några har haft fokus på gängbrottslighet. Den information som erhållits har använts för att informera skolor, sociala myndigheter och föräldrar.

BRÅ bedriver ett projekt där det konkreta påföljdsinnehållet studeras när det gäller ungdomar som överlämnats till vård inom socialtjänsten. Bland annat uppmärksammas förekomsten av medling och ungdomstjänst. Projektet skall leda till ökade kunskaper om socialtjänstens arbete på detta område, där ett viktigt syfte är att förebygga att ungdomarna återfaller i lagbrott.

En allt vanligare insats för ungdomar som begått brott är så kallade påverkansprogram. För att utveckla kunskapen om hur denna insats kan användas på bästa sätt inledde BRÅ 2003 en utvärdering av sådana program i ett 90-tal kommuner. Projektet bedrivs i samarbete med kommunerna. Under 2005 kommer en första beskrivning av insatsen.

Under 2004 presenterade BRÅ idéskriften "Klotterförebyggande åtgärder – En idéskrift om att tänka parallellt". I den presenteras olika metoder som används i det klotterförebyggande arbetet. Skriften avslutas med en checklista som är avsedd att fungera som ett hjälpmedel för dem som planerar att arbeta klotterförebyggande.

Analys och slutsatser

En av huvuduppgifterna för kriminalpolitiken är att förhindra att barn och ungdomar hamnar i kriminalitet eller utsätts för brott.

Ungdomarna är på många sätt nyckeln till samhällets möjligheter att på lång sikt minska den totala brottsligheten. Om nyrekryteringen till kriminalitet minskar kommer också den totala brottsligheten på sikt att minska.

En viktig del i det brottsförebyggande arbetet är polisens verksamhet inriktad mot ungdomar i riskzon. Genom ett väl fungerande brottsförebyggande arbete kan polisen förhindra nyrekrytering till s.k. kriminella karriärer och livsstilskriminalitet. Regeringen anser att det är viktigt att polisen, inom ramen för sin kärnverksamhet, fortsätter ansträng-

ningarna för att motverka ungdomsbrottsligheten. Det är också viktigt att polisens insatser bygger på kunskap om effektiva åtgärder.

Insatser krävs också på lokal nivå. Här har BRÅ ett ansvar att sprida kunskap om vilka åtgärder som fungerar och bistå närpolisen och de lokala brottsförebyggande råden i deras arbete.

Trafikbrott

Resultat

Antalet anmälda brott mot trafikbrottslagen har ökat med 11 % till drygt 470 000. Kostnaden för området trafik, inklusive utredningsverksamheten, uppgår till 1 093 miljoner kronor för 2004, en ökning med 24 miljoner kronor. Kostnaden för trafikbrott uppgår till 9 % av polisens totala kostnader.

Resursinsatsen för området trafik, den förebyggande delen, utgör knappt 1,4 miljoner timmar eller 916 årsarbetskrafter, vilket motsvarar en minskning med 1 %. Det innebär i sin tur att polisen blivit mer produktiv inom trafikområdet eftersom antalet rapporterade brott ökat. Knappt 9 % av de redovisade timmarna har lagts på det planlagda arbetet.

Den konstaterade ökningen i den anmälda brottsligheten gäller särskilt förare som kört under påverkan av alkohol eller narkotika. Därutöver har även hastighetsöverträdelser och bilbältesbrott ökat. Antalet utfärdade primärrapporter och ordningsförelägganden har fortsatt att öka och var drygt 470 000 mot 424 000 för 2003. Även antalet alkoholutandningsprov fortsätter att öka och var över 1,5 miljoner mot knappt 1,4 miljoner för 2003 (vilket är en ökning med 13 %). Antalet positiva prov och antalet fall av rattfylleri har ökat (1 respektive 6 %). Flera av de myndigheter som har rapporterat fler trafikbrott har även redovisat ett ökat antal narkotikabrott.

Analys och slutsatser

Den registrerade trafikbrottsligheten säger väldigt lite om hur den faktiska brottsligheten på området har utvecklats. Uppgången skall i stället ses som en följd av ökad polisiär aktivitet, som leder till fler rapporterade brott. Denna utveckling kan noteras för flertalet av polismyndigheterna men skillnaderna mellan dem är stora. En slutsats av polisens arbete

mot trafikbrott är att insatser på detta område tenderar att ha en gynnsam effekt även på andra brottsområden. Kontroller av fordon och förare leder i en del fall till att annan brottslighet kan klaras upp t.ex. stöldbrott, eftersom det i de flesta fall används fordon för att transportera stulet gods. Detsamma gäller för t.ex. narkotika- och våldsbrott samt ekonomisk brottslighet. Det kan därför finnas anledning för polisen att ytterligare kartlägga vilka effekter detta arbete kan ha på brottsbekämpningen generellt, t.ex. på arbetet mot mängdbrott. Alla poliser i yttre tjänst bör ta ett större ansvar för trafiksäkerhetsarbetet och en helhetssyn skall genomsyra polisarbetet. Ansvar för den fortsatta utvecklingen på det här området ligger inom ramen för Rikspolisstyrelsens ordinarie uppgifter. Regeringen noterar därför med tillfredsställelse att Rikspolisstyrelsen under hösten 2005 kommer att presentera en ny strategi för polisens trafiksäkerhetsarbete som kommer att medföra större enhetlighet när det gäller arbetsinriktning, metoder och aktiviteter.

Ett viktigt instrument för polisens förmåga att förebygga brott är en ändamålsenlig och effektiv lagstiftning. Sedan den 1 januari 2005 har nya bestämmelser trätt i kraft i polislagen som gör det möjligt för polisen att tillfälligt omhänderta egendom i syfte att förhindra trafiknykterhetsbrott. Det huvudsakliga syftet med bestämmelsen är att ge polisen ett utryckligt lagstöd för att omhänderta fordonsnycklar. När det gäller bestämmelserna om överlast har polisen sedan den 1 januari 2005 också fått utökad befogenhet att öppna plomberad last.

Det är också viktigt att polisen utnyttjar de möjligheter som teknikutvecklingen erbjuder för att öka sin förmåga att förebygga brott. Ett exempel på sådan teknikutveckling är övervakning med hjälp av automatisk trafiksäkerhetskontroll (ATK) som innebär att fasta kameror finns uppsatta på specifika vägavsnitt i syfte att förebygga hastighetsöverträdelser. I de fall där överträdelser ändå inträffar registreras, rapporteras och utreds de. När överträdelserna godkännts utfärdas ett ordningsföreläggande. ATK medför att polisens utredningsverksamhet kan rationaliseras. Den enklare utredningsverksamhet som följer i spåret av ATK bör t.ex. kunna utföras av andra än poli-

ser och därigenom kan polisiära resurser frigöras till annan verksamhet.

Rikspolisstyrelsen och Vägverket har i en överenskommelse enats om att det skall finnas 700 mätplatser på vägsträckor som bedöms farliga och där det råder dålig hastighetsanpassning och där inga andra åtgärder planeras. Rationaliseringen av utredningsverksamheten bör tillvarata resurser från de nya rutinerna som införs med ATK. Enklare utredningsverksamhet bör kunna utföras av andra än poliser. Regeringens bedömning är att ATK utgör ett väsentligt bidrag i arbetet med att nå det nationella trafiksäkerhetsmålet.

Utrymmet för att arbeta kunskapsbaserat och i samverkan med andra aktörer är särskilt stort på trafikområdet. Regeringen noterar därför med tillfredsställelse att trafikövervakningen har prioriterats genom samverkan inom ramen för En nationell samling. Det är en samverkansgrupp som leds av Vägverket och i vilken det ingår en rad myndigheter och andra aktörer som kan påverka trafiksäkerheten. De tre huvudområdena trafiknykterhet, hastighet och bältesövervakning har kompletterats med övervakning av mopeder, ökad övervakning vid skolor i samband med terminsstart samt utökad fordonskontroll av bus-sar. Genom samverkansarbetet har flertalet av polismyndigheterna ökat sina riktade aktiviteter.

Som ett resultat av myndighetssamverkan, En nationell samling, har de inblandade aktörerna genomfört flera s.k. OLA (Objektiva fakta, Lösningar och Avsikter). Konkret består arbetet i att aktörerna bildar en kommission som tar sig an ett specifikt problem och arbetar problemorienterat mot en lösning av det. Sedan starten 2003 har det genomförts ca tio OLA.

Miljöbrott

Resultat

Den utvidgade och obligatoriska anmälningsplikten i miljölagstiftningen resulterade i att antalet anmälda brott mot miljön ökade. Antalet inkomna miljöbrottsärenden ökade med nästan 4 % till ca 3 200 ärenden Regeringens bedömning är att den skärpta lagstiftningen sannolikt också har förebyggande effekter på området.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att polisen avsätter resurser för att förebygga allvarlig miljöbrottslighet. Miljöbrottslighet, i likhet med annan brottslighet, påverkas av en rad olika faktorer i samhället. Polisen kan inte ensam påverka dessa faktorer. För att minska ärendinflödet är polisen således starkt beroende av andra aktörer. Polisen har därför etablerat samverkan med länsstyrelser och kommuner för att genom samverkan förebygga miljöbrott. Regeringen välkomnar denna utveckling och anser att det är viktigt att samverkansformerna fortsätter att utvecklas och effektiviseras på området.

Brott med rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska, islamofobiska eller homofobiska inslag samt olaga diskriminering

Resultat

Polismyndigheternas förebyggande åtgärder mot brott med rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska, islamofobiska eller homofobiska inslag samt olaga diskriminering fortsätter att utvecklas. Samarbete med minoritetsgrupper sker nu regelmässigt i allt fler myndigheter. Utvecklingen av underrättelsearbetet har fortsatt för att kartläggningen av hatbrotten skall bli så komplett som möjligt. Flera myndigheter har nära kontakt med Säkerhetspolisens regionala enheter.

På uppdrag av Forum för levande historia kartlade BRÅ under 2004 antisemitiska, islamofobiska och invandrarfientliga tendenser bland skolungdomar, med avseende på bland annat attityder, utsatthet och självdeklarerad brottslighet.

För resultatstatistik, se motsvarande avsnitt under 3.5.2 Utredning och lagföring.

Analys och slutsatser

Det saknas tillräckligt underlag i polisens årsredovisning för att regeringen skall kunna göra en bedömning av polisens brottsförebyggande arbete på detta område. Regeringen bedömer dock att de allt mer utvecklade kontakterna mellan polismyndigheterna och olika minoritetsgrupper på sikt kan få positiva effekter på det brottsförebyggande arbetet genom den dialog och det informationsutbyte som byggs upp mellan polisen och de grupper som riskerar att utsättas för t.ex. rasistiska eller homo-

fobiska brott. Även polisens del i regeringens storstadspolitik är av betydelse för det förebyggande arbetet när det gäller denna brottslighet.

Eftersom bekämpningen av de aktuella brottstyperna är viktig kommer regeringen att förändra kraven på återrapportering från Rikspolisstyrelsen så att redovisningen i framtiden ger en mer tydlig bild av det förebyggande området.

I dagsläget bedrivs ett arbete inom rättsväsendets myndigheter med att ta fram ett system som skall ersätta dagens brottskoder. Syftet med systemet är att få mer information om brotten samt skapa möjligheter för att kunna följa ett enskilt brott genom hela rättskedjan. Arbetet har pågått i flera år och beräknas vara implementerad i berörda myndigheters system senast den 31 december 2007. Regeringen ser positivt på att dagens statistiksystem kommer att förbättras.

Regeringen anser att det krävs ökad kunskap för att kunna bekämpa hatbrott, inklusive brott med islamofobiska motiv. Det pågår därför ett arbete inom Justitiedepartementet som syftar till att skapa bättre förutsättningar att kartlägga denna brottslighet.

Medlingsverksamhet

Resultat

Sedan juli 2002 finns en lag för medling som sker i kommunal eller statlig regi. På regeringens uppdrag ger Brottsförebyggande rådet (BRÅ) stöd på olika sätt för att stimulera medlingsverksamheten. Under 2004 har BRÅ disponerat 12 miljoner kronor för att utveckla medlingsverksamheten med målsättning att den på sikt kan bli tillgänglig i hela landet. Ekonomiskt stöd för medlingsverksamhet fördelas i tre olika former; som verksamhets- och modellkommunsbidrag samt som utbildningsstöd.

Utbildning, metodutveckling och kvalitets-säkring har i huvudsak utförts av det medlingskansli som BRÅ upprättat för att fullgöra regeringens uppdraget. Under 2004 genomfördes nio grundutbildningar. För att kvalitetssäkra utvecklingen är BRÅ noga med att kommunerna återrapporterar enligt det kontrakt som upprättas i samband med att ekonomiskt stöd erhålls.

Analys och slutsatser

Med utgångspunkt från den redovisning som BRÅ presenterat för 2004 gör regeringen bedömningen att arbetet med att genomföra medlingsuppdraget utvecklas på ett positivt sätt. Regeringen avser att noga följa den fortsatta utvecklingen.

Storstadspolitik*Resultat*

Polisen prioriterar generellt storstadsregionerna genom att cirka 60 % av polisresurserna ligger där. När det gäller utsatta områden i storstadsregionerna har polisen sedan tidigare prioriterat dessa områden till följd av den kriminalitet som funnits där och som drabbat medborgarna.

Att arbeta som polis i mångkulturella områden ställer ytterligare krav på personalen då det krävs t.ex. kunskap om andra kulturer, förmåga att sprida kunskap om polisens arbete, förmåga att aktivt skapa kontaktnät med mera.

Rikspolisstyrelsen anordnade i december 2004 ett seminarium under rubriken Polis i mångkulturellt område (PMO). Syftet var att diskutera de speciella förutsättningarna som polisarbete i mångkulturella områden kan innebära, t.ex. misstänksamhet mot rättssamhället i stort och polisen i synnerhet, segregation, ett stort antal språk, olika religioner m.m. Målgruppen var närpolischefer i närpolisområden som omfattas av regeringens storstads-satsning. Föreläsare från lokala invandrarföreningar, Säkerhetspolisen, storstadsdelegationen m.fl. medverkade. En direkt följd av seminariet blev att de inblandade polismyndigheterna etablerade ett erfarenhetsutbyte genom utbytestjänstgöring. Som exempel på andra åtgärder som polisen vidtagit i mångkulturella områden kan nämnas samverkan med olika invandrarföreningar, fastighetsbolag, socialtjänst och skola, samverkan med lokala brottsförebyggande råd, arbete mot narkotikamissbruk bland ungdomar, polisen har prioriterat resurser genom särskilda gänginsatser.

Analys och slutsatser

Regeringen anser att det är angeläget att polisen prioriterar arbetet i storstadsregionernas utsatta områden. Här spelar t.ex. mångfald vid rekrytering en viktig roll.

I regleringsbrevet för 2005 har Rikspolisstyrelsen fått i uppdrag att bl.a. redovisa vilka åtgärder polisen vidtagit för att minska brottsligheten i de stadsdelar som omfattas av de lokala utvecklingsavtalen och geografiska områden som har en liknande problembild. Redovisning skall lämnas i samband med årsredovisningen för 2005. Styrelsen har också fått i uppdrag att kartlägga hur polismyndigheterna arbetar med brottsförebyggande stads- och bebyggelseplanering med mera. I denna del har styrelsen nyligen lämnat en redovisning (dnr Ju2005/7342/PO).

Lokalt brottsförebyggande arbete*Resultat**Lokala råd*

Även under 2004 har antalet lokala brottsförebyggande råd fortsatt att öka. Vid årsskiftet 2003/2004 fanns det 297 lokala råd eller liknande verksamhet i landet. Detta kan jämföras med 1998 då det fanns ett femtiotal lokala råd i Sverige. Fortfarande finns det stora variationer i rådets status, arbetssätt och ambitioner. Brottsförebyggande rådet (BRÅ), som ansvarar för att stimulera det lokala brottsförebyggande arbetet, gör dock bedömningen att ambitionsnivån fortsätter att öka. Näringslivet deltar med representanter i drygt hälften av de lokala råden.

Elva nya brottsförebyggande råd i kommuner tillkom under 2004 och två i stadsdelar i storstäder. Samtliga har fått ekonomiskt stöd från BRÅ för att inrätta ett sådant råd. Utöver bidragen för att inrätta lokala råd har myndigheten under 2004 medverkat till att finansiera 69 lokala projekt inom fyra ämnesområden, barn och ungdomar, klotterförebyggande åtgärder, projekt som involverar det privata näringslivet samt vetenskapliga utvärderingar. Det har också varit möjligt att söka stöd för delfinansiering av nätverksträffar.

Metodutveckling och kunskapsutveckling

Under året har BRÅ på flera olika sätt arbetat för att stimulera och stödja metod- och kunskapsutveckling av de lokala brottsförebyggande rådets verksamhet. Myndigheten har bl.a. anordnat utbildningar, nätverksträffar, seminarier och en större konferens, Råd för framtiden, som vänder sig till lokala aktörer.

Uppföljningsarbetet av det ekonomiska stödet har under året intensifierats, vilket har resulterat i att vissa tidigare utbetalda medel har återbetalats till BRÅ. Utöver detta har myndigheten under året publicerat flera skrifter som är av relevans för de lokala brottsförebyggande arbetet.

Kvalitetsarbete

Kriminalstatistik

Resultat

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) ansvarar för Sveriges officiella statistik inom rättsväsendet. Statistiken är en viktig källa till kunskap och ligger till grund för analyser av brott och brottsutvecklingen. Statistiken ger även kunskap om rättsväsendets verksamheter. Merparten av BRÅ:s statistik finns numera tillgänglig via myndighetens webbplats. BRÅ har kontinuerligt ökat publiceringen på webbplatsen med statistik.

Under 2003 och 2004 har BRÅ vidareutvecklat statistiksidorerna på BRÅ:s webbplats för att anpassa sidorna efter lokala brottsförebyggande aktörers, rättsväsendets myndigheter och journalisters behov, så att de själva skall kunna välja vilka uppgifter de vill studera i en statistiktabell.

Från och med 2004 publiceras återfallsstatistiken igen i samband med den officiella statistiken.

År 2004 påbörjades ett projekt vid BRÅ i syfte att höja kvaliteten i de data som ligger till grund för produktionen av kriminalstatistiken. En del i detta arbete är att förbättra och förtydliga anvisningarna för kodning av brottet.

I den löpande statistikproduktionen ingår sedan flera år tillbaka kvalitetskontroller av de data som ligger till grund för statistiken. När BRÅ upptäcker brister i det material som levererats från polisen, tullen, åklagarna och domstolarna kontaktas den myndighet som rapporterat in uppgifterna för att lämpliga åtgärder skall kunna vidtas.

I syfte att kunna kontrollera och förbättra kvaliteten i de uppgifter som rör vilket som brottet har begåtts inom, har en överenskommelse träffats med RPS om att anmälda brott fortsättningsvis skall förses med koordinater för att ange brottsplatsen. Även fritexten till

besluten kommer att levereras från RPS vilket möjliggör att BRÅ kan göra djupare analyser av hur polisen använder olika beslutskoder.

Analys och slutsatser

Det är viktigt att statistiken löpande utvecklas. Det utvecklingsarbete som pågår vid BRÅ är därför positivt. Det är bra att BRÅ återupptagit arbetet med att föra statistik om återfall.

Ekobrottsmyndigheten

Resultat

Ekobrottsmyndigheten har under 2004 vidtagit flera åtgärder för att säkra kvaliteten i verksamheten. Under 2004 genomförde ett utvärderingsteam inom Ekobrottsmyndigheten en faktabaserad och systematisk genomgång av myndigheten. Utvärderingen inriktades mot hur de grundläggande värderingar och arbetsätt som kännetecknar kvalitet genomsyrar verksamheten och mot Ekobrottsmyndighetens verktyg för att åstadkomma detta.

Vidare har Ekonomistyrningsverket under 2004 genomfört två uppdrag för Ekobrottsmyndigheten. Det ena uppdraget avsåg en kartläggning av hanteringen av brottmålsärenden som en grund för effektivisering och målstyrning av processen. Det andra uppdraget avsåg kartläggning och utvärdering av Ekobrottsmyndighetens ekonomistyrningsmodell och tillämpningen av den. Ekonomistyrningsverket lämnar i två rapporter förslag till hur Ekobrottsmyndigheten bör gå vidare.

Inom Ekobrottsmyndigheten inleddes under året ett omfattande utvecklingsarbete som tar sikte på att utveckla myndighetens ledning, styrning, organisation, prioriteringar och arbetsformer. Syftet med detta arbete är bl.a. att i ännu större utsträckning inrikta myndighetens resurser mot att förhindra och förebygga allvarlig ekonomisk brottslighet och mot en rättssäker, hög och snabb lagföring av den ekonomiska mängdbrottsligheten, dvs. enklare skattebrott och bokföringsbrott.

Analys och slutsatser

Det är positivt att Ekobrottsmyndigheten bedriver ett ambitiöst och omfattande utvecklingsarbete för att förbättra bl.a. sin brottsförebyggande verksamhet. De åtgärder som myndigheten har vidtagit under 2004 utgör en god grund för att på sikt kunna bygga upp en ännu effektivare brottsförebyggande verksam-

het med fortsatt höga krav på kvalitet och rättssäkerhet. Det är angeläget att Ekobrottsmyndigheten intensifierar sina insatser i denna del av sitt vidareutvecklingsarbete.

Samverkan

Resultat

Ekobrottsmyndighetens brottsförebyggande arbete har under 2004 inneburit en nära samverkan med andra myndigheter. Samverkan har också skett med olika branschorganisationer, fackliga organisationer och andra intressegrupper som kommer i kontakt med ekonomisk brottslighet. Problemen med svart arbete och oredovisade inkomster har varit prioriterade samverkansområden. Särskilda branschträffar har ordnats och Ekobrottsmyndigheten har också deltagit i ett arbete med att utforma en samverkansmodell mellan arbetsmarknadens parter och berörda myndigheter rörande svart arbetskraft. Under året har Ekobrottsmyndigheten dessutom drivit ett antal brottsförebyggande och brottsutredande projekt. Branscher som berörts är bl.a. restaurang-, städ-, frisör-, taxi-, transport- och byggbranscherna.

Regional och lokal samverkan har stor betydelse i det brottsförebyggande arbetet. Ekobrottsmyndigheten har väl fungerande kontakter med näringslivet, banker och växlingskontor samt med olika branschorganisationer. Under 2004 har Ekobrottsmyndigheten genomfört ett flertal lokala brottsförebyggande projekt i samverkan med Skatteverket och flera andra lokala myndigheter och organisationer. Som exempel kan nämnas projekt riktade mot restauranger på Gotland, utmed Bohus- och Hallandskusten och i Stockholm.

Samverkan med Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna har under 2004 utvecklats ytterligare dels genom gemensamma operationer, dels genom utökade insatser inom det strategiska arbetet. Ekobrottsmyndighetens ökade satsning på kriminalunderrättelseverksamhet har även inneburit att förutsättningarna för det myndighetsgemensamma samarbetsprojektet Organiserad brottslighet i Sverige (OBiS) har förbättrats.

Analys och slutsatser

Det ekobrottsförebyggande arbetet är i stora delar beroende av en väl utvecklad och fungerande samverkan mellan samhällets aktörer. Regeringen ser därför positivt på att Ekobrottsmyndigheten under 2004 gjort flera satsningar på brottsförebyggande åtgärder i samverkan med andra myndigheter. Det är angeläget att Ekobrottsmyndigheten med kraft fortsätter att utveckla sin samverkan med alla myndigheter, organisationer och andra organ som har ett ansvar för eller intresse av att bekämpa ekonomisk brottslighet. De insatser som Ekobrottsmyndigheten hittills har vidtagit inger förhoppningar om en fortsatt positiv utveckling på området. En sådan utveckling är enligt regeringens bedömning av stor vikt för att Ekobrottsmyndigheten verkligen skall inta sin plats som samhällets kunskapscentrum när det gäller åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten.

Internationell verksamhet

Resultat

Det Europeiska nätverket för förebyggande av brottslighet (EUCPN)

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) är nationell företrädare i det europeiska nätverket för förebyggande av brottslighet (EUCPN). Sverige har bidragit med såväl skriftliga som muntliga framställningar vid de konferenser som hållits.

Vidare har BRÅ deltagit i den europeiska brottsförebyggande tävlingen "European Crime Prevention Award (ECPA)", som 2004 hölls i Haag. Totalt deltog tolv länder i tävlingen och Storbritannien vann med sitt projekt om ett program för att skapa säkrare bostadsområden. BRÅ arrangerade den svenska uttagningen som vanns av Munkmoraprojektet, ett lokalt brottsförebyggande projekt i Värmdö kommun.

Utvecklingsarbetet

BRÅ har varit Sveriges representant i Europarådets arbetsgrupp för att bemöta vardagligt våld i demokratiska stater. Projektet som började 2002 avslutades med en ministerkonferens i Oslo i november 2004.

Internationellt polissamarbete

I polisens årsredovisning för 2004 anförts att samverkan mellan de lokala brottsförebyggande råden eller liknande funktioner i de flesta fall fortsatt att utvecklas genom samverkan på strategisk och/eller operativ nivå. Två polismyndigheter lyfts fram som goda exempel. Vidare anförts att ungefär hälften av landets polismyndigheter har bedrivit någon form av internationellt brottsförebyggande samarbete i form av informationsutbyte och riktade insatser främst mot öststater, de nordiska länderna samt Tyskland.

Ökad säkerhet i pass

Förfalskning och missbruk av pass och andra resehandlingar utgör i dag ett allvarligt problem. Polisen har framfört att användningen av resehandlingar för kriminella syften ökar. Handlingarna används vid exempelvis förmögenhetsbrott, människosmuggling eller i samband med planering och utförande av terroristbrott. Det pågår därför ett intensivt internationellt arbete för att komma till rätta med förekomsten av falska resehandlingar och för att förhindra missbruk av sådana handlingar.

En aktuell fråga när det gäller att öka passhandlingarnas säkerhet är om handlingarna skall förses med s.k. biometrisk information. Internationellt pågår det inom ett flertal olika organ arbete med att utreda möjligheterna att införa biometriska kännetecken i pass och nya tekniska lösningar för genomförandet av passkontroll. FN-organet International Civil Aviation Organisation (ICAO) har antog den 22 maj 2003 en rekommendation till ICAO:s 188 medlemsländer, varav Sverige är ett, om att införa biometri i pass. Också inom ramen för Europeiska unionen har det under en tid pågått ett arbete som avser biometriska kännetecken i resehandlingar. Vid Europeiska rådets möte den 13 december 2004 antogs förordning (EG) nr 2252/04 av den 13 december 2004 om standarder för säkerhetsdetaljer och biometri i pass och resedokument. Beslutet innebär att pass med en giltighetstid på mer än tolv månader måste uppfylla vissa minimisäkerhetsstandarder. Pass som utfärdas senare än 18 månader från det att de tekniska specifikationerna har antagits skall sålunda innehålla ett lagringsmedium med passinnehavarens ansiktsbild. I pass som utfärdas senare än 36 månader från det att de tekniska specifikationerna har

antagits måste även fingeravtryck finnas lagrade.

Regeringen har i propositionen Ökad säkerhet i pass m.m. föreslagit att svenska pass förses med biometriska uppgifter som kan utgöra underlag för datorstödd jämförelse och identifiering (prop. 2004/05:119). Det biometriska underlaget skall bestå av en ansiktsbild i digitalt format, som lagras i passet i komprimerad form på ett lagringsmedium. Vidare föreslås att giltighetstiden för vanligt pass begränsas till fem år. Riksdagen har antagit regeringens proposition (bet. 2004/05:JuU27, rskr. 2004/05:290). Frågan om lagring av fingeravtryck i pass bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Analys och slutsatser

Sverige har deltagit aktivt i det brottsförebyggande nätverkets arbete och verkat för ett effektivt internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte på det kriminalpolitiska området. Det är viktigt att Sverige fortsätter att engagera sig i dess verksamhet.

Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2004 avseende polisorganisationen efterlyst en redovisning av den internationella verksamheten och i budgetpropositionen för 2005 framhållit att det är viktigt att rättsväsendets myndigheter tar aktiv del i det internationella brottsförebyggande arbetet och samordnar sina resurser. Polisens återrapportering är så övergripande att den inte medger någon analys från regeringens sida av dagsläget i dessa hänseenden. Regeringen varslade redan i budgetpropositionen för 2005 om att det mot sådan bakgrund finns behov av att i särskild ordning se över hur de internationella aspekterna av den polisiära brottsförebyggande verksamheten tas till vara av myndigheterna och vilka åtgärder som kan vara påkallade. Regeringen kommer självfallet att fortsätta bevaka även dessa frågor.

Deltagande i fredsfrämjande insatser

Resultat

Enligt Utlandsstyrkans delårsrapport om polisens fredsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet över första halvåret 2005 är polisens förmåga att rekrytera, utbilda och utrusta personal för deltagande i internationell freds-

säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet mycket god.

Svensk polis deltar per den 30 juni 2005 i internationella insatser med 97 poliser, varav 14 är kvinnor. Det svenska bidraget är fördelat på 15 olika insatser i 14 länder eller områden. Insatserna leds av Förenta Nationerna (FN), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europeiska Unionen (EU). Sverige har ända sedan Balkan-krigen på 1990-talet varit engagerat för fred och utveckling på Västra Balkan och är så fortfarande. Antalet svenska poliser på Västra Balkan har dock successivt minskat under ett antal år och kommer troligen fortsättningsvis att minska. Nya missioner med önskemål om polisiärt deltagande är under planering, både inom EU och FN.

Arbete pågår inom Rikspolisstyrelsen med att utveckla metoder för att bättre kunna bedöma relevansen av en internationell insats för den svenska polisverksamheten.

Analys och slutsatser

Sverige har lång erfarenhet av deltagande med polis i internationell insatser genomförda av FN och andra internationella organisationer. Sveriges åtagande till EU innebär därför inte en i grunden ny verksamhet för polisväsendet. För bästa möjliga rekrytering sker en fortlöpande uppföljning och analys av utvecklingen i missionerna för att därmed öka kunskapen om den kompetens som efterfrågas. Trots att Rikspolisstyrelsens förmåga att ställa lämplig personal till förfogande bedöms som mycket god föreligger dock vissa svårigheter att rekrytera till de högsta positionerna i polismissionerna. För att komma tillrätta med dessa svårigheter är det viktigt att Rikspolisstyrelsen arbetar med att höja meritvärdet av utlandstjänstgöring vid tjänsteställningar.

Forskning och utveckling

Resultat

Brottsligheten förändras i takt med samhällets utveckling. Kunskapen om brottsligheten och om vilka brottsförebyggande åtgärder som fungerar behöver därför ständigt förnyas. Det krävs kunskap om brottsligheten och dess orsaker och det behövs kunskap om hur brott kan förebyggas både på lång sikt och på kort

sikt. Därför är det viktigt med regelbunden uppföljning och utvärdering av de insatser och åtgärder som vidtas.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har en viktig roll i detta arbete. Under 2004 har en rad regeringsuppdrag avrapporterats. Fokus har legat på kriminalvårdens verksamhetsområden, men till de mer omfattande regeringsuppdragen hör också att genomföra en nationell strategi för att reducera den bilrelaterade brottsligheten. En rad rapporter och idéskrifter med kunskap om vilka brottsförebyggande åtgärder som fungerar på lokal nivå har också tagits fram.

Analys och slutsatser

Forskning och utveckling är viktigt för den långsiktiga utvecklingen av rättsväsendets verksamhet. BRÅ har en viktig roll i detta sammanhang. Regeringen och rättsväsendets myndigheter har stor behållning av den kunskap som BRÅ producerar. Materialet bidrar till att kunskapen inom det kriminalpolitiska området kan fördjupas och utvecklas. Det säkerställer också att regeringen kan bygga sina beslut och myndigheterna bedriva sin verksamhet på kunskapsbaserat underlag.

I februari 2004 överlämnade BRÅ-översynen sitt betänkande till regeringen (SOU 2004:18). Utredningen har bl.a. genomfört en kartläggning av den forsknings- och utvecklingsverksamhet som är relevant för kriminalpolitikens mål att minska brottsligheten och öka tryggheten. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Arbetet med en ny instruktion för BRÅ pågår.

Säkerhetspolisen

Kontraspionage

Kontraspionaget förebygger och avslöjar spioneri, olovlig underrättelseverksamhet, spridning av massförstörelsevapen och andra brott mot Sverige och svenska intressen.

Säkerhetspolisens kostnader för kontraspionage var 2004 drygt 103 miljoner kronor vilket utgör knappt 17 % av de totala kostnaderna. Detta är en minskning med drygt 18 miljoner kronor eller 15 % jämfört med 2003.

Den information som Säkerhetspolisen har om främmande underrättelseverksamhet mot svenska intressen har använts förebyggande i

form av s.k. omvänd målsökning. Säkerhetspolisen har lämnat information till särskilt skyddsvärda företag och områden inom de delar av svenskt näringsliv där risken bedöms som stor att främmande underrättelsetjänster riktar sitt intresse. Metodiken omvänd målsökning har också tillämpats vid riksdag, departement och försvarsmyndigheter i syfte att uppmärksamma personer i nyckelpositioner på risken att exponeras för underrättelseverksamhet.

Inom ramen för verksamhetsgrenen kontrapionage har Säkerhetspolisen ett ansvar för att förebygga och avslöja flyktingspionage och annan förföljelse av utlänningar i Sverige från utländska regimer eller organisationer som förknippas med politiskt motiverat våld. Säkerhetspolisen har under 2004 genom operativa åtgärder konstaterat att det bedrivs en omfattande förföljelse av flyktingar i Sverige från regimer som på olika sätt förföljer oppositionella i Sverige. De motåtgärder som Säkerhetspolisen vidtagit har varit framgångsrika.

Säkerhetspolisen har inom verksamhetsgrenen ett ansvar att förebygga och utreda handel med produkter som misstänks användas för massförstörelsevapen. Arbetet under året har bestått av kartläggning och uppföljning av sådan verksamhet, beträffande utförelse av produkter, som kan ha betydelse vid tillverkning av massförstörelsevapen och missiler. Uppföljningen har resulterat i en ökad kunskap om de olika faktorer som är avgörande i spridningen av massförstörelsevapen. Kunskapen om dessa förhållanden är en förutsättning för ett effektivt icke-spridningsarbete.

Kontraterrorism

Kontraterrorism innebär att förebygga och avslöja terrorism som riktas mot Sverige eller utländska intressen i landet. Dessutom skall terrorismbekämpningen bidra till att förebygga och avslöja terroristhandlingar i andra länder samt förebygga uppkomst och avslöja förekomst av internationella terroristnätverks förgreningar i Sverige.

Säkerhetspolisens kostnader för verksamhetsgrenen uppgick 2004 till knappt 168 miljoner kronor vilket utgör drygt 27 % av de totala kostnaderna. Jämfört med 2003 innebär detta en minskning med knappt 12 miljoner kronor eller knappt 7 %. Minskningen har dock skett från en jämförelsevis hög nivå då

terrorbekämpningen kraftigt prioriterats efter attackerna i USA den 11 september 2001.

Säkerhetspolisens kontraterrorismarbete har under 2004 präglats av såväl operativa åtgärder som ett omfattande underrättelsearbete med inhämtning, bearbetning, analys och delgivning av underrättelser inom terrorismområdet. Såväl det nationella som det internationella samarbetet har ökat. Detta visade sig inte minst efter terrorattackerna i London den 7 juli 2005 då de internationella kontakterna var mycket intensiva.

På nationell nivå har Säkerhetspolisen bedrivit öppen kontaktverksamhet vid moskéer och muslimska organisationer i Sverige. Initiativet har enligt Säkerhetspolisen mottagits positivt då man sett gemensamma intressen i ansträngningarna att motverka islamistisk extremism.

Säkerhetspolisen har under 2004 inlett en samverkan med Finanspolisen och några av de större bankerna i syfte att effektivisera den brottsförebyggande verksamheten mot finansiering av terrorism.

Ett viktigt inslag i den förebyggande terrorismbekämpningen är att verka för att utländska medborgare som är aktiva i organisationer som utövar politiskt våld avvisas eller utvisas från Sverige. Detta sker bl.a. genom yttranden till Migrationsverket, Utlänningsnämnden och regeringen i ärenden rörande uppehållstillstånd och medborgarskap. Säkerhetspolisen har under 2004 varit remissinstans i ca 3 500 sådana ärenden.

Inom Säkerhetspolisen finns även en särskild hotbildsfunktion som ansvarar för analyser av hot som riktar sig mot enskilda personer och institutioner av olika slag. Hotbildsanalyserna utgör grunden för de åtgärder som Säkerhetspolisen vidtar. Även andra polismyndigheter använder Säkerhetspolisens hotbildsanalyser för att anpassa sina insatser. Under 2004 framställdes 41 mer generella, taktiska hotbilder och cirka 232 operativa hotbilder.

Författningsskydd

Inom författningsskyddet arbetar Säkerhetspolisen med att förebygga och avslöja brott mot rikets inre säkerhet, dvs. olaglig verksamhet som syftar till att med våld, hot eller tvång nå politisk vinning eller hindra enskilda medborgare från att utöva sina grundlagsfästa fri- och rättigheter.

Under 2004 var kostnaden för författningsskyddet drygt 53 miljoner kronor, vilket utgör drygt 8,5 % av Säkerhetspolisens totala kostnader. Jämfört med 2003 är detta en minskning med knappt 8 miljoner kronor eller knappt 13 %.

Författningsskyddet har under 2004 fortsatt sin kartläggning och uppföljning av inhemska extremistmiljöer som riskerar utgöra ett hot mot rikets inre säkerhet. Det långsiktiga underrättelsearbetet har givit resultat i form av aktuell och fördjupad kunskap om de extremistiska miljöerna, dess ideologi, aktörer och tillvägagångssätt. Arbetet har skett i nära samverkan med den öppna polisen. Vid sidan av underrättelsearbetet har författningsskyddet bedrivit eller deltagit i ett antal större utredningar. Författningsskyddet har därutöver samverkat internationellt med polisorganisationer i främst Europa i syfte att stävja den gränsöverskridande brottsligheten inom detta område.

Säkerhetsskydd

Säkerhetsskydd innebär rådgivning till och kontroll av myndigheter och företag som omfattas av säkerhetsskyddslagstiftningen. Syftet med verksamheten är att skapa och vidmakthålla ett tillfredsställande säkerhetsskydd. Med säkerhetsskydd avses informationssäkerhet, tillträdesbegränsning, säkerhetsprövning, utbildning och kontroll. Säkerhetsskyddsrådgivning lämnas även till den centrala statsledningen.

Säkerhetspolisens kostnader för säkerhetsskydd var 2004 drygt 74 miljoner kronor eller drygt 12 % av de totala kostnaderna. Jämfört med 2003 är detta en ökning med drygt 3 miljoner kronor eller drygt 4 %.

Kontroll och rådgivningsverksamheten har under verksamhetsåret utgått från Säkerhetspolisens strategiska och taktiska hotbildsbedömningar. Det övergripande målet har varit att nå myndigheter inom totalförsvaret och andra organisationer vilka hanterar skyddsvärd information eller bedriver verksamhet som särskilt behöver ett skydd mot terrorism. Informationssäkerhet och teknisk sårbarhet har varit prioriterat.

Under 2004 har Säkerhetspolisen vidtagit olika former av säkerhetsskyddsåtgärder vid mer än 350 myndigheter och företag. Regis-

terkontroll enligt säkerhetsskyddslagstiftningen har gjorts av cirka 66 000 personer.

Personskydd

Personskyddsverksamheten omfattar det bevaknings- och säkerhetsarbete som avser den centrala statsledningen, kungafamiljen, utländsk diplomatisk personal eller statsbesök och liknande händelser. Personskyddsverksamheten har tidigare varit en del av verksamhetsgrenen säkerhetsskydd. I och med ändringar i myndighetens instruktion och regleringsbrevet för 2005 utgör nu personskyddet en egen verksamhetsgren inom Säkerhetspolisen.

Under 2004 har inte någon skyddsperson blivit skadad eller på annat sätt kränkt till följd av sitt uppdrag under 2004.

Kostnaderna för personskyddet 2004 var drygt 191 miljoner kronor eller drygt 31 % av de totala kostnaderna. Jämfört med 2003 är detta en ökning med knappt 21 miljoner kronor eller drygt 12 %.

En särskild utredare, före justitiekanslern Hans Regner, fick efter mordet på utrikesminister Anna Lindh i september 2003 i uppdrag att kartlägga och analysera regelverket och rutinerna för personskyddet för den centrala statsledningen.

Betänkandet från den s.k. Personskyddsutredningen lämnades till regeringen i november 2004 (SOU 2004:108). I regleringsbrevet för 2005 gavs Säkerhetspolisen i uppdrag att senast den 31 mars redovisa vilka åtgärder som vidtagits med anledningen av Personskyddsutredningens betänkande.

Säkerhetspolisen har rapporterat att verksamheten förstärkts i form av resurstillskott, en nyutvecklad hotbildsfunktion, ett nytt förhållningssätt till abstrakta hot, arbetsmetoder, kompetensutveckling och organisatorisk utveckling.

Utredaren föreslår att Säkerhetspolisen även under vissa förutsättningar skall kunna få uppgifter från hälso- och sjukvården samt kriminalvården. Dessa frågor bereds för närvarande inom Regeringskansliet med sikte på en proposition under hösten 2005.

Under 2004 har fler skyddspersoner än tidigare haft antingen permanent skydd under längre tider eller temporära skyddsinsatser under kortare tid. Samverkan med såväl Regeringskansliet som de politiska partierna har utvecklats ytterligare under året. Även sam-

verkan med den öppna polisen har förstärkts under året, främst under valrörelsen inför valet till Europaparlamentet.

Säkerhetspolisens fokusering på abstrakta eller latent hot har ökat. Detta har i betydande utsträckning lett fram till att skyddet har kommit att omfatta fler personer och fler tidpunkter än under tidigare år.

Analys och slutsatser

Säkerhetspolisen har under 2004 intensifierat ett redan påbörjat omfattande förändrings- och utvecklingsarbete som innefattar bl.a. organisation och ledning, planering och uppföljning, kompetensutveckling samt intern och extern kommunikation. Regeringen ser mycket positivt på den förändring som Säkerhetspolisen nu genomgår och kommer att noga följa det fortsatta utvecklingsarbetet.

Säkerhetspolisens årliga redovisning av den egna verksamheten och dess resultat har förbättrats och förtydligats jämfört med tidigare år. Den utvecklingen bör fortsätta eftersom karaktären på Säkerhetspolisens verksamhet ställer stora krav på redovisningen för att det skall vara möjligt att bedöma resultatet.

Inom verksamhetsgrenen kontraspionage är svårigheterna att mäta och följa upp resultat tydliga. Arbetet är till stor del förebyggande till sin karaktär och det är därför svårt att värdera effekterna av Säkerhetspolisens arbete mot den olovliga och olagliga underrättelseverksamheten i landet. Säkerhetspolisens redovisning för 2004 ger ändå vid handen att myndigheten har stor kunskap om de främmande nationer och individer som bedriver underrättelseverksamhet i Sverige. Genom olika insatser har Säkerhetspolisen också aktivt lyckats förebygga och avbryta olaglig underrättelseverksamhet mot Sverige och svenska intressen.

Utöver dessa mer konkreta resultat redovisar Säkerhetspolisen en rad åtgärder under 2004 där det antas att en förebyggande effekt på underrättelseverksamheten har uppnåtts. Här är det angeläget att Säkerhetspolisen utvecklar metoder för att kunna presentera analyser av exempelvis vilka arbetsmetoder Säkerhetspolisen bedömer har haft bäst effekt och hur man avser att utveckla dessa för att på så sätt kunna ge en mer tydlig bild av vilka resultat som uppnåtts för det brottsförebyggande arbetet.

Kontraterroism är ett fortsatt prioriterat område för Säkerhetspolisen. Verksamheten har de senaste åren lett till flera positiva resultat, dels i form av framgångsrika förebyggande åtgärder, dels i konkreta ärenden som lett till åtal och fällande dom.

Internationella kontakter och informationsutbyte är en viktig förutsättning för ett fortsatt framgångsrikt arbete med att förhindra och förebygga terrorism, i Sverige och internationellt. Det finns också ett behov i andra länder av den kunskap Säkerhetspolisen besitter. Regeringen anser det vara prioriterat att Säkerhetspolisen även fortsättningsvis deltar aktivt i det internationella samarbetet med brottsbekämpande myndigheter och säkerhets- och underrättelsetjänster.

Inom författningsskyddet har Säkerhetspolisens arbete lett till att man i dag har en god bild av den politiska extremismens struktur och arbetssätt. Denna kunskap var exempelvis av stort värde i samband med demonstrationen i Salem i december 2004 där Säkerhetspolisen framgångsrikt tillsammans med den öppna polisen och andra samarbetspartners bidrog till att evenemanget förlöpte utan våldsyttningar.

Författningsskydd är en verksamhetsgren som under en följd av år fått minskade resurser till förmån för i första hand terrorismbekämpning och personskydd. Därutöver har den lagmässiga grunden för informationsinhämtning förändrats på senare tid. Detta har enligt Säkerhetspolisen lett till att författningsskyddet inte kunnat bibehålla den tidigare nivån på uppföljning av inhemsk extremism.

Med hänsyn till rådande omvärldsläge är det naturligt att resurser överförs från författningsskydd till terrorbekämpning. Mot bakgrund av hur Säkerhetspolisen beskriver bristerna i uppföljning av inhemsk extremism som en följd av detta är det dock angeläget att Säkerhetspolisen i sitt arbete med att utveckla metoder hittar vägar att säkerställa en god uppföljning även på det här området.

När det gäller svårigheterna beträffande informationsinhämtning i förebyggande syfte som nämnts ovan är det en fråga som utretts inom Justitiedepartementet inom ramen för ett uppdrag om preventiva tvångsmedel. Arbetet har nyligen redovisats (Ds 2005:21) och de förslag som presenterats bereds nu i Regeringskansliet.

De ökade resurserna till personskyddet och de organisatoriska förändringarna som genomförts innebär en betydande förstärkning av verksamheten. Den centrala statsledningens möjlighet att utföra sina uppgifter under lugna och trygga former är ytterst en förutsättning för det demokratiska styrelseskicket i Sverige och det är därför angeläget att kvaliteten i hotbilda-bedomningar kan upprätthållas och att samarbete med den öppna polisen ytterligare fördjupas.

3.5.2 Utredning och lagföring

Allmänt om verksamhetsområdet och mål

Polisväsendet

Polisens mål för verksamhetsgrenen Utredning och lagföring var under 2004 att fler brott skall leda till lagföring och kvaliteten skall höjas på den brottsutredande verksamheten.

Mycket har gjorts inom polisen för att ytterligare utveckla den utredande verksamheten. Utöver det arbete som redan gjorts kommer en utökad användning av DNA-tekniken och ett fortsatt metodutvecklingsarbete inom ramen för Rikspolisstyrelsens mängdbrottsprojekt att leda till ytterligare förbättrade förutsättningar för polisen att klara upp brott. Det finns dock fortfarande utrymme att förbättra polisens brottsutredande verksamhet så att väsentligt fler brott kan klaras upp.

Åklagarmyndigheten

Vid årsskiftet 2004/05 omorganiserades åklagarväsendet. Reformen innebar att den centrala förvaltningsmyndigheten Riksåklagaren och de sex regionala åklagarmyndigheterna inom åklagarorganisationen, dvs. med undantag för Ekobrottsmyndigheten, avvecklades och bildade en myndighet – Åklagarmyndigheten. När verksamhetsresultatet för 2004 bedöms används därför genomgående beteckningen ”åklagarorganisationen”. I övriga avsnitt används namnet ”Åklagarmyndigheten”.

Åklagarorganisationens mål för verksamheten inom Utredning och lagföring var under 2004 att lagföringen skall öka och kvaliteten på

brotsutredningsverksamheten och processföringen skall höjas.

Åklagarorganisationen har liksom tidigare år använt stora resurser till att bekämpa våldsoch narkotikabrott, ekonomisk brottslighet och miljöbrottslighet. Dessa brottstyper utgjorde sammanlagt 24 % av det totala antalet avslutade ärenden. Åklagarorganisationen förbrukade 51 %, eller 425 miljoner kronor, av de tillgängliga resurserna för att bekämpa dessa brottstyper.

Ekobrottsmyndigheten

Ekobrottsmyndighetens mål för verksamheten inom verksamhetsområdet Utredning och lagföring var under 2004 att fler brott skall leda till lagföring och kvaliteten skall höjas på brotsutredningsverksamheten och processföringen.

För att skapa ännu bättre förutsättningar för en vidareutveckling av ekobrottsbekämpningen har regeringen i september 2005 beslutat att tillkalla en särskild utredare för att genomföra en översyn av Ekobrottsmyndigheten (dir. 2005:92).

Kriminalvården

Kriminalvårdens mål för verksamheten inom Utredning och lagföring var under 2004 att antalet intagna i häkte med verkställbar dom, s.k. verkställighetsfall skall minska samt att insatserna för att motivera intagna till olika åtgärder för att komma ifrån kriminalitet och droger, inom ramen för den möjlighet som häktesinstitutet medger, skall ha fortsatt hög prioritet.

Kriminalvårdens huvuduppgifter utöver häktesverksamheten är att verkställa påföljderna fängelse, skyddstillsyn och villkorlig dom med samhällstjänst, att ansvara för övervakningen av villkorligt frigivna och de som står under intensivövervakning med elektronisk kontroll samt att utföra särskilda personutredningar i brottmål. Kriminalvården ombesörjer dessutom transporter såväl för den egna verksamheten som för vissa andra myndigheters räkning. För verksamhet utöver häktesverksamheten – se avsnitt 3.5.4 Verkställighet av påföljd.

Regeringen konstaterar att kriminalvården inte uppnått målet att minska antalet intagna med verkställbar dom i häkte. Det är främst bristen på slutna anstaltsplatser som fått återverkningar på möjligheten att placera ut intagna med verkställbara domar från häkte till anstalt. Regeringens särskilda satsning på att bekämpa narkotikamissbruket bland kriminalvårdens klienter, för vilken avsatts ytterligare 120 miljoner kronor under åren 2005–2007, har genom uppsökande verksamhet på landets häkten nått ett betydande antal häktesklienter. Regeringen vill dock understryka vikten av att arbetet med att bekämpa narkotikamissbruk ges fortsatt hög prioritet.

En översyn av de regler som gäller för behandlingen av häktade och anhållna m.fl. har aktualiserats på grund av den översyn av lagstiftningen om verkställighet av påföljder som för närvarande pågår. En sådan översyn av häkteslagstiftningen är angelägen, då det finns ett starkt behov av en enhetlig reglering av hela kriminalvårdens verksamhet. Regeringen har mot denna bakgrund i januari 2005 tillkallat en särskild utredare med uppdrag att utarbeta ett förslag till en ny häkteslag. Uppdraget skall redovisas senast den 15 januari 2006.

Regeringen har vidare under innevarande år gett en särskild utredare i uppdrag att se över placeringen av förvarstagna enligt utlänningslagen (1989:529). I uppdraget ingår bl.a. att överväga behovet av lagändringar för att förvarstagna skall placeras på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 2005.

Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverkets rättspsykiatriska verksamhet syftar till att på begäran av domstol utföra rättspsykiatriska undersökningar av misstänkta gärningsmän.

Målen för den rättspsykiatriska verksamheten under 2004 var följande. De rättspsykiatriska undersökningarna skall präglas av hög kvalitet. Undersökningarnas omfattning skall anpassas efter det behov av information som uppdragsgivaren har i varje enskilt fall. Undersökningsenheterna skall erbjuda god omvårdnad och samtidigt tillgodose kraven på samhällsskydd.

Vid verkets rättsmedicinska avdelningar utförs bl.a. rättsmedicinska obduktioner samt kroppsundersökningar av levande personer. Målet för den rättsmedicinska verksamheten var att de rättsmedicinska undersökningarna skall präglas av hög kvalitet och anpassas efter det behov av information som uppdragsgivaren har i varje enskilt fall.

Inom verkets rättskemiska verksamhet utförs alkohol- och drogbestämningar och analyser för rättsmedicin. Följande mål gällde för den rättskemiska verksamheten. De rättskemiska undersökningarna skall präglas av hög kvalitet. Undersökningarnas omfattning skall anpassas efter det behov av information som uppdragsgivaren har i varje enskilt fall.

Huvuduppgiften för den rättsgenetiska verksamheten är faderskapsundersökningar. Målet för verksamheten var att de rättsgenetiska undersökningarna skall präglas av hög kvalitet och att de skall svara mot uppdragsgivarnas behov.

Regeringen har för Rättsmedicinalverkets verksamhet under 2004 satt upp följande mål som gällde för alla fyra verksamhetsgrenarna. Verksamheten skall bedrivas med respekt för de undersöktas personliga integritet. Till gagn för verksamheten skall Rättsmedicinalverket bedriva och stödja ett aktivt forsknings- och utvecklingsarbete. Rättsmedicinalverket skall vidare, där så är lämpligt och där verksamheten kan skapa särskilda förutsättningar för det, vinnlägga sig om att bidra till det brottsförebyggande arbetet.

Närmare om måluppfyllelsen inom verksamhetsgrenen Utredning och lagföring

Ärendemängd m.m.

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

Antalet brottsärenden som kommit in till polismyndigheterna har minskat något under 2004 till totalt 1 222 000 ärenden jämfört med 1 228 000 ärenden 2003. Minskningen är något tydligare när trafikbrottsärenden räknas bort. Under 2004 har antalet utredningstimmar ökat med 4 % i förhållande till 2003. Polisens kostnader för verksamhetsgrenen utredning och

lagföring uppgick till drygt 5,2 miljarder kronor 2004. Antalet våldsbrottsärenden har fortsatt att öka i det närmaste linjärt medan tillgrepps- och skadegörelseärenden har minskat något.

De flesta polismyndigheterna har fått en minskad ärendebalans under 2004, detta gäller även ärenden äldre än ett år. Enligt Rikspolisstyrelsen beror de minskade balanserna främst på en minskning vid polismyndigheterna i Stockholm och i Skåne. Antalet ärenden i balans har minskat från 142 820 år 2003 till 141 900 år 2004.

Antalet ärenden redovisade från polisen till åklagare har ökat med 4 % jämfört med 2003.

Ett ärende kan innehålla flera brottsmisstankar. Polisen överlämnade ca 490 000 brottsmisstankar till åklagarorganisationen under året. Det var en ökning med ca 16 750 (3,5 %) brottsmisstankar jämfört med 2003.

Åklagarorganisationens totala ärendebalans ökade 2004 med ca 2 % till ca 55 400 ärenden. I denna balans ingår, förutom åklagarnas egna balanser om ca 6 400 ärenden, ca 22 650 ärenden hos polisen för utredning och ca 26 350 hos domstol i avvaktan på huvudförhandling och dom.

Under 2004 avslutade åklagarna ca 8 900 fler brottsmisstankar än vad som kom in. Det ligger i stort sett i linje med utvecklingen under 2003.

Analys och slutsatser

Polisens utredningsverksamhet har utvecklats positivt under 2004 och åklagarorganisationen har på ett effektivt sätt hanterat den ökade ärendetillströmningen från polisen. Fortsatta insatser är dock viktiga för att den brottsutredande verksamheten kontinuerligt skall förbättras.

Rättsmedicinalverket

Sedan slutet av 1990-talet har efterfrågan på Rättsmedicinalverkets rättspsykiatriska undersökningar (RPU) ökat kraftigt. Mellan åren 2001 och 2003 ökade antalet RPU med 17 % och antalet intyg enligt 7 § lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. (§ 7-intyg) med 5,5 %. Från föregående år minskade dock antalet RPU med 8 % och antalet § 7-intyg med 3 %. Minskningen av an-

talet RPU är tydlig men antalet § 7-intyg verkar fortfarande vara stabilt på nivån ca 1 900 intyg per år.

Inom Rättsmedicinalverkets rättsmedicinska verksamhet har antalet rättsmedicinska dödsfallsundersökningar under en längre tid legat omkring 5 000 per år. Kroppsundersökningar av levande personer är en ärendetyp som har ökat de senaste åren, så även 2004. Förändringarna är enligt Rättsmedicinalverket en följd av ett ökat antal våldsbrott och en större efterfrågan från polisen på verkets undersökningar.

Sedan lagstiftning om drograttfylleri trädde i kraft 1999 har antalet ärenden inom Rättsmedicinalverkets rättskemiska verksamhet ökat kraftigt. Under 2004 ökade det totala antalet ärenden med 8 %. Drograttfylleriundersökningarna ökade med 17 %. Det totala antalet ärenden uppgick under 2004 till närmare 87 000.

Under 2004 handlade och besvarade Rättsmedicinalverkets rättsgenetiska avdelning 1 961 ärenden (i huvudsak faderskapsundersökningar) vilket är en marginell minskning jämfört med föregående år.

Analys och slutsatser

Efterfrågan på Rättsmedicinalverkets undersökningar och utredningar är fortsatt hög, vilket ställer höga krav på effektivitet i verksamheten. Rättsmedicinalverket har dock klarat av att möta den ökade efterfrågan med bibehållande av hög kvalitet och utan att handläggningstiderna har ökat i någon större omfattning. Inom vissa områden har handläggningstiderna minskat (se nedan under Genomströmningstider och Kvalitetsarbete).

Lagföringsandel

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

I rättskedjan består polisens bidrag till lagföringen bl.a. av antalet gärningsmän som kan knytas till begångna brott och antalet ärenden som redovisas till åklagare. Under 2004 har antalet ärenden redovisade till åklagare fortsatt att öka, med 4 % från 197 700 år 2003 till 202 850 ärenden. Även andelen ärenden som redovisats till åklagare i förhållande till ärenden

som kommit in har ökat något, från 16 % 2003 till 17 % 2004. Lagföring genom ordningsbot har fortsatt att öka med 9 % under 2004 till 272 000 förelägganden.

Uppklaringsprocenten var 30 % under 2004, varav 16 % utgjordes av personuppklarade brott och 14 % var s.k. tekniskt uppklarade brott där ingen gärningsman lagförts för någon brottslig gärning. Benämningen teknisk uppklaration används t.ex. när det visar sig att gärningen inte varit brottslig eller att gärningsmannen inte varit straffmyndig. Ett flertal polismyndigheter har förbättrat sin personuppklaration under 2004, men fortfarande är skillnaderna mellan likvärdiga polismyndigheter stora – både när det gäller totalt antal uppklarade brott och när det gäller andelen personuppklarade brott.

Rikspolisstyrelsen anger i årsredovisningen att lagföringen ökar för allvarliga våldsbrott och narkotikabrott. Antalet personuppklarade våldsbrott var mer än 10 % högre 2004 jämfört med 1998, vilket är positivt. Däremot har antalet tillgrepps- och skadegörelsebrott redovisade till åklagare minskat kraftigt under de senaste åren. Detta har lett till en omfattande minskning av personuppklaringen och lagföring i den vidare rättskedjan för dessa brott enligt Rikspolisstyrelsen. För att effektivisera polisens hantering av mängdbrottsligheten och öka personuppklaringen arbetar Rikspolisstyrelsen med projektet Polisens nationella utredningskoncept som bl.a. syftar till att varaktigt effektivisera utredningsverksamheten lokalt och därmed öka lagföringen. Projektet genomfördes i nära samverkan med polismyndigheterna, personalorganisationerna och Riksåklagaren. Under året genomfördes även särskilda insatser i form av nationella utredningsdagar. Sammanlagt 7 400 vardagsbrott slutredovisades under två dagar, varav 2 900 ärenden redovisades till åklagare.

Åklagarorganisationens lagföringsandel, dvs. andelen lagförda misstänkta personer i förhållande till samtliga misstänkta med avslutade beslut, var totalt sett 61 % 2004. I begreppet lagföring ingår beslut om åtal, straffreläggande och åtalsunderlåtelse. Resultatet är något bättre än 2003 (60 %). Antalet lagförda misstänkta personer har ökat med 6 000 (5 %) 2004 till ca 120 000.

Analys och slutsatser

Det är positivt att personuppklaringen har ökat något. Regeringen anser dock att 16 % personuppklaration inte är tillräckligt. Därför är frågan om att på sikt kraftigt öka personuppklaringen av brott en av de viktigaste uppgifterna för polisen. De stora skillnaderna i personuppklaration mellan polismyndigheterna tyder på att det finns utrymme för effektiviseringar inom polisens brottsutredande verksamhet samt behov av fortsatt metodutveckling. En annan viktig åtgärd för att öka personuppklaringen av brott är att förebygga svårutredda mängdbrott som exempelvis stölder, skadegörelse och olika bilbrott. På så vis är det möjligt att frigöra utredningsresurser till brott som har bättre förutsättningar för personuppklaration.

Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna bedriver redan i dag ett omfattande metodutvecklingsarbete för att förbättra den brottsutredande verksamheten och öka lagföringen. För att ytterligare förbättra polisens förutsättningar att klara upp brott krävs att fler gör mer i den brottsutredande verksamheten, dvs. varje enskild polis som arbetar med händelsestyrd eller planlagd operativ verksamhet bör få bättre förutsättningar att genomföra fler delar i utredningsprocessen. Fler poliser bör få möjlighet att ansvara för utredningar av mängdbrottskaraktär från de inledande utredningsåtgärderna till att utredningen överlämnas till åklagare. På så vis kommer antalet överlämnanden mellan olika befattningshavare under en förundersökning att minska. En förbättrad utredningsprocess gör det möjligt att frigöra utredningsresurser som idag används för att korrigera felaktigheter som uppstått under förundersökningen, genom t.ex. brister i förhör eller dokumentation av skador. Det krävs i regel större resurser att åtgärda brister i efterhand än att vidta åtgärder för att arbetsuppgiften skall utföras rätt från början.

Åklagarorganisationens lagföring har under 2004, liksom ca tio år tillbaka i tiden, legat omkring 60 %. Antalet lagförda personer har dock även 2004 ökat något trots att åklagarnas arbetsbelastning ökat i form av ett högre antal ärenden. Den målsättning som regeringen ställt upp för åklagarorganisationen 2004 är uppfylld. Som regeringen tidigare uttalat är dock en lagföringsandel på omkring 60 % ett alltför lågt resultat. Åklagarmyndighetens ar-

bete med att öka lagföringsandelen måste därför fortsätta med oförminskad styrka.

Genomströmningstider

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

Under 2004 var medelgenomströmningstiden för polisens brottsutredningar 88 dagar. Det är en ökning med en dag från föregående år. Enligt Rikspolisstyrelsen kan ökningen förklaras med att fler våldsbrott, som generellt tar längre tid att utreda, anmäls till polisen. Polismyndigheterna har under året genomfört olika åtgärder för att förkorta genomströmningstiderna och för att förbättra kvaliteten på det brottsutredande arbetet.

Några av de vanligaste åtgärderna, enligt Rikspolisstyrelsen, har varit satsning på inledande utredningsåtgärder och olika insatser för att utveckla samarbetet med åklagarna. Flera polismyndigheter har också utvecklat sina arbetsmetoder bl.a. med idéer från polisens nationella utredningskoncept. Andra insatser som vidtagits har varit kompetenshöjande åtgärder bl.a. avseende förundersökningsledning.

För åklagarna uppgick den genomsnittliga genomströmningstiden från färdig förundersökning till beslut i åtalsfrågan till 23 dagar 2004. Hälften av brottsmisstankarna avgjordes dock redan inom 6 dagar. Resultatet är bättre än 2002 och 2003 (26 dagar).

Analys och slutsatser

Det är positivt att polisen fortsätter att utveckla sin brottsutredande verksamhet för att bl.a. minska genomströmningstiderna. Det återspeglas dock inte i resultatet. Även om det skett en förskjutning mot våldsbrott som tar längre tid att utreda borde polisens effektiviseringsarbete ge ett tydligare resultat i form av bättre kvalitet och kortare genomströmningstider.

Det är även positivt att åklagarna har kunnat förbättra de senaste årens goda resultat trots att ärendeinflödet från polisen ökat. Det kan inte anses ändamålsenligt att åklagarna ytterligare förkortar sina genomströmningstider. Det är dock angeläget att det goda resultatet bibehålls.

Rättsmedicinalverket

Medianhandläggningstiderna för de rättspsykiatriska undersökningarna (RPU) var under året 28 dagar för häktade personer och 42 dagar för icke frihetsberövade personer. Den som är häktad och skall genomgå rättspsykiatrisk undersökning skall utan dröjsmål och senast inom sju dagar från det att beslutet kom in till undersökningsenheten föras över till denna. Andelen ärenden där väntetiden i häkte överstigit sju dagar minskade något under 2004. Andelen låg under 2003 omkring 11 % av ärendena men minskade till omkring 8%.

Medianhandläggningstiderna inom den rättsmedicinska verksamheten under 2004 var något kortare för undersökningar av levande personer jämfört med föregående år. För dödsfallsundersökningarna ökade dock handläggningstiderna något. Handläggningstiderna bedöms av Rättsmedicinalverket fortfarande vara för långa. Detta gäller framför allt obduktionsärendena. Förklaringen ligger delvis i att bemanningssituationen fortfarande är ansträngd. Medianhandläggningstiden 2004 för rättsmedicinska undersökningar av avlidna var 44 dagar och för undersökningar av levande personer 7 dagar.

Handläggningstiderna för ärenden inom den rättskemiska verksamheten har i princip varit oförändrade. Majoriteten av ärendena är klara inom fyra veckor. För trafikärenden, dvs. som rör misstänkta rattfyllerier och drograttfyllerier, har handläggningstiderna kunnat hållas i princip oförändrade trots att antalet ärenden inom kategorin har ökat med 17 %.

Genom effektiviseringar har också handläggningstiderna inom den rättsgenetiska verksamheten kunnat förkortas ytterligare under året. Medianhandläggningstiden var under året 9 dagar jämfört med 15 dagar 2003 och 21 dagar 2002.

Analys och slutsatser

Trots att efterfrågan på Rättsmedicinalverkets undersökningar och utredningar har ökat kraftigt de senaste åren och att personalsituationen är förhållandevis ansträngd har myndigheten klarat av att möta den höga efterfrågan utan att handläggningstiderna har behövt öka i någon större utsträckning. I vissa fall har handläggningstiderna t.o.m. kunnat minskas. Regeringen ser positivt på det arbete som

Rättsmedicinalverket bedrivit i detta avseende. Det är viktigt att utvecklingen mot så korta handläggningstider som möjligt kan fortsätta.

Under året minskade andelen ärenden inom rättspsykiatrien något där väntetiden i häkte överskred den lagstadgade tiden på sju dagar. Rättsmedicinalverket har vidtagit åtgärder för att de lagstadgade väntetiderna i häkte inte skall överskridas. Det är viktigt att Rättsmedicinalverket fortsätter att prioritera detta arbete.

Vissa brottstyper

Våldsbrottsligheten

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

Antalet anmälda våldsbrott har fortsatt att öka även under 2004. Det har också medfört att kostnaden och antalet utredningstimmar har ökat ytterligare jämfört med föregående år. Antalet ärenden redovisade till åklagare har ökat med nästan 4 % 2004 till nästan 25 500.

År 2002 inkom drygt 97 000 våldsbrottsärenden till polisen och 2004 ökade antalet till över 106 000. Däremot är andelen ärenden redovisade till åklagare kvar på en oförändrad nivå på 24 % jämfört med föregående år. Mycket tyder på, enligt Rikspolisstyrelsen, att lagföringen av grövre våldsbrott har ökat medan det för mindre allvarliga våldsbrott skett en minskning av lagföringen.

Antalet ärenden i balans ökade med 2,7 % 2004 till ca 34 500 ärenden.

Genomströmningstiden ökade något, från 104 dagar 2003 till 108 dagar 2004.

Polisens kostnader för våldsbrottslighet i verksamhetsgrenen utredning och lagföring har ökat från 1,6 miljarder kronor 2002 till drygt 1,8 miljarder kronor 2004.

Inflödet av våldsbrottsärenden till åklagarorganisationen ökade 2004 med drygt 6 %, eller ca 1 600 ärenden. Lagföringsandelen i färdiga förundersökningar var även 2004 hög (85 %). I förhållande till samtliga misstänkta var dock lagföringsandelen densamma som 2002 och 2003 (44 %). Det kan konstateras att de tre senaste åren har lagföringsandelen varit i stort sett oförändrad. Åklagarmyndigheten har som förklaring till det angett bl.a. att vålds-

brott kan vara svåra att bevisa eftersom stödbevisning i form av t.ex. vittnesuppgifter i många fall saknas och att uppgift står ofta mot uppgift.

Analys och slutsatser

Med anledning av att antalet våldsbrottsärenden fortsatte att öka även under 2004 är det viktigt att polisen och åklagarna intensifierar sina insatser på området. I den lagrådsremiss om utvidgad användning av DNA-tekniken inom brottsbekämpningen, som regeringen beslutade i juli 2005 ges polisen ökade möjligheter både att ta DNA-prov från misstänkta och att registrera DNA-profiler från misstänkta och dömda personer. Förutsättningarna för polisen att klara upp såväl våldsbrott som mängdbrott kommer därmed att förbättras. Mot bakgrund att polisen och åklagarna lägger ned stora resurser på att utreda våldsbrott samt att regeringen tillfört betydande ekonomiska medel finns det goda grundförutsättningar för att åstadkomma mera märkbara resultatförbättringar inom området. Det är också viktigt att myndigheterna vidtar kvalitetssäkrade åtgärder som bygger på kunskap och som riktar sig mot de bakomliggande orsakerna till våldsbrottsligheten. Brottsförebyggande rådets rapport 2001:3, Upprepad utsatthet för brott, visar bl.a. att de som en gång anmält misshandel löper större risker än andra att utsättas för samma brott igen. Ungefär en tredjedel av anmälda misshandelsbrott mot kvinnor är upprepningar. Det är därför väl motiverat att polisen i samverkan med andra aktörer vidtar förebyggande åtgärder bland dem som redan utsatts.

Våld mot kvinnor och barn

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

Polisen lägger mer resurser på utredning av våld mot kvinnor och barn jämfört med tidigare år. Antalet polisanmälda fall av våld mot kvinnor har fortsatt att öka något under 2004 till närmare 34 500 ärenden. Det är en ökning med 4 % jämfört med 2003. Misshandel av kvinnor där gärningsmannen är bekant med offret ökade under 2004 med drygt 1 %. Resursinsatsen för arbetet inom området våld mot kvinnor har ökat och den totala kostna-

den var 316 miljoner kronor 2004. Det är en ökning med 33 miljoner kronor jämfört med 2003.

Medelgenomströmningstiden varierar kraftigt mellan polismyndigheterna. Det högsta värdet var 165 dagar och det lägsta 69 dagar. I arbetet med bekämpningen av våld mot kvinnor har polisen på många håll i landet deltagit i länsgemensamma projekt. Som exempel kan nämnas Nyckelfrid och Utväg samt ett projekt med fokus på våldtäktsbrott.

Beträffande brottstypen våld mot barn har antalet ärenden hos polisen fortsatt öka, med drygt 10 % sedan 2003. Däremot har andelen ärenden rörande våld mot barn av det totala antalet våldsbrottsärenden inte ökat mer än marginellt.

Resursinsatsen för arbetet med våld mot barn har ökat och uppgick till drygt 122 miljoner kronor under 2004. Detta är en ökning med 22 miljoner sedan 2003.

Medelgenomströmningstiderna varierade mellan 60 och 135 dagar beroende på myndighet. Rikspolisstyrelsen har inte redovisat några förklaringar till de stora skillnaderna.

Rikspolisstyrelsen har redovisat flera åtgärder för att förkorta genomströmningstiden för våld mot kvinnor och barn. Dessa har främst bestått av att prioritera ärendegruppen, förbättra ledning av förundersökningarna, utveckla målstyrning och uppföljning, inrätta särskilda funktioner och vidta snabbare initiala åtgärder.

När det gäller åklagarorganisationen ökade antalet brottsmisstankar som kom in avseende brottstypen våld mot kvinnor från ca 15 900 till ca 16 200. Lagföringsandelen ökade från 32 % 2002 och 2003 till 34 % 2004.

Åklagarorganisationen har under en följd av år satsat stora resurser på att bekämpa våld mot kvinnor. Under 2004 har utvecklingen mot ökad specialisering, utbildning och ökad samverkan med polisen fortsatt. På flera platser genomförs arbetet i nära samverkan med särskilda polisgrupper.

Åklagarorganisationen handlägger allt fler brottsmisstankar som rör våld mot barn. Inflödet av brottsmisstankar i denna kategori ökade 2004 med ca 300 (8 %). Lagföringsandelen och antalet lagförda brottsmisstankar har dock sjunkit något; lagföringsandelen från 24 % 2003 till 22 % 2004. Enligt Åklagarmyndigheten kan en förklaring till resultatet vara

att allt fler anmälningar utreds, dock att en hel del utredningar på grund av bevisvärigheter inte leder till åtal. Genomströmningstiden var i genomsnitt 26 dagar, vilket är 1 dag mindre än 2003.

I denna typ av ärenden krävs särskild sakkunskap. Polisen och åklagarorganisationen har därför genomfört satsningar på särskilda samarbetsprojekt och familjevårdsenheter. Detta har ökat kunskapen hos polis och åklagare om barns rättigheter och behov.

När det gäller brottstypen sexualbrott mot barn var åklagarnas lagföringsandel oförändrad jämfört med föregående år (28 %). Under 2004 fortsatte utvecklings- och utbildningsinsatserna på det området, exempelvis hölls rättsliga specialistseminarier om sexuella övergrepp mot barn. Dessutom fokuserades en stor del av åklagarorganisationens tillsynsverksamhet på handläggningen av dessa brott.

Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren har under 2004 genomfört inspektion avseende våldtäkt och grov våldtäkt där brottsoffret är över 15 år. 100 ärenden har ingått i inspektionen. Rapporten från inspektionen pekar på vissa brister i myndigheternas verksamheter. Regeringen anser dock att det ligger inom ramen för de båda myndigheternas ordinarie uppdrag att vidta åtgärder för att komma till rätta med dessa problem.

Analys och slutsatser

Såväl inom polisens brottsförebyggande arbete som inom den brottsutredande verksamheten har det under de senaste åren skett en positiv utveckling när det gäller bl.a. kompetens och arbetsmetoder. Fortfarande klaras dock för få brott upp. Mot bakgrund av de betydande resurser som tillförts de brottsbekämpande myndigheterna och den verksamhetsutveckling som skett inom myndigheterna bör det finnas utrymme för påtagliga resultatförbättringar. Det är viktigt att myndigheternas höga ambitionsnivå ligger fast och det är angeläget att polisen och åklagarna fortsätter att vidta åtgärder för att effektivisera verksamheten när det gäller dessa brottstyper.

Narkotikabrottsligheten

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

När det gäller polisorganisationen fortsatte antalet narkotikabrottsärenden som kommit in att öka (ett ärende kan avse flera brott), från ca 29 500 år 2003 till närmare 33 000 år 2004 (10 %). Motsvarande procentuella ökning för anmälda brott var 9 % (ca 45 500 år 2004). Andelen ärenden redovisade till åklagare ökade också, från drygt 21 000 år 2003 till närmare 23 000 år 2004 (ca 7 %).

Genomströmningstiden låg kvar på 76 dagar 2004. Polisens kostnader för området narkotikabrottslighet ökade från nästan 798 miljoner kronor 2003 till omkring 825 miljoner kronor 2004.

Ärenden i balans uppgick till 7 595, varav ca 500 utgör ärenden äldre än ett år. Rikspolisstyrelsen har pekat på att samtliga tillgängliga data visar på en ökad aktivitet och bättre resultat, bl.a. har antalet ärenden redovisade till åklagare ökat mer än utredningstimmarna. Antalet ärenden i balans har ökat, eftersom inkomna ärenden ökat mer än redovisade ärenden. Antalet intagna i anstalt med narkotikabrott som huvudbrott var 2004 28 % fler än 1998, vilket pekar på att produktivitetsökningen inte enbart beror på en ökning av antalet redovisade ringa narkotikabrott.

När det gäller åklagarorganisationen ökade inflödet av ärenden avseende narkotikabrott 2004 kraftigt (17 %). Lagföringsandelen i färdiga förundersökningar var under 2004 fortsatt hög (92 %). Andelen misstänkta personer som lagfördes – i förhållande till samtliga misstänkta – ökade från 80 till 81 %. Antalet misstänkta som lagfördes ökade med ca 1 800 till omkring 12 900.

Analys och slutsatser

Rikspolisstyrelsens redovisning av polisens narkotikabrottsbekämpning under 2004 visar att polisen håller arbetet på en fortsatt hög nivå. Det är också viktigt att narkotikabekämpningen sker på alla nivåer från eget bruk över gatulangningen till de grova brotten samt att det finns kompetens och organisatoriska förutsättningar att göra detta i hela landet. Att det kontinuerligt ökande antalet narkotikabrottsärenden inte enbart förklaras av ett

ökande antalet ringa narkotikabrott är därför positivt.

Åklagarnas verksamhetsresultat i denna del har under flera år varit goda och resultatutvecklingen är fortfarande positiv. Det är viktigt att den verksamhetsinriktning som lagt grunden för detta bibehålls.

Ekonomisk brottslighet

Ekobrottsmyndigheten

Ärendemängd m.m.

Resultat

Ekobrottsmyndigheten avslutade 3 763 ärenden under 2004 vilket var något fler än föregående år. Ärendebalansen ökade med 13 % jämfört med föregående år. Antal inkomna ärenden ökade med 11 % jämfört med 2003. Drygt 100 ärenden kategoriserades av Ekobrottsmyndigheten som särskilt krävande. Mer än 40 % av tiden som avsattes för brottsutredning användes för att utreda och lagföra dessa ärenden.

Andelen pågående ärenden med anmälningsdatum de senaste tolv månaderna ökade med 2 % jämfört med 2003 medan andelen ärenden mellan ett och två år gamla minskade med 1 %. Andelen ärenden i balans äldre än två år var oförändrad.

Analys och slutsatser

Andelen avslutade ärenden har ökat marginellt jämfört med 2003. Samtidigt har antalet inkomna ärenden ökat med 11 %. Det är därför angeläget att Ekobrottsmyndigheten även i fortsättningen arbetar för att minska balanserna.

Lagföringsandel

Resultat

Under 2004 var lagföringsandelen avseende ärenden 31 %, vilket är en ökning med 3 % från föregående år. Denna siffra är inte jämförbar med lagföringsandelen hos Åklagarmyndigheten där de ärenden som avslutas hos polisen inte ingår i statistiken.

Merparten av de beslut som fattades om lagföring i någon form var åtalsbeslut. Antalet strafförelägganden med villkorlig dom eller villkorlig dom med böter har ökat med 8 %.

Andelen beslut att inte inleda eller lägga ned en förundersökning har minskat under 2004. Likaså har antalet beslut att inte väcka åtal minskat.

Ekobrottsmyndigheten fick bifall i 90 % av sina åtal vid tingsrätt.

Analys och slutsatser

Målet att lagföringen skall öka har uppfyllts. Regeringen anser att det är angeläget att Ekobrottsmyndigheten fortsätter att fokusera på att höja sin lagföringskapacitet.

Genomströmningstider

Resultat

Den genomsnittliga genomströmningstiden från brottsanmälan till beslut i åtalsfrågan var 491 dagar under 2004. Det är en minskning med 5 dagar jämfört med 2003. Förändringen är störst för de särskilt krävande utredningarna där den genomsnittliga genomströmningstiden minskat med 111 dagar. Genomströmningstiden i de mindre omfattande ärendena har minskat med 25 dagar i snitt och i de medelsvåra med 24 dagar. Om mediantiden i stället beaktas var genomströmningstiden 273 dagar, en marginell förbättring från 2003. Det skall påpekas att dessa siffror inte är jämförbara med Åklagarmyndighetens där genomströmningstiden mäts från färdigt förundersökningsprotokoll och inte från brottsanmälan.

Ekobrottsmyndigheten har anmärkt att anledningen till att minskningen inte blir mer än fem dagar för samtliga avslutade brottsmiss-tankar är att myndigheten utrett en större andel särskilt krävande mål med förhållandevis långa handläggningstider jämfört med föregående år.

Analys och slutsatser

Handläggningstiderna har minskat för samtliga ärendekategorier. Regeringen ser positivt på att genomströmningstiderna i de särskilt krävande utredningarna har förkortats. En snabbare ärendegenomströmning är en viktig komponent för att nå högre kvalitet i verksamheten. Myndigheten bör därför vidta ytterligare åtgärder för att mera märkbart minska genomströmningstiderna i alla slags ekobrottsutredningar.

Skyddet av EU-medel

Resultat

Ekobrottsmyndigheten ansvarar för samordningen av de nationella åtgärderna mot bedrägerier, missbruk och annan oegentlig och ineffektiv hantering och användning av EU-relaterade medel i Sverige. Myndigheten är kontaktmyndighet till EU-kommissionens bedrägeribekämpningsbyrå (OLAF) och deltar i den rådgivande kommittén i EU-bedrägerirelaterade frågor (Cocolaf) samt i arbetsgruppen vid kommissionen med uppgift att främja skyddet av EU-medel.

Ekobrottsmyndigheten bedriver också utbildning för handläggare vid de myndigheter som ansvarar för frågor om EU-medel i Sverige.

Inom ramen för EU-bedrägerirådets verksamhet lämnades en årlig rapport om skyddet av EU-medel i Sverige för 2003. I rapporten behandlas hur skyddet av EU-medel är organiserat, nya regelverk som har införts, metoder för att förbättra kampen mot fusk och bedrägeri m.m.

Antalet anmälda fall av EU-bedrägeri har ökat i viss mån under året. Under 2004 inkom 35 brottsanmälningar om EU-bedrägerier till Ekobrottsmyndigheten. Sammanlagt beslutades under året om tre åtal och två strafförelägganden.

Analys och slutsatser

Ekobrottsmyndigheten har en central och viktig funktion när det gäller skyddet av EU-medel i Sverige. Eftersom antalet anmälda svenska fall av fusk med EU-bidrag ökar är det viktigt att myndigheten med kraft fortsätter sitt arbete på detta område. Det är angeläget att ytterligare samordning och erfarenhetsutbyte uppnås såväl nationellt som internationellt.

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

Under 2004 minskade antalet anmälda ekobrottsärenden till polisen. År 2003 anmäldes 1 050 ekobrottsärenden och 2004 anmäldes drygt 800 ekobrottsärenden. Antalet ärenden redovisade till åklagare och ärenden i balans minskade något jämfört med 2003. Den totala kostnaden för ekonomisk brottslighet i verksamhetsgrenen Utredning och lagföring har

minskat från ca 94,6 miljoner kronor föregående år till ca 88 miljoner kronor 2004.

Enligt Rikspolisstyrelsen har resursen för att utreda ekobrott minskat mer än antalet inkomna ärenden. Rikspolisstyrelsen gör den bedömningen att den del av ekobrotten som utreds hos polisen inte i lika hög grad som tidigare prioriteras beroende på att bekämpningen av våldsbrott och kraven på att klara upp fler mängdbrott numera står i fokus.

Antalet inkomna ärenden till åklagarorganisationen rörande ekobrott ökade 2004 med 34 % till drygt 2 000 ärenden. Räknat i antal ärenden var ökningen 520. Något fler ekobrottsärenden avslutades 2004 jämfört med 2003. Lagföringsandelen ökade från 35 till 39 % och antalet lagförda personer ökade från ca 650 till ca 750.

Genomströmningstiden från färdigt förundersökningsprotokoll till beslut i åtalsfrågan ökade från 81 dagar 2003 till 92 dagar 2004. Som förklaring till detta resultat har Åklagarmyndigheten angett att ett fåtal ärenden med många brottsmisstankar vid Åklagarmyndigheten i Umeå fått genomslag i statistiken.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att ekobrottsbekämpningen vidareutvecklas även på de orter som inte omfattas av Ekobrottsmyndighetens verksamhet. Polisen har, enligt Rikspolisstyrelsen, valt att prioritera ned bekämpningen av ekobrott till förmån för annan brottsutredande verksamhet.

Det är angeläget att polisen upprätthåller en hög kompetens och klarar av att utreda ekobrott. Det är viktigt inte minst för att ekobrottsbekämpningen utanför Ekobrottsmyndighetens ansvarsområde skall fungera, men också för att den långsiktiga kompetensförsörjningen av brottsutredande personal till Ekobrottsmyndigheten skall säkerställas.

Mot bakgrund av att antalet ekobrottsärenden som handläggs inom åklagarorganisationen är relativt lågt kan de statistiska resultaten variera något från år till år. Jämförelser kan därför vara svåra att göra och tendenser måste analyseras över en längre tidsperiod. Regeringen bedömer dock att det finns utrymme för resultatförbättringar både när det gäller lagföringsandel och genomströmningstidernas längd. Åklagarmyndighetens arbete med att

höja effektiviteten i den ekobrottsbekämpande verksamheten måste därför fortsätta.

Brott med rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska, islamofobiska eller homofobiska inslag samt olaga diskriminering

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

Genom ett aktivt underrättelsearbete och systematisk kartläggning och analys av rasistiska grupperingar, samt genom hotbildbedömningar har polisens insatser för att bekämpa hatbrottsligheten utvecklats positivt på senare år enligt Rikspolisstyrelsen. De flesta polismyndigheterna, däribland Stockholm, Västra Götaland och Skåne har upprättat strategidokument och handlingsplaner som avser hatbrott. Hälften av polismyndigheterna har genomfört informations- och utbildningsinsatser för personalen. Rikspolisstyrelsen har bl.a. arbetat fram en handledning om förbättrat stöd till offer för homofobiska brott.

För närvarande pågår även ett arbete i Regeringskansliet för att se över förutsättningarna för att förbättra den brottsstatistik som avser hatbrottsligheten.

Åklagarnas kompetens att handlägga hatbrottsutredningar har under flera år successivt höjts. Utgångspunkten för arbetet är de riktlinjer för hatbrottsbekämpning som riksåklagaren fastställt. Åklagarorganisationen har satsat både på kompetenshöjande åtgärder, exempelvis i form av vidareutbildning, och ett förstärkt samarbete med polisen. Det har även genomförts särskilda granskningar gällande hatbrott på flera håll inom åklagarorganisationen. Åtgärdernas syfte är bl.a. att höja förundersökningarnas kvalitet, öka lagföringen och minska genomströmningstiderna i fråga om hatbrott.

De hatbrott som går att identifiera i statistik vid åklagarorganisationen genom brottskod är brotten hets mot folkgrupp och olaga diskriminering. Andra brott där det kan finnas ett rasistiskt motiv går inte att särredovisa.

Antalet brottsmisstankar som kommit in till åklagarorganisationen avseende brottet hets mot folkgrupp minskade 2004 med 4 % till ca 420. Andelen lagföringar i förhållande till

samtliga beslut var 23 %, vilket är en minskning med 2 procentenheter.

Beträffande brottet olaga diskriminering har antalet inkomna brottsmisstankar till åklagarorganisationen ökat från ca 160 2003 till ca 220 2004. Det är en ökning med 37 %. Endast 7 brottsmisstankar ledde till lagföring. Lagföringsandelen var ca 4 %, vilket kan jämföras med 2002 och 2003 då lagföringsandelen var 4 respektive 1 %. Enligt Åklagarmyndigheten beror den låga lagföringen i stor utsträckning på att åklagare inte ansett sig ha kunnat styrka att det huvudsakliga motivet varit att diskriminera offret på grund av dennes hudfärg, etniska ursprung, trosbekännelse eller sexuella läggning.

I syfte att öka lagföringen och skapa en mer enhetlig rättstillämpning har Åklagarmyndigheten under våren 2005 genomfört en omfattande genomgång av samtliga inkomna ärenden vid åklagarkamrarna under 2004 rörande brotten olaga diskriminering och hets mot folkgrupp. Resultatet av granskningen kommer att sammanställas i ett rapportutkast som skall utgöra underlag för ett tredagars seminarium. Vid seminariet skall polisens kontaktpersoner och samtliga hatbrottsåklagare delta. En slutlig rapport kommer därefter att presenteras inom Åklagarmyndigheten.

Analys och slutsatser

Myndigheterna inom rättsväsendet skall fortsätta att arbeta aktivt för att motverka hatbrottsligheten. Polis och åklagare skall med kraft motverka förekomsten av eventuell diskriminering inom den egna verksamheten. Det är positivt att polismyndigheterna tar fram handlingsplaner för att bekämpa hatbrottsligheten och att personalen utbildas i bl.a. bemötandefrågor. Regeringen vill dock understryka vikten av att kompetensutvecklings- och kvalitetsarbetet fortsätter inom polisen och Åklagarmyndigheten på detta område.

Även om det beträffande olaga diskriminering är svårt att styrka det diskriminerande motivet för brottet är det angeläget att lagföringsandelen ökar bl.a. genom att resultat och erfarenheter av den granskning som för närvarande genomförs inom Åklagarmyndigheten tas tillvara på bästa sätt av både Åklagarmyndigheten och polisen.

Ungdomsbrottsligheten

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

Polisen och åklagarorganisationen definierar ungdomsbrott som brott som någon begått före 18 års ålder. Antal ungdomsbrottsärenden som kommer in till polisen har fortsatt att öka för tredje året i rad.

År 2002 anmäldes drygt 26 000 ärenden och 2004 hade antalet ökat till över 31 000. Ökningen beror, enligt Rikspolisstyrelsen, delvis på en förbättrad redovisning. Dessutom har 3 600 fler ungdomar (individer) blivit misstänkta för brott sedan 2002.

Genomströmningstiden vid polisen har ökat från 51 dagar 2002 till 57 dagar 2004, trots olika insatser från polismyndigheterna för att minska genomströmningstiden. Andelen redovisade ungdomsärenden till åklagare har ökat från 22,1 % 2003 till 23,1 % 2004. Kostnaden för utredning och lagföring har ökat från 340 miljoner kronor 2003 till 357 miljoner kronor 2004.

När det gäller åklagarorganisationen ökade antalet inkomna brottsmisstankar i denna kategori med 8 % 2004. Antalet avslutade brottsmisstankar ökade i motsvarande mån.

Åklagarnas lagföring, beräknad som andelen avslutade brottsmisstankar som lett till lagföring, har sjunkit marginellt från 66 % till 65 %. Genomströmningstiderna var fortsatt korta; den genomsnittliga genomströmningstiden från inkommet förundersökningsprotokoll till beslut i åtalsfrågan uppgick till 23 dagar.

Även på detta område har åklagarorganisationen genomfört utbildningsinsatser under 2004.

Analys och slutsatser

Regeringen anser att det är angeläget att de rättsvårdande myndigheterna fortsätter att utveckla och rationalisera sina insatser mot ungdomsbrottsligheten för att förhindra nyrekrytering till s.k. kriminella karriärer. Samhället måste med kraft i ett tidigt skede ingripa mot ungdomar som begår brott. Det är viktigt, som Rikspolisstyrelsen anger i årsredovisningen, att polismyndigheterna i högre grad än hittills sätter mål för hur lång tid det skall ta att redovisa en ungdomsutredning till åklagare och att myndigheterna följer upp måluppfyllelsen.

Även om det resultat som uppnåtts på åklagarnivå sammantaget måste bedömas som tillfredsställande är det angeläget att även åklagarnas insatser på området utvecklas ytterligare.

Handel med människor för sexuella ändamål

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

När det gäller handel med människor för sexuella ändamål är brottsutredningarnas gemensamma nämnare i regel att det rör sig om grov gränsöverskridande brottslighet. Några av problemen med dessa internationella utredningar är att de är omfattande och tidskrävande samt att polis och åklagare har svårt att säkra tillräcklig bevisning.

Under 2004 anmäldes 28 brott avseende människohandel för sexuella ändamål.

Regeringen har i regleringsbrevet angett att minst 10 miljoner kronor årligen under perioden 2004–2006 skall användas för att bekämpa människohandel.

Rikspolisstyrelsen har överlämnat ansvaret för samordningen av polisens insatser till Rikskriminalpolisen. Medlen fördelas genom Operativa rådet där Rikskriminalpolisen, de tre storstadsmyndigheterna, ytterligare tre polismyndigheter samt Säkerhetspolisen finns representerade. Tilldelningen av medel har huvudsakligen skett till operativa projekt enligt direktiv fastställda av Rikspolisstyrelsen.

Under året har utbildningsseminarier genomförts bl.a. för de utsedda länskontaktpersonerna vid landets polismyndigheter samt åklagare och ambassadtjänstemän. Vidare har utbildningsinsatser genomförts vid fyra polismyndigheter, Åklagarmyndigheten, Migrationsverket och vid Rikskriminalpolisens konferens om illegal invandring.

Som en del av det brottsförebyggande arbetet har Rikskriminalpolisen påbörjat en kartläggning av omfattningen av minderåriga i människohandel i Sverige. Sverige deltar vidare i expertgruppen för bekämpning av människohandel inom Baltic Sea Task Force och har ansvarat för en kartläggning av kännedom om och förekomst av handel med barn inom Östersjöområdet.

Utöver dessa åtgärder har dessutom ett flertal projekt om operativt samarbete inletts. Inom ramen för Barents Euro Arctic Council deltar Sverige i en arbetsgrupp inom området människohandel för sexuella ändamål. Arbetsgruppen utvecklar operativa samarbetsformer mellan Norge, Sverige, Finland och Ryssland.

På åklagarnivå handläggs ärenden rörande människohandel vid de internationella åklagarkamrarna. Det brottsutredande arbetet förutsätter internationell samverkan och ansträngningarna för att effektivisera dessa samarbetsformer fortsatte 2004.

Vid aktuella brottsutredningar är det även väsentligt att den samordning av internationella frågor som sker vid riksåklagarens kansli fungerar. Genom specialisering och styrning har effektiva rutiner arbetats fram. Funktionen fungerar delvis som ett stöd för operativa åklagare. Under 2004 har även operativa samordningsmöten inom Eurojust ägnats åt bekämpning av internationell människohandel.

Analys och slutsatser

Människohandel är ett allvarligt samhällsproblem som skadar både de individer som utnyttjas och samhället i stort. Arbetet inom detta område är viktigt för att stärka kvinnors och flickors position i samhället och är dessutom en del i arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, både i Sverige och utomlands.

För att kunna säkra bevisning och öka lagföringen på detta område är det viktigt att polis och åklagare fortsätter att utveckla sitt samarbete. Detta gäller såväl nationellt som internationellt. Det är positivt att de verktyg som finns används i allt större utsträckning. Genom att ytterligare förbättra rutinerna för samordning av det internationella samarbetet finns enligt regeringen utrymme för resultatförbättringar.

Tillgrepps- och skadegörelsebrott

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

Antalet anmälda tillgrepps- och skadegörelsebrott har fortsatt att minska, från ca 780 000 ärenden 2002 till ca 750 000 ärenden 2004. Både antalet och andelen ärenden redovisade till åklagare har ökat 2004 jämfört med föregå-

ende år. Andelen ärenden redovisade till åklagare ökade från 6,6 % till närmare 7 % 2004 och antalet ärenden redovisade till åklagare ökade från drygt 50 800 år 2003 till knappt 51 300 år 2004. Enligt Rikspolisstyrelsen beror förändringarna i huvudsak på en ökning av antalet redovisade ärenden avseende butikstillgrepp.

Sedan 1999 finns ett tydligt samband mellan utvecklingen av antalet anmälda fall av stöld i butik och antalet tillgrepps- och skadegörelsebrottsärenden som har redovisats till åklagare. Föregående års ökning av antalet redovisade ärenden berodde, enligt Rikspolisstyrelsen, till stor del på en ökning av antalet anmälningar till polisen i Stockholm avseende butikstillgrepp.

För den stora mängden tillgreppsbrott utöver stöld ur butik är uppkläringen i stort sett oförändrad sedan 2002, trots att antalet anmälda brott minskat kraftigt under samma period. Enligt Rikspolisstyrelsen är polisens förmåga att binda gärningsmän till brotten fortfarande begränsad.

Kostnaden för utredning och lagföring av tillgrepps- och skadegörelsebrott har ökat marginellt från föregående år till drygt 1,4 miljarder kronor.

Åklagarorganisationen har vidtagit flera åtgärder i syfte att effektivisera bekämpningen av s.k. mängdbrott. Detta har främst skett genom att fler åklagare anställts som mängdbrottspecialister. Syftet med den satsningen är att åklagarna tillsammans med polisen inom ramen för ett problemorienterat arbetssätt skall minska denna typ av brottslighet och öka människors trygghet.

Analys och slutsatser

Mängdbrottsligheten, som till stor del består av tillgrepps- och skadegörelsebrott, drabbar alla grupper i samhället och utgör nästan två tredjedelar av all anmäld brottslighet i landet. Det är positivt att polisen redovisar fler brott till åklagare men fortfarande förblir en alltför stor del av brotten ouppklarade.

Ansvar för den fortsatta utvecklingen inom området ligger inom ramen för Rikspolisstyrelsens och Åklagarmyndighetens kärnuppgifter. En förutsättning för att polisen skall klara av att höja den totala andelen personupplagade brott är att polisen bl.a. fortsätter att utveckla det brottsförebyggande ar-

betet samtidigt som utredningsverksamheten utvecklas t.ex. genom Polisens nationella utredningskoncept (PNU).

Den satsning på specialiståklagare som gjorts från åklagarorganisationens sida är enligt regeringens bedömning ett viktigt led mot en effektivare brottsbekämpning på området.

För en effektivare bekämpning av mängdbrott har regeringen tagit initiativ till att det under 2004 har införts lagstiftning om en försöksverksamhet med snabbare brottmålsförfarande. Försöksverksamheten bedrivs vid Stockholms tingsrätt. Regeringen har även i regleringsbrevet för budgetåret 2005 givit Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen i uppdrag att redovisa de åtgärder som vidtagits i syfte att vidareutveckla och effektivisera samarbetet mellan åklagare och polis vid utredningar om mängdbrott.

Trafikbrott

Polisen

Resultat

Antalet trafikbrottsärenden som polisen redovisat till åklagare har sedan 2003 ökat med drygt 5 %, till ca 75 600. Kostnaden för trafik i verksamhetsgrenen Utredning och lagföring har för samma period ökat med knappt 11 %, från drygt 336 miljoner kronor till drygt 372 miljoner kronor. Resultatet av utredningsverksamheten för trafikbrott bedöms i stort sett vara oförändrat sedan 2002. Den bedömningen stöds enligt Rikspolisstyrelsen också av resultatet vad gäller personuppläring, som under 2004 ökade med 1,4 % till 75 % av antalet anmälda brott.

Genomströmningstiden har ökat något under 2004, från 27 till 29 dagar, men ligger fortfarande under nivån för 2002.

Det förekommer stora variationer mellan den resurs som olika polismyndigheter ägnat åt utredning av trafikbrott vid polismyndigheterna.

Antalet utfärdade primärrapporter och ordningsförelägganden har fortsatt att öka och uppgick 2004 till drygt 470 000, mot knappt 425 000 för 2003. Detta motsvarar en ökning med drygt 9 %.

Även antalet alkoholutandningsprov fortsätter att öka och var över 1 500 000, mot

knappt 1 400 000 för 2002. Detta motsvarar en ökning med drygt 11 %.

Analys och slutsatser

Resultatet för polisens arbete med utredningar om trafikbrott är svårt att bedöma eftersom datainsamlingen på detta område enligt Rikspolisstyrelsen varit dålig. Dessutom har större resurser satts in varför det är svårt att avgöra om produktiviteten har ökat eller om resultatet i huvudsak beror på de ökade resurserna. Det kan dock konstateras att liksom i andra brottstyper varierar resultatet mellan olika polismyndigheter. Det är självfallet även på trafikområdet angeläget att polismyndigheterna utnyttjar kunskaper som har förvärvats i de myndigheter som har bäst resultat. Det är också angeläget att den svenska polisen drar nytta av andra länders erfarenheter av trafikövervakning. Ansvaret för den fortsatta utvecklingen med att effektivisera trafikövervakningen ligger inom ramen för Rikspolisstyrelsens ordinarie uppgifter.

Miljöbrott

Polisen och åklagarorganisationen

Resultat

När det gäller resultatet rörande miljöbrott medförde den utvidgade och obligatoriska anmälningsplikten i miljölagstiftningen att antalet anmälda brott mot miljön under en period ökade kraftigt. För att skapa större möjligheter för polis och åklagare att kraftsamla mot den allvarigare brottsligheten infördes i september 2003 en åtalsprövningsregel som innebär att om miljöstraffavgift utgår för en överträdelse så skall åtal väckas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

Antalet inkomna miljöbrottsärenden ökade under 2004 med nästan 4 % till ca 3 200 ärenden. Den genomsnittliga genomströmningstiden minskade från 72 dagar 2003 till 62 dagar 2004. Antalet avslutade ärenden hos åklagarna ökade med knappt 500 till ca 4 400, och åklagarnas lagföringsandel ökade från 11 till 13 %. Antalet personer som lagfördes ökade från 427 till 459.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att polisens och åklagarnas resurser riktas in på att bekämpa allvarlig mil-

jöbrottslighet. Genom ett långsiktigt arbete har goda förutsättningar för detta nu skapats. Det är givetvis angeläget att verksamhetsutvecklingen fortsätter på området.

Regeringen konstaterar att sedan början av 2003 har – i linje med reformernas intentioner – den totala ärendebalansen hos åklagarna minskat, den genomsnittliga genomströmningstiden minskat och lagföringsandelen ökat. Det är angeläget att den positiva utvecklingen fortsätter.

Häktesverksamhet

Resultat

Kriminalvården har under de senaste åren haft en ökande beläggning. Ökningen belastar såväl häktes- som anstaltsorganisationen. Under 2004 var medelbeläggningen i häkte 1 947, vilket är en ökning med 10 % jämfört med 2003. Antalet intagna i häkte med verkställbar dom, s.k. verkställighetsfall, var i genomsnitt 465 en ökning med 28 % jämfört med 2003.

På samma sätt som föregående år har det höga platsutnyttjandet på de slutna anstalterna bidragit till att det har varit svårt att placera ut verkställighetsfallen från häkte till anstalt. Antalet tillgängliga häktesplatser har under året uppgått till i genomsnitt 1 931. Av dessa var ett antal tillfälliga häktesplatser som fått inrättas för att klara av beläggningssituationen.

Vid utgången av 2004 var ca 290 tillfälliga häktesplatser i bruk, huvuddelen av dessa platser var belägna i arrestlokaler som lånats från polisen.

Vid 18 av landets 30 häkten finns särskilda uppsökare vars verksamhet tillkommit inom ramen för regeringens särskilda narkotika-handlingsplan. Dessa uppsökare har haft stor betydelse för möjligheterna att under häktestiden inleda ett motivations- och behandlingsarbete för klienter med missbruksproblem. Under åren 2002–2004 har kontakt tagits och motivationshöjande samtal hållits med ca 5 500 häktesklienter. Programverksamhet bedrivs i häkte med motivationsprogram särskilt anpassade för häktestiden. Vid flera enheter bereds de intagna möjlighet till information från olika behandlingshem och andra organisationen. Vidare har vaccinationsprogram mot hepatit, utvecklade tillsammans med smitt-

skyddsenheter i landet, införts på ett antal häkten.

Unga häktade prioriteras för gemensam vistelse i den utsträckning det är möjligt. Vid ett häkte finns en ungdomsavdelning där verksamheten är inriktad på studier och organiserad samverkan med bl.a. socialtjänst och ett antal frivilligorganisationer.

Under 2004 avvek 11 klienter direkt från häkte, att jämföra med tre personer under 2003.

Analys och slutsatser

Beläggningssituationen inom kriminalvården är besvärlig. Det är främst bristen på slutna anstaltsplatser som fått återverkningar på möjligheten att placera ut intagna med verkställbara domar från häkte till anstalt.

Kriminalvården har genom om- och tillbyggnad av befintliga anstalter försökt åtgärda platsbristen. Platsutbyggnaden har inte kunnat ske i en takt som motsvarat behoven vilket lett till att temporära lösningar fått tillgripas. Regeringen ser dock positivt på kriminalvårdens arbete med att finna lösningar på platsbristen genom ett effektivare resursutnyttjande, permanenta beredskapsplatser m.m. åtgärder som bidragit till att antalet verkställighetsfall på häkte visat på en minskning under innevarande år.

Utvecklingen under föregående år med en påtaglig ökning av antalet verkställighetsfall i häkte är dock bekymmersam och regeringen vill understryka vikten av att kriminalvården även fortsättningsvis arbetar med att säkerställa ett effektivt utnyttjande av alla tillgängliga anstaltsplatser genom att följa upp att de intagna är placerade på rätt säkerhetsnivå.

Regeringen ser vidare positivt på att den särskilda satsningen på att bekämpa narkotikamissbruket bland kriminalvårdens klienter genom sin uppsökande verksamhet på landets häkten nått ett betydande antal häktesklienter. Regeringen vill understryka vikten av att arbetet med att bekämpa narkotikamissbruk ges fortsatt hög prioritet.

Det är också angeläget att arbetet med att särskilt uppmärksamma unga häktades situation fortsätter. Ungdomsbrottsutredningen har tittat på flera olika frågor i syfte att förbättra situationen för unga i häkte (SOU 2004:122). Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen utgår ifrån att kriminalvården, inom ramen för översynen av säkerhetsarbetet, även uppmärksammar frågor om säkerhetsarbete i häkte med målsättningen att vända den negativa utvecklingen under 2004 avseende direktavvikelser från häkte.

Kvalitetsarbete

Polisen

Resultat

Ett av målen för verksamhetsgrenen Utredning och lagföring är att kvaliteten skall höjas på brottsutredningsverksamheten.

Polisen arbetar med ett omfattande kvalitets- och utvecklingsarbete. Under 2004 har olika satsningar gjorts för att höja kvaliteten i processen Utredning och lagföring. Rikspolisstyrelsen har bl.a. under 2004 genomfört projektet Polisens nationella utredningskoncept – PNU – som syftar till att varaktigt effektivisera utredningsverksamheten lokalt och därmed öka lagföringen.

Polismyndigheterna har ställt sig bakom de förslag som lämnats och påbörjat utvecklingsarbetet i enlighet med konceptet.

De flesta polismyndigheterna har vidtagit kompetenshöjande åtgärder för att förbättra de initiala utredningsåtgärderna. Några exempel på detta är förbättrad ledning och fler brottsplatsundersökningar. Stor vikt har även lagts på att utveckla förundersökningsledningen. Det har bl.a. skett genom samverkan med åklagare samt utveckling av organisation och arbetsmetoder.

För att höja kvaliteten på redovisade förundersökningar har en del polismyndigheter genomfört kvalitetskontroller tillsammans med åklagarmyndigheten.

Analys och slutsatser

Kvalitetsmålet är uppnått eftersom verksamheten har förbättrats men ännu återstår mycket arbete innan kvaliteten på utredningsverksamheten är fullgod. Regeringen anser därför att det är angeläget att polisen aktivt fortsätter att utveckla den brottsutredande verksamheten. Polisens kvalitetsarbete har en avgörande betydelse för att det på sikt skall vara möjligt att kraftigt öka personuppleringen av brott.

Åklagarorganisationen

Resultat

Ett av åklagarorganisationens mål för verksamheten inom Utredning och lagföring var under 2004 att kvaliteten på brottsutredningsverksamheten och processföringen skall höjas. Under året har en rad utvecklingsåtgärder vidtagits i syfte att uppfylla dessa mål.

Det största enskilda utvecklingsprojektet som bedrivits under 2004 var arbetet med inrättandet av den nya organisationen, som bl.a. har till syfte att öka kvaliteten i åklagarverksamheten. Åklagarorganisationens utvecklingsresurser har därför till största delen koncentrerats på uppbyggnaden av den nya organisationen.

Av de övriga åtgärder som vidtagits bör framhållas att Riksåklagaren under 2004 anordnat rättsliga specialistseminarier för att inom vissa rättsområden analysera åklagarnas handläggning, diskutera rättstillämpning och rättsutveckling samt utbyta operativa erfarenheter. En grundtanke är att med hjälp av de specialistkunskaper som finns inom respektive område ta ett samlat grepp om brottsbekämpningen med fokus på en höjd lagföring och kvalitet i åklagarverksamheten.

Under 2004 har även resultaten av två projekt presenterats. I juli 2003 tillsatte Riksåklagaren en arbetsgrupp med uppdraget att göra en bred analys beträffande kvaliteten i de olika leden i brottmålsprocessen. I arbetsgruppen ingick representanter för polisen, åklagarväsendet, domstolarna, advokat kåren och rättsvetenskapen. Gruppen lämnade sina förslag i en rapport i oktober 2004 med titeln "Hållbara domslut – en förtroendefråga för rättsväsendet".

Under 2003 initierade Riksåklagaren en vetenskaplig studie av åklagarens arbete i rätten med avseende på områdena strategisk processföring och retorik. Ett preliminärt resultat av studien redovisades 2004. Resultatet skall ligga till grund för såväl fortsatta utbildningsåtgärder som metodutveckling för att öka kvaliteten i processföringen.

Riksåklagaren upprättar varje år en rättsutvecklingsplan över de frågor som bedöms ha betydelse för rättsutvecklingen och enhetligheten i rättstillämpningen inom det straffrättsliga området. Riksåklagarens avsikt är att

främst rikta in sig på rättsliga frågor som har stor betydelse för det operativa åklagararbetet. Under 2004 överklagade riksåklagaren 20 mål till Högsta domstolen och var dessutom motpart i ett stort antal mål. Dessa har bl.a. avsett brottet grov fridskränkning, synen på trafikbrott som begåtts under alkoholpåverkan, ekobrott och uppsåtsbegreppet.

Analys och slutsatser

Åklagarorganisationens kvalitetsarbete är relativt omfattande och åtgärderna utgör led i en långsiktig strategi. Även under 2004 har åklagarorganisationen gjort ändamålsenliga prioriteringar i kvalitetsarbetet. Det är positivt att riksåklagarens strategi i dessa frågor är tydligt angiven. Den organisationsförändring som har genomförts har skapat goda förutsättningar för ytterligare kvalitetsutveckling.

Det är angeläget att följa upp och bedöma vilka konkreta resultatförbättringar som det fortsatta kvalitetsarbetet leder till. För att kunna genomföra en sådan uppföljning behöver Åklagarmyndigheten fortsätta arbetet med att ta fram bestämda kvalitetsmått för olika delar av åklagarverksamheten.

Ekobrottsmyndigheten

Resultat

Ekobrottsmyndigheten har under 2004 vidtagit flera åtgärder för att säkerställa kvaliteten i verksamheten.

I avsnitt 3.5.1 Brottsförebyggande arbete har redovisats sådana åtgärder som är av mer övergripande karaktär. Ekobrottsmyndigheten vidtog under 2004 också ett flertal mer specifika åtgärder för att höja kvaliteten i brottsutredningar och processföring.

Under 2004 infördes bättre rutiner för uppföljning. Resultaten redovisas på kammarnivå och följs upp varje månad med avdelningscheferna som i sin tur har kontinuerlig ärendeuppföljning genom regelbundna möten med respektive kammarchef. Större brottsutredningar utvärderas av utredningsgruppen gemensamt, vilket bidrar till att de erfarenheter som vunnits vid utredningarna bättre kan tas till vara i kommande utredningar.

Ekobrottsmyndigheten har under 2004 anordnat en seminarierie som bl.a. syftat till att

uppnå en mera enhetlig rättstillämpning inom myndigheten. I syfte att öka kvaliteten på brottsanmälningar utbildar Ekobrottsmyndigheten Skatteverkets revisorer, konkursförvaltare, revisorer och redovisningskonsulter och har regelbundna kontakter med bl.a. Finansinspektionen och Finanspolisen. Fortsatta satsningar har gjorts på kompetenshöjande aktiviteter inom ekobrottsbekämpningen genom Ekobrottsmyndighetens utbildningsprogram. Vidare har myndigheten fortsatt utvecklingen av en kunskaps- och erfarenhetsbank som ett stöd i det operativa arbetet, EkoBanken.

Analys och slutsatser

Regeringen ser positivt på de åtgärder som vidtagits under 2004 och på det utvecklingsarbete som pågår inom Ekobrottsmyndigheten. Det är angeläget att myndighetens kvalitetsarbete fortsätter att ha en framträdande plats under kommande verksamhetsår.

Rättsmedicinalverket

Resultat

Rättsmedicinalverket arbetar fortlöpande med att vidareutveckla kvaliteten inom verksamheten. Sedan 2001 finns inom verket ett Kvalitets- och utvecklingsråd inrättade inom vardera det rättspsykiatriska och det rättsmedicinska området. Syftet är att stärka, utveckla och följa upp kvaliteten inom respektive område. Den rättskemiska och den rättsgenetiska avdelningen finns representerade i det rättsmedicinska rådet.

Det totala antalet rättspsykiatriska utredningar som av domstol överlämnades till Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga sociala och medicinska frågor för bedömning utgjorde 5,4 % (29 fall) av samtliga expedierade ärenden. Av dessa kom rådet i 8 fall (1,4 % av samtliga ärenden) fram till en annan slutsats med avseende på allvarlig psykisk störning än den som framgått av utredningen. Domstolarnas förtroende för verkets undersökningar är fortsatt högt. Under 2004 följde domstolarna verkets förslag i de rättspsykiatriska utlåtandena om överlämnande till rättspsykiatrisk vård i 95 % av fallen.

Under året överlämnades endast fem rättsmedicinska ärenden (mindre än en promille av samtliga ärenden) till Socialstyrelsens råd för

vissa rättsliga sociala och medicinska frågor för bedömning. Detta visar att uppdragsgivarna har ett högt förtroende för verkets utredningar. Inget av ärendena föranledde någon ändrad bedömning av rådet.

Rättsmedicinalverkets rättskemiska och rättsgenetiska avdelningar genomgår årligen kvalitetsgranskning av SWEDAC (Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll). Även under 2004 försvarade avdelningarna sin status som ackrediterade laboratorier.

Varje år skall uppdragsgivarnas syn på verkets undersökningar inom en av de fyra verksamhetsgrenarna redovisas. Under 2004 genomfördes en enkätundersökning avseende uppdragsgivarnas syn på de rättsgenetiska undersökningarnas genomförande och kvalitet. Undersökningen visade att uppdragsgivarna genomgående var positiva till verkets arbete.

Analys och slutsatser

Rättsmedicinalverkets undersökningar är av stor betydelse för rättssäkerhet och effektivitet inom rättsväsendet. Det är därför av yttersta vikt att undersökningarna och utredningarna håller en hög kvalitet. Undersökningar om uppdragsgivarnas syn på verkets utredningar samt externa granskningar visar att Rättsmedicinalverket väl uppfyller högt ställda kvalitetskrav. Regeringen anser det angeläget att Rättsmedicinalverket även fortsättningsvis upprätthåller en hög kvalitet inom verksamheten och att arbetet med att vidareutveckla kvaliteten fortsätter.

Samverkan

Brottsbekämpande myndigheter

Resultat

Samtliga polismyndigheter har under lång tid arbetat för att skapa ett nära samarbete mellan polis och åklagare. Ett exempel på detta är att polismyndigheter satt upp gemensamma verksamhetsmål med respektive åklagarkammare. Som ett led i detta arbete har Rikspolisstyrelsen i nära samverkan med polismyndigheterna, Statens kriminaltekniska laboratorium och Åklagarmyndigheten utarbetat Polisens nationella utredningskoncept, som bl.a. tar sikte på att rätt utredningsåtgärder vidtas i inledningskedet av en brottsutredning.

Myndigheterna inom rättsväsendet samverkar också inom ramen för rättsväsendets informationsförsörjning (RIF-rådet) för att skapa förutsättningar för en gemensam process av informationsutbyte genom hela rättskedjan.

I det utvecklingsarbete som bedrivs vid Rikspolisstyrelsen deltar i regel övriga rättsvärdande myndigheter bl.a. i utvecklingsprojektens referens- och styrgrupper.

Polisens samverkan med Kriminalvårdsstyrelsen har under året kommit att intensifieras med anledning av de rymningar som skett under 2004. Dessa händelser har bidragit till ett utökat underrättelsearbete.

Vad gäller Säkerhetspolisen så har det vid årsskiftet 2004/05 inrättats ett samverkansråd för terrorismbekämpning för att effektivare kunna samordna, kartlägga och bekämpa terrorismen. I samverkansrådet ingår, utöver representanter från Säkerhetspolisen, försvarets underrättelsetjänst och forskningsenheter, den övriga polisen och Krisberedskapsmyndigheten. Rådets uppgift är att ta fram en gemensam hotbild, kartlägga och analysera ansvarsområden och ta fram en nationell strategisk plan för terrorismbekämpning.

Ytterligare exempel på samverkan inom rättsväsendet är det regeringsuppdrag som Rikspolisstyrelsen och Tullverket fått under 2005 och som syftar till att myndigheterna skall intensifiera åtgärderna mot alkoholrelaterad brottslighet.

Regeringen anser att det är viktigt att informationsutbytet mellan de brottsbekämpande myndigheterna kan ske rationellt. Därför uppdrog regeringen i regleringsbrevet för 2004 åt de brottsbekämpande myndigheterna att dels redogöra för deras syn på vilka eventuella hinder som finns för ett rationellt informationsutbyte mellan de brottsbekämpande myndigheterna, dels lämna förslag på hur informationsutbytet kan förbättras. Redovisningen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Den nära samverkan mellan polis- och åklagarväsendena är särskilt angelägen – och har under året ytterligare utvecklats – beträffande den grova organiserade brottsligheten. Här bör även framhållas det samarbete som vissa åklagarkammare och polismyndigheter har på våldsbrottslighetens område inom ramen för s.k. familjevåldsenheter. Erfarenheter visar att

ett sådant sätt att organisera verksamheten kan leda till en högre lagföringsandel. Dessa samarbetsformer kommer att utvecklas även fortsättningsvis.

Även i fråga om bekämpning av t.ex. mängdbrott finns ett väl utvecklat samarbete mellan polis och åklagare. Som ett led i effektiviseringsarbetet av mängdbrottsutredningarna har regeringen i regleringsbrevet för Rikspolisstyrelsen och övriga myndigheter inom polisorganisationen och Åklagarmyndigheten för budgetåret 2005 ställt upp ett krav på återrapportering av de åtgärder som myndigheterna tillsammans vidtagit i syfte att vidareutveckla och effektivisera samarbetet mellan polis och åklagare.

Såväl polisorganisationen som Åklagarmyndigheten bedriver ett omfattande samarbete med de myndigheter och organisationer i samhället som deltar i brottsbekämpningen.

Ekobrottsmyndigheten bedriver ett samarbete med de myndigheter och organisationer i samhället som kommer i kontakt med ekonomisk brottslighet. Samverkan med övriga åklagar- och polisväsendet är väl utvecklat. Ekobrottsmyndigheten och Åklagarmyndigheten har ett gemensamt samordningsansvar för den verksamhet som rör ekonomisk brottslighet i de län där Ekobrottsmyndigheten inte verkar. Ekobrottsmyndigheten har som ett led i detta samordningsansvar under 2004 bl.a. gjort flera utbildningsinsatser. Det kan nämnas att Ekobrottsmyndigheten arrangerat en tvådagars konferens för åklagare, poliser och andra anställda som arbetar med ekomål i andra myndigheter. Ekobrottsmyndigheten arrangerade också "Ekobrottsdagen" tillsammans med Institutet för vidareutbildning av jurister, samhällsvetare och ekonomer (VJS) för närmare 300 deltagare, som åklagare, poliser, skattebrottsutredare, revisorer, domare, advokater och andra som arbetar med ekobrottsfrågor.

Inom ramen för samverkan med polisen har ytterligare utveckling skett i kampen mot den organiserade brottsligheten. Vidare har Ekobrottsmyndigheten haft ett nära samarbete skattebrottsenheter, konkursförvaltarna och revisorsorganisationerna under året.

I Ekorådet bedrivs samverkan på ett institutionaliserat sätt. Motsvarande samverkan bedrivs regionalt inom de samverkansorgan som inom respektive län utför de uppgifter som Ekorådet gör på central nivå.

Inom ramen för de storstadspolitiska lokala utvecklingsavtalen har samverkan mellan polis och kommun utvecklats för att mer effektivt kunna bekämpa olika typer av mängdbrott.

Analys och slutsatser

Ett väl utvecklat och fungerande samarbete mellan myndigheter är av avgörande betydelse för den brottsutredande verksamhetens kvalitet och effektivitet. De goda erfarenheterna från särskilt utformat samarbete mellan polis och åklagare vid t.ex. familjevårdsenheterna och inom området för organiserad grov brottslighet vid de internationella åklagarkamrarna måste tas tillvara och i tillämpliga delar användas även i övrig operativ verksamhet. Ett sådant modernt arbetssätt utgör enligt regeringens uppfattning en av de viktigaste beståndsdelarna i en framtida brottsutredande verksamhet.

Ekobrottsmyndigheten bedriver ett väl utvecklat samarbete med de andra aktörerna i samhällets kamp mot ekonomisk brottslighet. Det är viktigt att samarbetet fortsätter och vidareutvecklas för att ytterligare förbättra och effektivisera ekobrottsbekämpningen.

Rättsmedicinalverket

Resultat

Rättsmedicinalverket bedriver samarbete i olika former med de myndigheter inom rättsväsendet som är verkets huvudsakliga uppdragsgivare.

I Linköping bedriver verket verksamhet inom rättsmedicin, rättskemi och rättsgenetik. Även Statens kriminaltekniska laboratoriums (SKL) verksamhet är förlagd till Linköping. Rättsmedicinalverket tecknade under 2003 ett hyresavtal avseende nya lokaler i Linköping. De nya lokalerna är belägna i anslutning till Statens kriminaltekniska laboratorium. Rättsmedicinalverket och Rikspolisstyrelsen – såsom chefsmyndighet för SKL – fick i regleringsbrevet för 2004 i uppdrag dels att utreda vilka möjligheter till samverkan som finns i den verksamhet som bedrivs inom Rättsmedicinalverket och SKL. Uppdraget har redovisats och de båda myndigheterna har identifierat ett antal områden där samverkan mellan myndigheterna kan fortsätta att utvecklas. Samverkansfördelar har framförallt identifierats i och

kring den verksamhet som de båda myndigheterna bedriver i Linköping, nämligen analytisk kemi och DNA-analyser. Här finns bl.a. metod-, kompetens- och utrustningsmässiga likheter. På ett mer allmänt plan finns enligt de båda myndigheterna verksamhetsmässiga fördelar t.ex. i fråga om utnyttjande av personalresurser, lokaler, utrustning, materielanskaffning, IT-stöd och logistiken kring materialhanteringen.

Analys och slutsatser

Regeringen anser att det är angeläget att samtliga myndigheter bedriver sin verksamhet på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt. Lokaliseringen av Rättsmedicinalverkets och SKL:s verksamheter i Linköping skapar enligt regeringens mening goda förutsättningar för ett fördjupat samarbete mellan myndigheterna. Den redovisning som de båda myndigheterna lämnat till regeringen visar tydligt på möjligheterna att ytterligare öka samverkan myndigheterna emellan. Regeringen avser att under hösten 2005 tillsätta en utredning som skall se över bl.a. hur verksamheterna inom det forensiska området i framtiden kan organiseras.

Internationellt arbete

Polisen

Resultat

Rikspolisstyrelsen har i polisens årsredovisning för 2004 i huvudsak anfört följande.

Ärendeinflödet till det operativa rådet är fortfarande relativt lågt, men antalet aktionsgrupper har ökat från tre under 2003 till tio under 2004. Av dessa har sju haft inriktning mot människohandel för sexuella ändamål och de övriga mot barnpornografi, värdetransportrån respektive narkotikabrott. Ny är vidare den redogörelse som ger exempel på Rikskriminalpolisens medverkan i flera stora utredningar. Av redovisningen framgår att sådan medverkan förekommit i samarbete med Ungern och Spanien i bedrägeriärenden och att Europol kopplats in för sammanställning av information i dataform. Rikskriminalpolisen har också biträtt ett län i ett omfattande narkotikaärende och samarbetat med Europol och Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet i narkotikautredningar. Sam-

arbete kring narkotika har också ägt rum inom ramen för det nordiska polis- och tullsamarbetet och bilateralt med andra länder. Vidare har Rikskriminalpolisen deltagit i en expertgrupp som inrättats av Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet för bekämpning av människosmuggling och människohandel; flera projekt för operativt samarbete har inletts och Sverige ansvarar för en kartläggning av kännedom om och förekomst av handel med barn inom området. Av redovisningen framgår också att Rikskriminalpolisen har lett en grupp som syftar till att förbättra, förstärka och utveckla det internationella polissamarbetet såvitt avser bekämpning av barnpornografibrott. Slutligen redogörs för att miljöbrottsroteln varit aktiv i ett internationellt projekt inom Europeiska unionen som syftar till att kartlägga illegal avfallsexport från unionen till tredje land.

Analys och slutsatser

Som framgår av budgetpropositionen för 2005 följer regeringen med stort intresse utvecklingen när det gäller de internationella aspekterna av utredningsverksamheten och dess påverkan på lagföringen. Detsamma gäller hur de inom Europeiska unionen för ändamålet beslutade samverkansformerna, såsom Europol, Eurojust och Schengen, utnyttjas i såväl den centrala som lokala utredningsverksamheten.

Av Rikspolisstyrelsens åiterrapportering drar regeringen slutsatsen att samarbetet med andra länders brottsbekämpande myndigheter fungerar väl och är under kontinuerlig utveckling såvitt avser främst Rikskriminalpolisen och regionalt i ett mindre antal län. Vidare kan utläsas att det internationella samarbetet funnit fungerande former inom ramen för Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet och i viss relativt begränsad utsträckning när det gäller Europol. Regeringen är emellertid också angelägen om redovisningar som visar hur den internationella utredningsverksamheten utvecklats även vid övriga polismyndigheter i landet.

Det är väsentligt för effektivt underrättelsearbete att Europols informationsregister tillförs kriminalunderrättelse-, misstanke- och belastningsuppgifter i enlighet med de skyldigheter som åläggs polisen i Europokonventionen. Genomförandet av den svenska underrättelsemodellen och utvecklandet av den

europiska underrättelsemodellen ställer ytterligare krav på polismyndigheterna när det gäller gemensam och harmoniserad underrättelseinformation.

Åiterrapporteringen såvitt avser internationella aspekter av utredning och lagföring medger emellertid ingen närmare analys från regeringens sida av dagsläget för landet som helhet. Som framgår av budgetpropositionen för 2005 drog regeringen för ett år sedan slutsatsen att det finns behov av att i särskild ordning se över hur de internationella aspekterna av den utredande verksamheten tas till vara och vilka eventuella åtgärder som bör vidtas för detta ändamål. Regeringen har därför i regleringsbrevet för budgetåret 2005 avseende Rikspolisstyrelsen och övriga myndigheter inom polisorganisationen uppdragit åt Rikspolisstyrelsen att redovisa en nationell sammanhållen modell med lämpliga åtgärder och metoder för integrering av det internationella polissamarbetet med den nationella brottsbekämpande verksamheten.

Rikspolisstyrelsen har i september 2005 redovisat uppdraget (dnr Ju2005/7395/PO) och i redovisningen framhållit att styrelsen kommer att vidta en rad åtgärder för att etablera ett helt integrerat förhållningssätt till de internationella delarna av polisverksamheten. Rikspolisstyrelsen har vidare i redovisningen av det uppdrag som omnämns under avsnitt 3.4.3 Verksamhetsområde 2 Utredning och lagföring framhållit följande. Polishögskolan kommer under hösten 2005 i samverkan med polisutbildningarna i Umeå och Växjö att lägga fram en plan för 2006 med internationella brottsbekämpande komponenter i utbildningen. I planen kommer vidare lämnas förslag till kompetensutvecklingsprojekt med några polismyndigheter.

Regeringen kommer att följa den fortsatta utvecklingen inom polisväsendet när det gäller såväl kunskaps- och kompetenshöjande åtgärder som genomförande, såvitt avser integrering av internationellt polissamarbete med nationell brottsbekämpande verksamhet.

Åklagarorganisationen

Resultat

Åklagarmyndigheten arbetar aktivt för att uppnå en effektiv lagföring av den internatio-

nella brottsligheten, dvs. av brott i Sverige med förgreningar i utlandet, brott i utlandet med förgreningar i Sverige och brott med andra internationella inslag. Samordningen av den åklagarverksamhet som avser internationellt rättsligt samarbete sker vid riksåklagarens kansli. Det gäller handläggningen av ärenden om internationellt samarbete, rättsligt utvecklingsarbete, internationellt förhandlings- och lagstiftningsarbete och genomförandet av ny lagstiftning på området.

Antalet ärenden om utlämning från Sverige till ett annat land var i stort sett detsamma 2004 som under 2003 (totalt ca 100). När det gäller antalet ansökningar om internationell rättslig hjälp i brottmål kan det konstateras att antalet ansökningar som skickades till Sverige från ett annat nordiskt land ökade kraftigt 2004, från 190 till 326. I övrigt är ärendeflödet såväl till som från Sverige ungefär detsamma 2004 som under 2003. Åklagarkammarna uppskattar att andelen ansökningar som skickas direkt till lokal åklagarkammare ligger på samma nivå som 2003 (60 %) och detsamma gäller ansökningar från Sverige. Den möjlighet till direktkontakt som finns inom EU utnyttjas således i stor utsträckning. Ungefärliga siffror beträffande ärenden om överförande av lagföring visar att antalet ärenden där lagföringen överförs från Sverige är relativt konstant (90 st. 2004, 100 st. 2003 och 90 st. 2002). Antalet ärenden om överförande till Sverige har ökat från 60 st. 2003 till ca 110 st. 2004.

Samordningen av den svenska delen av det europeiska rättsliga nätverket (EJN) och den svenska delen av Eurojust sker från riksåklagarens kansli. Antalet ärenden som överlämnades från svenska åklagare till Eurojust ökade från ca 50 st. 2003 till ca 80 st. 2004. Därutöver har kontakter med svenska åklagare skett i ytterligare ca 20 ärenden. Under året genomfördes även ett flertal större operativa samordningsmöten, bl.a. avseende bekämpning av terrorism, människohandel och grova narkotikabrott.

Arbetet med att förbättra kunskapen hos svenska åklagare om hur Eurojust kan bistå dem i den operativa verksamheten har också fortsatt 2004.

Svenska åklagare har som ett led i att utveckla den operativa verksamheten även varit aktiva i en rad andra internationella samman-

hang. Exempelvis har Åklagarmyndigheten under 2004 deltagit i det internationella utvecklingsarbetet avseende bekämpning av allvarlig och organiserad brottslighet. Myndigheten har deltagit i arbetet inom Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF). Genom den 2003 särskilt inrättade riksenheten mot korruption har ett aktivt deltagande i OECD:s arbetsgrupp mot korruption i internationella affärsförhållanden möjliggjorts. Dessutom har riksåklagaren deltagit i de återkommande mötena mellan riksåklagarna i Norden, inom Europarådet och EU. En svensk chefsåklagare har inom ramen för EU:s civila krishantering arbetat som expert och rådgivare till Georgiens riksåklagare i rättsstatsmissionen EUJUST Themis.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att Åklagarmyndigheten ytterligare flyttar fram sina positioner på det internationella området. Brottslighet med internationell anknytning ökar och det är viktigt att åklagare deltar i det internationella arbetet på alla nivåer för att öka möjligheterna att effektivt bekämpa grov gränsöverskridande brottslighet. Det är därför positivt att åklagare är aktiva i allt fler internationella sammanhang.

Regeringen anser att det är angeläget att åklagarsamarbetet Eurojust utvecklas för att ytterligare förstärka den operativa brottsutredningsverksamheten. Eurojust bör vara ett samarbetsorgan som regelmässigt tas i anspråk av nationella brottsbekämpande myndigheter för att driva brottsutredningar om organiserad gränsöverskridande brottslighet framåt.

Den internationella utvecklingen, främst inom EU, medför att allt större krav ställs på Åklagarmyndigheten när det gäller internationellt samarbete, inte minst på operativ nivå. Den kompetens och erfarenhet som finns inom myndigheten utgör en god grund för att möta de högt ställda kraven. Enmyndighetsreformen har skapat goda förutsättningar för operativt stöd och samordning av utredningar med internationella inslag.

Ekobrottsmyndigheten

Resultat

Ekobrottsmyndigheten har under 2004 fortsatt att utveckla de internationella kontakterna på ekobrottsområdet. Ekobrottsmyndigheten har deltagit i FN:s straffrättsliga kommission samt i arbetet inom Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF). Vidare har myndigheten deltagit i arbetet inom Europarådets Group of States against Corruption (GRECO) och i OECD:s arbetsgrupp mot korruption i internationella affärsförhållanden.

Ekobrottsmyndigheten har också deltagit i den årliga Nordiska Eko-konferensen som arrangerades av Island. Inom ramen för det nordiska samarbetet har utbytestjänstgöring skett med tjänstemän från finska och danska polisenheter samt med Ökokrim i Norge. Syftet med detta utbyte har främst varit att underlätta samarbetet i operativa ärenden, men också att i övrigt utbyta erfarenheter.

Ekobrottsmyndigheten har dessutom deltagit i olika rättsbiståndsprojekt som syftat till att stödja kandidatländer till EU och deras myndigheters anpassning till kraven för medlemskap i Europeiska unionen.

Analys och slutsatser

Den ökande internationaliseringen av det ekonomiska livet innebär att den ekonomiska brottsligheten också blir alltmer gränsöverskridande. Det kräver en samordning med de brottsbekämpande myndigheterna i andra länder. Det är därför positivt att Ekobrottsmyndigheten fortsätter att utveckla de internationella kontakterna och förstärka det internationella samarbetet på ekobrottsområdet. Det är angeläget att detta arbete fortsätter.

Rättsmedicinalverket

Inom Rättsmedicinalverkets ansvarsområde förekommer samarbete framför allt med de nordiska länderna. Med anledning av flodvågskatastrofen i Syd- och Sydostasien den 26 december 2004 inleddes ett omfattande arbete där anställda inom Rättsmedicinalverket involverades i ett tidigt skede, och redan före årsskiftet fanns personal från verket på plats i katastrofområdet.

Analys och slutsatser

Den verksamhet Rättmedicinalverket bedriver kräver en ständig vidareutveckling av metoder och anpassning till ny teknik. Det är därför värdefullt att Rättsmedicinalverket deltar i erfarenhetsutbyte och annat samarbete med andra länder. Betydelsen av samarbete med andra länder har på ett tydligt sätt visat sig i samband med arbetet med identifieringen av avlidna i Syd- och Sydostasien.

Forskning och utveckling

Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverkets huvuduppgift är att inom sitt ansvarsområde tillhandahålla sakkunnigutlåtanden och övrig medverkan på begäran av rättsväsendets myndigheter. Ett fortlöpande forsknings- och utvecklingsarbete är nödvändigt för att utveckla kvaliteten i verksamheten men också för att kunna rekrytera och behålla kompetent personal i verksamheten.

Vid de rättspsykiatriska avdelningarna pågår kontinuerligt ett utvecklingsarbete för att förbättra metoder för bedömning av risk för återfall i olika typer av brottslighet. Flera större forskningsprojekt om dessa frågor bedrivs med stöd av verket.

Ytterligare ett område där utvecklingsarbete pågår är utnyttjandet av olika metoder för dokumentation av den rättsmedicinska verksamheten, bl.a. med digital fotografi och datortomografi, vilket kan leda till effektivare verksamhet. Forskningen inom rättsmedicinen om skadehändelser, särskilt trafikolyckor, har bidragit till att flera avdelningar i dag samverkar med Vägverket i särskilda haverikommissioner för utredning av trafikolyckor.

Arbetsbelastningen på vissa avdelningar har dock försvårat möjligheterna att avsätta tillräckligt med tid för att planera och genomföra forskningsprojekt.

Analys och slutsatser

Syftet med Rättsmedicinalverkets undersökningar och utredningar är att tjäna som underlag för de bedömningar och beslut som fattas av övriga myndigheter inom rättsväsendet. Från rättssäkerhetssynpunkt är det därför av stor vikt att undersökningarna och utred-

ningarna genomförs med tillämpande av vetenskapliga metoder och med modern teknik. Av stor betydelse i detta sammanhang är därför det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs av Rättsmedicinalverket eller med stöd av verket.

Den ökade efterfrågan på verkets undersökningar och utredningar samt brist på personal på vissa avdelningar har medfört att verket inte har kunnat avsätta tid för forskningsarbete i den omfattning som varit önskvärd. I takt med att personalsituationen nu håller på att förbättras ser regeringen det som angeläget att utvecklingsarbetet fortsätter och att viktiga forskningsprojekt genomförs.

3.5.3 Dömande verksamhet

Allmänt om verksamhetsområdet och mål

Det övergripande målet för domstolväsendet är, som framgår av avsnitt 3.3 Mål för rättsväsendet inkl. kriminalpolitiken, att avgöra mål och ärenden på ett rättssäkert och effektivt sätt.

För att kunna göra en bedömning av om mål och ärenden avgjorts på ett rättssäkert och effektivt sätt bör hänsyn tas till en rad faktorer. En del faktorer är lätta att mäta medan det för andra faktorer ännu inte finns någon bra mätmetod. De faktorer som för närvarande mäts och följs upp för en bedömning av resultatet är

- antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål,
- omloppstider¹ och balansernas åldersstruktur samt
- överklagande- och ändringsfrekvenser.

Domstolsverket

Domstolsverket skall i administrativt hänseende leda och samordna verksamheten inom domstolväsendet. Att fördela resurser är en central del av det arbetet. En annan viktig uppgift är att ge domstolarna stöd och service i skilda administrativa frågor. Vidare har verket

en särskild roll och funktion i det pågående reformarbetet.

Domstolarna

Domstolarnas huvuduppgift är straffrättskipning samt tvistlösning mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna. Därutöver har domstolarna till uppgift att handlägga ett stort antal olika rättsvårdsärenden.

År 2004 var det sjätte året som regeringen fastställde verksamhetsmål för hovrätterna, kammarrätterna, tingsrätterna och länsrätterna. Verksamhetsmålen avser omloppstider och balanser för olika målkategorier. Verksamhetsmålen för 2004 är oförändrade i förhållande till de som gällde för 2003².

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2004 Domstolsverket i uppdrag att undersöka och lämna förslag till hur verksamhetsmålen på kort och lång sikt bör vara utformade för att, med beaktande av medborgarnas intressen, bli mer överskådliga och lättillämpade för domstolarna. Domstolsverket redovisade uppdraget den 27 april 2005. I Domstolsverkets rapport föreslås en helt ny modell för domstolarnas verksamhetsmål. Den föreslagna modellen fokuserar på hur gamla målen är när de avgörs i stället för hur gamla de mål är som ännu inte har avgjorts. Förslaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Uppfyllelsen av regeringens nuvarande verksamhetsmål varierar mycket mellan enskilda domstolar inom respektive domstolskategori. Det är svårt att dra några generella slutsatser vad skillnaderna i måluppfyllelse beror på. Variationer mellan domstolarna i fråga om målens svårighetsgrad och målstockens sammansättning kan påverka måluppfyllelsen. Stora målökningar och stora historiska balanser försvårar möjligheterna att uppnå verksamhetsmålen. Faktorer som ökar sannolikheten för en god måluppfyllelse är ett lågt sjuktal, få vakanser och en väl fungerande organisation och ledning. Det görs stora insatser från såväl Domstolsverket som enskilda

¹ Gäller dock inte hyres- och arrendenämnderna.

² Medianåldern för avgjorda mål vid tingsrätter och hovrätter har inte kunnat mätas på grund av övergången till ett nytt statistiksystem. Med hänsyn härtill har regeringen inte något återrapporteringskrav för dessa verksamhetsmål.

domstolar för att förbättra balanssituationen och förkorta genomströmningstiderna, bl.a. genom särskilt insatta resurser och genom förändrade arbetsformer. En fråga som i detta sammanhang uppkommer är om resurserna är rätt fördelade inom domstolsväsendet. Domstolsverket har dock inte funnit något påvisbart samband mellan balansernas storlek och resurstillgången och dragit den slutsatsen att stora balanser generellt sett inte är en följd av bristande resurser.

Regeringen utgår från att variationerna i resultatet som föreligger mellan domstolarna också fortsättningsvis följs upp och att lämpliga åtgärder vidtas.

Hyres- och arrendenämnderna

Hyres- och arrendenämnderna prövar som första instans hyres-, arrende- och bostadsrättstvister. Nämnderna bedriver också upplysnings- och medlingsverksamhet, vilket medför att tvister ofta kan lösas innan de blir ärenden i nämnden. Nämnderna har också i uppgift att vara skiljenämnd.

Rättshjälpsmyndigheten

Rättshjälpsmyndigheten prövar frågor om rättshjälp i angelägenheter utom rätta. Vissa beslut kan överklagas till Rättshjälpsnämnden.

Tabell 3.3 Tingsrätternas, hovrätternas, länsrätternas och kammarrätternas måluppfyllelse

Källa: Domstolsverket

Domstolslag/ målkategori	Medianålder avgjorda mål (månader)			Total balans ¹			Andel balanserade mål äldre än 6 månader ²			Andel balanserade mål äldre än 12 månader ²		
	Mål	Resultat 2004	Resultat 2003	Mål	Resultat 2004	Resultat 2003	Mål	Resultat 2004	Resultat 2003	Mål	Resultat 2004	Resultat 2003
Tingsrätter												
<i>FT-mål</i> ³	2,0		2,3	25%	34%	36%	15%	24%	27%	5%	10%	10%
<i>Övriga tvistemål exkl. familjemål</i>	4,0		4,6	65%	74%	68%	45%	51%	54%	25%	29%	31%
<i>Brottmål exkl. nota- riemål</i>	2,0		2,3	35%	40%	36%	30%	35%	35%	15%	16%	17%
Hovrätter												
<i>Tvistemål</i>	5,0		-	70%	60%	65%	45%	50%	51%	20%	20%	23%
<i>Brottmål</i>	3,0		-	40%	42%	42%	20%	36%	32%	10%	7%	8%
Länsrätter												
<i>Skattemål</i>	6,0	8	7,1	65%	76%	72%	45%	58%	64%	25%	25%	25%
<i>Socialförsäkringsmål</i>	5,0	6,3	6,9	55%	82%	64%	20%	40%	40%	5%	10%	9%
<i>Övriga mål</i>	-	-	-	25%	24%	21%	25%	23%	21%	5%	6%	6%
Kammarrätter												
<i>Dispensfrågan i mål där prövningstill- stånd krävs</i>	3,0	2,4	3,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Skattemål</i>	6,0	15,6	17,0	125%	122%	125%	60%	71%	71%	40%	39%	42%
<i>Socialförsäkringsmål</i>	4,0	6,9	7,3	55%	71%	72%	35%	47%	49%	15%	15%	16%
<i>Övriga mål</i>	-	-	-	40%	39%	42%	40%	41%	36%	25%	21%	12%

¹ Antal balanserade mål per målkategori vid 2004 års utgång/genomsnittligt antal inkomna mål inom mål kategorin under de senaste tre åren.

² Antal balanserade mål inom mål kategorin vid 2004 års utgång som är äldre än sex respektive tolv månader/totalt antal balanserade mål inom mål kategorin vid 2004 års utgång.

³ Tvistemål som handläggs i förenklad form.

Tabell 3.4 Högsta domstolens och Regeringsrättens måluppfyllelse

Källa: Domstolsverket

	Medianålder avgjorda mål (mån.)			Antal balanserade mål äldre än 6 mån.			Antal balanserade mål äldre än 12 mån		
	Mål 2004	Resultat 2004	Resultat 2003	Mål 2004	Resultat 2004	Resultat 2003	Mål 2004	Resultat 2004	Resultat 2003
Högsta domstolen¹									
Dispensfrågan	1,5	1,2	1,5	50–100	142	96	10	26	17
Twistemål	2,5	2,4	2,5	75	77	78	40	34	40
Brottmål	1,0	1,0	1,0	50	44	57	25	16	25
Övriga mål	1,5	1,3	1,5	150	281	183	80	102	83
Regeringsrätten									
Dispensfrågan	6,0	8,8	7,9	3 500	3 180	2 097	2 000	1 333	1 066
Skattemål	10,0	12	10,4	1 500	1 047	1 634	900	448	892
Övriga mål	6,0	5,3	5,8	1 000	1 152	1 111	500	545	581

¹ Högsta domstolen: Uppgift om medianåldern för tvistemål, brottmål och övriga mål gäller tiden fram till dispensfrågans avgörande. Uppgifterna om antal balanserade mål gäller samtliga mål.

Inkomna, avgjorda och balanserade mål

Under 2004 har antalet inkommande mål till domstolarna ökat kraftigt och den ökade måltillströmningen kvarstår.

Tingsrätterna

Resultat

Antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål uppgick till ca 138 200, 133 600 respektive 65 800 mål.

Under året ökade antalet inkomna mål med drygt 4 000, eller 3 %, i förhållande till 2003. Antalet Brottmål och Övriga tvistemål ökade mest. Förändringen av antalet inkomna mål varierade stort mellan tingsrätterna. Antalet avgjorda mål ökade med knappt 650 under året. Antalet avgjorda FT-mål och notariemål ökade mest. Balanserna ökade under året med drygt 4 600 mål. Antalet balanserade Brottmål exklusive notariemål ökade mest.

Antalet inkomna mål till miljödomstolarna minskade något och uppgick 2004 till drygt 1 500 stycken. Antalet avgjorda miljömål minskade jämfört med 2003 men var ändå högre än antalet inkomna mål. Balanserna för miljömål minskade därför något under 2004. Situationen vid miljödomstolarna är dock fortfarande oroande. Balansens storlek är i princip lika stor som antalet inkomna mål under ett år.

Antalet inkomna ärenden till tingsrätterna ökade 2004 med 4,5 % i förhållande till 2003 och uppgick till ca 959 000. Det är främst utskningsärenden, skuldsaneringsärenden och ärenden till inskrivningsmyndigheterna som ökat.

Antalet konkursärenden minskade med drygt 8 % under 2004 vilket är ett tydligt trendbrott gentemot de senaste årens utveckling.

Analys och slutsatser

De totala balanserna för Brottmål exklusive notariemål och Övriga tvistemål exklusive familjemål har ökat jämfört med föregående år. Tingsrätterna gemensamt har 2004 inte uppnått något av de nio verksamhetsmål som avser balanserade mål. I förhållande till 2003 har resultatet förbättrats för fem och försämrats för två verksamhetsmål. Resultatet är oförändrat för två verksamhetsmål. Andelen tingsrätter som klarar verksamhetsmålen avseende balanserade mål har minskat för fem av nio verksamhetsmål. Resultaten varierar stort mellan de enskilda tingsrätterna och vid vissa tingsrätter ligger resultaten långt ifrån målen.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att verksamhetsresultatet avseende balanserade mål får anses godtagbart. Den försämrade balanssituationen vid tingsrätterna väcker dock oro inför kommande år. Regeringen förutsätter att lämpliga åtgärder för att möta balanssituationen vidtas.

Hovrätterna

Resultat

Antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål uppgick till ca 23 300, 23 300 respektive 7 100 mål. Antalet inkomna mål har ökat något. Ökningen av inkomna mål hänförs i huvudsak till Brottmål och Övriga mål. Den totala balansen var oförändrad i förhållande till föregående år.

Antalet inkomna mål till Miljööverdomstolen har endast ökat marginellt i förhållande till föregående år och uppgick 2004 till knappt 470 mål. Antalet avgjorda mål minskade under året och uppgick till drygt 450. Antalet avgjorda mål understeg antalet inkomna mål, vilket lett till att den totala balansen ökat något.

Analys och slutsatser

Den totala balansen för Tvistemål har förbättrats jämfört med 2003 medan den totala balansen för Brottmål har försämrats något jämfört med föregående år. Fyra hovrätter klarar regeringens verksamhetsmål för total balans för Tvistemål.

År 2004 har hovrätterna gemensamt klarat tre av regeringens sex uppställda verksamhetsmål för balanser. Under 2004 har fyra av verksamhetsmålen förbättrats jämfört med 2003.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att verksamhetsresultatet såvitt avser verksamhetsmålen för balanserade mål måste anses godtagbart.

Högsta domstolen

Resultat

Antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål uppgick till ca 5 300, 5 200 respektive 1 200 mål. Antalet inkomna mål ökade med drygt 5 %. Antalet avgjorda mål ökade med 250 under året. Trots ökningen av antalet avgjorda mål ökade den totala balansen med ca 100 mål. Av antalet balanserade mål var 12 % äldre än 12 månader. Domstolen har liksom föregående år haft ambitionen att öka antalet dispenserade mål.

Analys och slutsatser

Högsta domstolen har fastställt verksamhetsmålen för målbalansernas åldersfördelning. För 2004 har domstolen i vissa fall mildrat dessa något. Domstolen uppnådde tre av åtta verksamhetsmål avseende målbalansernas åldersfördelning. Den totala målbalansen har ökat under 2004. Högsta domstolens totala målbalans motsvarar drygt 20 % av antalet inkomna mål under ett år. Denna procentandel är betydligt lägre än genomsnittet för domstolarna. Högsta domstolen har länge haft ambitionen att minska antalet mål. Domstolen har lyckats i denna ambition särskilt när det gäller de äldre målen. Högsta domstolen har också genom olika åtgärder eftersträvat att öka antalet dispenserade mål. Dessa åtgärder resulterade i att antalet balanserade mål

med beviljad dispens ökade kraftigt mellan 2002 och 2003. Vid utgången av 2004 fanns 111 sådana mål i balans, vilket innebär en liten minskning jämfört med föregående årsskifte, men ändå betydligt fler än vid utgången av 2002.

Den försämrade balanssituationen har skett från en förhållandevis låg nivå och kan också ses som ett resultat av Högsta domstolens strävan att öka antalet dispenserade mål. Regeringen anser att verksamhetsresultatet sammantaget måste anses tillfredsställande.

Länsrätterna

Resultat

Antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål uppgick till ca 104 500, 97 900 respektive 41 600 mål.

Antalet inkomna mål ökade under året med ca 10 500, eller 11 %, jämfört med 2003. Trenden med en kraftig ökning av antalet inkomna mål till länsrätterna har pågått sedan 2002. Under perioden 2002 till 2004 har måltillströmningen ökat med sammanlagt 16 %. Variationen av antalet inkomna mål är fortsatt stor mellan de enskilda domstolarna och det varierar mellan länsrätterna vilka måltyper som ökar mest. Under 2004 var antalet inkomna Skattemål i princip oförändrat i förhållande till föregående år. Antalet inkomna Socialförsäkringsmål har fortsatt att öka, vilket delvis kan förklaras av förändringarna i beviskravet i arbetsskadestiftningen. Gruppen Övriga mål har också fortsatt att öka. Denna ökning kan förklaras av den ändring i socialtjänstlagen som trädde i kraft den 1 januari 2002, som medförde ökade möjligheter till överprövning, och det faktum att antalet biståndstagare ökat. En annan målgrupp inom gruppen Övriga mål som ökat är mål enligt lagen om offentlig upphandling. Dessa mål utgör 20 % av målökningen i gruppen Övriga mål.

Antalet avgjorda mål har ökat med ca 6 000 mål under året. Mest ökade mål enligt socialtjänstlagen inom gruppen Övriga mål.

Även om antalet avgjorda mål i länsrätterna ökade under 2004 så ökade målbalanserna med ca 6 700 mål. Balanserna ökade främst vad avser Socialförsäkringsmål och, såvitt avser Övriga mål, mål enligt socialtjänstlagen. Andelen balanserade mål i förhållande till antalet inkomna mål uppgick till ca 40 % under 2004.

Analys och slutsatser

För Skattemålen har länsrätternas resultat vad gäller andelen balanserade mål äldre än sex månader förbättrats. Den totala balansen av Skattemål i förhållande till inkomna mål har dock ökat. Gemensamt uppnår länsrätterna verksamhetsmålet andel balanserade Skattemål äldre än tolv månader.

När det gäller Socialförsäkringsmålen har antalet inkomna mål liksom antalet balanserade mål ökat de senaste åren. Länsrätterna uppnår inte något av de tre verksamhetsmålen för balanserade Socialförsäkringsmål. Resultatet har försämrats för verksamhetsmålen total balans och andel balanserade mål äldre än tolv månader. Resultatet för verksamhetsmålet andel balanserade mål äldre än sex månader är detsamma som för 2003.

Såvitt gäller gruppen Övriga mål klarar länsrätterna verksamhetsmålen för total balans och för andelen mål äldre än sex månader. Resultatet för andelen Övriga mål äldre än tolv månader är oförändrat i förhållande till föregående år.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att verksamhetsresultatet avseende balanserade mål får anses godtagbart. De kraftigt ökade balanserna vid länsrätterna väcker dock oro inför kommande år. Regeringen förutsätter att lämpliga åtgärder för att möta balanssituationen vidtas.

Kammarrätterna*Resultat*

Antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål uppgick till ca 23 400, 24 100 respektive 15 800. Antalet inkomna mål under året ökade med ca 200, eller 1 %, jämfört med 2003. Främst är det antalet Socialförsäkringsmål samt inom gruppen Övriga mål antalet mål enligt socialtjänstlagen och LVU/LVM-mål som ökat. Antalet avgjorda mål ökade med drygt 200. Antalet avgjorda Socialförsäkringsmål och Övriga mål har ökat. Antalet avgjorda Skattemål har däremot minskat vilket torde vara en effekt av att kammarrätterna fortsätter att avgöra äldre skattemål. Äldre skattemål tillhör de mål som i kammarrätterna är allra mest arbetskrävande. Stora resurser åtgår för att avgöra dessa mål vilket i sin tur ger minskade resurser att avgöra andra mål.

Antalet balanserade mål fortsätter att minska. Under 2004 var minskningen ca 700 mål eller

4,5 %. Den samlade målbalansen har minskat för varje år sedan 1998. För att möjliggöra för kammarrätterna att minska sina målbalanser har Domstolsverket under perioden 1998 – 2003 skjutit till resurser trots att antalet inkomna mål minskat under perioden. Några extra resurser har dock inte skjutits till under 2004.

Andelen balanserade mål i förhållande till antalet inkomna mål har minskat från ca 72 % 2003 till 68 % under 2004.

Analys och slutsatser

I förhållande till 2003 års resultat för Skattemålen har det under året skett en förbättring vad avser samtliga verksamhetsmål. Kammarrätterna gemensamt har nått målet både för den totala balansen av Skattemål och balanserade Skattemål äldre än tolv månader. Resultaten för Socialförsäkringsmål har förbättrats vad gäller samtliga verksamhetsmål. Kammarrätterna har nu gemensamt nått målet vad gäller balanserade Socialförsäkringsmål äldre än tolv månader. För gruppen Övriga mål klarar kammarrätterna gemensamt den totala balansen och balanserade mål äldre än tolv månader. Målet för andelen mål äldre än sex månader är mycket nära att uppnås.

År 2004 har kammarrätterna klarat fem av regeringens nio uppställda verksamhetsmål för balanser. Motsvarande måluppfyllelse för 2003 var tre av nio uppnådda verksamhetsmål.

Det är positivt att antalet balanserade mål fortsätter att minska och att resultatet för balanserna avseende Skattemål har förbättrats. Arbetsituationen vid kammarrätterna är dock fortfarande bekymmersam. Regeringen förutsätter att arbetet med att förbättra balanssituationen fortsätter.

Regeringsrätten*Resultat*

Antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål uppgick till ca 7 700, 7 900 respektive 6 000 mål. Under 2004 ökade antalet inkomna mål med drygt 600, eller 9 %, jämfört med 2003. Främst ökade antalet Socialförsäkringsmål och inom gruppen Övriga mål antalet körkortsmål och antalet mål enligt socialtjänstlagen. Antalet inkommande Skattemål minskade. Antalet avgjorda mål ökade med drygt 800 mål. Antalet avgjorda Skattemål och antalet avgjorda mål inom gruppen Övriga mål ökade mest. Däremot minskade antalet avgjorda Socialförsäkringsmål.

Den totala målbalansen minskade med ca 200 mål under året. Målbalansen är ungefär 80 % av ett års målinflöde till domstolen. Av antalet balanserade mål är 25 % äldre än 12 månader.

Analys och slutsatser

Regeringsrätten har fastställt verksamhetsmålen för målbalansernas åldersstruktur. Domstolen har nått fyra av sex verksamhetsmål avseende målbalanserna. Trots senare års balansförbättring är målbalansen fortfarande för stor. Andelen balanserade Skattemål äldre än sex och äldre än tolv månader har minskat jämfört med 2003. Regeringsrätten har även minskat balanserna i gruppen Övriga mål äldre än tolv månader. Där emot har det totala antalet Övriga mål i balans liksom antalet Övriga mål äldre än sex månader ökat. Domstolen har prövat vissa effektivitetshöjande åtgärder för att förbättra arbetsläget och kommer att vidta ytterligare åtgärder för att effektivisera målens handläggning och att utveckla arbetsmetoderna.

Sammantaget får verksamhetsresultatet anses godtagbart men regeringen förutsätter att arbetet med att förbättra balanssituationen fortsätter.

Hyres- och arrendenämnderna

Resultat

Antalet inkomna, avgjorda och balanserade ärenden uppgick till ca 30 600, 29 900 respektive 7 500. Antalet inkommande ärenden ökade med drygt 700 medan antalet avgjorda ärenden i princip var oförändrat i förhållande till föregående år. Detta innebär att balanserna ökade med knappt 700 ärenden. Närmare två tredjedelar av balansökningen härrör från Hyresnämnden i Stockholm, där den hårt pressade bostadsmarknaden i Stockholm har lett till att antalet ärenden ökat kraftigt under en längre tid och nått sin högsta nivå under 2004. Under perioden 1997–2004 har antalet inkomna ärenden i Stockholm ökat med 56,5 %.

Analys och slutsatser

Även om antalet balanserade ärenden ökat något under 2004 anser regeringen att målet för Hyres- och arrendenämnderna att handläggningen skall vara rättssäker och effektiv uppfyllts på ett tillfredsställande sätt.

Rättshjälpsmyndigheten

Resultat

Antalet ansökningar hos Rättshjälpsmyndigheten var ca 2 000 vilket är i princip oförändrat i förhållande till 2003.

Balansen beträffande ansökningar om rättshjälp uppgick vid utgången av 2004 till 40 ärenden, varav 38 var föremål för komplettering.

Analys och slutsatser

Målet för Rättshjälpsmyndigheten att handläggningen skall vara rättssäker och effektiv måste anses väl uppfyllt.

Genomströmningstider, överklaganden m.m.

Tingsrätterna

Resultat

Uppgift om gemensam medianomloppstid på totalnivå saknas för tingsrätterna på grund av övergång till ett nytt statistiksystem. År 2004 klarade 23 tingsrätter målet för avgjorda Brottmål exklusive notariemål, 30 tingsrätter målet för avgjorda Övriga tvistemål exklusive familjemål och 26 tingsrätter målet för avgjorda FT-mål.

Andelen Tvistemål som överklagas till hovrätt uppgår till drygt 6 %. Motsvarande siffra för Brottmålen är 15 %. Andelen mål som överklagats är i stort sätt oförändrad jämfört med föregående år. Ändringsfrekvensen i hovrätterna för överklagade tvistemål har ökat med 2 % och uppgår till 24 %. För Brottmålen är motsvarande andel 32,5 %, vilket är en ökning med 1,5 % jämfört med föregående år.

Analys och slutsatser

Av samtliga tingsrätter uppnår 44 % verksamhetsmålet för medianålder för Övriga tvistemål exklusive familjemål vilket är en ökning jämfört med 2003. Andelen tingsrätter som klarar verksamhetsmålen för medianåldern för FT-mål och Brottmål exklusive notariemål uppgår till 38 respektive 34 %. Detta är en minskning i förhållande till föregående år. Förändringen i andelen mål som överklagas till hovrätt och ändringsfrekvensen i hovrätterna jämfört med föregående år är marginella. Resultaten varierar stort mellan de enskilda tingsrätterna.

Regeringens bedömning är att tingsrätternas sammantagna resultat får anses godtagbart.

Hovrätterna

Resultat

Uppgift om gemensam medianomloppstid på totalnivå saknas för hovrätterna på grund av övergång till ett nytt statistiksystem. Resultatet för medianålder för Brottmål har förbättrats för fyra hovrätter och två hovrätter klarar detta mål. Endast en hovrätt klarar målet för medianålder för Tvistemål.

Andelen Tvistemål som överklagas till Högsta domstolen var 20,9 % 2004. Motsvarande andel för Brottmål var 18,2 %. Överklagandefrekvensen har i stort sett varit oförändrad de senaste tre åren.

Analys och slutsatser

En av hovrätterna klarar verksamhetsmålet för medianålder för Tvistemål och endast två hovrätter klarar målet för medianålder för Brottmål. Fyra hovrätter har dock förbättrat resultatet för medianomloppstid för såväl Tvistemål som Brottmål. Överklagandefrekvensen till Högsta domstolen i Tvistemål och Brottmål har varit i stort sett oförändrad sedan föregående år.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att resultatet anses godtagbart.

Högsta domstolen

Resultat

Medianåldern för avgjorda mål har minskat jämfört med föregående år för grupperna Tvistemål och Övriga mål, medan medianåldern är oförändrad för Brottmål. Mediantiden för att avgöra dispensfrågan har minskat från 1,5 månad till 1,2 månad. De genomsnittliga omloppstiderna för mål har ökat till 83 dagar från 77 dagar 2003.

Analys och slutsatser

Högsta domstolen har fastställt verksamhetsmålen för medianålder avseende avgjorda mål. För 2004 skärpte domstolen samtliga mål avseende medianålder med undantag för gruppen Brottmål. För den gruppen ändrades inte målet i förhållande till 2003. Domstolen har uppnått sina verksamhetsmål när det gäller medianålder för avgjorda mål inom samtliga huvudkategorier.

Regeringen anser att verksamhetsresultatet sammantaget måste anses gott.

Länsrätterna

Resultat

År 2004 har medianåldern för avgjorda Skattemål ökat medan medianåldern för Socialförsäkringsmål har minskat. Skillnaderna i medianomloppstid är fortfarande mycket stora mellan de olika länsrätterna. Omloppstiderna för gruppen Övriga mål har förändrats relativt lite i förhållande till föregående år. Inom gruppen har dock omloppstiden för mål enligt socialtjänstlagen ökat något 2004.

Av samtliga avgjorda mål i länsrätterna överklagades 25 % till kammarrätterna. Ändringsfrekvensen – sett till alla avgjorda mål i kammarrätterna – sjönk något under året från 16 % till 14,8 %.

Analys och slutsatser

Länsrätterna ligger fortfarande långt från de mål avseende medianålder som regeringen satt upp. Skillnaderna i medianomloppstid är fortsatt mycket stor mellan länsrätterna. Åtta länsrätter uppnår verksamhetsmålet för Skattemål, vilket är en förbättring sedan förra året då sex länsrätter uppnådde målet. Tio länsrätter klarar målet för Socialförsäkringsmål. Motsvarande antal för 2003 var åtta länsrätter. Andelen mål som överklagas till kammarrätt är i princip oförändrad i förhållande till 2003. Detsamma gäller ändringsfrekvensen.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att verksamhetsresultatet får anses godtagbart men förutsätter att åtgärder vidtas för att korta handläggningstiderna.

Kammarrätterna

Resultat

Medianåldern för avgjorda Socialförsäkringsmål har sjunkit under året. Samtliga kammarrätter uppvisar en förbättring av sitt resultat avseende medianålder för Socialförsäkringsmål. Omloppstiden för Skattemål har minskat sedan 2003 och samtliga kammarrätter utom en uppvisar förbättrade resultat för denna grupp.

Av samtliga mål som avgjordes i kammarrätterna överklagades 32 % till Regeringsrätten. Motsvarande siffra för 2003 var 30 %. Av Skattemålen och Socialförsäkringsmålen överklagades 32 % respektive 33,5 %. Motsvarande andel för

både Skattemålen och Socialförsäkringsmålen var 31 % under 2003.

Analys och slutsatser

Kammarrätterna gemensamt uppnår målet för medianomloppstid avseende Dispensfrågan i mål där prövningstillstånd krävs. I övrigt uppnår kammarrätterna gemensamt på totalnivå inte några verksamhetsmål såvitt gäller medianomloppstid. Samtliga kammarrätter utom en har dock förbättrat resultatet avseende medianålder för Skattemål. När det gäller medianålder för Socialförsäkringsmål har samtliga kammarrätter förbättrat resultatet. Antalet mål som överklagades till Regeringsrätten ökade något under 2003.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att verksamhetsresultatet får anses godtagbart men förutsätter att åtgärder vidtas för att korta handläggningstiderna.

Regeringsrätten

Resultat

Medianomloppstiden för Skattemålen och Dispensfrågan i mål där prövningstillstånd krävs har ökat något jämfört med 2003. För Övriga mål har omloppstiden minskat under året.

Analys och slutsatser

Regeringsrätten har fastställt verksamhetsmålen för medianomloppstid avseende avgjorda mål. För gruppen Övriga mål har medianåldern fortsatt att minska och Regeringsrätten uppnår verksamhetsmålet för denna grupp av mål. En förklaring till att omloppstiden för Skattemålen och Dispensfrågan i mål där prövningstillstånd krävs har ökat något under 2004 är att domstolen har avgjort en stor del äldre mål.

Sammantaget får verksamhetsresultatet anses vara godtagbart men åtgärder behöver vidtas för att korta handläggningstiderna.

Rättshjälpsmyndigheten

Resultat

Omloppstiden beträffande beslut i fråga om rättshjälp har gått ned jämfört med 2003 och var under 2004 fyra dagar.

Antalet beslut som 2004 överklagades till Rättshjälpsnämnden uppgick till 116, vilket är en klar minskning jämfört med 2003 då 176 beslut

överklagades. Överklagandefrekvensen var 5,9 % och ändringsfrekvensen 16,8 %.

Analys och slutsatser

Omloppstiden har minskat. Överklagandefrekvensen har sjunkit jämfört med 2003. Även ändringsfrekvensen har sjunkit något i förhållande till föregående år.

Målet för Rättshjälpsmyndigheten att handläggningen skall vara rättssäker och effektiv anses väl uppfyllt.

Kvalitetsarbete

Reformarbete och verksamhetsutveckling

Domstolsverket har tagit initiativ till utveckling av verksamheten i olika hänseenden och också stöttat och underlättat genomförandet av initiativ som tagits av enskilda domstolar. Intresset från domstolarna att bedriva förändringsarbete har under 2004 varit fortsatt högt. Domstolsverket har varit inblandad i verksamhetsutvecklingsprojekt i tingsrätter, länsrätter, hovrätter och kammarrätter. Inriktningen av projekten har varit att öka domstolarnas förmåga att ge förutsättningar för en hög kvalitet i domstolarnas arbete. I detta ligger, förutom rättssäkerhetsaspekten, ett professionellt bemötande av parter, brottsoffer och andra som besöker domstolarna samt vittnesstöd. Arbetet med att förse domstolarnas förhandlingslokaler med modern teknik för presentation av bevisning m.m. ingår också som en del av det kvalitetshöjande arbetet.

För att på bästa sätt utveckla och upprätthålla god kvalitet i verksamheten fokuseras utvecklingsarbetet på åtta prioriterade områden. Det gäller vidareutveckling av Vera, organisation, administration, kompetensförsörjning (generationsväxling), teknik i domstol, resursfördelning, information och IT-strategi samt IT-säkerhet.

Redan före ingången av 2004 påbörjades ett antal administrativa utvecklingsprojekt. Samtliga projekt syftade till att stärka den administrativa kompetensen antingen genom samverkan mellan domstolar eller genom åtgärder inom respektive domstol. För att bl.a. tydliggöra och utveckla sin roll som stödfunktion till domstolarna i arbetet med att bygga upp starka administrationer initierade Domstolsverket under våren 2004 ett övergripande administrativt projekt. Projektet skall utvärderas efter två år och avslutas ett år efter det att utvärderingen har gjorts.

Domstolsverket har haft regeringens uppdrag att undersöka vilka åtgärder som bör vidtas för att förbättra och påskynda skattemålshandlingarna i länsrätterna och i kammarrätterna. Uppdraget redovisades i en rapport i maj 2004. I rapporten behandlas både åtgärder som domstolarna själva kan vidta inom befintligt regelverk och förslag till författningsändringar. Rapporten, som har remissbehandlats, bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Vid chefsmötet i september 2004 diskuterades möjligheterna att starta ett regelbundet strukturerat kvalitetsarbete inom olika områden i domstolsväsendet. I början av 2005 påbörjade en grupp med företrädare för de olika domstolsslagen ett arbete med att utforma förslag till hur ett sådant kvalitetsarbete skulle kunna bedrivas.

Domstolsverket har under 2004 fortsatt att genomföra budgetdialoger med domstolarna. Verket har muntlig överläggning med varje enskild domstol. Ett särskilt problem när det gäller resursfördelningen mellan domstolarna är att förändringarna i måltillströmningen varierar stort mellan domstolarna. De personella resurserna är svåra att omfördela samtidigt som fördelningen av mål mellan domstolarna styrs av forumregler. Domstolsverket har under året inlett ett projekt med målsättningen att utarbeta och införa en ny resursfördelningsmodell för domstolarna och i december 2004 fastställdes direktiv för det fortsatta arbetet med resursfördelningsmodellen.

Analys och slutsatser

Domstolsverket har en viktig uppgift när det gäller att skapa förutsättningar för domstolarna att uppfylla domstolsväsendets del av målet för politikområdet bl.a. genom att vara en drivande och stödjande kraft i reformarbetet och genom att åstadkomma en effektiv och ändamålsenlig resursfördelning.

Det är viktigt att Domstolsverket fortsätter sitt arbete med att utveckla verksamheten och att i nära dialog med domstolarna verka för att resursfördelningen blir så effektiv och ändamålsenlig som möjligt.

Samverkan

Resultat

Det övergripande målet med samverkan är att på olika sätt öka kvaliteten i verksamheten. Under

2004 har samverkan mellan rättsväsendets myndigheter ägt rum inom skilda områden, både lokalt och centralt. Det är framför allt inom den s.k. rättskedjan som samverkan sker. Den avser att korta handläggningstiden i vissa typer av brottmål. Samverkan avser även teknikområdet med videokonferens och ett ökat elektroniskt informationsutbyte mellan myndigheterna.

Sedan februari 2004 bedrivs ett samverkansprojekt i Stockholms stad mellan tingsrätten och de andra aktörerna i rättskedjan. Projektet syftar till en snabbare handläggning av s.k. vardagsbrott.

Domstolsverket bedriver tillsammans med Brottsoffermyndigheten vittnesstödsverksamhet vid i stort sett samtliga tingsrätter och hovrätter.

Domstolsverket har även, tillsammans med övriga rättsväsendets myndigheter, av regeringen haft i uppdrag att utreda och redovisa på vilket sätt videokonferens och presentationsteknik i de allmänna domstolarna kan utnyttjas inom respektive myndighets verksamhetsområde och vilka effekter ett sådant utnyttjande kan ge. Vid genomförandet av uppdraget har myndigheterna kommit överens om en fortsatt samverkan. Denna innefattar bl.a. att verka för att användningen av videokonferens vid rättegångar ökar och för att videokonferensanläggningar placeras så att andra myndigheter i möjligaste mån kan utnyttja utrustningarna.

Inom området för en samordnad informationsförsörjning (Rådet för rättsväsendets informationsförsörjning – RIF-rådet) har arbetet fortsatt inom de områden som prioriterats av RIF-rådet i den strategiska plan för samordningen av utvecklingsarbetet som tagits fram för åren 2002–2007. Angränsande till samarbetet i RIF-rådet är det samarbete som fortlöpande sker vid utvecklingen av Vera.

Analys och slutsatser

För regeringen är det angeläget att samverkan mellan domstolarna och andra myndigheter vidareutvecklas för att öka kvaliteten och bidra till ett effektivare resursutnyttjande i verksamheten. Aktuella områden är bl.a. transporter av häktade och snabbare lagföring i brottmål.

Det är angeläget att Domstolsverket fortsätter att delta i arbetet att utveckla denna samverkan. Inom ramen för denna samverkan kan det vara lämpligt att Domstolsverket undersöker förutsättningarna för verket att ansluta sig till det arbete med en förbättrad resultatredovisning som

inletts av Rikspolisstyrelsen, jfr. avsnitt 3.5.6 Övrig verksamhet.

Internationellt arbete

Resultat

Under året har ett antal domare utbildats för deltagande i EU:s civila krishanteringsinsatser. Efterfrågan på svenska insatser ökar och det internationella arbetet blir alltmer omfattande. Samarbetet med de baltiska länderna har fortsatt och i vissa delar avslutats under året. Vidare under tecknades i november 2004 en överenskommelse om ett fyraårigt samarbete med domstolsväsendena i framför allt regionerna Novgorod och Pskov i Ryssland. Samverkan med Bulgarien har initierats under slutet av 2004 för att stödja anpassning av bulgarisk lagstiftning till EU:s regelverk inom området internationell rättslig hjälp samt att utbilda bulgariska domare inom detta område. Sedan slutet av året har Sverige tillsammans med Nederländerna samarbetat med Turkiet i arbetet med att bygga upp appellationsdomstolar.

Analys och slutsatser

Efterfrågan på deltagande i internationella insatser har ökat under senare år. Domstolsverket deltar inom flera olika internationella områden. Det är positivt att Domstolsverket även fortsättningsvis deltar i utvecklingssamarbete med andra länder och fredsfrämjande verksamheter under förutsättning att extern finansiering finns.

3.5.4 Verkställighet av påföljd

Allmänt om Verksamhetsområdet och mål

Målet för verksamhetsområdet Verkställighet av påföljd är två, dels skall påföljder verkställas på ett säkert och humant sätt, dels skall antalet återfall i brott minska. Kriminalvården verkar som enda myndighet under detta verksamhetsområde.

Kriminalvårdens huvuduppgifter är att verkställa påföljderna fängelse, skyddstillsyn och villkorlig dom med samhällstjänst, att ansvara för övervakningen av villkorligt frigivna och de som står under intensivövervakning med elektronisk kontroll samt att utföra särskilda personutredningar i brottmål. Kriminalvården ansvarar dess-

utom för verksamheten vid häktena och ombesörjer transporter såväl för den egna verksamheten som för vissa andra myndigheters räkning (Häktesverksamheten – se avsnitt 3.5.2 Utredning och lagföring).

Inom verksamhetsområdet finns verksamhetsgrenarna Anstalt, Frivård och Transporttjänst.

Målen för verksamhetsgrenen Anstalt var under 2004 att anstaltens totala platskapacitet skall utnyttjas effektivt, att verkställighetsplaner skall upprättas för alla intagna, att antalet enheter med självförvaltning skall öka samt att antalet avvikelser i samband med transporter och bevakade utevistelser skall minska.

Målen för verksamhetsgrenen Frivård var att verkställighetsplaner skall upprättas för alla klienter.

För verksamhetsgrenen Transporttjänsten var målet att samarbetet med uppdragsgivande myndigheter skall fortsätta att utvecklas i syfte att öka effektiviteten.

Verksamhetsvolym

Resultat

Anstalt

Under 2004 var antalet intagna i fängelse i genomsnitt 4 712, vilket motsvarar en ökning med 6 % jämfört med 2003. Platsutnyttjandet var 102 %, en ökning med 3 procentenheter jämfört med föregående år.

Dygnskostnaden totalt per producerat vård dygn på slutna anstalter minskade med 6,1 % jämfört med 2003. På de öppna anstalterna ökade motsvarande kostnad med 3,5 %.

Under 2004 inrättades närmare 900 häktes- och anstaltsplatser varav 370 beredskapsplatser. Kriminalvården planerar att under det närmaste året att öppna cirka 600 nya platser. På kort sikt tillämpas viss överbeläggning på anstalterna.

Tabell 3.5 Dygnskostnad per producerat vård dygn på anstalt åren 2002–2004

	Kostnad i kronor per producerat vård dygn		
	2002	2003	2004
Anstalt, totalt	1 685	1 773	1 691
Sluten	1 818	1 988	1 866
Öppen	1 325	1 242	1 285
§ 34	1 353	1 472	1 507

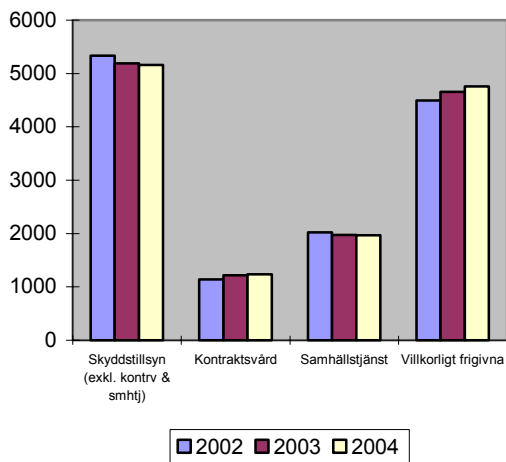
Frivård

Antalet personutredningar ökade under 2004 och uppgick till 26 155, vilket var 850 fler än 2003.

Antalet personer som avtjänar ett kortare fängelsestraff i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV) har under året ökat kraftigt. Under 2004 var antalet klienter i genomsnitt 300, en ökning med 20 % jämfört med 2003. Frivårdsorganisationen har dock fortfarande kapacitet att hantera betydligt större volymer vad avser denna verkställighetsform. Även antalet klienter som under 2004 verkställde den sista tiden före villkorlig frigivning med elektronisk övervakning, s.k. IÖV-utsluss, ökade med cirka 12 % jämfört med föregående år.

Det genomsnittliga antalet personer dömda till skyddstillsyn (exklusive de med föreskrift om samhällstjänst eller s.k. kontraktsvård) minskade under 2004 något jämfört med föregående år. Antalet dömda till skyddstillsyn med samhällstjänst resp. kontraktsvård ökade dock något under 2004.

Diagram 3.1 Frivårdsklienter (i medeltal) 2002–2004

Tabell 3.6 Fördelningen av frivårdsklienter dömda i medeltal och dygnskostnad för frivård åren 2002–2004

	Budgetår 2002 Medeltal klienter per dag	Kr per klient och dag	Budgetår 2003 Medeltal klienter per dag	Kr per klient och dag	Budgetår 2004 Medeltal klienter per dag	Kr per klient och dag
Frivård						
Totalt	13 216	153	13 380	160	13 488	155
Skyddstillsyn	5 333	107	5 237	105	5 160	104
Villkorligt frigivna	4 495	61	4 656	55	4 758	52
Samhällstjänst	2 021 ¹	103	1 977 ²	97	1 996 ³	92
Kontraktsvård	1 143	330	1 216	398	1 236	385
Intensivövervakning	182	939	252	703	291	598
IÖV-utsluss	42	1 083	42	1 662	4 716	1 442

¹ varav skyddstillsynsdömda 1 221 och villkorlig dom 800.

² varav skyddstillsynsdömda 1 199 och villkorlig dom 778.

³ varav skyddstillsynsdömda 1 230 och villkorlig dom 766.

Analys och slutsatser

Den höga beläggningen har påverkat kriminalvårdens arbete även under 2004. Regeringen har tillfört kriminalvården betydande resurser de senaste åren. Bara under 2004 tillfördes kriminalvården 680 miljoner kronor bl.a. för att möjliggöra inrättandet av nya platser. Kriminalvården har genom om- och tillbyggnad av befintliga anstalter försökt minska platsbristen. Platsutbyggnaden har inte kunnat ske i en takt som motsvarat behoven vilket lett till att temporära lösningar fått tillgripas. Regeringen ser dock positivt på kriminalvårdens arbete med att finna lösningar på platsbristen genom ett effektivare resursutnyttjande, permanenta beredskapsplatser m.m. Större insatser krävs dock för att minska obalansen i beläggning mellan slutna och öppna anstalter och regeringen överväger därför att ge Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att identifiera och undanröja hinder för en stegvis utslussning, så att intagna inte skall vara mer slutet placerade än vad som är säkerhetsmässigt motiverat. Regeringen har vidare i ett särskilt uppdrag till Kriminalvårdsstyrelsen lagt fast de riktlinjer som skall gälla vid platsutbyggnaden. Kriminalvårdsstyrelsen har i juni 2004 till regeringen redovisat sin lokalförsörjningsplan (dnr Ju2004/5687/KRIM) för platsutbyggnad åren

2005–2008. Förutsättningarna har efter denna redovisning förändrats i flera avseenden. Antalet intagna bedöms numera bli fler än vad man räknade med i planen. Vidare överväger kriminalvården på nytt hur många nya öppna respektive slutna fängelseplatser som behövs. Detta gör att lokalförsörjningsplanen från 2004 inte längre gäller. En reviderad plan håller på att utarbetas.

De alternativa påföljderna och verkställighetsformerna har den fördelen att de inte är behäftade med fängelsestraffets negativa konsekvenser. Den ökande användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll har fortsatt under 2004. Intensivövervakningen utgör ett bra alternativ till verkställighet i anstalt för personer som är dömda till fängelse.

Regeringen anser att frivården uppfyller en central del av kriminalvårdens uppdrag. Inom frivården finns en stor kompetens när det gäller återfallsförebyggande arbete. Genom integrering med kriminalvårdens övriga verksamheter kan ett ömsesidigt och utvecklande utbyte åstadkommas. Inte minst mot bakgrund av arbetet med intensifierade frigivningsförberedelser. Regeringen kommer bland annat mot bakgrund av detta att ha anledning att noga följa upp frivårdens arbete framöver.

Insatser mot återfall i brott

Frigivningsförberedelser

Kriminalvården har under de senaste åren förändrat sina arbetsmetoder och tagit steget mot en mer strukturerad verksamhet som syftar till minskade återfall i brott. På regeringens initiativ infördes den 1 oktober 2001 en treårig försöksverksamhet med intensifierade frigivningsförberedelser. Inom ramen för denna försöksverksamhet har kriminalvården infört nya föreskrifter om verkställighetsplanering, där tyngdpunkten läggs på att identifiera den enskildes behov och risker för återfall i brott. Nya metoder införs för att professionalisera kontakten med de intagna på områden som riskbedömning och motivationshöjande åtgärder. Genom det nya sättet att planera verkställigheten har kriminalvården redan från början större fokus på frigivningen. Försöksverksamheten med intensifierade frigivningsförberedelser har utvärderats av Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Enligt BRÅ:s slutrapport från utvärderingen av förstärkta frigivningsförberedelser åren 2001–2003, *Förberedd för fri-*

het?, är den mest påtagliga positiva förändringen avseende kriminalvårdens arbete att de nya rutiner som infördes i samband med införandet av kriminalvårdens nya föreskrifter om planering av kriminalvårdspåföljd följs i mycket större utsträckning. Fler intagna hade utretts enligt ASI och MAPS 2003 jämfört med 2002. En jämförelse mellan 2002 och 2003 när det gäller faktisk dokumentation av viktiga frågor tyder dock inte på att förutsättningarna för en bra planering och dokumentation förbättrats. Det var lika vanligt 2003 som 2002 att kontaktmannen inte dokumenterat den intagnes situation och behov på viktiga områden. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen har situationen inte heller förbättrats under 2004. I anstalt har verkställighetsplan upprättats för endast 39 % av de intagna, motsvarande siffra i frivården var 54 %. Vid en tillsyn utförd av Kriminalvårdsstyrelsen konstaterades att avsevärda brister avseende såväl antalet upprättade planer som kvalitet på dessa fortfarande kvarstår vid vissa verksamhetsställen. Som en följd av detta erbjöds ett antal kriminalvårdsmyndigheter stödinsatser i form av kompletterande utbildning under hösten 2004.

Tabell 3.7 Sysselsättningstimmar vid anstalt 2002–2004

Sysselsättningar	2002		2003		2004	
Arbetsdrift	2 065	26 %	2 356	25 %	2 214	23 %
Utbildning	957	12 %	1 082	12 %	1 123	11 %
Intern service	1 505	19 %	1 610	17 %	1 658	17 %
Brotts- och missbruksrelaterade program	390	5 %	452	5 %	480	5 %
Annan strukturerad verksamhet	1 189	15 %	1 186	13 %	1 124	11 %
Frigång					156	2 %
Outnyttjad tid	1 802	23 %	2 643	28 %	3 083	31 %
Summa	7 908	100 %	9 329	100 %	9 837	100 %

Totalt uppgick de intagnas deltagande i programverksamhet till 69% av tillgänglig tid, vilket är en minskning med tre procentenheter i förhållande till föregående år.

Brotts- och missbruksrelaterade programs andel av den totala sysselsättningstiden i anstalt har under 2004, liksom under de närmast föregående åren, utgjort omkring 5 %. Klientutbildningens andel minskade med en procentenhet i förhållande till föregående år liksom arbetsdriften vars

andel av den totala sysselsättningstiden i anstalt minskade med två procentenheter till 23 %.

En viktig del i kriminalvårdens arbete med frigivningsförberedelser för de intagna är samarbetet med andra myndigheter och olika frivilligorganisationer. Den positiva utvecklingen från tidigare år har enligt Kriminalvårdsstyrelsen fortsatt under 2004.

Utslussning från anstalt genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV-utsluss)

Det genomsnittliga antalet klienter som avtjänat sista tiden av ett långt fängelsestraff med intensivövervakning med elektronisk kontroll, s.k. IÖV-utsluss, har under 2004 ökat med 12 % i förhållande till föregående år. Brottsförebyggande rådets utvärderingar visar att utslussningen med IÖV fungerat mycket bra och att de dömdas sociala situation förbättrats under tiden med IÖV. Många har t.ex. under utslussningen fått hjälp som lett till eget avlönat arbete efter frigivningen.

Självförvaltning

Den 1 januari 2005 fanns ca 1 570 platser med självförvaltning eller självförvaltningsträning, motsvarande siffra för den 1 januari 2004 var ca 1 030. Större delen av verksamheten har utvecklats under 2002–2004. Många myndigheter planerar för självförvaltning vid öppnandet av nya platser.

Analys och slutsatser

Det är viktigt att övergången mellan anstalt och frihet sker på ett välplanerat sätt och det är därför angeläget att kriminalvårdens arbete redan från början fokuserar på insatser som ger den intagne förbättrade förutsättningar att leva ett liv utan kriminalitet och droger efter frigivningen. Ett första steg för att åstadkomma detta är att upprätta verkställighetsplaner för alla intagna. Kriminalvården har inte lyckats upprätta verkställighetsplaner i tillräcklig omfattning och kvaliteten har i vissa avseenden varit bristfällig. Regeringen anser att kriminalvården måste öka ansträngningarna på detta område.

Regeringen ser positivt på att den försöksverksamhet med intensivövervakning i samband med frigivningen, som pågått sedan 1 oktober 2001, hittills har haft goda resultat. Mot bakgrund av de goda erfarenheterna har användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll fr.o.m. 1 april 2005 utökats inom ramen för olika försöksverksamheter. Försöket kom-

mer att utvärderas av Brottsförebyggande rådet. Avsikten är att det skall utgöra underlag för regeringens beredning av en ny kriminalvårdslag.

Utvecklingen av antalet platser för självförvaltning är mycket positiv ur såväl ett återanpassnings- som effektivitetsperspektiv. Regeringen vill betona vikten av att anstaltsvistelsen i den utsträckning det är lämpligt, mot bakgrund av bl.a. säkerhetsmässiga hänsyn, utformas så att de intagna förbereds för livet utanför fängelset.

Regeringen anser att den inriktning av programverksamheten där kvalitet snarare än kvantitet har prioriterats är värdefull och detta arbete bör fortsätta. Det är viktigt att de intagna motiveras att fullfölja de program som kriminalvården erbjuder dem. Det är även av stor betydelse att kriminalvårdens prioriteringar mellan arbete, utbildning och brott- och missbruksrelaterade program är väl avvägda för att tiden i anstalt skall kunna användas på ett så effektivt sätt som möjligt. Regeringen vill understryka vikten av att kriminalvården även utvecklar innehållet i arbetsdriften.

Det arbete som inleds under tiden i anstalt med att förebygga återfall i brott måste fortsätta efter verkställighetens slut. De intagnas egen motivation till förändring är av central betydelse. För att kriminalvårdens inledande åtgärder skall ha den effekt som eftersträvas krävs också att andra huvudmän i samhället fortsätter det arbete som påbörjats under verkställigheten. För att kriminalvårdens insatser skall få avsedd effekt måste de utgöra en del i en större helhet. Kriminalvården skall därför fortsätta utvecklingen av samarbetet med kommunerna och andra huvudmän i samhället.

Regeringen vill betona vikten av att kriminalvården utarbetar system till stöd för att goda arbetsmetoder skall få spridning i organisationen. Riksrevisionen har i sin granskning, *Återfall i brott eller återanpassning i samhället – uppföljning av kriminalvårdens klienter, RiR 2004:5*, pekat på att frivårdsdistrikten är olika framgångsrika på att återanpassa klienterna i samhället. Vidare konstaterar Riksrevisionen att graden av anpassning varierar kraftigt mellan distrikten samt att dessa variationer inte kan knytas till andra faktorer, såsom arbetsmarknadsläget på orten etc. Mot denna bakgrund har regeringen gett Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att med bistånd av Brottsförebyggande rådet utveckla mätinstrument för jämförelser såväl mellan myndigheter i kriminalvården som mellan insatser under verk-

ställigheten, s.k. benchmarking. Uppdraget har redovisats och bereds f.n. i Regeringskansliet.

Bekämpning av narkotikamissbruk

Resultat

Andelen narkotikamissbrukare i anstalt har ökat under de senaste åren. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen beror detta bl.a. på att personer dömda till upp till tre månaders fängelse i många fall avtjänar sina straff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. I denna grupp, som inte avtjänar sitt straff i anstalt är narkotikamissbruk sällsynt förekommande. Den 1 oktober 2004 var andelen narkotikamissbrukare inskrivna i anstalt 57 %. Andelen narkotikamissbrukare har därmed ökat från en 40-procentsnivå till att närma sig 60-procentsnivån under den senaste tioårsperioden.

Tio anstalter rapporterade att missbruk förekommit ofta eller så gott som dagligen under perioden april till september 2004. Vid 38 av anstalterna förekom missbruk sällan eller aldrig.

Även bland frivårdsklienterna har andelen med känt missbruk ökat. Den 1 april 2004 uppgick andelen frivårdsklienter med känt narkotikamissbruk till 45 %, vilket kan jämföras med 28 % för tio år sedan. Det innebär att frivården vid varje tidpunkt har att arbeta med drygt 5 000 klienter där narkotikamissbruk ingår som del i problematiken. Också andelen personer som dömts till frivårdspåföljd där narkotikabrott ingår i domen har ökat. Ca 30 % av klienterna som påbörjar övervakning efter dom till skyddstillsyn är dömda för något brott mot narkotikastrafflagen, vilket är en betydligt högre andel än för fem år sedan.

Inom ramen för regeringens narkotikapolitiska handlingsplan fick Kriminalvårdsstyrelsen under 2002 i uppdrag att genomföra en särskild satsning på att bekämpa narkotikamissbruket bland kriminalvårdens klienter. För detta ändamål avsatte regeringen 100 miljoner kronor under en treårsperiod, 2002–2004, till kriminalvården. Målsättningen med narkotikasatsningen var bl.a. att samtliga narkotikamissbrukare som kommer i kontakt med kriminalvården skall identifieras och erbjudas vård, att utveckla och utvärdera de missbruksrelaterade programmen samt att fler narkotikamissbrukare genomgår dessa program. Målsättningen är vidare att kraftigt minska införseln av narkotika på våra anstalter och häkten samt att kriminalvårdens per-

sonal skall ha kunskaper som är relevanta för att arbeta med motivation av narkotikamissbrukare.

Kriminalvården strävar efter att med flera olika ingripande åtgärder som differentiering, kontroll och påverkansinsatser hålla anstalter och häkten fria från narkotika, alkohol och andra droger. Som specialresurser för att motivera narkotikamissbrukare till behandling fanns vid ingången av 2002, 633 platser till förfogande. Vid utgången av 2004 fanns 1 378 platser. Som ett resultat av regeringens särskilda narkotikasatsning har därefter en väsentlig utökning av antalet motivations- och behandlingsplatser skett. För närvarande finns platser för svärnotiverade intagna, motivationsplatser samt platser för behandling av narkotikamissbrukare. En ökning av antalet intagna som var placerade på narkotikaplatser eller deltog i särskild programverksamhet i anstalt kan följaktligen ses från hösten 2002. Den 1 oktober 2004 var antalet intagna placerade i särskild verksamhet mot narkotikamissbruk i anstalt 35 % fler än vid samma tidpunkt 2002. Jämfört med den 1 oktober 2001 har antalet ökat med drygt 100 %. Även antalet klienter placerade för behandling utom anstalt enligt 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) visar på en ökning, från 590 påbörjade placeringar under 2003 till 675 under 2004.

Analys och slutsatser

Under senare år har narkotikasituationen vid såväl anstalter som inom frivården förvärrats genom att fler nyintagna på anstalt eller de nya klienterna inom frivården varit narkotikamissbrukare. Narkotikasituationen vid anstalter och inom frivården återspeglar utvecklingen av narkotikasituationen i samhället i stort. Regeringen ser därför mycket positivt på att kriminalvården lyckats vända den negativa utvecklingen såväl vad avser särskild verksamhet mot narkotikamissbruk avseende intagna i anstalt som avseende placeringar enligt 34 § KvaL.

Regeringen vill understryka vikten av att arbetet med att bekämpa narkotikamissbruk ges fortsatt hög prioritet. Regeringen har tillfört kriminalvården särskilda medel för att en särskild satsning på att bekämpa narkotikamissbruket bland kriminalvårdens klienter skall kunna genomföras. Det är en av kriminalvårdens allra viktigaste uppgifter och av väsentlig betydelse för att förebygga återfall i brott. Det är viktigt att kriminalvårdens åtgärder är effektiva och att ansträngningar görs för att mäta resultaten. Mot

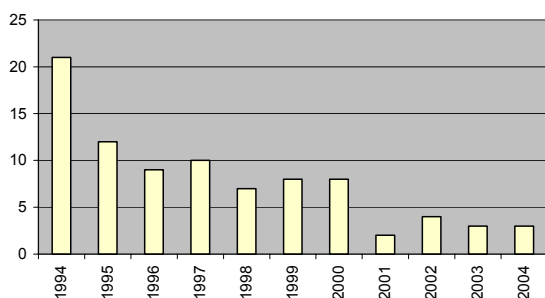
denna bakgrund anser regeringen att satsningen skall fortsätta. Regeringen har uppdragit åt Kriminalvårdsstyrelsen att fortsätta narkotikasatsningen. Under perioden 2005–2007 avsätts sammantaget 120 miljoner kronor för detta ändamål. Regeringen har för avsikt att närmare överväga möjligheten att inom ramen för den fortsatta satsningen, särskilt avsätta medel för att främja samverkan mellan kriminalvården och kommunerna för att på så sätt förbättra förutsättningarna för placeringar utanför anstalt enligt 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt samt för placeringar inom ramen för skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård.

Säkerhetsarbete

Antalet rymningar från svenska anstalter har minskat påtagligt under senare år. Antalet rymningar från slutna anstalter har minskat med 70 % under de senaste tio åren.

Sett i relation till det ökande antalet intagna är minskningen av antalet avvikelser ännu tydligare. Antalet avvikelser direkt från slutna anstalt per 100 000 vård dygn har de senaste tio åren minskat med drygt 85 %, från 21 år 1994 till 3 år 2004.

Diagram 3.2 Avvikelser direkt från slutna anstalt per 100 000 vård dygn 1995–2004

Under 2004 avvek 269 intagna direkt från anstalt, varav 33 från slutna anstalter. Det totala antalet avvikelser i samband med transporter till rättegångar och sjukhusbesök ligger på samma nivå som under 2003. Under åren 1992 till 2003 förekom inga avvikelser från anstalterna med förhöjd säkerhet, Hall, Kumla och Tidaholm.

Under 2004 genomfördes emellertid fyra grupprymningar, från några av landets säkraste anstalter, från Hall, Kumla, Norrtälje och Mariefred. Rymningarna från Kumla- och Norrtäljeanstalterna genomfördes med hjälp av fritag-

ningar utifrån, medan rymningen från Hall skedde med hjälp av insmugglade vapen och gisslantagning av personal. Vid Mariefredsanstalten togs en vårdare som gisslan, medfördes i flyktbilen och återfanns först ett dygn senare. Händelserna föranledde omedelbara förändringar i såväl anstalternas rutiner som i anläggningsskydd.

Dessa händelser tydliggjorde att de säkerhetsplatser som fanns vare sig till antalet eller strukturellt tillgodosåg det behov som fanns. Regeringen gav därför under förra året Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att ta fram förslag avseende utformningen av en säkerhetsanstalt. Kriminalvårdsstyrelsen har i december 2004 lämnat förslag på utformning och lokalisering av en säkerhetsanstalt samt ytterligare säkerhetsplatser.

Ett brett spektrum av åtgärder har satts in för att begränsa de intagnas tillgång till mobiltelefoner. Åtgärderna avser bl.a. förbättrade visitationsrutiner och bättre kameraövervakning av ytterområden för att hindra inkast, utökad kontroll av besökare med metalldetektorer samt lokala förbud för personal att bära privat mobiltelefon.

Redan innan rymningarna under 2004 genomförde regeringen författningsändringar för att förstärka säkerhetsskyddet på anstalterna.

Genom lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården som trädde i kraft den 1 oktober 2001 fick kriminalvården möjlighet att behandla personuppgifter för att upprätthålla säkerheten och förebygga brott. Lagen gjorde det möjligt för kriminalvården att kartlägga intagna som ansågs utgöra särskilda säkerhetsrisker samt bygga upp särskilda säkerhetsregister.

Genom en förordningsändring som trädde i kraft 2003 fick kriminalvården möjlighet att på teknisk väg störa ut otillåten mobiltelefontrafik till och från anstalterna. Genom ändringar i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt och i lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. som trätt i kraft under 2003, har kriminalvården fått möjlighet att besluta att alla som har tillträde till ett visst häkte eller en viss slutna anstalt skall kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Detta ökar möjligheterna att förhindra att otillåtna föremål förs in på anstalterna och kan även tjäna som ett skydd för anställda och andra mot påtryckningar från de intagna.

Kriminalvården har dessutom infört system för att stoppa penningtransaktioner, till och från intagna, som kan antas ha samband med brottslig verksamhet. Som en följd av detta kommer inte längre kontanta medel att disponeras av intagna vid landets slutna anstalter. Kriminalvården har också tagit fram metoder för att göra bättre riskbedömningar inför transporter samt för att planera och genomföra bevakade permissioner med ett större mått av säkerhet. På så sätt har planeringen inför och samarbetet vid bl.a. lufthålspermissioner och eskortkörningar förbättrats.

Analys och slutsatser

Att förhindra rymningar från och brottslighet i anstalterna är grundläggande för kriminalvården. De rymningar som har genomförts under 2004 visar på brister i säkerheten. Det är uppenbart att situationen inom den slutna kriminalvården med ett allt tyngre och mer svårhanterligt klientel kräver förstärkningar av säkerhetsarbetet.

Regeringen delar kriminalvårdens uppfattning i fråga om lämplig lokalisering av en säkerhetsanstalt och ytterligare säkerhetsplatser och konstaterar att kriminalvården mot bakgrund av den rådande bristen på slutna platser påbörjat uppförandet av dessa platser i enlighet med det förslag som lämnades till regeringen i december 2004.

Mot bakgrund av de förslag som presenteras i betänkandet *Säkert inläst?* (SOU 2005:6), som överlämnades till regeringen i februari i år har regeringen gett Kriminalvårdsstyrelsen och Rikspolisstyrelsen i uppdrag att i samråd utarbeta gemensamma strategier för hur samarbetet inom underrättelseverksamheten skall vara utformad. Myndigheterna har också fått i uppdrag att utarbeta gemensamma strategier inför gisslansituationer och andra allvarliga incidenter. I uppdraget ingår även att klargöra de olika myndigheternas ansvar i olika situationer och skeden av en incident. Uppdraget skall redovisas den 30 september 2005.

Regeringen konstaterar vidare att kriminalvården vidtagit omfattande åtgärder för att förstärka säkerheten på befintliga slutna anstalter bl.a. genom:

- bättre skalskydd
- en ny säkerhetsklassning av landets slutna anstalter
- översyn av säkerhetsrelaterade rutiner
- inrättande av en särskild säkerhetsgrupp
- fortlöpande registerkontroll av personal

- förstärkt incidentberedskap
- förstärkt personalutbildning i säkerhetsfrågor
- en ny sammanhållen placerarorganisation
- utvecklat underrättelsearbete, samt
- ytterligare förbättrat underrättelsesarbete med polisen.

Regeringen vill dock understryka att det är av stor vikt att kriminalvården med omedelbar verkan säkerställer att de förbättrade möjligheter att använda säkerhetsregister, inpasseringskontroll och störning av mobiltelefontrafik som regeringen har tagit initiativ till utnyttjas på ett effektivt sätt.

Kvalitetsarbete

Resultat

Kriminalvårdens arbete med att utveckla de nationella brotts- och missbruksrelaterade programmen har under 2004 fortsatt. Utvecklingen sker på en rad områden, förutom allmänna kriminalitetsprogram och program som riktar sig till klienter med missbruksproblematik utvecklas också program för sexualbrottsdömda samt för klienter dömda för våld i nära relationer. Utvecklingen har i vissa fall skett i samarbete med bland andra Home Office i England. Den ackrediteringspanel, inrymmande vetenskaplig expertis från olika universitet, som arbetar på uppdrag av Kriminalvårdsstyrelsen, har att bedöma de brotts- och missbruksrelaterade programmen utifrån ett antal kriterier, vilka samtliga syftar till att säkerställa att programmen har vetenskapligt dokumenterade effekter på återfall i brott.

Analys och slutsatser

Regeringen vill understryka vikten av att kriminalvården även fortsättningsvis vid utveckling programverksamhet har ett brett anslag som tillgodoser klienternas skiftande behov. Regeringen anser vidare att den inriktning av programverksamheten där kvalitet snarare än kvantitet har prioriterats är värdefull och detta arbete bör fortsätta.

Samverkan

Resultat

En viktig del i kriminalvårdens arbete med frigivningsförberedelser för de intagna är samar-

betet med andra myndigheter och olika frivilligorganisationer. Samverkan mellan kriminalvård, arbetsförmedling och socialtjänst, s.k. KrAmi-verksamhet, finns numera på ett flertal orter och förutsättningar för att starta ny verksamhet utreds på flera håll. Samverkan med socialtjänst polis och åklagare förekommer vid ett antal kriminalvårdsmyndigheter inom ramen för det lokala brottsförebyggande arbetet. Kriminalvården samarbetar vidare med ett stort antal ideella organisationer. Samverkan sker vid alla kriminalvårdsmyndigheter. De olika kyrkliga samfundet, Röda Korset, Riksförbundet för Frivilliga Samhällsarbetare, Kriminellas Revansch i Samhället, Hela Människan, Anonyma Alkoholister och Anonyma Narkomaner är vanligt förekommande samarbetspartners.

Regeringen har genom förordningen (2002:954) om statsbidrag till vissa organisationer inom kriminalvårdens område infört en möjlighet för Kriminalvårdsstyrelsen att bevilja statsbidrag till riksorganisationer som bedriver ideellt arbete som är ägnat att främja dömdas återanpassning i samhället. Avsikten är att skapa en långsiktigt hållbar ordning för bidragsstödet. Målsättningen på sikt är att de ekonomiska förutsättningarna för dessa organisationer skall förbättras. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen är erfarenheterna av tillämpningen av systemet med statsbidrag till frivilligorganisationer goda.

Kriminalvården deltar sedan ett antal år i flera rättskedjeprosjekt som syftar till snabbare lagföring.

Analys och slutsatser

Kriminalvården är en del av rättskedjan. För att de enskilda och de sammanlagda resultaten skall bli så goda som möjligt, är det viktigt att var och en av myndigheterna ser sin roll i rättskedjan och på så sätt underlättar övriga myndigheters insatser. Regeringen ser det som angeläget att kriminalvården såväl internt som av andra myndigheter i rättskedjan betraktas som en del av denna. En positiv utveckling i detta avseende kan dock skönjas. För att kriminalvårdens insatser under verkställigheten av påföljder skall få avsedd effekt måste de utgöra en del i en större helhet. Kriminalvården skall därför fortsätta utvecklingen av samarbetet med kommunerna och andra huvudmän i samhället.

3.5.5 Reparativ verksamhet

Allmänt om verksamhetsområdet och mål

Målet för verksamhetsområdet Reparativ verksamhet är att skadeverkningarna av brott skall minska.

Många av rättsväsendets myndigheter har ett ansvar att bidra i brottsofferarbetet. En särställning har Brottsoffermyndigheten, eftersom myndighetens övergripande uppgift är att främja alla brottsoffers rättigheter, behov och intressen. Myndighetens uppgifter är bl.a. att besluta i ärenden om brottsskadeersättning, fördela medel från brottsofferfonden och genom utåtriktad verksamhet verka för att myndigheter, andra aktörer och allmänheten får ökad kunskap om brottsofferfrågor.

De mål som regeringen bestämt för 2004 för verksamhetsgrenen Brottsskadeärenden är att ansökningar om brottsskadeersättning skall prioriteras och handläggas så snabbt som möjligt med hänsyn till den utredning som är erforderlig i det enskilda ärendet. Utbetalad ersättning skall i så stor utsträckning som möjligt återkrävas från skadevällaren.

Målen för Brottsofferfonden är att de organisationer och projekt som bedöms kunna tillföra brottsoffer störst nytta skall beviljas bidrag. Projekt inriktade mot våld mot kvinnor, brott mot barn och ungdomar och brott med rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska, islamofobiska eller homofobiska inslag skall prioriteras.

För verksamhetsgrenen Information har regeringen bestämt att Brottsoffermyndigheten skall tillhandahålla information som syftar till att sprida kunskap om brottsofferfonden och om projekt genomförda med bidrag från fonden. Brottsofferfonden skall tillhandahålla information som bidrar till att de som är berättigade till brottsskadeersättning får det. Myndigheten skall därvid särskilt beakta att brottsoffer med bristande kunskaper i svenska språket kan ha ett särskilt behov av information.

Ärendemängd och handläggningstider

Resultat

De senaste årens öknings av inkomna ansökningar om brottsskadeersättning har fortsatt även under 2004. Detta år ökade antalet ansökningar med drygt 11 % jämfört med 2003. Den

totala mängden ansökningar var 10 339. Även antal avgjorda ärenden har liksom tidigare år ökat. Under året avgjordes 10 616 ärenden vilket motsvarar en ökning på drygt 15 %. Myndigheten minskade även ärendebalansen med 16 % till totalt 1 492 ärenden.

I de allra flesta fallen var handläggningstiderna för ärendena om brottsskadeersättning kortare än fyra månader. Totalt avgjordes nästan 89 % av ärendena inom denna tid.

Under året inkom 409 omprövningsärenden. Myndigheten gjorde 389 omprövningar under perioden, varav 38 ledde till att ursprungsbeslutet ändrades. I 17 fall ändrades beslutet på grund av att det tidigare varit felaktigt och i övriga fall på grund av att nya omständigheter förändrade den tidigare bedömningen.

Analys och slutsatser

Att antalet inkomna ansökningar om brottsskadeersättning fortsätter att öka kan bero på en större kännedom bland brottsoffer om möjligheten att få ekonomisk kompensation för det lidande som man fått utstå. Regeringen är positiv till denna utveckling. De förhållandevis få omprövningsärenden som inkommer och som ändras tyder på att de avgöranden som fattas håller en god kvalitet. Detta trots att myndigheten avgör så stor del av ärendena inom fyra månader från ansökningstillfället. Regeringen anser att det är viktigt att myndigheten bibehåller kvalitet i de avgöranden som fattas.

Utbetalning av brottsskadeersättning

Resultat

Storleken på den utbetalda brottsskadeersättningen har, liksom antalet ansökningar, ökat under de senaste åren. I slutet på 1990-talet betalades cirka 67 miljoner kronor ut i brottsskadeersättning. Under 2004 betalades 95 miljoner kronor ut i brottsskadeersättning, en ökning med drygt 13 %.

En viktig uppgift för Brottsoffermyndigheten är att återkräva utbetald ersättning från den gärningsman som orsakade brottsoffrets skada. Denna regressverksamhet har ökat kraftigt de senaste åren. Under 2004 betalades nästan 11 miljoner kronor in till Brottsoffermyndigheten i regressintäkter från olika gärningsmän. Regressintäkterna ökade med nära 33 % jämfört med 2003.

Analys och slutsatser

Storleken på den totala utbetalade brottsskadeersättningen har ökat under året, vilket innebär att allt fler brottsoffer fått ekonomisk kompensation för sitt lidande. Det är en positiv utveckling. Regeringen ser även positivt på den regressverksamhet som Brottsoffermyndigheten bedriver. Att gärningsmän som har orsakat skada i större utsträckning själva får betala för denna skada är betydelsefullt ur många aspekter, inte minst för brottsoffret.

Bidrag från brottsofferfonden

Resultat

Brottsofferfonden tillförs medel främst genom en avgift på 500 kronor från dem som har dömts för brott där fängelse ingår i straffskalan. Fonden tillförs även medel från dem som avtjänar straff i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll. Den dömda kan åläggas att betala en avgift till fonden om 50 kronor per dag under verkställigheten, dock högst 6 000 kronor.

Antalet ansökningar om bidrag från brottsofferfonden var 702 under 2004, varav 419 beviljades bidrag. Sammanlagt fördelades nästan 30 miljoner kronor. Fondens intäkter genom avgifter uppgick till nästan 31 miljoner kronor.

Av de beviljade medlen avsåg 41 % forskningsverksamhet, 28 % verksamhetsstöd, 14 % försöks- och utvecklingsverksamhet, 10 % utbildningsverksamhet och 7 % informationsverksamhet.

Liksom tidigare år har regeringen under 2004 valt vissa områden som skall prioriteras vid beviljande av bidrag från brottsofferfonden. Dessa var våld mot kvinnor, brott mot barn och ungdomar, offer för rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska, islamofobiska eller homofobiska brott. Totalt beviljades nästan 9 miljoner kronor till projekt inriktade på våld mot kvinnor, nästan 7 miljoner kronor till projekt inriktade på brott mot barn och ungdomar, 430 250 kronor till projekt inriktade på offer för homofobiska brott och 136 000 kr till projekt inriktade på offer för rasistiska eller främlingsfientliga förtecken.

Analys och slutsatser

Antalet beviljade ansökningar om bidrag från brottsofferfonden har ökat och därmed har fler föreningar, organisationer och andra organ givits möjlighet att starta projekt och andra verksam-

heter som gagnar brottsofferarbetet. Det arbete som härigenom kommer till stånd fyller en viktig funktion för arbetet med att synliggöra brottsoffrens ställning och förbättra samhällets totala insatser gentemot brottsoffren. Det är en positiv utveckling att projekt inriktade på hatbrott har beviljats finansiering, även om summan är blygsam. Regeringen vill dock betona vikten av att myndigheten även i fortsättningen vidtar åtgärder i syfte att projekt inriktade på offer för rasistiska eller främlingsfientliga förtecken kan beviljas finansiering.

Informationsinsatser

Resultat

Under året har Brottsoffermyndigheten bedrivit ett omfattande och aktivt informationsarbete. Myndighetens skriftliga informationsmaterial sprids genom ett alltmer utvecklat samarbete med polis, åklagare, domstolar och de ideella brottsofferorganisationerna. Skriftligt material finns nu på nio främmande språk. Därutöver har myndigheten deltagit i olika former av utbildningar tillsammans med andra aktörer ur rättsväsendet.

Brottsoffermyndigheten har även arrangerat utbildningar, seminarier och temadagar för att sprida brottsofferkunskap till framför allt myndigheter inom rättsväsendet, men även till andra myndigheter och organisationer.

Analys och slutsatser

För att säkerställa en god kännedom om möjligheterna att ansöka om brottsskadeersättning och bidrag från brottsofferfonden är det viktigt att det finns tillgänglig och relevant information om detta. Därför är det angeläget att det finns sådan information hos de myndigheter som kommer i kontakt med brottsoffer. Här har alla myndigheter inom rättsväsendet ett ansvar att se till att det finns fungerande rutiner för att sprida denna information. Regeringen ser positivt på de insatser som gjorts under året och vill betona vikten av att myndigheterna strävar efter förbättrade rutiner kring denna informationsspridning.

Samverkan

Resultat

Under 2004 har Brottsoffermyndigheten tillsammans med Domstolsverket slutfört och redovisat regeringens uppdrag att etablera vittnesstödsverksamhet vid landets tings- och hovrätter. Regeringen gav ett förnyat uppdrag till de båda myndigheterna att även fortsättningsvis verka för att vittnesstödsverksamhet skall finnas vid de allmänna domstolarna (dnr 2004/1181/KRIM).

Analys och slutsatser

Det är viktigt att myndigheterna i rättsväsendet samverkar kring gemensamma frågor och problem i brottsofferarbetet. Idag finns en modern och i huvudsak ändamålsenlig lagstiftning som tillgodoser brottsoffrens intressen i olika led i rättsprocessen och rättskedjan. Nyckeln till att förbättra ytterligare för brottsoffer ligger inte alltid i att förändra den gällande lagstiftningen. Många förbättringar kan göras inom ramen för befintligt regelverk genom att myndigheterna i ännu större utsträckning samverkar kring brottsofferfrågor. Här kan mycket fortfarande göras och regeringen kommer att följa myndigheternas arbete med detta.

Internationellt arbete

Resultat

Under 2004 antogs ett EG-direktiv om ersättning till brottsoffer av rådet (Rådets direktiv 2004/80/EG). Innebörden av direktivet är bl.a. att alla medlemsstater skall införa ett system för statlig ersättning till brottsoffer. Vidare skall visst samarbete ske mellan myndigheter i de olika staterna för att underlätta förfarandet för den som söker ersättning efter att ha drabbats av brott i en annan medlemsstat än den där han eller hon normalt vistas.

Analys och slutsatser

Sverige har vid en internationell jämförelse tämligen generösa regler i brottsskadelagen (1978:413) och har arbetat aktivt för att stödet till brottsoffer skall förstärkas på europeisk nivå. Direktivet utgör en viktig del i det angelägna arbetet med att förbättra situationen för den som drabbats av brott. Med anledning av direktivet kan vissa lagändringar förväntas ske, främst vad gäller ersättning till brottsoffer i gränsöverskridande fall.

3.5.6 Övrig verksamhet

Rikspolisstyrelsen

Resultat

Rikspolisstyrelsens bedömning är att verksamhetsmålet har uppnåtts.

Antalet polismyndighetsärenden har sedan 2003 ökat med 9 %, 140 000, till drygt 1,7 miljoner ärenden. Kostnaden för polisens arbete har på detta område minskat med 1 % till cirka 1,6 miljarder kronor vilket motsvarar 13 % av den totala kostnaden. Resursinsatsen har också minskat med ungefär 27 000 timmar eller 18 årsarbetskrafter. Detta innebär att produktiviteten har ökat.

Ökningen av polismyndighetsärenden beror till stor del på att antalet utfärdade pass ökade.

Antalet handräckningar har ökat med drygt 4 000 men ligger ändå klart lägre än tidigare. Utvecklingen av antalet ärenden varierar mellan polismyndigheterna.

Genomströmningstiden har fortsatt att minska om än blygsamt. Den skulle ha minskat än mer om exempelvis polisen i Skåne inte hade avslutat ett antal gamla delgivningsärenden och därmed tillfälligt fått en hög genomströmningstid.

Flera myndigheter har för att skynda på handläggningen av ärenden och öka tillgängligheten förstärkt resurserna i receptionen, förändrat öppettiderna och utbildat personalen.

De senaste årens utveckling inom verksamhetsgrenen har fortsatt. Servicen och tillgängligheten har utvecklats genom Internet och polisens kontaktcenter (PKC). Inom ramen för arbetet med polisens kontaktcenter har det under 2004 även skapats ett gemensamt telefonnummer för polisen – 114 14 – vilket tagits i drift i januari 2005. Arbetet har inneburit att polisen gjort betydande investeringar i tekniska stödsystem. Det har också ställt krav på polismyndigheternas samverkansförmåga.

Rikspolisstyrelsen har i samband med översynen av polisens resultatredovisning tagit fram nya resultatmått som på ett bättre sätt än tidigare kommer att spegla graden av måluppfyllelse på området. Den nya resultatredovisningen införs successivt fr.o.m. januari 2005.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att polisens resultat är bra. Regeringen konstaterar med tillfredsstäl-

lelse att polisen även under 2004 har fortsatt sina utvecklingsinsatser inom verksamhetsgrenen Övrig verksamhet. Ett gemensamt telefonnummer för polisen är en mycket viktig åtgärd i polisens strävan att öka servicen och tillgängligheten för medborgarna. Regeringen vill dock poängtera det angelägna i att polisen med oförminskad kraft fortsätter att ta tillvara informationsteknikens utvecklingspotential för att erbjuda medborgare och företag ökade möjligheter till självservice i framför allt enklare ärenden. Ansvar för den fortsatta utvecklingen på det här området ligger inom ramen för Rikspolisstyrelsens ordinarie uppgifter.

Gentekniknämnden

Resultat

Målet för Gentekniknämnden är att främja en etiskt försvarbar och säker användning av gentekniken så att människors och djurs hälsa samt miljön skyddas. Målet skall nås genom rådgivande verksamhet, genom att följa utvecklingen på genteknikområdet samt genom att bevaka etiska frågor inom gentekniken. Nämnden skall lämna en beskrivning av hur verksamheten bedrivits och redovisningen skall ske under rubrikerna Människors hälsa, Djurs hälsa samt Miljöskydd.

Människors hälsa

Under året har Gentekniknämnden tillsammans med medarrangörer anordnat konferensen Vaccination med gener. Konferensen belyste bioteknikens möjligheter för framställning av genvacciner avsedda för vaccinering av människor och djur. Nämnden har även, tillsammans med medarrangörer, anordnat konferensen DNA-analyser, DNA-register och biobanker. Vidare har nämnden deltagit i ytterligare ett antal konferenser.

Djurs hälsa

Nämnden har tillsammans med medarrangörer anordnat konferensen Vaccination med gener (se ovan). I övrigt har nämnden yttrat sig över remisser samt följt teknikutvecklingen inom området, särskilt vad gäller genteknikens betydelse för lantbrukets utveckling och epigenetiska störningar vid kloning av djur.

Miljöskydd

Gentekniknämnden har lämnat yttranden över betänkanden och utredningar samt över marknadsansökningar gällande genetiskt modifierade grödor. Vidare har nämnden följt utvecklingen inom teknikområdet, särskilt vad gäller biosanering med hjälp av domesticerade bakterier och användbarheten av växtförädlingsmetoden Targeting Induced Local Lesion in Genome.

Övrigt

Nämnden har bl.a. redovisat hur forskning och utveckling i Sverige under året har påverkats av miljöbalkens regler på genteknikområdet.

Analys och slutsatser

Utvecklingen inom genteknikområdet går snabbt. Genom att utnyttja genteknik kan mänskligt lidande, t.ex. i samband med sjukdom, lindras. Det finns samtidigt en risk för att gentekniken missbrukas eller att användningen av gentekniken för med sig andra negativa konsekvenser, t.ex. inom miljöområdet. Det är mot den bakgrunden viktigt att utvecklingen inom gentekniken noga följs.

Gentekniknämnden skall främja en etiskt försvarbar och säker användning av genteknik så att människors och djurs hälsa samt miljön skyddas. Det är av förklarliga skäl svårt att mäta om ett sådant mål har uppnåtts. Regeringens bedömning är dock att Gentekniknämnden genom sin allsidiga verksamhet inom området på ett förtjänstfullt sätt har verkat för att uppnå detta mål.

3.5.7 Organisationsstyrning

Jämställdhet

Jämställdhetsanalys för politikområdet rättsväsendet (JämKas)

Regeringen har beslutat att jämställdhetsarbetet skall integreras i regeringens politik. En handlingsplan för jämställdhetsintegrering har utarbetats med en fördjupad analys av jämställdhetsperspektivet inom samtliga politikområden. Planen omfattar en sexårsperiod och avser åren 2004–2009. Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv skall finnas på alla nivåer inom samtliga politikområden och i alla steg i beslutsprocessen.

Inom Justitiedepartementet har en arbetsgrupp påbörjat arbetet med kartläggning och analys av politikområdet Rättsväsendet.

I analysarbetet har arbetsgruppen bl.a. pekat på flera viktiga faktorer. T.ex. är ledningens stöd och engagemang betydelsefulla här eftersom dess styr signaler har betydelse för hur jämställdhetsarbetet skall uppfattas i organisationen. Rättsväsendets myndigheter är starkt regelstyrda men påverkas också av värderingar, dels sådana som bärs av systemen, dels medarbetarnas egna. Därför måste styrande värderingar tydliggöras och kompetensutveckling inriktas mot dessa.

Det är angeläget att myndigheterna inom rättsväsendet beaktar jämställdhetsdimensionen i allt arbete och inom alla verksamhetsområden.

Regeringen avser att återkomma i frågan i regleringsbrevet för 2006.

Polisorganisationen

Resultat

Antalet kvinnor inom polisen ökade med 229 under 2004 och uppgick till 8 237, vilket motsvarar 34,8 % av det totala antalet anställda.

Antalet kvinnliga poliser uppgick till 3 427, vilket är en ökning med 268 jämfört med 2003. Andelen kvinnliga poliser ökade med 0,9 % jämfört med 2003 och är nu 20,3 %. Andelen kvinnor i ledningskompetens ökade under året med 3,7 procentenheter jämfört med 2003 och uppgick till 16 % (11,9 % 2003). Aktiviteter som ledarskapsprogram, chefsförsörjningsprogram, stabs- och bredvidtjänstgöring antas ha ökat kvinnornas intresse för dessa befattningar.

Flera projekt och aktiviteter bedrevs inom polisen för att öka jämställdheten, bl.a. i syfte att få fler kvinnor i ledande befattning. Exempelvis deltog en polismyndighet i projektet ”Women to the Top” som bedrevs av Jämställdhetsombudsmannen (JämO). En annan polismyndighet har tagit fram en jämställdhetsutställning som har cirkulerat på olika arbetsplatser. Ett ökat intresse och ökad medvetenhet om jämställdhet har noterats vid myndigheten.

I syfte att få fler kvinnor att söka till polisutbildningen riktades särskilda rekryteringskampanjer till kvinnor. Exempelvis annonserade polisen i tidningar och genomförde informationsträffar runt om i Sverige. Andelen antagna kvinnor till polisutbildningen uppgick till 34 % under

2004, vilket var en minskning med två procentenheter jämfört med 2003.

Det finns kvinnliga och manliga nätverk som arbetar med att öka jämställdheten och att motverka sexuella trakasserier inom polisen. Nordic-Baltic Network of Policewomen driver ett EU-projekt som skall pågå till början av 2006. Projektet omfattar utbytestjänstgöring för kvinnliga poliser mellan nordiska och baltiska länder och forskningsprojekt om kvinnliga polisers arbetsvillkor.

Projektet Manligt Nätverk är avslutat och utvärderingen tyder på svårigheter att förändra attityder och vikten av förankring och stöd från chefer på olika nivåer. Nätverken fortsätter arbetet med att öka jämställdheten och att motverka sexuella trakasserier.

Analys och slutsatser

Det är positivt att såväl antalet som andelen kvinnor inom polisen ökat. Regeringen noterar dock att andelen kvinnor som antogs till polisutbildningen har minskat något jämfört med föregående år. Regeringen förutsätter att polisen vidtar åtgärder för att vända denna utveckling.

Antalet kvinnor i ledningskompetens har ökat under året vilket naturligtvis är glädjande. De olika utvecklingsprojekten har gett goda resultat och regeringen ser positivt på att detta arbete fortsätter.

Åklagarmyndigheten

Resultat

Under 2004 var Riksåklagarens mål inom ramen för jämställdhetsarbetet att anställda skall kunna förena föräldraskap och arbete. Ett delmål var att främja föräldradighetsuttaget för män. Det har därför gjorts informationsinsatser och under åren 2000–2004 har uttaget av ledighet ökat stadigt bland manliga åklagare (från 3,5 dagar per år och anställd 2000 till 11,1 dagar 2004). Motsvarande siffror för kvinnor är 35,4 respektive 46,4 dagar.

Åklagaryrket var länge ett yrke där de flesta anställda var män. Den utvecklingen har sedan en tid vänt och i dag är en majoritet av de nyanställda åklagarna kvinnor. Av alla åklagare var i slutet av 2004 48 % kvinnor. Andelen kvinnliga chefer var 34 %, samma andel som 2003. Åklagarmyndigheten arbetar aktivt vid varje chefsanställning för att jämställdheten skall öka. Ett av

problemen i det sammanhanget är enligt myndigheten att kvinnor av bl.a. familjescäl inte söker chefstjänster.

Analys och slutsatser

Åklagarmyndigheten har kommit relativt långt i jämställdhetsarbetet, som kännetecknas av god planering och långsiktighet. Det är givetvis positivt. Fortfarande är dock andelen kvinnliga chefer för lågt i förhållande till andelen anställda kvinnor. Det är därför angeläget att Åklagarmyndigheten intensifierar sina insatser för att öka andelen kvinnliga chefer.

Ekobrottsmyndigheten

Resultat

Under 2004 var andelen kvinnliga chefer vid Ekobrottsmyndigheten 33 %, vilket var en ökning med 3 % jämfört med 2003. Andelen kvinnliga åklagare var 41 % vilket motsvarar en ökning med 6 % från föregående år. Inom poliskåren var andelen kvinnor 22 %. Även där hade andelen kvinnor ökat något. Inom administratörgruppen var andelen kvinnor 87 %.

Jämställdhetsfrågorna behandlas i den centrala arbetsmiljökommittén och dess beredningsgrupp. En enkät avsedd att utgöra underlag för en ny policy på området genomfördes under slutet av 2004. Detta arbete har resulterat i att en ny jämställdhetsplan för Ekobrottsmyndigheten har fastställts under våren 2005.

Nätverket för kvinnliga poliser inom Ekobrottsmyndigheten har genomfört en konferens under året. En kvinnlig polis från varje avdelning har även deltagit i den årliga konferens som anordnas av Nationella Nätverket för Kvinnliga Poliser. Från varje avdelning har en kvinnlig polis deltagit i nätverkets ledarskapsprogram för kvinnliga poliser.

Den låga personalörligheten inom myndigheten, ca 5 %, innebär fortfarande en svårighet i arbetet för en jämnare könsfördelning inom myndigheten.

Analys och slutsatser

Ekobrottsmyndigheten bedriver ett aktivt jämställdhetsarbete vilket bl.a. har resulterat i en ökad andel kvinnor i åklagargruppen. Det är angeläget att Ekobrottsmyndighetens arbete för att uppnå en jämnare könsfördelning inom alla kompetens kategorier fortsätter. Det finns lik-

som tidigare ett behov av att öka andelen kvinnor i chefs- och polisgruppen liksom män i administratörgruppen.

Domstolsväsendet

Resultat

Jämställdhetsarbetet har under året främst varit inriktat på att öka kunskapen och medvetenheten inom domstolsväsendet om jämställdhetsfrågor för att på så sätt påverka strukturerna inom domstolsväsendet.

Under 2004 har ett nätverk bestående av samtliga kvinnliga domstolschefer bildats. Nätverket har som syfte bl.a. att få fler kvinnliga domare att söka chefsanställningar.

Domstolsverket har under året analyserat domstolarnas och hyresnämndernas jämställdhetsplaner för att hitta goda exempel och för att kunna identifiera behov av fortsatta insatser.

De ändringar i förordningen (1988:318) med instruktion för Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet som genomfördes under 2003 har inneburit att behovet av en jämnare könsfördelning bland domarpersonalen har lyfts fram i fler tillsättningsärenden.

Domstolsverket har under 2004 påbörjat en utbildning för domare som inte är chefer, benämnd "Ledare i framtiden" där hälften av kursdeltagarna är kvinnor och hälften män. Utbildningen syftar till att få fler kvinnliga domare att söka chefsanställningar och till att öka deltagarnas medvetenhet om bl.a. jämställdhetsfrågor.

Under 2004 utnämndes tre kvinnliga chefsdomare och sex manliga. Av sistnämnda utgjorde dock två anställningar förflyttningar på grund av organisationsförändringar.

Av domstolscheferna är 88 % män. Det innebär att andelen kvinnliga domstolschefer under 2004 har ökat med två procentenheter jämfört med föregående år. Bland övriga chefsdomare är liksom föregående år 75 % män. För gruppen ordinarie domare är förhållandet 72 % män och 28 % kvinnor, en ökning av andelen kvinnor med en procentenhet sedan föregående år. Inom kategorin övrig personal, som till största delen utgörs av domstolssekreterare, är förhållandet det omvända. Andelen kvinnor är inom denna kategori 87 %. Domstolsverket har under 2004 vidtagit åtgärder som syftar till att göra arbetet mer attraktivt för både kvinnor och män. Det

har dock visat sig svårt att påverka könsfördelningen i gruppen domstolssekreterare beroende på den låga personalomsättningen.

Analys och slutsatser

Av de nya chefsdomare som utnämndes 2004 var 42 % kvinnor. När det gäller den totala andelen kvinnliga chefsdomare innebär dock detta endast en marginell förbättring.

Den ojämna könsfördelningen när det gäller personalsammansättningen inom domstolsväsendet, särskilt för chefer, gör att jämställdhetsfrågorna måste ha fortsatt hög prioritet i det utvecklingsarbete som pågår inom domstolarna. Inte minst är detta viktigt för att upprätthålla och stärka allmänhetens förtroende för rättskipningen. En ökad medvetenhet om jämställdhetsfrågorna är vidare en förutsättning för att domstolarna även i fortsättningen skall kunna locka till sig de för yrket bäst lämpade och skickligaste juristerna.

Det arbete som bedrivs inom domstolsväsendet för att få fler kvinnliga domare att söka chefsanställningar ger i kombination med den generationsväxling som kommer att äga rum inom de närmaste fem åren goda förutsättningar för att ytterligare öka andelen kvinnliga chefsdomare.

Jämställdhetsarbetet inom domstolsväsendet handlar emellertid inte bara om en jämnare könsfördelning bland personalen. Det innebär även ett ökat krav på kunskaper om jämställdhetsfrågor i allmänhet. Det är viktigt bl.a. för att säkerställa ett korrekt bemötande av utsatta kvinnor, såsom offer för olika former av sexualbrott.

Kriminalvården

Resultat

Fördelningen mellan könen bland kriminalvårdens anställda 2004 var 43 % kvinnor och 57 % män. Fordelningen är oförändrad jämfört med föregående år. Under den senaste tioårsperioden har en utjämning mellan könen skett. Variationen mellan olika yrkeskategorier är stor. Andelen kvinnliga chefer uppgår till 43 %. Kriminalvårdens långsiktiga mål på jämställdhetsområdet är att myndigheten skall underlätta för medarbetarna att förena förvärvsarbete med familj, genom bl.a. flexibilitet i arbetstidsfrågan.

Analys och slutsatser

Regeringen ser positivt på det arbete som bedrivs för att främja en jämnare könsfördelning avseende kriminalvårdens personal.

Brottsförebyggande rådet*Resultat*

Könsfördelningen vid myndigheten är för närvarande ojämn. Av totala antalet årsarbetskrafter som 2004 uppgick till 61 är 24 män och 35 kvinnor. Av dem som nyanställts är betydligt fler kvinnor.

Jämställdhetsarbetet bedrivs inom ramen för myndighetens löpande arbete med ledning och utveckling av personal. Jämställdhetsarbetet är en naturlig del av det personaladministrativa arbetet. En viktig del av åtgärderna är information om jämställdhet och jämställdhetsarbete till ledning och personal. En personalhandläggare har anställts bland annat för att stärka arbetet med jämställdhetsfrågorna.

BRÅ:s mål för den framtida kompetensförsörjningen är att uppnå en jämnare ålders och könsfördelning

Analys och slutsatser

Regeringen ser positivt på att myndigheten vidtar åtgärder för att stärka arbetet med jämställdhetsfrågorna. Det är angeläget att myndigheten verkar för en jämnare könsfördelning.

Rättsmedicinalverket*Resultat*

Inom Rättsmedicinalverket arbetar 62 % kvinnor och 38 % män. Verket har under året främst arbetat med att uppnå en jämnare fördelning av män och kvinnor på ledningsnivå. Verket har under året rekryterat en kvinnlig avdelningschef och en kvinnlig biträdande avdelningschef. Av nio avdelningschefer är två kvinnor och sju män och bland de biträdande avdelningscheferna är fem kvinnor och två män.

Under året har jämställdhetsarbete bedrivits på samtliga avdelningar inom Rättsmedicinalverket. Målet med det är att ett genusperspektiv skall genomsyra verksamheten såväl internt inom myndigheten som i relationerna med omvärlden.

Analys och slutsatser

Regeringen ser positivt på Rättsmedicinalverkets arbete med frågor om jämställdhet i hela verksamheten. Det är angeläget att arbetet för att åstadkomma en jämnare könsfördelning inom alla kompetenskategorierna fortsätter.

Brottsoffermyndigheten*Resultat*

Andelen kvinnliga anställda vid Brottsoffermyndigheten var under 2004 79 %. Myndighetens mål att jämna ut den sneda könsfördelningen har inte uppnåtts. Även fortsättningsvis kommer myndigheten att ta hänsyn till könsperspektivet vid nyrekryteringar.

Enligt Brottsoffermyndigheten finns inget som tyder på könsrelaterade löneskillnader vid myndigheten.

Analys och slutsatser

Regeringen ser positivt på att Brottsoffermyndigheten fortsätter sina strävanden mot en jämnare könsfördelning vid myndigheten.

Integration, diskriminering och mångfald**Polisorganisationen***Resultat*

Andelen personer som antogs till polisutbildningen och som hade annan etnisk eller kulturell bakgrund än svensk, dvs. själv född utomlands eller minst en förälder född utomlands, uppgick till 15 %, vilket är samma nivå som föregående år.

Polisen arbetade aktivt för att på olika sätt främja den etniska och kulturella mångfalden inom organisationen, bl.a. genom föreläsningar och utbildningar för de anställda. Några myndigheter genomförde särskilda utbildningar för chefer.

Mångfaldsaspekten har genomsyrat myndigheternas rekryteringsarbete och beaktades bl.a. genom att polisen i platsannonser angav att den gärna såg sökande med annan etnisk och kulturell bakgrund än svensk. Flera myndigheter etablerade kontakter med invandrarföreningar och några myndigheter ordnade öppet hus. Polismyndigheten i Skåne deltog i projektet "Utryckningen", vilket är en förberedande utbild-

ning till polisutbildningen och riktar sig till ungdomar med invandrarbakgrund. I Södertälje polismästardistrikt bedrevs ett projekt där den som har utomnordisk bakgrund kan få en civil projektanställning i syfte att bli behörig att söka till polisutbildningen.

Polismyndigheterna vidtog flera åtgärder för att förhindra att anställda diskriminerades på grund av sin sexuella läggning. Samtliga myndighetsledningarna genomgick utbildning inom ramen för Rikspolisstyrelsens projekt Normgivande mångfald.

Analys och slutsatser

Inom polisen bedrivs ett aktivt arbete för att öka andelen anställda med annan etnisk eller kulturell bakgrund än svensk. Utgångspunkten för arbetet är myndighetens mångfaldsplan och kompetensstrategi i diskrimineringsfrågor. För polisiär framgång finns det ett behov av olika kompetenser i verksamheten. Nya kompetenser ger nya perspektiv i polisarbetet som kan leda till förändringar av organisationens värderingar och förhållningssätt. Regeringen vill understryka att det är angeläget att insatserna på detta område fortsätter och intensifieras. Det är en förutsättning också för att förhindra och motverka att diskriminering förekommer i verksamheten, och för att antalet anställda inom polisen med utländsk bakgrund långsiktigt skall kunna öka. För polisens legitimitet är det av vikt att polisens sammansättning speglar befolkningen i samhället.

Regeringen vill också framhålla vikten av att anställda med utländsk bakgrund, i likhet med övriga anställda, erbjuds utvecklingsmöjligheter i sitt arbete. Det är t.ex. angeläget att andelen personer med utländsk bakgrund ökar i ledningskompetensen.

Enligt regeringens bedömning bör det finnas utrymme för polisen att vidta ytterligare åtgärder för att uppmuntra och inspirera personer med utländsk bakgrund att söka sig till polisyrket.

Åklagarmyndigheten

Resultat

Åklagarmyndigheten bedriver ett aktivt arbete med diskriminerings- och mångfaldsfrågorna. Utgångspunkten för arbetet är myndighetens mångfaldsplan och policy mot kränkande särbehandling samt kompetensstrategin i diskrimineringsfrågor. Planerna utgår från att ökad

kunskap förhindrar och motverkar diskriminering. Alla chefer och arbetsmiljöombud skall genomgå utbildning och alla anställda skall ges information om mångfald och diskrimineringsfrågor.

Utöver insatser för att öka kunskapen kring diskrimineringsfrågorna är det viktigt att medvetandegöra de attityder som finns i samhället och inom organisationen. Åklagarmyndighetens arbete med dessa frågor skall fortsätta 2005.

För att Åklagarmyndigheten även i framtiden skall ha ett stort förtroende hos allmänheten bör enligt myndigheten dess personal genom bakgrund och erfarenheter på sikt så långt som möjligt representera alla grupper i samhället. Myndigheten arbetar för att fler personer med utländsk bakgrund skall kunna anställas. För att öka kunskapen om och skapa intresse för åklagaryrket genomför myndigheten besök vid gymnasieskolor bl.a. i områden där det bor många människor med utländsk bakgrund.

Analys och slutsatser

De åtgärder som Åklagarmyndigheten genomfört är steg i rätt riktning. Det är dock angeläget att myndigheten fortsätter vidta åtgärder för att på sikt öka den etniska mångfalden samt för att öka medvetenheten om diskrimineringsfrågor inom myndigheten. Detta är ytterst en förtroendefråga såväl för Åklagarmyndigheten som för rättsväsendet i stort.

Ekobrottsmyndigheten

Resultat

Inom Ekobrottsmyndigheten behandlas mångfaldsfrågorna i den centrala arbetsmiljökommittén och dess beredningsgrupp. Myndigheten har under 2005 fastställt en mångfaldsplan. Planen innehåller även en handlingsplan mot kränkande särbehandling. Ekobrottsmyndigheten strävar efter ökad etnisk mångfald i samband med rekrytering och inom ramen för grundutbildningen inom Ekobrottsmyndigheten finns avsnitt som behandlar integrations- och bemötandefrågor.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att Ekobrottsmyndigheten utvecklar sitt arbete med integrationsfrågor. Regeringen anser att dessa frågor bör ges en framträdande plats i myndighetens personalarbete.

Domstolsväsendet

Resultat

Under 2004 har, i enlighet med den kompetensstrategi i diskrimineringsfrågor som Domstolsverket har tagit fram, insatser gjorts som syftar till att förebygga, motverka och åtgärda den diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet eller sexuell läggning som kan förekomma i domstolsväsendets verksamhet. Arbetet mot diskriminering har skett integrerat med arbetet för att främja mångfald.

Utbildning i mångfalds- och kulturmötesfrågor har skett inom ramen för Domstolsverkets återkommande utbildningar för olika personal-kategorier och vid utbildningstillfällen för nyanställda. Vidare har särskilda utbildningar och seminarier om mångfald genomförts.

I den medarbetarenkät som gått ut till samtliga anställda inom domstolsväsendet har frågor kring diskriminering och bemötande tagits upp.

Domstolsverket har medverkat i det s.k. Juristprojektet som har letts av Integrationsverket. Projektgruppen presenterade under 2004 ett förslag till hur en jurist med utländsk examen skall kunna få en svensk juris kandidatexamen utan att behöva läsa om större delen av utbildningen.

Domstolsverket har under hösten initierat ett arbete med att ta fram en handlingsplan för mångfald inom domstolsväsendet som skall utgöra ett stöd för domstolarna och hyresnämnderna att arbeta strategiskt med frågor om diskriminering och mångfald.

Analys och slutsatser

Domstolsväsendets systematiska arbete för att hos samtliga anställda öka kunskapen och medvetenheten i frågor om mångfald och diskriminering ger en god grund för det fortsatta arbetet med att förhindra och motverka att diskriminering förekommer i verksamheten.

För att nå målet att skapa organisationer som ger personer lika rätt oavsett etnisk och kulturell bakgrund är det av stor betydelse att mångfalden bland de anställda ökar. Regeringen ser positivt på de initiativ som Domstolsverket har tagit för att förbättra möjligheterna att rekrytera personer med utländsk bakgrund. För att de åtgärder som vidtas skall få genomslag är det nödvändigt att enskilda domstolar och hyresnämnder känner ansvar för och tar en aktiv del i arbetet för ökad mångfald.

När det gäller personal med dömande funktioner kan andelen anställda med utländsk bakgrund endast i begränsad omfattning påverkas av domstolarna själva. Andelen sökande till juristlinjen som har utländsk bakgrund har ökat och uppgick under föregående år till 18 %. Möjligheterna att rekrytera personer med utländsk bakgrund till dömande funktioner kommer därför att öka under de kommande åren.

För att arbetet mot diskriminering och för mångfald skall vara framgångsrikt måste det bedrivas med uthållighet och systematik. Regeringen ser därför positivt på det arbete med att ta fram en handlingsplan för mångfald inom domstolsväsendet som Domstolsverket har initierat. Regeringen vill i sammanhanget understryka betydelsen av att arbetet mot diskriminering och för mångfald så långt det är möjligt integreras med den löpande verksamheten inom olika områden.

Kriminalvården

Resultat

Kriminalvården bedriver sedan flera år ett aktivt arbete för att öka andelen anställda med utomnordisk bakgrund. Andelen anställda med utomnordisk bakgrund uppgår till ca 6 % av samtliga anställda. Av dessa kommer 80 % från länder utanför EU.

Med syftet att skapa en grund för ett långsiktigt målinriktat arbete i diskrimineringsfrågor har arbetet under året bedrivits i enlighet med den kompetensstrategi för diskrimineringsfrågor som kriminalvården tagit fram. Arbetet sker på ett antal områden bl.a. inom ramen för rekrytering, utbildning, chefsutveckling, information och samverkan.

I kursplanen för den grundläggande kriminalvårdsutbildningen för nyanställd personal med direkt klientkontakt, anges att deltagaren skall ges kunskap om brott med rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska, islamofobiska och homofobiska inslag.

Analys och slutsatser

Kriminalvården har under en rad år bedrivit ett framgångsrikt arbete med målsättningen att kriminalvårdens medarbetare skall spegla mångfalden i samhället. Regeringen vill betona vikten av att kriminalvården även fortsättningsvis vidtar åtgärder som syftar till att öka medvetenheten

om diskrimineringsfrågor i organisationen samt till att personalen i ökad utsträckning har en varierad etnisk och kulturell bakgrund.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Resultat

BRÅ:s mångfaldsarbete bedrivs inom ramen för det löpande arbetet med ledning och utveckling av personal och det ingår också som en naturlig del av det personaladministrativa arbetet. Etniska mångfaldsaspekter beaktas i bland annat frågor som rör rekrytering och arbetsförhållanden. Under 2004 har BRÅ:s personal deltagit i ett halvdagsseminarium med MångfaldsUtveckling AB på temat Att värdera mångfald inom Brottsförebyggande rådet.

BRÅ:s mål för den framtida kompetensförstärkningen är att öka den etniska och kulturella mångfalden.

Analys och slutsatser

Regeringen betonar vikten av att på sikt uppnå en personalsammansättning med mer varierad etnisk sammansättning och avser att följa de insatser som görs inom detta område.

Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverket har i enlighet med regeringens uppdrag 1999 upprättat en handlingsplan för att främja etnisk och kulturell mångfald. Särskilt inom den rättsmedicinska verksamheten utgör andra länders läkarkårar en viktig rekryteringsbas för verket i fråga om utbildade rättsläkare.

Analys och slutsatser

Regeringen ser positivt på Rättsmedicinalverkets insatser för att främja etnisk mångfald inom myndigheten.

Brottsoffermyndigheten

Resultat

Brottsoffermyndigheten har en handlingsplan för etnisk och kulturell mångfald. Myndighetens målsättning att rekrytera personer med utomnordisk bakgrund har inte uppnåtts. Enligt myndigheten är den viktigaste orsaken till detta

att inga personer med denna bakgrund söker anställning vid myndigheten. Myndigheten uppmärksammar denna problematik i samband med nyrekryteringar.

Analys och slutsatser

Regeringen ser det som angeläget att myndigheten fortsätter att sträva mot ökad etnisk mångfald bland personalen.

Arbetsmiljö

Polisorganisationen

Resultat

Den totala sjukfrånvaron var 4,7 % under 2004, vilket var en minskning med en procentenhet jämfört med 2003. Minskningen avsåg i första hand långtidssjukfrånvaron. Fortfarande var sjukfrånvaron betydligt högre för kvinnor än för män. Kvinnors sjukfrånvaro uppgick till 6,7 % jämfört med männens 3,6 %.

Polisen har under året arbetat mer systematiskt med rehabilitering, bättre utbildade chefer samt bättre samverkansrutiner mellan polismyndigheterna och de externa aktörerna inom området. Olika åtgärder har vidtagits för att stimulera långtidssjuka att återgå i tjänst, exempelvis projektet "Omstart Värmland" som inneburit att huvuddelen av deltagarna kunnat återgå i tjänst.

Fyra utvecklingsgrupper har bildats inom arbetsmiljöområdet. Grupperna har redovisat nationella handlingsplaner som syftar till att skapa större enhetlighet och förbättrade möjligheter att utnyttja de samlade arbetsmiljöresurserna inom polisen.

Av hälsoskäl var 582 poliser befriade från att arbeta nattetid, en ökning med 3 personer jämfört med 2003. Andelen var störst i glesbygdslännen. Genom att medelåldern var högre i dessa områden innebar det att fler anställda där inte kunde arbeta natt.

Analys och slutsatser

Det är glädjande att sjukfrånvaron inom polisen fortsätter att sjunka och regeringen ser positivt på att polisen arbetar så aktivt med arbetsmiljöfrågor. Det är dock viktigt att polisen följer upp och analyserar skillnaderna mellan kvinnors och mäns sjukfrånvaro och regeringen kommer att följa utvecklingen i denna fråga.

Åklagarmyndigheten

Resultat

Arbetsmiljöfrågorna är sedan flera år prioriterade inom Åklagarmyndigheten. Arbetet med dessa frågor bedrivs systematiskt i enlighet med myndighetens handlingsplan på området. Av den arbetsmiljöenkät bland de anställda som genomfördes 2004 framgick bl.a. att arbetsbelastningen fortfarande är hög, att medarbetarsamtal hållits inom organisationen och att 96 % av de anställda som är föräldrar anser att arbetet går bra eller till viss del bra att förena med ett fungerande föräldraskap.

Det bedrevs under 2004 ett aktivt arbete med rehabiliteringsinsatser för att minska sjukfrånvaron. Detta till trots ökade sjukfrånvaron något (0,5 procentenhet) under året till 4,0 % av möjlig närvaro. Den enda personalkategori vars sjukfrånvaro ökade var män i åldern 30–49 år. För den gruppen var det fråga om en marginellt ökad korttidsfrånvaro.

Riksåklagaren har under 2004 även genomfört en fortsatt satsning på friskvård, bl.a. har personalen erbjudits hälsokontroller. Under 2005 kommer Åklagarmyndigheten att särskilt fokusera på rehabilitering av långtidssjukskrivna.

Analys och slutsatser

En ökning av sjukfrånvaron är givetvis en negativ utveckling. Detta gäller även om ökningen skett från en låg nivå och avser korttidsfrånvaro.

De åtgärder som under året vidtagits inom verksamheten bör dock sammantagna bedömas som tillräckliga för att vända den negativa trenden. Det är positivt att fokus under 2005 kommer att ligga på rehabilitering av långtidssjukskrivna medarbetare.

Ekobrottsmyndigheten

Resultat

Ekobrottsmyndighetens arbetsmiljöavtal reviderades under 2004 och har enligt myndigheten nu en inriktning som innebär att medarbetarna har stora möjligheter att påverka sin arbetsmiljö och arbetssituation, bl.a. genom arbetsplatsträffar.

Under hösten 2004 gjordes en uppföljning av den klimatundersökning som genomfördes under våren 2003. Resultaten visar enligt myndigheten inte på några stora förändringar. Resulta-

ten av den ursprungliga undersökningen var genomgående goda.

Den totala sjukfrånvaron var under året 3,3 %, vilket är i stort sett oförändrat jämfört med 2003. Ekobrottsmyndigheten bedriver friskvårdsverksamhet, bl.a. genom myndighetens idrottsförening, för att minska sjukfrånvaron.

Analys och slutsatser

Regeringen ser positivt på att Ekobrottsmyndigheten bedriver friskvårdsverksamhet. Det är angeläget att myndigheten fortsätter sitt arbete för en god arbetsmiljö och att ytterligare åtgärder vidtas för att minska sjukfrånvaron.

Domstolsväsendet

Arbetsmiljöfrågor

Domstolsverket har under året genomfört särskilda utbildningsinsatser inom arbetsmiljöområdet riktade till chefer. Sammanlagt har ett hundratal chefer och chefsadministratörer genomgått en omfattande utbildning som berört arbetsgivarens arbetsmiljöansvar, alkoholproblem, konflikthantering, rehabilitering, stress och förändringskunskap.

För skyddsombud och arbetsgivarföreträdare har, liksom tidigare år, arrangerats utbildningar.

Under 2004 har en enkätundersökning genomförts i syfte att kartlägga hur de långtidssjukskrivna upplevt att rehabiliteringen fungerat. Enkäten visar att det finns utrymme för förbättringar inom flera delar av rehabiliteringsprocessen. En ny enkät planeras under 2005 för att kunna kartlägga arbetsgivarens syn på rehabiliteringen.

I den budgetdialog som Domstolsverket under hösten 2004 haft med samtliga domstolar har arbetsmiljöperspektivet särskilt lyfts fram.

Domstolsverket genomför vartannat år en medarbetarenkät. Exempel på åtgärder som genomförts under 2004 som uppföljning av den senaste medarbetarenkäten är chefsstöd, teamutveckling och organisationsöversyner.

Ett samarbete med andra myndigheter för att ta fram nyckeltal inom arbetsmiljöområdet har inletts under 2004.

Sjukfrånvaron

För domstolsväsendet som helhet minskade sjukfrånvaron under 2004 med 0,2 procentenheter. Minskningen gäller både kvinnor och män.

Skyddet och säkerheten i domstolarna

Arbetet med att förbättra säkerheten inom domstolsväsendet bedrivs kontinuerligt av Domstolsverket och de enskilda domstolarna.

Under 2004 har säkerhetsarbetet inom domstolsväsendet fortsatt att bedrivas enligt de riktlinjer som presenterats i Domstolsverkets rapport Framtida riktlinjer för säkerhetsarbete i domstolsväsendet (DV-rapport 2002:6).

Varje domstol skall enligt rådande riktlinjer ha en bassäkerhetsnivå med bl.a. överfallslarm. Det finns för närvarande dokumenterade säkerhetsplaner vid i stort sett varje domstol. Andra konkreta åtgärder som vidtagits är utbildning, bl.a. ett endagsseminarium avseende hotbilsbedömning, ändrade rutiner, tekniska installationer, omdisponeringar inom befintliga lokaler och om- eller nybyggnationer. Huvuddelen av domstolarna har i säkerhetsfrågor någon form av samverkan/samordning med lokal polis, åklagare eller annan domstol. En majoritet av domstolarna har någon form av krisgrupp organiserad eller tillgänglig på annat sätt, främst genom företagshälsovården.

Analys och slutsatser

Arbetet med att förbättra arbetsmiljön är viktigt. Regeringen ser positivt på att sjukfrånvaron återigen minskar och att Domstolsverket arbetar aktivt med arbetsmiljöfrågorna.

Kriminalvården*Resultat*

Efter att sjukfrånvaron i flera år ökat förändrades bilden under 2003 då en minskning av sjukfrånvaron noterades. Denna minskning har under 2004 fortsatt och den totala sjukfrånvaron i relation till bruttoarbetstiden har minskat med 0,7 procentenheter från 7,1 till 6,4 %. Minskningen omfattar alla typer av sjukfrånvaro. Den totala sjukfrånvaron i förhållande till den tillgängliga arbetstiden uppgick till 7,6 %. För kvinnor var motsvarande siffra 9,4 % och för män 6,2 %.

Den långa sjukfrånvaron är enligt Kriminalvårdsstyrelsens uppgifter till något mer än en tredjedel kopplad till arbetsmiljön. För att komma till rätta med en del av denna sjukfrånvaro har kriminalvården erbjudit delpension för anställda över 61 år. Kriminalvårdsstyrelsen erbjuder sina medarbetare ett personalstödsprogram där anställda kan få stöd och råd, tjänsten

är kostnadsfri och garanterar den anställdes anonymitet. Kriminalvårdsstyrelsen driver vidare med stöd av Utvecklingsrådet projektet – Satsa friskt i kriminalvården – som syftar till att förbättra arbetsmiljön och sänka sjukfrånvaron. Mot bakgrund av de allvarliga incidenter som inträffat i kriminalvården under 2004 har ett åtgärdsprogram innehållande såväl arbetsmiljöinriktade som verksamhetsinriktade åtgärder tagits fram.

Analys och slutsatser

Kriminalvården har under 2004 trots en ansträngd situation för alla anställda lyckats bedriva ett fortsatt aktivt arbetsmiljöarbete med gott resultat. Regeringen ser positivt på att det säkerhetsarbete som bedrivs inom kriminalvården också kompletteras med åtgärder som tar sikte på arbetsmiljöområdet. Kriminalvårdens långsiktiga målsättning – att minska sjukfrånvaron, enligt regeringens mål, med 50 % till 2008 – ställer dock höga krav på det fortsatta arbetet.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)*Resultat*

Under våren 2004 genomfördes en arbetsmiljöundersökning på BRÅ. Av resultatet framgår bland annat att man trivs med sitt arbete och upplever ett gott stöd på arbetsplatsen. Resultatet visar också på ett behov av att öka tryggheten och öka tydligheten kring anställningsvillkoren. BRÅ har därför erbjudit tillsvidareanställning för ett antal medarbetare. Dessutom har det tagits fram en policy för anställningar som syftar till att öka tydligheten kring anställningen. Att många medarbetare känner smärta i nacke-axel-skuldra partiet och upplever hög stress i arbetet framgick också av resultaten. En handlingsplan för att minska ohälsan och förbättra arbetsmiljön har därför tagits fram. Arbete med nya och förbättrade rutiner kring sjukfrånvaro och rehabilitering har påbörjats.

Analys och slutsatser

BRÅ har visat att man tar arbetsmiljöfrågorna på allvar. Det är positivt att man vidtar åtgärder för att minska ohälsan vid myndigheten.

Rättsmedicinalverket

Resultat

Den totala sjukfrånvaron inom Rättsmedicinalverket under 2004 var 5,8 % av den sammanlagda arbetstiden, vilket var ca 1 procentenhet högre än föregående år. Andelen långtidssjukfrånvaro är fortsatt hög, omkring 73,5 %. Kvinnor och anställda som är äldre än 50 år har en högre andel sjukfrånvaro än män och de som är yngre än 50 år. Rättsmedicinalverket gör löpande förbättringar av arbetsmiljön, såväl den fysiska som den psykosociala. Som ett led i att förbättra arbetsmiljön genomför och planerar Rättsmedicinalverket för närvarande nybyggnation och ombyggnad av några av verkets avdelningar.

Analys och slutsatser

Regeringen ser positivt på Rättsmedicinalverkets arbete för att åstadkomma en bättre arbetsmiljö för personalen. Det är angeläget att myndigheten fortsätter sitt arbete för en god arbetsmiljö och att ytterligare åtgärder vidtas för att minska sjukfrånvaron, inte minst gäller detta långtids-sjukfrånvaron.

Brottsoffermyndigheten

Resultat

Myndigheten har under året sänkt nivån på sjukfrånvaron från 7,4 % till 4,1 %. Enligt myndigheten är sjukfrånvaron inte arbetsrelaterad utan hänför sig i huvudsak till sjukskrivning på grund av besvär i samband med graviditet. Myndigheten arbetar aktivt med att förhindra ohälsa på grund av arbetet. Under året infördes en friskvårdspolicy som ger samtliga anställda möjlighet till en planerad motionstimme i veckan.

Analys och slutsatser

Även om sjukfrånvaron inte direkt är arbetsrelaterad är det viktigt att Brottsoffermyndigheten fortsätter arbetet med att förbättra arbetsmiljön. Det är positivt att myndigheten har sänkt nivån på sjukfrånvaron och det är angeläget att denna positiva utveckling fortsätter.

Personal- och kompetensförsörjning

Polisväsendet

Polisorganisationen

Resultat

Målet för personal- och kompetensförsörjningen är att verka för en för polisorganisationen långsiktig personalförsörjning med för verksamheten ändamålsenlig kompetens. Varje polismyndighet formulerar själv och följer upp kompetensförsörjningsmålen med utgångspunkt i de lokala förutsättningarna och det har därför varit svårt för Rikspolisstyrelsen att göra en bedömning av polisens måluppfyllelse för 2004. Polismyndigheterna bedömer att de satsningar som gjorts har lett till positiva resultat i verksamheten. Exempelvis har antalet anställda med annan etnisk och kulturell bakgrund än svensk ökat hos några myndigheter.

Polisens kompetensförsörjningsmål för verksamheten för 2005 är bl.a. att andelen kvinnor och personer med annan etnisk och kulturell bakgrund än svensk skall öka jämfört med 2004 och att sjukfrånvaron skall vara lägre än föregående år.

Vid utgången av 2004 fanns 23 644 personer anställda inom polisen vilket var en ökning med 582 personer jämfört med 2003. Antalet poliser uppgick till 16 891 och antalet civilanställda till 6 753. Antalet poliser hade därmed ökat med 599 jämfört med 2003 medan antalet civilanställda minskat med 17. Personalkostnaden var 10,8 miljarder kronor vilket är en ökning med 3,2 % jämfört med 2003. Personalkostnaderna är 72 % av polisens totala verksamhetskostnad. Det är en ökning med 3,2 procentenheter jämfört med 2003.

Under 2004 lämnade 361 poliser och 1 156 civilanställda sin anställning med ålderspension eller av andra anledningar. Det innebar 510 personer fler än 2003. 52 poliser utnyttjade möjligheten att tidigarelägga sin pensionsavgång, dvs. 44 färre än föregående år.

Åldersstrukturen för poliser var fortsatt hög med en medelålder på 46 år, men varierade kraftigt mellan myndigheterna. Nivån var densamma som för 2003. Den lägsta medelåldern finns i Stockholm och Uppsala med 44 år och den högsta i Värmland med 50 år.

Under 2004 antogs 1 056 studerande till polisutbildningen och därmed ökade antalet ut-

bildningsplatser med 216 jämfört med 2003. 96 av eleverna studerade på den distansutbildning som bedrevs vid ett antal polismyndigheter.

Inom polisen prioriteras utbildningar som upprätthåller och vidareutvecklar kärnkompetensen, exempelvis förhørs-, förundersöknings- och taktikutbildning. Rikspolisstyrelsen har som ett led i polismyndigheternas omställningsarbete uppdragit åt Växjö universitet att genomföra en tiopoängs distanskurs i brottsutredning för civilanställda inom polisen. 50 personer påbörjade sådan utbildning under läsåret 2004/05. Målet är att de studerande skall förvärva grundläggande kunskaper för att kunna genomföra brottsutredningar. I syfte att öka integreringen av det internationella polisarbetet i den nationella polisverksamheten har ett 60-tal svenska poliser deltagit i den Europeiska polisakademins fortbildningsprogram.

Chefs- och ledarskapsutbildningar har genomförts på flera håll under året. I syfte att finna framtida lämpliga ledare finns olika former av chefsprogram, exempelvis programmet ”Chef 2005” i Skåne.

Polisen arbetar ständigt med att anpassa arbetstiderna till verksamhetens behov. Andelen poliser som arbetade periodplanerat ökade kraftigt under 2004 och uppgick till 44 %, vilket var en ökning med 11 procentenheter jämfört med föregående år.

Övertiden uppgick under 2004 till drygt 930 000 timmar och minskade därmed för tredje året i rad. Minskningen var cirka 70 000 timmar jämfört med 2003 vilket motsvarar cirka 45 årsarbetskrafter.

Analys och slutsatser

Regeringens mål att utbilda 4 000 nya poliser under mandatperioden kommer att uppfyllas. Den sammanlagda utbildningstakten är uppe i cirka 1 000 poliser per år. Satsningen på polisen har resulterat i att antalet ökar för femte året i rad och nu uppgår till över 17 300 poliser. Det är en ökning med över 1 200 och innebär ett betydande resurstillskott för polisorganisationen.

Ökningen fortsätter och enligt Rikspolisstyrelsens prognoser kommer det att finnas fler än 18 000 poliser i december 2007. En viktig fråga i sammanhanget är hur den långsiktiga bemaningen inom polisen skall se ut och antalet studerande på grundutbildningen måste naturligtvis anpassas till det behov som finns av nya poliser.

Den höga medelåldern, framförallt på vissa orter, gör det nödvändigt att polisen arbetar med olika åtgärder för att underlätta kommande generationsväxling. Det är en stor tillgång för polisverksamheten att det finns äldre och mer erfarna poliser som kan bidra till verksamheten med sin erfarenhet. Samtidigt står det klart att med en förnygring av poliskåren öppnas också för ett mer modernt arbetssätt inom polisen. Inom polisen finns planer på ett projekt för systematisk kunskapsöverföring mellan äldre och yngre poliser.

Omställningsutbildning till poliser av civilanställda inom polisen och andra statligt anställda, t.ex. inom försvarsmakten, är positivt för staten som arbetsgivare och ligger i linje med en aktiv kompetensförsörjning.

Polisutbildningen är populär och antalet sökande till utbildningen fortsätter att öka. Till den senaste utbildningsomgången var antalet sökande drygt 6 000 personer. Polisutbildningen i dess nuvarande form har sett likadan ut sedan 1998 och det finns skäl att se över utbildningen. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Antalet civilanställda har ökat med drygt 500 under den senaste femårsperioden. Enligt Rikspolisstyrelsens prognoser kommer antalet för nästkommande tre år att minska. Det handlar då framför allt om civilanställda med administrativa uppgifter. Minskningen hänger samman med effektiviseringsarbetet. Samtidigt kommer ett behov att uppstå för nya civilanställda med specialistkompetens eller sådana uppgifter som idag utförs av poliser men som civilanställda kan utföra i stället. Regeringen ser positivt på att poliser därigenom kan frigöras för att användas för mer renodlade polisiära arbetsuppgifter.

Det är positivt att andelen periodplanerad arbetstid ökat. Betydelsen är stor av att personalen har möjlighet till delaktighet vid planering av arbetstidernas förläggning, inte minst ur hälsosynpunkt. Periodplanerad arbetstid ger också goda effekter för verksamheten samtidigt som det minskar kostnaderna för övertidersättning. Regeringen ser naturligtvis positivt på att övertiden har minskat flera år i rad och förutsätter att polisen fortsätter att verksamhetsanpassa arbetstiderna.

Ledarskapets betydelse för verksamheten är stort. Regeringen ser därför positivt på de olika utvecklingsprogram som finns för dem som redan är chefer och de åtgärder som polisen vidtar för att finna lämpliga framtida chefer. Rege-

ringen ser det som angeläget att polisen fortsätter utveckla ledarskapet. Detta arbete ligger självklart inom ramen för Rikspolisstyrelsens ordinarie uppdrag.

Åklagarväsendet

Åklagarmyndigheten

Resultat

Inom åklagarorganisationen fanns vid 2004 års utgång 748 anställda åklagare och 316 administratörer. Antalet åklagare hade därmed ökat med 30 jämfört med 2003, medan antalet administratörer minskat med 3. Antalet anställda var således totalt 1 064 personer. Åldersstrukturen var i huvudsak densamma 2004 som under de närmast föregående åren.

Åklagarmyndighetens mål för kompetensförsörjningen i ett längre perspektiv är balans mellan kvinnliga och manliga åklagare och chefer, en ökning av antalet män i kategorin administratörer samt en ökning av antalet medarbetare med annan etnisk och kulturell bakgrund än den svenska. Ett viktigt mål är också utvecklingen av kompetens genom ett omfattande utbildningsprogram samt genom utvecklingen av en lärande organisation.

Åklagarmyndigheten betonar i årsredovisningen att den viktigaste åtgärden under 2004 för att säkerställa kompetensförsörjningen var inrättandet av den nya myndigheten. De utvecklingscentrum som inrättats bidrar till en ökad specialistkompetens.

Riksåklagaren införde 2003 en ny rekryteringsprocess för aspirantantagningen. Syftet var bl.a. att skapa större enhetlighet vid rekryteringen. Under våren 2004 gjordes en omfattande utvärdering av rekryteringsprocessen och en del förändringar gjordes, bl. a. av kravprofilen samt av vilka test som de sökande genomgår. Den nya strukturerade processen ger ett bättre beslutsunderlag vid rekryteringen samt ett underlag för den individuella kompetens- och karriärplaneringen. Aspirantantagningen har även utvärderats med avseende på om det fanns några könskillnader i resultaten efter genomgångna arbetspsykologiska test och intervjuer. Några sådana skillnader har inte konstaterats.

Samtliga åklagare som är anställda inom myndigheten erbjuds en individuell karriärplanering som syftar till att klarlägga varje åklagares indivi-

duella önskemål om bl.a. verksamhetsinriktning och kompetensutveckling.

Under 2004 gjordes även en översyn av chefsrekryteringen. En ny kravprofil för chefer har utarbetats utifrån de nya krav som ställs på cheferna i den nya organisationen. Den nya kravprofilen tar också sikte på att även vice chefsåklagare bör rekryteras enligt samma krav för att kunna utgöra en del av åklagarkammarens ledning. Kravprofilen innebär att större vikt läggs vid ledaregenskaper jämfört med tidigare.

Analys och slutsatser

Åklagarmyndigheten har under flera år lagt ned ett omfattande arbete på att skapa system för personal- och kompetensförsörjning. Enligt regeringens bedömning fungerar dessa system i dag väl. Regeringen ser även positivt på de utbildningsinsatser som genomförts och planeras. En förutsättning för att verksamheten vid åklagarkamrarna skall kunna utvecklas positivt är att cheferna inom myndigheten har tillräcklig kompetens när det gäller ledarskap, verksamhetsstyrning och arbetsmiljö.

Ekobrottsmyndigheten

Resultat

Vid utgången av 2004 var sammanlagt 425 personer anställda eller placerade vid Ekobrottsmyndigheten. En ökning av antalet anställda har skett främst beroende på särskilda rekryteringsinsatser inom åklagar- och polisgrupperna. Av det totala antalet personer som arbetade vid myndigheten var 83 åklagare och 183 poliser. Genomsnittsåldern vid myndigheten var 49 år jämfört med 52 år under 2003. Sänkningen av genomsnittsåldern kan till största delen förklaras av den förhållandevis omfattande rekryteringen under 2004.

Ekobrottsmyndigheten har byggt upp ett kursprogram som vänder sig till alla personalkategorier inom myndigheten. Kurserna vänder sig också till åklagare, poliser och revisorer utanför Ekobrottsmyndigheten samt till utredare vid Skattebrottsenheterna och övriga samverkande myndigheter. Under 2004 har 321 personer deltagit i myndighetens kursverksamhet.

I syfte att ytterligare säkra kompetensförsörjningen inom Ekobrottsmyndigheten har en arbetsgrupp under senare delen av 2004 arbetat med frågor om hur myndigheten skall behålla

och rekrytera de främsta inom respektive yrkesgrupp i framtiden. Resultatet redovisades i december 2004 och under 2005 kommer ett arbete med att skapa och implementera en gemensam personalpolitik och personalförsörjningsplan påbörjas. Arbetet kommer att innefatta planer och riktlinjer för bl.a. kompetensutveckling, karriärutveckling och löneutveckling.

Analys och slutsatser

Ekobrottsmyndigheten har under 2004 arbetat med frågor som rör personal- och kompetensförsörjning. Det är angeläget att detta arbete fortsätter, särskilt med tanke på den generationsväxling som Ekobrottsmyndigheten har framför sig.

Regeringen ser positivt på de utbildningsinsatser som myndigheten genomfört under 2004. Det är viktigt att ytterligare åtgärder vidtas på detta område för att vidareutveckla den kompetens som finns vid myndigheten.

Domstolsväsendet

Resultat

Under 2004 var antalet tillsvidareanställd personal inom domstolsväsendet 4 862 vilket motsvarar en minskning på nära 5 % jämfört med föregående år. Sett till antalet årsarbetskrafter motsvarar minskningen drygt 7 % jämfört med föregående år. Antalet ordinarie domare minskade under året med 45 personer, eller 72 årsarbetskrafter. Skillnaden mellan antal och årsarbetskrafter består i att flera domare har fått delpension. Antalet icke ordinarie domare har minskat med nästan 4 %. Trenden med ett reducerat antal notaries har fortsatt under 2004. Minskningen motsvarar ca 10 % jämfört med föregående år. Kategorin övrig personal har sedan 2003 minskat med nära 4 %.

Domstolsväsendets åldersstruktur visar på en hög medelålder inom samtliga personalgrupper. Det kommer att bli stora pensionsavgångar under åren 2005 till 2011. Med en återbesättning av framför allt yngre personal med hög kompetens kan kompetensförsörjningen säkras och åldersstrukturen förändras på önskvärd sätt. Domstolsverket arbetar aktivt med generationsväxlingen.

Domstolsväsendets kompetensutveckling är ett prioriterat område. Med hänsyn till resursläget har man dock under 2004 fått göra priorite-

ringar mellan viktiga insatser på kompetensutvecklingsområdet. De obligatoriska utbildningarna för tingsnotaries, fiskaler och nyutnämnda domare samt den återkommande utbildningen för domare, föredragande och domstolssekreterare har genomförts som planerat. Även programmet för länsrättsnotaries har i stora delar genomförts. Därutöver har utbildning tillhandahållits för olika grupper inom områdena jämställdhet, integration och mångfald, trafficking, FN:s konventioner, bemötande i domstol samt hedersrelaterat våld i nära relationer.

Under 2004 har några domstolar påbörjat arbete med att göra en kompetensanalys på hela eller delar av personalen. Ledarutvecklingen fortsätter och arbetet med att ta fram program för fler grupper fortskrider. Under 2004 har Domstolsverket vidare påbörjat en satsning på de interna lärarna.

Analys och slutsatser

Domstolsväsendet står inför en omfattande generationsväxling. Vidare medför regeringens förslag om en ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden ett omfattande behov av nyrekrytering av såväl domare som föredragande och domstolssekreterare till de berörda domstolarna. Det är viktigt att Domstolsverket arbetar med att säkerställa den framtida kompetensförsörjningen.

Domstolsväsendet är som kunskapsorganisation beroende av kontinuerlig satsning på kompetensutveckling. Det är angeläget att Domstolsverkets arbete med att utveckla och bibehålla kompetensen inom domstolsväsendet fortsätter.

Kriminalvården

Resultat

Under 2004 var det genomsnittliga antalet årsarbetskrafter inom kriminalvården drygt 7 900. En ökning med 2,5 % jämfört med 2003, då motsvarande antal var drygt 7 700. Ökningen är framför allt en effekt av det höga platsutnyttjandet som har krävt ökade personalresurser.

Kriminalvården införde 2002 en grundläggande kriminalvårdsutbildning innefattande tre delar, central kriminalvårdsintroduktion, högskolekurs i samhälls- och beteendevetenskap samt kriminalvårdsspecifik utbildning. För 2004 var målet att nyanställda med klientkontakt

skulle få den centrala introduktionen inom sex månader.

Under 2004 har 517 medarbetare genomgått den centrala introduktionen. 634 medarbetare har genomgått högskoledelen samt den kriminalvårdsspecifika delen av utbildningen. Trots att andelen medarbetare som genomgått den grundläggande kriminalvårdsutbildningen är hög är det fortfarande kö till utbildningen vid de lokala kriminalvårdsmyndigheterna. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen beror detta bl.a. på svårigheten att rekrytera vikarier för dem som skall genomgå utbildningen samt svårigheter att hantera kostnaderna för vikarier.

Utöver den grundläggande kriminalvårdsutbildningen har på central nivå genomförts fortbildning för medarbetare, med en anställningstid överstigande fem år. 31 chefer har gått en chefs- och ledarutbildning anordnad i samarbete med Göteborgs universitet. Under senare delen av 2004 har ett projekt startats med syfte att utveckla kriminalvårdens chefsförsörjningsprocess i sin helhet. Syftet är att en ny struktur för chefsförsörjning skall införas samtidigt som kriminalvården blir en myndighet.

Analys och slutsatser

Kriminalvårdens personal utgör en mycket viktig resurs. Det är därför viktigt att den har en relevant och tillräcklig utbildning för det arbete som skall utföras. Det är viktigt att personalen ges de rätta verktygen för att kunna bedriva en effektiv kriminalvård. Som en del i kriminalvårdens effektiviseringsarbete ses även personalutbildningen över. För att förbättra möjligheterna för kriminalvården att rekrytera personal med lämplig utbildning, kommer regeringen inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen att ge AMS i uppdrag att använda 500 platser för utbildning i behandlingsarbete med inriktning mot kriminalvård, skola och behandlingshem.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Resultat

Under 2004 har det totala antalet årsarbetskrafter vid BRÅ uppgått till 61, vilket är en ökning med två jämfört med 2002. I många av BRÅ:s projekt krävs kortare anställningar för kodningsarbete, intervjuundersökningar och enklare resultatsammanställningar. Det innebär att personalomsättningen blir hög. Under 2004 har totalt

42 personer anställts och 25 personer slutat. Av dem hade tre haft fasta anställningar och fem haft tidsbegränsade anställningar på mer än ett år. Övriga 17 hade haft tidsbegränsade anställningar på i snitt två månader.

BRÅ avser inte att utöka organisationen under åren 2005 till 2007. Därför kommer myndigheten endast att göra ersättningsrekryteringar. BRÅ kommer dock liksom tidigare att för kortare tidsperioder behöva anställa personal med stödkompetens för kodningsarbete och enklare resultatsammanställningar i forskningsprojekt.

Analys och slutsatser

Karaktären på myndighetens arbete som i hög grad bedrivs i projektform gör att myndigheten har mycket tillfälligt anställd personal. Det är därför rimligt att omsättningen är något högre än i övriga staten. För en myndighet som är så kunskapsinriktad är det emellertid viktigt att personalen besitter erfarenhet. Regeringen avser att noga följa hur myndigheten verkar för att minska den höga omsättningen av personal.

Rättsmedicinalverket

Vid utgången av 2004 hade Rättsmedicinalverket 353 personer tillsvidare eller tidsbegränsat anställda (totalt 313 årsarbetskrafter). Medelåldern inom verket är relativt hög, 46 år.

Rättsmedicinalverket är en myndighet vars uppgifter kräver hög kompetens. Det råder stor konkurrens om välutbildad personal bland flertalet yrkeskategorier som verket årligen är i behov av att kunna rekrytera. På grund av pensionsavgångar har och kommer verket att förlora betydande kompetens under de närmaste åren.

Framför allt på rättsläkarsidan är problemen besvärande. För att säkra kompetensförsörjningen av rättsläkare har Rättsmedicinalverket bl.a. infört s.k. prova-på-perioder för läkare som inte är färdiga för specialistutbildning. En strategi för rekrytering av rättsläkare har tagits fram i syfte att så snart som möjligt uppnå beslutad bemanningsnorm. Ett antal rättsläkare är under specialistutbildning. Vidare har en försöksverksamhet med en ny personalkategori, rättsmedicinska utredare, efter utvärdering permanentats. Detta leder till en avlastning för rättsläkarna.

Analys och slutsatser

Rättsmedicinalverket arbetar aktivt med att tillförsäkra personal- och kompetensförsörjningen

inom verksamheten. Ett flertal olika åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med den besvärliga personalsituationen inom den rättsmedicinska verksamheten. Insatserna har också givit resultat. Flera nya rättsläkare har rekryterats de senaste åren och vidare har läkarna avlastats från vissa uppgifter genom den nya personalkategorin rättsmedicinska utredare. Det är viktigt att Rättsmedicinalverket fortsätter sitt arbete med dessa frågor.

Brottsoffermyndigheten

Resultat

Under 2004 hade Brottsoffermyndigheten 41 årsarbetskrafter, vilket är oförändrat med året innan. Medelåldern vid myndigheten är 35 år. Andelen akademiker är 90 %, varav merparten är jurister. Personalomsättningen vid myndigheten var 16 %. Motsvarande siffra för staten som helhet är 10 %. Liksom tidigare år är det stora variationer på personalomsättningen mellan olika kompetens kategorier. Den största rörligheten finns bland de yngre medarbetarna med kärn- och stödkompetens. Myndigheten bedriver regelbunden kompetensutveckling för personalen. Under året var antalet utbildningsdagar i genomsnitt 3,5 per anställd.

Analys och slutsatser

Regeringen kan konstatera att personalomsättningen vid myndigheten är högre än för staten som helhet. Omsättningen är störst bland de yngre medarbetarna. Dessa befinner sig i stor utsträckning i början av sin karriär och det är rimligt att de går vidare till annan anställning. Med hänsyn till Brottsoffermyndighetens goda verksamhetsresultat tycks inte den höga personalomsättningen utgöra något problem för verksamheten. Det utesluter dock inte att den något höga personalomsättningen kan få konsekvenser för myndighetens framtida kompetensförsörjning. Myndigheten bör därför vara medveten om detta potentiella problem och ta hänsyn till detta vid utformningen av myndighetens kompetensstrategi.

Miljöledning

Polisorganisationen

Resultat

För 2004 fastställdes som övergripande miljömål för Rikspolisstyrelsen att den negativa miljöpåverkan av polisens verksamhet skall minska. Det övergripande målet är nytt för året och ingår i Rikspolisstyrelsens verksamhetsplan. Rikspolisstyrelsen har inte reviderat miljöutredningen eller miljöpolicyen.

Varje arbetsenhet vid RPS har utifrån det övergripande miljömålet i verksamhetsplanen tagit fram sina detaljerade miljömål. De ingår i verksamhetsplanen. Årligen sätts det nya mål vid arbetsenheterna och därmed sker ständiga förbättringar. Rikspolisstyrelsen har noterat flera positiva förändringar, både för styrelsen och för polismyndigheterna samt för Statens kriminaltekniska laboratorium.

Analys och slutsatser

Rikspolisstyrelsens miljöledningsarbete under året uppfyller väl de krav man kan ställa på organisationen. Det är naturligtvis angeläget att detta arbete även i framtiden bedrivs i samma omfattning.

Åklagarmyndigheten

Resultat

Åklagarmyndighetens miljöredovisning för 2004 innehåller bl.a. myndighetens miljöpolicy samt en relativt utförlig beskrivning av hur miljöledningsarbetet bedrivits under 2004. Det bör särskilt noteras att Åklagarmyndighetens miljöledningsarbete är integrerat i det dagliga och löpande arbetet.

Analys och slutsatser

Det miljöledningsarbete som bedrivits under året uppfyller de krav som rimligen kan ställas på Åklagarmyndigheten. Det är naturligtvis angeläget att detta arbete även i framtiden bedrivs i samma omfattning och utvecklas i takt med förändringar i omvärlden.

Ekobrottsmyndigheten

Resultat

Ekobrottsmyndigheten har redovisat sitt miljöledningsarbete enligt de riktlinjer som miljödepartementet lämnat. Av redovisningen framgår att åtgärder vidtagits för att uppnå de miljömål som har uppställts för myndigheten.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att miljöledningsarbetet fortsätter och att myndigheten strävar mot att uppnå de uppställda miljömålen.

Domstolsväsendet

Resultat

Domstolsverket har i februari 2005 redovisat sitt miljöledningsarbete. Av redovisningen framgår bl.a. att arbetet med att uppfylla de inom verket uppställda miljömålen har fortsatt under 2004. Det är fråga om att minska elförbrukningen, att minska utsläppen av växthusgaser vid tjänstesor och att minska pappersförbrukningen.

Analys och slutsatser

Domstolsverkets miljöledningsarbete under året uppfyller väl de krav man kan ställa på organisationen. Det är angeläget att verkets miljöledningsarbete fortsätter.

Kriminalvården

Resultat

Kriminalvården har i februari 2005 redovisat sitt miljöledningsarbete. Av redovisningen framgår att inget aktivt miljöarbete har bedrivits under året. På grund av stora personalförändringar i den lokala organisationen finns i dag lokala samordnare som saknar basala kunskaper inom miljöledningsområdet. Utbildningsbehovet för dessa och för övrig personal är stort men har under året inte kunnat prioriteras.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att den återuppbyggnad av miljöledningsarbetet som redovisats föregående år fortsätter. Kriminalvården måste öka ansträngningarna för att kunna bedriva ett effektivt miljöledningsarbete under 2006.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Resultat

BRÅ har i februari 2004 redovisat sitt miljöledningsarbete. Av redovisningen framgår att myndigheten har uppnått sina miljömål avseende pappersåtervinning. Beträffande förbrukning av pappersmuggar har målet till mer än hälften uppnåtts. Målet att minska pappersförbrukningen och elförbrukningen har inte uppnåtts.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att myndighetens miljöledningsarbete fortsätter.

Rättsmedicinalverket

Resultat

Rättsmedicinalverket har redovisat verkets miljöledningsarbete. Av redovisningen framgår att verket arbetar med att införa miljöledningssystem i verksamheten.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att arbetet med att införa miljöledningssystem i verksamheten fortsätter.

Brottsoffermyndigheten

Resultat

Brottsoffermyndigheten har genomfört en miljöutredning och har en formulerad miljöpolicy. Ingen miljöledningsutbildning har genomförts under året. Myndigheten har uppnått sina miljömål avseende pappersförbrukning och minskad energiförbrukning.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att miljöledningsarbetet fortsätter.

Rikspolisstyrelsens roll

Resultat

Under 2004 har Rikspolisstyrelsen genomfört ett projekt med syfte att utveckla polisens resultatrapporter (PRR). Syftet har varit att förändra polisens resultatredovisning så att den på ett tydligare sätt visar resultatet för enskilda po-

lismyndigheter och så att möjligheten att jämföra polismyndigheterna med varandra ökar.

Rikspolisstyrelsen har sedan flera år tillbaka bedrivit ett förändringsarbete som går ut på att utveckla och höja kvaliteten i verksamheten samt frigöra resurser för kärnverksamheten genom att bl.a. samordna olika verksamheter ur ett nationellt perspektiv. Förändringsarbetet delas in i tre olika utvecklingsområden.

Det första innefattar åtgärder som leder till kostnadsminskningar, t.ex. ett nationellt kontaktcentrum, gemensam ekonomi- och personaladministrativ hantering samt samordnad drift och teknik inom IT-området.

Det andra utvecklingsområdet innefattar åtgärder som leder till att högre kvalitet uppnås, t.ex. samordning av kommunikationscentraler, ny arbetsmetodik inom brottsutredningsverksamheten samt samordnad kriminalteknik.

Det tredje utvecklingsområdet innefattar kompetenshöjande åtgärder, t.ex. polistaktisk vidareutveckling samt en nationell vidareutbildning och chefsutveckling. Ett flertal av dessa utvecklingsprojekt, t.ex. nationellt kontaktcentrum och samordnad drift och teknik på IT-området, har avslutats och verksamheten har inarbetats i polisens linjeorganisation.

Rikspolisstyrelsen har under våren 2005 dragit upp riktlinjerna för polisens fortsatta utvecklingsarbete. Styrningen av polisens verksamhet skall förbättras genom att strategier och prioriteringar skall tydliggöras och genom att en satsning görs på ledarskapsfrågor. Kärnverksamheten kommer att effektiviseras genom förändrade metoder för polisens brottsförebyggande och brottsutredande arbete. Det framtida metod-, teknik- och kompetensutvecklingsarbetet kommer att bedrivas utifrån en långsiktig och samlad utvecklingsplan. Utvecklade metoder och system skall införas vid samtliga polismyndigheter på ett systematiskt och enhetligt sätt. Som ett led i detta förändringsarbete anpassas även Rikspolisstyrelsens verksamhet och organisation.

Det första konkreta uttrycket för polisens nya sätt att bedriva utvecklingsarbete utgörs av Rikspolisstyrelsens och polismyndigheternas kraftsamling för att bekämpa mängdbrott som har redogjorts för i tidigare avsnitt.

Analys och slutsatser

Rikspolisstyrelsen har genom sin roll som central förvaltningsmyndighet för polisorganisatio-

nen ett övergripande ansvar för att regeringens politik får genomslag i den verksamhet som bedrivs i polismyndigheterna. Inom ramen för den rollen är det nu viktigt att Rikspolisstyrelsen ser till att de stora satsningar som regeringen har gjort på polisen leder till tydliga förbättringar av verksamhetsresultatet.

Regeringens möjligheter att bedöma om verksamheten förbättras förutsätter tillgång till en ändamålsenlig resultatinformation. Det är därför positivt att Rikspolisstyrelsen genom PRR har utvecklat resultatinformationen så att regeringen på ett bättre sätt kan följa upp polismyndigheternas resultat.

Det är även positivt att Rikspolisstyrelsens förändringsarbete för att höja kvaliteten i verksamheten samt frigöra resurser för kärnverksamheten utvecklas. Mot bakgrund av regeringens ambition att polisens verksamhet fortlöpande skall effektiviseras är det angeläget att Rikspolisstyrelsen kan synliggöra de positiva effekter som förändringsarbetet leder till. Polisen skall i allt större utsträckning dra fördel av att det i Sverige endast finns en polisorganisation. I regleringsbrevet för 2005 har Rikspolisstyrelsen fått i uppdrag att senast den 1 november 2005 redovisa en bedömning av vilket resultatet av det förändringsarbetet beräknas bli och när detta uppkommer.

Polisen arbetar ständigt med utveckling. En del av den utveckling som bedrivs är på lång sikt. När det tar lång tid innan resultatet av ett utvecklingsarbete är helt implementerat i organisationen bör polisen sätta upp etappmål för att löpande kunna redovisa resultatet mot dem.

Rikspolisstyrelsen har under våren 2005 inlett ett förändringsarbete där strategier och prioriteringar skall tydliggöras. Regeringen ser med tillförsikt fram emot resultatet av detta förändringsarbete. Det är även positivt att Rikspolisstyrelsen, inom t.ex. mängdbrottsprojektet, arbetar med att ta fram verktyg som polismyndigheterna kan använda i sitt dagliga arbete.

Rikspolisstyrelsens övergripande ansvar gäller naturligtvis även övriga områden, t.ex. jämställdhet och etnisk mångfald. Dessa områden har redogjorts för i tidigare avsnitt.

3.6 Revisionens iakttagelser

3.6.1 Polisväsendet

Polisorganisationen

Riksrevisionen har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2004 avseende polisen.

Säkerhetspolisen

Riksrevisionen har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2004 avseende Säkerhetspolisen.

3.6.2 Åklagarväsendet

Åklagarorganisationen

Riksrevisionen har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2004 avseende åklagarorganisationen.

Ekobrottsmyndigheten

Riksrevisionen har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2004 avseende Ekobrottsmyndigheten.

3.6.3 Domstolsväsendet

Riksrevisionen har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2004 avseende domstolsväsendet.

3.6.4 Kriminalvården

Årlig revision

Riksrevisionen har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2004 avseende Kriminalvårdsverket.

Effektivitetsrevision

I mars 2004 redovisade Riksrevisionen rapporten Återfall i brott eller anpassning i samhället – uppföljning av kriminalvårdens klienter (RIR 2004:5). Riksrevisionen har granskat vilka svagheter och brister som finns i uppföljningen av

kriminalvårdens klienter när det gäller målen att minska återfall i brott samt att främja klienternas anpassning i samhället. Riksrevisionen anser bl.a. att kriminalvården behöver utveckla återfallstatistiken. Uppföljningen kopplas inte till de insatser som klienterna varit föremål för – varken på individnivå eller per frivårdsdistrikt. Det medför i sin tur att resultaten inte kan kopplas till kriminalvårdens insatser. Vidare föreslår Riksrevisionen att regeringen ställer utökade och preciserade krav på myndighetens återrapportering när det gäller uppföljningen av i vad mån målen har uppnåtts. Regeringen anser att det är viktigt att gjorda insatser på ett tydligt sätt kan kopplas till uppnådda resultat. Regeringen har därför i regleringsbrevet för 2005 uppdragit åt Kriminalvårdsstyrelsen att, efter samråd med Brottsförebyggande rådet, utveckla mätinstrument för jämförelser såväl mellan myndigheter i kriminalvården som mellan insatser under verkställigheten, s.k. benchmarking.

3.6.5 Övriga myndigheter

Brottsförebyggande rådet

Riksrevisionen har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2004 avseende Brottsförebyggande rådet.

Rättsmedicinalverket

Riksrevisionen har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2004 avseende Rättsmedicinalverket.

Gentekniknämnden

Riksrevisionen har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2004 avseende Gentekniknämnden.

Brottsoffermyndigheten

Riksrevisionen har i revisionsberättelsen för 2004 avseende Brottsoffermyndigheten lämnat en invändning mot ledningens förvaltning. Brottsoffermyndigheten (BrOM) har överskridit anslagskrediten för anslag 4:11 Ersättning för

skador på grund av brott med 2 138 000 kronor. Då det i brottskadelagen (1978:413) och brottskadeförordningen (1978:653) inte finns någon reglering om när utbetalningar av brottskadeersättning måste göras har BrOM, enligt Riksrevisionen, haft möjlighet att under året vidta lämpliga åtgärder i verksamheten för att undvika ett anslagsöverskridande. BrOM har dock i avsikt av regeringsbeslut om tillräcklig medelstilldelning inte vidtagit sådana åtgärder i verksamheten i syfte att förhindra ett anslagsöverskridande. BrOM har i och med anslags-

överskridandet överträtt sina befogenheter genom att förbruka mer medel än vad regeringen tilldelat för ändamålet. Justitiedepartementet har i den löpande dialogen med myndigheten understrukit vikten av att de av riksdagen beslutade anslagen inte överskrids och att åtgärder vidtas i tid för att undvika eventuella överskridanden. Regeringen utgår ifrån att myndigheten förbättrar sina metoder för uppföljning av utgiftsutvecklingen för anslaget.

3.7 Budgetförslag

Tabell 3.8 Utgiftsutveckling 1994–2005

<i>Miljoner koronar</i>	Utfall 1994/95	Utfall 1996	Utfall 1997	Utfall 1998	Utfall 1999	Utfall 2000	Utfall 2001	Utfall 2002	Utfall 2003	Utfall 2004	Prognos 2005
4:1 Polisorganisa- tionen	10 561 ⁹	10 733 ⁹	10 877	10 760	11 402	12 017	12 461	13 006	13 691	14 195	14 806
4:2 Säkerhets- polisen	465 ¹²	476 ¹²	458	529	513	559	539	534	576	594	636
4:3 Åklagar- myndigheten	603 ¹	660 ¹	660	584	609	713	732	767	780	812	838
4:4 Ekobrotts- myndigheten	-	-	-	157	220	281	297	303	319	342	338
4:5 Domstols- väsendet m.m.	2 880 ³	2 889 ³	2 954	3 063	3 113	3 339	3 468	3 730	3 862	3 862	4 078
4:6 Kriminalvården	3 620 ⁴	3 752 ⁴	3 816	3 866	3 957	3 883	4 073	4 448	4 939	5 072	5 407
4:7 Brottsföre- byggande rådet	23 ⁵	33 ⁵	36	39	44	50	58	51	53	64	59
4:8 Rättsmedici- nalverket	149 ⁶	170 ⁶	176	172	170	185	197	209	215	217	225
4:9 Genteknik- nämnden	1 ¹⁰	2 ¹⁰	3	3	2	3	3	3	3	3	3
4:10 Brottsoffer- myndigheten	6 ⁷	9 ⁷	10	11	14	16	19	23	23	22	27
4:11 Ersättning för skador på grund av brott	42 ⁸	58 ⁸	61	48	64	64	75	78	76	84	93
4:12 Rättshjälps- kostnader m.m.	869 ²	843 ²	803	831	755	784	805	862	934	1 005	1 128
4:13 Kostnader för vissa skadereg- leringar m.m.	-	-	-	-	-	15	16	22	29	22	31
4:14 Avgifter till vissa interna- tionella samman- slutningar	3 ¹¹	2 ¹¹	1	8	6	2	7	8	8	8	3
4:15 Bidrag till lokalt brottsföre- byggande arbete	-	0	0	7	14	9	7	8	6	10	7

Överensstämmer utnyttjade anslag inte med nuvarande anslagsbenämning anges i fotnoterna huvudtitel, littera och nummer för de utnyttjade anslagen.

¹II C1+C2, ²II F1, ³II D1+D2+F2+F3+F4+F5, ⁴II E1+E2, ⁵II G5, ⁶V F7, ⁷II G3, ⁸II G4, ⁹II B1+B3+B4+B5, ¹⁰II G6, ¹¹II A4, ¹²II B2

4:1 Polisorganisationen

Tabell 3.9 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	14 194 894	Anslags- sparande	378 880
2004	Utfall	14 194 894		
2005	Anslag	14 960 135 ¹	Utgifts- prognos	14 805 777
2006	Förslag	15 674 018		
2007	Beräknat	16 669 566 ²		
2008	Beräknat	16 955 745 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/05:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 16 407 506 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 16 407 506 tkr i 2006 års prisnivå.

Anslaget finansierar polismyndigheternas, Statens kriminaltekniska laboratoriums och Rikspolisstyrelsens verksamhet.

Polisorganisationens anslagssparande har under 2004 ökat från drygt 8 miljoner kronor till närmare 380 miljoner kronor. Anslagssparandet utgörs framför allt av upplupna kostnader, t.ex. retroaktiva löneutbetalningar. Allt anslagssparande utom 50 miljoner kronor har ställts till regeringens disposition.

Polisens anslagsförbrukning 2004 ökade med drygt 500 miljoner kronor jämfört med 2003. Merparten av ökningen bestod av ökade personalkostnader bl.a. till följd av personalökningar och avtalsenliga löneökningar.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Polisens avgiftsbelagda verksamhet omfattar framför allt passhantering, stämningssmannadelgivning, tillståndsgivning samt kontorsservice och liknande tjänster till andra myndigheter i och kring kvarteret Kronoberg i Stockholm. Avgifterna för passhantering beräknas uppgå till 470 miljoner kronor och de disponeras av polisen. Övriga avgiftsintäkter som disponeras av polisen är:

- 84 miljoner kronor för nationella ID kort,
- 55 miljoner kronor för kontorsservice och liknande tjänster i och kring kvarteret Kronoberg i Stockholm,
- 30 miljoner kronor för stämningssmannadelgivning,
- 25 miljoner kronor för tjänsteexport,
- 15 miljoner kronor för Polishögskolan,
- 4 miljoner kronor för utbildning av ordningsvakter,

- 4 miljoner kronor för Statens kriminaltekniska laboratorium,
- 0,7 miljoner kronor för kontroll av väktarhundar och
- 29 miljoner kronor för övriga avgifter.

Polisen disponerar dessutom övriga inkomster såsom bidrag, ersättning från Ekobrottsmyndigheten, ränteintäkter och reavinster på sålda inventarier och försäkringsersättningar på sammanlagt 250 miljoner kronor.

Sammanlagt beräknas polisen få disponera avgiftsintäkter och andra inkomster än anslag på 966,7 miljoner kronor.

Avgifterna för tillståndsgivning och Riksbankens penningtransporter levereras in på inkomsttitel i statsbudgeten och de beräknas uppgå till 38 miljoner kronor respektive 2 miljoner kronor. Dessutom beräknas polisen leverera in 436 miljoner kronor för bötesmedel samt 15 miljoner kronor för övrigt som inte får disponeras på inkomsttitel i statsbudgeten.

Tabell 3.10 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2004	41 000	260 000	260 000	0
Prognos 2005	40 000	326 000	326 000	0
Budget 2006	40 000	584 000	584 000	0

Tabell 3.11 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (Intäkt - kostnad)
Utfall 2004	124 200	124 200	0
(varav tjänsteexport)	(22 000)	(22 000)	(0)
Prognos 2005	129 700	129 700	0
(varav tjänsteexport)	(25 000)	(25 000)	(0)
Budget 2006	118 700	118 700	0
(varav tjänsteexport)	(25 000)	(25 000)	(0)

Regeringens överväganden

Regeringens satsningar på polisen har lett till att polisorganisationen har en ekonomi i balans. Kraven är dock även fortsättningsvis stora på att polisen skall arbeta aktivt med att effektivisera resursutnyttjandet.

Enligt regeringens och samarbetspartiernas överenskommelse "Hundratjugoen punkter för ett tryggare, rättvisare och grönare Sverige" skall 4 000 nya poliser utbildas under mandatperioden. För att bl.a. finansiera denna satsning föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2005 att polisens anslag skulle öka med 100 000 000 kronor 2005. Regeringen aviserade tillskott på 475 000 000 kronor 2006 och 1 175 000 000 kronor 2007. Satsningen skall användas till att öka antalet poliser och i övrigt göra satsningar på bekämpning av de inre hoten. Polisen skall ges möjlighet att utveckla verksamheten så att den kännetecknas av ett långsiktigt perspektiv och ett underrättelselett arbetssätt med ett brottsförebyggande syfte. Kvaliteten i brottsutredningarna skall höjas så att uppklaringen och lagföringen ökar.

Polisens insatser mot människohandeln behöver förstärkas. Av polisorganisationens anslag skall därför minst 10 000 000 kronor årligen användas till att bekämpa människohandeln under åren 2004–2006.

För att finansiera ett gemensamt system för radiokommunikation för skydd och säkerhet minskas polisens anslag med 45 000 000 kronor 2006. Medlen förs till anslaget 7:6 *Gemensam radiokommunikation för skydd och säkerhet* under utgiftsområde 6.

I propositionen Några frågor om ordningslagen (prop. 2003/04:174) föreslås att länsstyrelserna från polismyndigheterna bl.a. skall överta prövningen av vissa ansökningar om tillstånd till tävling på väg med fordon. Regeringen har i propositionen angivit att länsstyrelserna skall tillföras resurser för sitt arbete. Fr.o.m. 2005 överfördes 375 000 kronor. Därutöver förs fr.o.m. 2006 ytterligare 125 000 kronor från polisens anslag till anslag 32:1 *Länsstyrelserna m.m.* under utgiftsområde 18.

I propositionen Åtgärder mot missbruk av stiftelser (prop. 2004/05:50) föreslås att stiftelseregistret skall innehålla uppgift om revisor. Förslaget beräknas leda till visst merarbete för länsstyrelserna. För 2006 förs därför 200 000 kronor från polisens anslag till anslag 32:1 *Länsstyrelserna m.m.* under utgiftsområde 18.

Rikspolisstyrelsen har tidigare haft en polisrådgivare i New York. Ansvaret för polisrådgivaren flyttas från 1 november 2005 till Regeringskansliet. För att finansiera tjänsten förs 2 500 000 kronor från polisens anslag till anslaget

90:5 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1.

I propositionen Ny ordning för utfärdande av rättsintyg (prop. 2004/05:64) föreslås att polisen skall betala för de rättsintyg som Rättsmedicinalverket utfärdar. För att finansiera detta förs 5 000 000 kronor till polisens anslag från anslaget 4:8 *Rättsmedicinalverket*.

Anslaget minskas med 89 761 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % för anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 15 674 018 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Polisorganisationen* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 16 669 566 000 kronor respektive 16 955 745 000 kronor.

Tabell 3.12 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:1 Polisorganisationen

Tusental kronor			
	2006	2007	2008
Anvisat 2005¹	14 960 135	14 960 135	14 960 135
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	311 469	555 387	821 754
Beslut	330 239	1 035 514	1 053 291
Överföring till/från andra anslag	72 175	118 531	120 566
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	15 674 018	16 669 566	16 955 745

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:2 Säkerhetspolisen

Tabell 3.13 Anslagsutveckling

Tusental kronor				
År	Utfall		Anslags-sparande	
2004	Utfall	593 784		3 973
2005	Anslag	644 975 ¹	Utgifts-prognos	636 205
2006	Förslag	698 631		
2007	Beräknat	712 999 ²		
2008	Beräknat	724 581 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/05:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 702 255 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 702 255 tkr i 2006 års prisnivå.

Från anslaget finansieras Säkerhetspolisens verksamhet.

Säkerhetspolisens anslagssparande har under 2004 ökat från 1,7 miljoner kronor till 4 miljoner kronor. Anslagssparandet har ställts till regeringens disposition.

Regeringens överväganden

Säkerhetspolisens hade vid utgången av 2004 en budget i balans, men kraven är fortsatt stora på att Säkerhetspolisens skall arbeta aktivt med att effektivisera resursutnyttjandet.

Säkerhetspolisens utgifter för personskyddet för rikets högsta ledning har ökat under de senaste åren. Säkerhetspolisens anslag ökades därför i 2005 års budgetproposition med 50 000 000 kronor 2005. Regeringen aviserade tillskott på 75 000 000 kronor 2006 och 100 000 000 kronor 2007.

Riksdagsvalet 2006 föranleder säkerhetshöjande insatser. Säkerhetspolisens behöver därför tillföras ytterligare resurser. Anslaget ökas med 21 000 000 kronor engångsvis 2006.

För att minska administrationen övertar Regeringskansliet kostnadsansvaret för bevakning av Sagerska husen. För att finansiera detta förs 2 630 000 kronor från Säkerhetspolisens till anslag 90:5 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1.

Säkerhetspolisens övertar kostnadsansvaret för skyddsåtgärder för statsråden och deras bostäder. För att finansiera detta förs 500 000 kronor till Säkerhetspolisens anslag från anslaget 90:5 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1.

Anslaget minskas med 3 870 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % för anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 698 631 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Säkerhetspolisens* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 712 999 000 kronor respektive 724 581 000 kronor.

Tabell 3.14 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:2 Säkerhetspolisens

Tusental kronor			
	2006	2007	2008
Anvisat 2005¹	644 975	644 975	644 975
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	13 656	23 733	34 596
Beslut	42 130	46 454	47 208
Överföring till/från andra anslag	-2 130	-2 163	-2 198
Övrigt	0	0	0
Förslag/beräknat anslag	698 631	712 999	724 581

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:3 Åklagarmyndigheten

Tabell 3.15 Anslagsutveckling

Tusental kronor				
2004	Utfall	812 346	Anslags-sparande	15 769
2005	Anslag	848 935 ¹	Utgifts-prognos	837 528
2006	Förslag	862 424		
2007	Beräknat	900 575 ²		
2008	Beräknat	915 136 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/2005:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 887 049 tkr i 2006 års prinsnivå.

³ Motsvarar 887 049 tkr i 2006 års prinsnivå.

Anslaget finansierar Åklagarmyndighetens verksamhet. Åklagarmyndigheten bildades den 1 januari 2005 genom att Riksåklagaren och de sex regionala åklagarmyndigheterna slogs samman till en myndighet. Anslaget har bytt namn från Åklagarorganisationen till Åklagarmyndigheten. Målet med organisationsförändringen är en effektiv och rättssäker lagföring av dem som begått brott.

Vid utgången av 2004 hade åklagarorganisationen ett anslagssparande på knappt 16 miljoner kronor. Anslagssparandet har ställts till regeringens disposition.

Regeringens överväganden

Ärendetillströmningen har ökat under de senaste åren samtidigt som ärendena har blivit mer komplicerade. För att Åklagarmyndigheten skall

kunna hantera den ökande ärendetillströmningen med bibehållen kvalitet föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2005 att anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2005. Regeringen aviserade samtidigt tillskott på 25 000 000 kronor för 2006 och 50 000 000 kronor 2007.

Anslaget minskas med 5 093 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädesvis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att anslaget för 2006 fastställs till 862 424 000 kronor. Åren 2007 och 2008 beräknas anslaget till 900 575 000 kronor respektive 915 136 000 kronor.

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:3 Åklagarorganisationen

Tusental kronor

	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	848 935	848 935	848 935
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	18 615	31 844	46 085
Beslut	-5 093	19 829	20 150
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	862 424	900 575	915 136

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:4 Ekobrottsmyndigheten

Tabell 3.17 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	341 550	Anslags-sparande	-451
2004	Utfall	341 550	Anslags-sparande	-451
2005	Anslag	343 698 ¹	Utgifts-prognos	338 449
2006	Förslag	350 429		
2007	Beräknat	366 019 ²		
2008	Beräknat	373 763 ³		

¹ Inklusivt tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/2005:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 359 263 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 359 263 tkr i 2006 års prisnivå

Anslaget finansierar Ekobrottsmyndighetens verksamhet.

Regeringens överväganden

Inflödet av ärenden till Ekobrottsmyndigheten har ökat flera år i rad samtidigt som ärendena har blivit mer komplicerade.

Ekobrottsmyndigheten skall från och med den 1 juli 2005 utreda marknadsmissbruk i samband med handel med finansiella instrument. För detta ändamål ökades Ekobrottsmyndighetens anslag på tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition med 1 500 000 kronor och från och med 2006 ökas anslaget med 2 500 000 kronor. Finansiering sker genom att det under utgiftsområde 2 Samhälls-ekonomi och finansförvaltning uppförda anslaget 2:1 *Finansinspektionen* minskas med motsvarande belopp.

För att Ekobrottsmyndigheten skall kunna bedriva verksamheten med bibehållen kvalitet föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2005 att anslaget ökas med 4 000 000 kronor 2005. Regeringen aviserade samtidigt tillskott på 4 000 000 kronor för 2006 och 13 000 000 kronor 2007.

Anslaget minskas med 2 053 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädesvis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Regeringen föreslår att 350 429 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Ekobrottsmyndigheten* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 366 019 000 kronor respektive 373 763 000 kronor.

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:4 Ekobrottsmyndigheten

Miljoner kronor

	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	342 198	342 198	342 198
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	7 784	14 366	21 910
Beslut	-2 053	6 908	7 055
Överföring till/från andra anslag	2 500	2 547	2 601
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	350 429	366 019	373 763

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:5 Domstolsväsendet m.m.

Tabell 3.19 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2004	Utfall	3 868 042	Anslags- sparande	-63 594
2005	Anslag	4 231 980 ¹	Utgifts- prognos	4 078 400
2006	Förslag	4 074 140		
2007	Beräknat	4 245 603 ²		
2008	Beräknat	4 284 774 ³		

¹ Inklusivt tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/2005:FiU21), varav 120 mnkr för förberedelsekostnader inför de nya arbetsuppgifterna med ny instans- och processordning för utlännings- och medborgarskapsärenden, och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 4 177 124 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 4 142 124 tkr i 2006 års prisnivå.

Anslaget finansierar domstolarnas, hyres- och arrendenämndernas, Rättshjälpsmyndighetens samt Domstolsverkets verksamhet. Från anslaget finansieras till och med 2005 även utgifter för bevisning, parter, tolk och god man, förvaltararvoden m.m. i konkurser, ersättning till likvidatorer och bouppteckningsförrättare, m.m.

Under 2004 förbrukade 4:5 *Domstolsväsendet m.m.* 48,5 miljoner kronor mer än vad som anslagits vilket har lett till att anslagskrediten utnyttjats med 63,6 miljoner kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.20 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras
Utfall 2004	72 295	18 584
Prognos 2005	76 000	19 000
Budget 2006	76 000	19 000

Under 2006 beräknas domstolsväsendet att leverera in avgifter till inkomsttitel på statsbudgeten motsvarande 76 miljoner kronor, varav 40 miljoner kronor utgör ansökningsavgifter, 12 miljoner kronor kungörandeavgifter och 24 miljoner kronor efterbevaknings- och tillsynsavgifter.

Avgiftsinkomster som disponeras, härrör i huvudsak från uthyrning av lokaler och personal, försäljning av kopior och rättsfallpublicering.

Regeringens överväganden

För att domstolarna skall kunna möta den ökande måltillströmningen och för att reformarbetet skall kunna fortgå föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2005 att anslaget skulle ökas med 110 000 000 kronor från 2005 och aviserade samtidigt tillskott på 200 000 000 kronor 2006 och 325 000 000 kronor 2007.

För att kompensera Skatteverket för kostnaderna i samband med överflyttning av ärenden från domstolarna till Skatteverket med anledning av prop. 2004/05:88 Nya regler om dödförklaring överförs 200 000 kronor till utgiftsområde 3, anslaget 3:1 *Skatteverket*.

Som ett resultat av en ändring i lagen om ofentlig upphandling vilken innebär att bl.a. leverantörer får möjlighet att ansöka om överprövning av tilldelningsbeslutet, har domstolsväsendet under senare år fått ytterligare uppgifter. Domstolsväsendet behöver därför tillföras ytterligare resurser. Anslaget 4:5 ökas med 20 000 000 kronor engångsvis 2006.

I regeringens sysselsättningspaket ingår ett förslag för att förbättra arbetsmarknaden för arbetslösa akademiker. Beredningsorganisationen förstärks genom att antalet notarieplatser tillfälligt ökas med 100. För detta ändamål tillförs 4:5 *Domstolsväsendet m.m.* 35 000 000 kronor 2006 och 2007.

Anslagspost 4 *Vissa domstolsutgifter* flyttas från anslag 4:5 *Domstolsväsendet m.m.* till anslag 4:12 *Rättshjälpskostnader m.m.* Med anledning av detta överförs 163 780 000 kronor från anslag 4:5 *Domstolsväsendet m.m.* till anslag 4:12 *Rättshjälpskostnader m.m.*

Anslaget minskas med 24 282 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädesvis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 4 074 140 000 kronor anvisas under anslaget 4:5 *Domstolsväsendet m.m.* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 4 245 603 000 kronor respektive 4 284 774 000 kronor.

Tabell 3.21 Härledning av ramnivån 2006–2008, för 4:5 Domstolsväsendet m.m.

Tusental kronor

	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	4 046 980	4 046 980	4 046 980
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	70 943	138 452	212 760
Beslut	120 718	227 369	195 201
Överföring till/från andra anslag	-164 501	-167 198	-170 166
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 074 140	4 245 603	4 284 774

¹Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

²Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

Domstolarnas yttre organisation

Målsättningen för arbetet med att förändra tingsrättsorganisationen är att – med bibehållen tillgänglighet – skapa möjligheter för en stärkt beredningsorganisation, säkerställa möjligheterna att rekrytera personal, skapa förutsättningar för återkommande kompetensutveckling, öka möjligheterna till specialisering och förbättra den geografiska samordningen med rättsväsendets övriga myndigheter. Riksdagen har ställt sig bakom denna målsättning (skr. 1999/2000:106, bet. 1999/2000:JuU22, rskr. 1999/2000:255).

Sedan 1999 har flertalet tingsrätter berörts av organisationsförändringar. Genomförda förändringar har utvärderats med gott resultat. En närmare beskrivning av utvärderingen och regeringens slutsatser med anledning av denna redovisas i skrivelsen Fortsatt reformering av tingsrättsorganisationen som överlämnades till riksdagen i maj 2003 (skr. 2002/03:126).

Västmanlands tingsrätt

Regeringens bedömning: Västmanlands tingsrätt bör ha kansliort enbart i Västerås. Målsättningen är att genomföra organisationsförändringen senast den 1 november 2007.

Skälen för regeringens bedömning: Västmanlands tingsrätt har kansliorter i Köping, Sala och Västerås.

Domstolsverket har presenterat en rapport om Västmanlands tingsrätts organisation. Rapporten är föranledd av en av Västmanlands tingsrätt upprättad promemoria om vissa problem med tingsrättens nuvarande organisation. I rapporten framhålls att systemet med verksamhet på flera kansliorter medför flera nackdelar för tingsrätten. En geografisk målfördelning skapar administrativt merarbete för att jämna ut arbetsbördan mellan kansliorterna. Framförallt de mindre kanslierna i Köping och Sala är sårbara vid frånvaro. Kanslier på flera orter medför vidare att det är svårare att överblicka och kontrollera verksamheten. En sådan ordning medför också en omfattande dokumenthantering. Dessutom skulle förutsättningarna för att införa effektivare målhandläggning förbättras om verksamheten koncentrerades till en kansliort. Enligt rapporten bör Västmanlands tingsrätts kansliorter i Köping och Sala dras in.

Domstolsverket har remissbehandlat rapporten. Flertalet remissinstanser – bl.a. Svea hovrätt, Västmanlands tingsrätt, rättsväsendets övriga myndigheter, Länsstyrelsen i Västmanlands län och Sveriges Domareförbund – tillstyrker eller lämnar rapportens förslag utan erinran. Negativa till förslaget är bl.a. Arboga, Kungsörs, Köpings och Sala kommuner samt Nämndemännens Riksförbund.

Enligt Domstolsverkets förslag till regeringen bör de delar av Västmanlands tingsrätts verksamhet som bedrivs vid kanslierna i Köping och Sala avvecklas så att tingsrätten därefter har kansli endast i Västerås.

Den utvärdering av tidigare tingsrättsammanslagningar som genomförts av Utredningen om utvärdering av vissa förändringar i tingsrättsorganisationen redovisas i ett betänkande från 2003 (SOU 2003:5). I betänkandet uttalar utredningen att den s.k. flerortsmodellen är behäftad med en rad nackdelar. Enligt utredningen motverkas de mål som regeringen har ställt upp för organisationsförändringarna, utom det som avser tillgänglighet, av att tingsrätter har kansli på mer än en ort. Därtill blir kostnaden för verksamheten högre än vid en fullt ut genomförd sammanläggning.

Mot bakgrund av utredningens uttalanden har regeringen redovisat bedömningen att flerortsmodellen i framtiden bör användas endast om det är särskilt påkallat av omständigheterna i det enskilda fallet eller om det föreligger regionalpolitiska, arbetsmarknadspolitiska eller andra lik-

nande skäl (skr. 2002/03:126 s. 15). Beträffande de tingsrätter som redan hade flera kansliorter uttalade regeringen att verksamheten måste få prövas ytterligare någon tid innan man tar ställning till om flerortsmodellen kan leva kvar.

Med hänsyn till vad som framkommit om verksamheten vid Västmanlands tingsrätt instämmer regeringen i bedömningen att Västmanlands tingsrätt endast bör ha kansliort i Västerås. Organisationsförändringen bör genomföras när tingsrätten kan ta lokaler i anspråk i Västerås för den verksamhet som för närvarande bedrivs i Köping och Sala, dock senast den 1 november 2007.

4:6 Kriminalvården

Tabell 3.22 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2004	Utfall	5 072 345	Anslags- sparande	-419 866
2005	Anslag	5 390 693 ¹	Utgifts- prognos	5 407 000
2006	Förslag	5 729 965		
2007	Beräknat	6 175 099 ²		
2008	Beräknat	6 286 611 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/05:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 6 074 249 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 6 074 249 tkr i 2006 års prisnivå.

Anslaget finansierar Kriminalvårdsverkets verksamhet. Transporttjänstens verksamhet finansieras under detta anslag till den del denna inte avser utlandstransporter inom Migrationsverkets ansvarsområde. Anslaget finansierar även Kriminalvårdsnämndens verksamhet och ersättning åt ledamöter m.fl. i övervakningsnämnderna. Regeringen har i propositionen Kriminalvården – en myndighet föreslagit att myndigheterna inom Kriminalvårdsverket från den 1 januari 2006 skall organiseras som en myndighet (prop. 2004/05:176).

Under 2004 förbrukade kriminalvården 31 miljoner kronor mer än vad som anslagits för verksamheten vilket har lett till att utnyttjandet av anslagskrediten har ökat. Vid budgetårets slut hade anslagskrediten utnyttjats med 420 miljoner kronor.

Regeringen har på tilläggsbudget i samband med denna proposition föreslagit att anslaget skall ökas med 400 000 000 miljoner kronor. Tillskottet skall användas till åtgärder för att lösa

den besvärliga beläggningssituationen vid anstalter och häkten. Enligt Kriminalvårdsstyrelsens prognos för innevarande år kommer kriminalvården, trots tillskottet, att behöva utnyttja anslagskrediten.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Kriminalvården disponerar inkomster från arbetsdriften inom kriminalvården. För arbetsdriften gäller inte kravet på full kostnadstäckning. Det ekonomiska målet är att intäkterna till 50 % skall täcka de direkta kostnaderna för arbetsdriften.

Av 5 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll framgår att dömda som deltar i försöksverksamheten skall betala en avgift. Avgiften uppgår till 50 kronor per dag, dock högst 6 000 kronor. Avgiften skall betalas i förskott till Kriminalvårdsstyrelsen för att därefter kvartalsvis tillföras brottsofferfonden.

Tabell 3.23 Avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter som inte får disponeras/ Intensivövervakning	Intäkter som får disponeras/ Arbetsdrift
Utfall 2004	2 234	126 143
Prognos 2005	2 700	126 000
Budget 2006	3 000	131 000

Regeringens överväganden

Sverige har det senaste decenniet haft en av Europas snabbast växande fångpopulationer vilket har medfört att beläggningen inom anstalter och häkten har ökat. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen beror det ökade platsbehovet bl.a. på att fler intagna har långa strafftider och på lagstiftning om senarelagd villkorlig frigivning. Kriminalvårdens ekonomiska situation är till följd av den ökade medelbeläggningen ansträngd.

För att möta dessa volymökningar har regeringen tillfört verksamheten betydande tillskott de senaste åren. I budgetpropositionen för 2005 föreslog regeringen att anslaget skulle tillföras 430 000 000 kronor från 2005 och aviserade samtidigt resursförstärkningar på 680 000 000 kronor från 2006 och 1 030 000 000 kronor från 2007. Tillskotten skall framför allt användas till den pågående platsutbyggnaden, till att förbättra

säkerheten och till en fortsatt narkotikasatsning. Regeringen anser dock att ytterligare tillskott är nödvändiga. Kriminalvården tillförs därför 400 000 000 kronor från 2006. Med denna höjning av ramanslaget samt det tillskott som kriminalvården föreslås få för innevarande år kommer kriminalvårdens ekonomiska situation att förbättras avsevärt. Tillskotten gör det möjligt för kriminalvården att fullfölja den planerade platsutbyggnaden samt att i övrigt utveckla verksamheten i fråga om säkerhet, behandling och sysselsättning. I den av riksdagen beslutade propositionen Vårt framtida försvar (prop. 2004/05:5, bet. 2004/05:FöU5, rskr. 2004/05:143) aviserade regeringen bland annat att kriminalvårdsanläggningar skall inrättas i Östersund och Arvidsjaur.

Under 2006 kommer kriminalvården att medges en normal anslagskredit på 3 %. Regeringen vill i detta sammanhang understryka betydelsen av att det effektiviseringsarbete som pågår inom organisationen fullföljs och vidareutvecklas.

Av anslaget skall 40 000 000 kronor användas till en fortsättning på den särskilda narkotikasatsningen inom kriminalvården under 2006.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 5 729 965 000 kronor anvisas under anslaget 4:6 *Kriminalvården* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 6 175 099 000 kronor respektive 6 286 611 000 kronor.

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:6 Kriminalvården

Tusental kronor			
	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	4 990 693	4 990 693	4 990 693
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	89 272	173 615	266 873
Beslut	650 000	1 010 792	1 029 045
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	5 729 965	6 175 099	6 286 611

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:7 Brottsförebyggande rådet

Tabell 3.25 Anslagsutveckling

Tusental kronor				
2004	Utfall	63 928	Anslags-sparande	2 165
2005	Anslag	59 550 ¹	Utgifts-prognos	58 658
2006	Förslag	60 116		
2007	Beräknat	61 413 ²		
2008	Beräknat	62 836 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/05:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 60 116 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 60 116 tkr i 2006 års prisnivå.

Anslaget finansierar Brottsförebyggande rådets (BRÅ) förvaltningsutgifter samt utgifter för medlingsverksamhet.

Under 2004 förbrukade BRÅ 5 miljoner kronor mer än vad som anslagits för verksamheten. För att täcka utgifterna har myndigheten använt en del av sitt anslagssparande. En betydande del av anslagssparandet var in-tecknat för olika medlingsprojekt som beviljats bidrag under 2003 men där utbetalningen skedde först under 2004. Vid budgetårets slut uppgick anslagssparandet till 2,2 miljoner kronor. Merparten av anslagssparandet avser anslagsmedel avsatta för medlingsverksamhet. Närmare 1,6 miljoner kronor av anslagssparandet har ställts till regeringens disposition.

Regeringens överväganden

Regeringens prioriteringar när det gäller det brottsförebyggande arbetet ligger fast. Anslaget har beräknats så att BRÅ skall kunna fortsätta bedriva verksamheten med nuvarande omfattning.

BRÅ har sedan 2003 haft regeringens uppdrag att fördela finansieringsbidrag till medlingsverksamhet samt svara för frågor om utbildning, metodutveckling och kvalitetssäkring inom området. I anslagsberäkningen ingår 12 000 000 för medlingsverksamhet under 2006.

Anslaget minskas med 357 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädesvis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 60 116 000 kronor anvisas under anslaget 4:7 *Brottsförebyggande rådet* för 2006. För

2007 och 2008 beräknas anslaget till 61 413 000 kronor respektive 62 836 000 kronor.

Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	59 550	59 550	59 550
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	923	2 228	3 659
Beslut	-357	-365	-373
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	60 116	61 413	62 836

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:8 Rättsmedicinalverket

Tabell 3.27 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2004	Utfall	216 506		Anslags-sparande	-47
2005	Anslag	228 571 ¹		Utgifts-prognos	225 401
2006	Förslag	227 312			
2007	Beräknat	242 989 ²			
2008	Beräknat	247 230 ³			

¹ Inklusivt tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/2005:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 239 121 tkr i 2006 års prislivå.

³ Motsvarar 239 121 tkr i 2006 års prislivå..

Anslaget finansierar Rättsmedicinalverkets verksamhet.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Rättsmedicinalverket bedriver avgiftsbelagd verksamhet inom rättskemi och rättsgenetik.

Tabell 3.28 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2004	-	16 736	17 209	-473
Prognos 2005	-	16 000	16 500	-500
Budget 2006	-	16 000	17 500	-1 500

Tabell 3.29 Uppdragsverksamhet. Rättskemi

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2004	24 680	23 128	1 552
Prognos 2005	22 000	22 000	0
Budget 2006	23 000	25 000	-2 000

Inom den rättsgenetiska verksamheten finns ett ackumulerat överskott som nu kompenseras uppdragsgivarna genom lägre avgifter. Prognosen för 2005 och 2006 för den rättsgenetiska verksamheten visar därför på ett underskott. Budgeten beräknas vara i balans 2008 och inom Rättsmedicinalverket pågår en anpassning av kostnaderna till den lägre intäktsnivå som kommer att gälla framöver. Även inom den rättskemiska verksamheten finns ett överskott. Överskottet har tillkommit genom att intäkterna ökat till följd av ökad efterfrågan på Rättsmedicinalverkets tjänster. Verket beräknar att kostnaderna för den rättskemiska uppdragsverksamheten kommer att öka och överskottet balanseras genom att avgifterna hålls oförändrade under de närmaste åren.

Regeringens överväganden

Efterfrågan på Rättsmedicinalverkets tjänster har under de senaste åren ökat kraftigt. Verket har genomfört strukturåtgärder och rationaliseringar för att möta den ökade efterfrågan. Rättsmedicinalverket har som en följd av flodvågskatastrofen i Syd- och Sydostasien i december 2004 bedrivit ett omfattande identifieringsarbete vilket har påverkat den ordinarie verksamheten. Regeringen kommer att fortsätta att noga följa myndighetens verksamheter och vid behov återkomma med åtgärder.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2005 att anslaget 2005 ökas med 10 000 000 kronor och aviserade resursförstärkningar på

10 000 000 kronor 2006 och 22 000 000 kronor 2007.

I propositionen Ny ordning för utfärdande av rättsintyg (prop. 2004/05:64) föreslogs att polisen skall betala avgift för de rättsintyg som Rättsmedicinalverket utfärdar. Riksdagen har godtagit förslaget, och den nya lagen träder i kraft den 1 januari 2006. Av den anledningen överförs 5 000 000 kronor från Rättsmedicinalverkets anslag till anslaget 4:1 *Polisorganisationen*.

Anslaget minskas med 1 371 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädevis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Regeringen föreslår att 227 312 000 kronor anvisas under anslaget 4:8 *Rättsmedicinalverket* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 242 989 000 kronor respektive 247 230 000 kronor.

Tabell 3.30 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	228 571	228 571	228 571
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	5 112	8 892	13 037
Beslut	-1 371	10 607	10 792
Överföring till/från andra anslag	-5 000	-5 081	-5 170
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	227 312	242 989	247 230

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:9 Gentekniknämnden

Tabell 3.31 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Övrigt
2004	Utfall	2 916		139
2005	Anslag	3 796 ¹	Utgifts-prognos	3 396
2006	Förslag	3 843		
2007	Beräknat	3 908 ²		
2008	Beräknat	3 980 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/2005:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 3 843 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 843 tkr i 2006 års prisnivå.

Anslaget finansierar Gentekniknämndens verksamhet. Nämnden skall bl.a. följa den nationella och internationella utvecklingen på genteknikområdet, bevaka de etiska frågorna inom gentekniken samt bedriva rådgivande och upplysningsverksamhet.

Under 2004 förbrukade Gentekniknämnden 2 916 000 kronor vilket är mindre än vad som anslagits för verksamheten. Vid budgetårets slut uppgick anslagssparandet till 139 000 kronor. Anslagssparandet har ställts till regeringens disposition.

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 23 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädevis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 3 843 000 kronor anvisas under anslaget 4:9 *Gentekniknämnden* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 3 908 000 kronor respektive 3 980 000 kronor.

Tabell 3.32 Härledning av ramnivån 2006–2008, för 4:9 Gentekniknämnden

Tusental kronor

	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	3 796	3 796	3 796
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	70	135	208
Beslut	-23	-23	-24
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 843	3 908	3 980

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:10 Brottsoffermyndigheten

Tabell 3.33 Anslagsutveckling

Tusental kronor				
2004	Utfall	22 147	Anslags- sparande	2 273
2005	Anslag	27 012 ¹	Utgifts- prognos	26 649
2006	Förslag	27 449		
2007	Beräknat	29 890 ²		
2008	Beräknat	30 408 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/05:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 29 417 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 29 417 tkr i 2006 års prisnivå.

Anslaget finansierar Brottsoffermyndighetens förvaltningsutgifter.

Under 2004 förbrukade Brottsoffermyndigheten 1,7 miljoner kronor mindre än vad som anslagits för verksamheten. Vid budgetårets slut uppgick anslagssparandet till 2,3 miljoner kronor. Anslagssparandet har ställts till regeringens disposition.

Regeringens överväganden

Under de senaste åren har antalet ansökningar om brottsskadeersättning ökat kraftigt och enligt Brottsoffermyndigheten förväntas antalet ärenden fortsätta att öka. Myndigheten har tillförts betydande resursförstärkningar för att kunna möta dessa volymökningar. I budgetpropositionen för 2005 föreslog regeringen att anslaget skulle tillföras 4 000 000 kronor från 2005 och aviserade samtidigt resursförstärkningar på 6 000 000 kronor från 2007.

Anslaget minskas med 162 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädesvis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 27 449 000 kronor anvisas under anslaget 4:10 *Brottsoffermyndigheten* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 29 890 000 kronor respektive 30 408 000 kronor.

Tabell 3.34 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:10 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor			
	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	27 012	27 012	27 012
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	599	1 043	1 529
Beslut	-162	1 835	1 867
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	27 449	29 890	30 408

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tabell 3.35 Anslagsutveckling

Tusental kronor				
2004	Utfall	84 123	Anslags- sparande	-5 836
2005	Anslag	98 978 ¹	Utgifts- prognos	92 600
2006	Förslag	83 474		
2007	Beräknat	89 474 ²		
2008	Beräknat	89 474 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/05:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 89 474 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 89 474 tkr i 2006 års prisnivå.

Från anslaget betalas ersättning av statsmedel enligt brottsskadelagen (1978:413) för skador på grund av brott. Utgifterna på anslaget styrs av antalet beviljade ansökningar och brottsskadeersättningens storlek. Anslaget disponeras av Brottsoffermyndigheten.

Under 2004 förbrukades 9,1 miljoner kronor mer än vad som anslagits för verksamheten. För att täcka utgifterna har dels anslagssparandet använts men även anslagskrediten. Vid budgetårets slut var anslagskrediten utnyttjad med 5,8 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Utgifterna för skador på grund av brott har ökat under senare år. Summan av de ersättningar som kommer att betalas ut innevarande år bedöms

inte rymmas inom anvisat anslag. Regeringen har därför på tilläggsbudget i samband med denna proposition föreslagit att anslaget ökas med 15 000 000 kronor.

I budgetpropositionen för 2005 föreslog regeringen att anslaget skulle tillföras 10 000 000 kronor från 2005 och aviserade samtidigt re-sursförstärkningar på 16 000 000 kronor från 2007. Brottsoffermyndigheten bedömer att tillströmningen av ansökningar om brottskadeersättning och därmed även utgifterna kommer att fortsätta att öka de närmaste åren. Regeringen avser att noga följa utgiftsutvecklingen för detta anslag.

Anslaget minskas med 504 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädesvis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 83 474 000 kronor anvisas under anslaget 4:11 *Ersättning för skador på grund av brott* för 2006. För 2007 beräknas anslaget till 89 474 000 kronor och för 2008 till 89 474 000 kronor.

Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor			
	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	83 978	83 978	83 978
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	0	0	0
Beslut	-504	5 496	5 496
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	83 474	89 474	89 474

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:12 Rättshjälpkostnader m.m.

Tabell 3.37 Anslagsutveckling

Tusental kronor				
2004	Utfall	1 004 799	Anslags-sparande	-55 890
2005	Anslag	1 081 532 ¹	Utgifts-prognos	1 128 400
2006	Förslag	1 199 214		
2007	Beräknat	1 208 708		
2008	Beräknat	1 218 290		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/2005:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

Från anslaget skall betalas de kostnader som enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken, lagen (1988:609) om målsägandebiträde och rättshjälpslagen (1996:1619) skall betalas av allmänna medel. Därutöver skall från anslaget betalas de kostnader som enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde skall betalas av allmänna medel, dock inte sådana kostnader som avser offentligt biträde i ärenden enligt utlänningslagen (1989:529) och lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget finansierar också utgifter för särskilda företrädare för barn enligt 12 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn. Från och med 2006 flyttas anslagsposten *Vissa domstolsutgifter* från anslaget 4:5 till anslaget 4:12 vilket innebär att även utgifter för bevisning, parter, tolk och god man, förvaltararvoden m.m. i konkurser, ersättning till likvidatorer och bouppteckningsförrättare, m.m. betalas från anslaget.

Vidare betalas från anslaget kostnader som hänför sig till internationellt straff- och civilrättsligt samarbete och som inte skall bäras av annan myndighet.

Under 2004 förbrukades mer medel än vad som anslagits, vilket har lett till att utnyttjandet av anslagskrediten har ökat. Vid budgetårets slut hade anslagskrediten utnyttjats med 55,9 miljoner kronor.

Utgifterna på anslaget är regelstyrda och därmed svåra att prognostisera. Under de senaste åren är det främst utgifterna för offentliga försvarare, och målsägandebiträden som har ökat.

De faktorer som styr kostnaderna är framför allt antalet ärenden, ärendenas svårighetsgrad, ersättningsnivån till biträden och offentliga försvarare samt den andel av rättshjälpkostnaderna som betalas av den rättssökande.

Enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken, 27 § rättshjälpslagen, 5 § lagen om målsägandebitråde och 5 § lagen om offentligt bitråde bestämmer regeringen den timkostnadsnorm som ligger till grund för ersättning för arbete på rättshjälpsområdet. Då verksamheten avvecklats vid de allmänna advokatbyråerna har regeringen beslutat att använda timkostnadsnormen för 2000 som bas med omräkning av de olika beståndsdelarna i normen. Timkostnadsnormen för perioden 1 januari 2005 – 31 december 2005 är 1 008 kronor exklusive mervärdesskatt (1 260 kronor inklusive mervärdesskatt).

För närvarande finns det taxor för ersättning till offentliga försvarare och målsägandebiträden i vissa brottmål i tingsrätt och hovrätt (DVFS 2003:7 och 2003:3). Taxorna beslutas av Domstolsverket på grundval av timkostnadsnormen.

Den nuvarande rättshjälpslagen (1996:1619) trädde i kraft den 1 december 1997. Den innebar en mängd förändringar jämfört med den tidigare lagen. Bland annat är rättshjälpen numera generellt subsidiär till rättsskyddet. Det innebär i huvudsak att den som har en rättsskyddsförsäkring som täcker en rättslig tvist skall bekosta den med medel från försäkringen i stället för genom den statliga rättshjälpen. Lagen har inneburit kostnadsänkningar samtidigt som rättshjälpens grundläggande syfte behållits, nämligen att vara ett yttersta skyddsnät för dem som inte kan få rättsligt bistånd på annat sätt.

Reglerna om offentliga försvarare som finns i rättegångsbalken har varit i huvudsak oförändrade sedan 1984. När det gäller målsägandebiträden fattade riksdagen våren 2001 beslut om att utvidga möjligheten för domstol att förordna sådant bitråde (prop. 2000/01:79, bet. 2000/01:JuU20, rskr. 2000/01:20). Utvidgningen innebär att målsägandebitråde kan förordnas vid alla brott varpå fängelse kan följa när förutsättningarna i övrigt är uppfyllda.

Regeringens överväganden

Utvärdering av rättshjälpslagen

I samband med införandet av den nya rättshjälpslagen utlovade regeringen en uppföljning och utvärdering när lagen varit i kraft ett par år. Domstolsverket fick våren 2000 regeringens uppdrag att göra en utvärdering av rättshjälpslagen och föreslå de författningsändringar eller andra åtgärder som borde vidtas enligt verket.

Uppdraget redovisades den 1 oktober 2001 i rapporten *Utvärdering av rättshjälpslagen* (DV-rapport 2001:6). Utvärderingen visade att den nya rättshjälpsreformen i allt väsentligt fallit väl ut. Inga ändringar i rättshjälpslagen föreslogs. Däremot föreslogs bl.a. att åtgärder skall vidtas för att förbättra informationen om rättshjälpslagen. Domstolsverkets förslag har behandlats i prop. 2004/05:41 *Förbättrad kontroll av rättsliga bitrådens ersättningsanspråk, m.m.*, i vilken regeringen gjort bedömningen att det informationsmaterial som finns om rättshjälp behöver förbättras och göras mer tillgängligt för allmänheten. Regeringen avser att ge Domstolsverket i uppdrag att, i samråd med berörda myndigheter och organisationer, vidta åtgärder för att förbättra informationsmaterialet och göra det mer tillgängligt. I nämnda proposition har regeringen vidare gjort bedömningen att det bör göras en ny utvärdering av rättshjälpslagen i syfte att skapa ett fylligare underlag för att bedöma om vilka effekter rättshjälpslagen har haft för enskilda och för att säkerställa att de som bäst behöver rättshjälp också får den. I propositionen anges att en sådan utvärdering bör påbörjas inom några år.

Offentliga försvarare m.m.

Utgifterna för offentliga försvarare har nästan fördubblats de senaste sju åren (från ca 360 mkr 1996 till 661 mkr 2004) och kostnaderna fortsätter att öka med 5–10 % per år. Kostnaderna för offentliga försvarare utgör nu nästan 70 % av rättshjälpsanslaget. Mot denna bakgrund har ett arbete inletts inom Justitiedepartementet som rör ett antal frågor om offentliga försvarare.

Timkostnadsnormen

I Domstolsverkets promemoria *Ny metod för beräkning av timkostnadsnorm* (DV dnr 872-1999), som låg till grund för regeringens beslut att använda timkostnadsnormen för 2000 som bas, angavs att det med jämna mellanrum borde göras uppföljningar av metoden för beräkning av timkostnadsnorm. I regleringsbrevet för budgetåret 2005 gav regeringen Domstolsverket i uppdrag att göra en sådan uppföljning. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2005.

Anslag

För att finansiera överföringen av rätten att överklaga beslut från Domstolsverket till Justitiekanslern (prop. 2004/05:41) överförs 1 900 000 kronor från anslaget 4:12 till anslaget 46:2 *Justitiekanslern*.

Anslagspost 4 *Vissa domstolsutgifter* flyttas från anslag 4:5 *Domstolsväsendet m.m.* till anslag 4:12 *Rättshjälpskostnader m.m.* Med anledning av detta överförs 163 780 000 kronor från anslag 4:5 *Domstolsväsendet m.m.* till anslag 4:12 *Rättshjälpskostnader m.m.*

Som kompensation för ökade priser och timkostnader räknas anslaget upp med 9 377 253 kronor.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 1 199 214 kronor anvisas under anslaget 4:12 *Rättshjälpskostnader m.m.* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 1 208 708 kronor respektive 1 218 290 kronor.

Tabell 3.38 Härledning av ramnivån 2006–2008, för 4:12 Rättshjälpskostnader m.m.

Tusental kronor			
	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	1 027 957	1 027 957	1 027 957
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag	161 880	161 880	161 880
Övrigt	9 377	18 871	28 453
Förslag/beräknat anslag	1 199 214	1 208 708	1 218 290

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

4:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tabell 3.39 Anslagsutveckling

Tusental kronor			
År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2004	Utfall	22 244	1 208
2005	Anslag	31 291 ¹	31 100
2006	Förslag	21 163	
2007	Beräknat	27 163 ²	
2008	Beräknat	27 163 ³	

¹ Inklusivt tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/2005:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

² Motsvarar 27 163 tkr i 2006 års prisnivå.

³ Motsvarar 27 163 tkr i 2006 års prisnivå.

Anslaget används för att finansiera kostnader som uppkommer för staten i samband med vissa skaderegleringar m.m. Dessa kan t.ex. röra ersättning enligt lagen (1974:515) om ersättning vid frihetsinskränkning, ersättning enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder eller skadestånd enligt

bestämmelserna om fel och försummelse vid myndighetsutövning i skadeståndslagen (1972:207). I anslutning till att sådan ersättning utbetalas kan ersättning även utgå för ombuds- och rättegångskostnader. Ersättning till staten för sådana kostnader tillgodoräknas anslaget. Anslaget disponeras av Justitiekanslern.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 21 163 000 kronor anvisas under anslaget 4:13 *Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 27 163 000 kronor respektive 27 163 000 kronor.

Tabell 3.40 Härledning av anslagsnivån 2005–2007, för 4:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor			
	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	21 291	21 291	21 291
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris och löneomräkning ²	0	0	0
Beslut	-128	5 872	5 872
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	21 163	27 163	27 163

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tabell 3.41 Anslagsutveckling

Tusental kronor			
År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2004	Utfall	8 193	949
2005	Anslag	3 600 ¹	3 449
2006	Förslag	3 578	
2007	Beräknat	3 578	
2008	Beräknat	3 578	

¹ Inklusivt tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/2005:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

Från anslaget betalas årsavgifter till Haagkonferensen för internationell privaträtt, Internationella institutet i Rom för unifiering av privaträt-

ten (UNIDROIT), Association Internationale des Hautes Juridictions Administratives, Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi (NSfK) samt Bernunionen (WIPO=World Intellectual Property Organization).

Dessutom betalas från anslaget bidrag till Europeiska institutet för kriminalpolitik (HEUNI) inom ramen för FN:s Crime Prevention and Criminal Justice Fund. Även bidrag till vissa andra internationella sammanslutningar samt internationellt samarbete och forskning med anknytning till Justitiedepartementets område betalas från anslaget.

Regeringens överväganden

Kostnader för Centralmyndighetens internationella straff- och civilrättsliga samarbete skall från och med 1 januari 2005 belasta anslaget 4:12 *Rätts hjälpskostnader m.m.*

Anslaget minskas med 22 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädesvis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Regeringen föreslår att 3 578 000 kronor anvisas under anslaget 4:14 *Avgifter till vissa internationella sammanslutningar* för 2006. För 2007 och 2008 beräknas anslaget till 3 578 000 kronor respektive 3 578 000 kronor.

Tabell 3.42 Härlledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	3 600	3 600	3 600
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-22	-22	-22
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 578	3 578	3 578

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2005 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

4:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tabell 3.43 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2004	Utfall	9 969	Anslags-sparande	24
2005	Anslag	7 200 ¹	Utgifts-prognos	7 103
2006	Förslag	7 157		
2007	Beräknat	7 157		
2008	Beräknat	7 157		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med 2005 års ekonomiska vårproposition (bet. 2004/05:FiU21) och förslag på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2006.

Anslaget används för att stimulera lokalt brottsförebyggande arbete. BRÅ har till uppgift att fördela medel till lokala brottsförebyggande projekt. I detta ingår att samla och sprida kunskap om framgångsrika projekt, följa upp och utveckla projekt samt bidra till att behovet av utbildning tillgodoses. BRÅ belastar anslaget med vissa egna kostnader direkt kopplade till denna verksamhet.

Under 2004 förbrukades 2,8 miljoner kronor mer än vad som anslagits för verksamheten. För att täcka utgifterna har BRÅ utnyttjat anslags-sparandet. En betydande del av anslagssparandet var in-tecknat för olika projekt som beviljats bidrag under 2003 men där utbetalningen skedde först under 2004. Vid budgetårets slut fanns ett mindre anslagssparande som har ställts till regeringens disposition.

Regeringens överväganden

Arbetet med att utveckla och fördjupa verksamheten i de lokala brottsförebyggande råden bör fortsätta. Det är även viktigt med uppföljning och utvärdering av de verksamheter och projekt som beviljas medel. Här har BRÅ en central roll. Regeringen ser därför positivt på att en del av det ekonomiska stödet används till att vetenskapligt följa upp och utvärdera projekt.

Anslaget minskas med 43 000 kronor fr.o.m. 2006 till följd av en generell reduktion med 0,6 % av företrädesvis anslag avsedda för förvaltnings- eller investeringsändamål.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 7 157 000 kronor anvisas under anslaget 4:15 *Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete* för 2006. Samma belopp beräknas för 2007 och 2008.

Tabell 3.44 Härledning av anslagsnivån 2006–2008, för 4:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

	2006	2007	2008
Anvisat 2005 ¹	7 200	7 200	7 200
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-43	-43	-43
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 157	7 157	7 157

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2004 (bet. 2004/05:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

3.8 Kustbevakningen

Kustbevakningen bedriver polisiär övervakning till sjöss och i skärgårdsområden och har även regeringens uppdrag att samordna de civila myndigheternas behov av sjöövervakning och sjöinformation. Verksamheten sker integrerat med myndighetens övriga övervaknings- och tillsynsverksamhet. Målet för verksamheten är att tillförsäkra den enskilde rättstrygghet och rättssäkerhet, att brott skall förhindras samt att de som begått brott identifieras och lagförs. Kustbevakningen har även uppgifter inom ramen för person- och varukontrollen till sjöss vid den svenska delen av EU:s yttre gräns.

Resultat

Under 2004 har Kustbevakningen bedrivit polisiär övervakning till sjöss och i skärgården samt svarat för den sjögående gränskontrollen och kontroll av fritidsbåttrafiken. Myndigheten har under året genomfört ca 46 700 kontroller, varav ca 11,2 % renderat i särskilda åtgärder. Kustbevakningen har vidare implementerat ett system för riskanalys baserat på underrättelser och brottsmisstankar. Arbetet bedöms leda till en minskning av antalet kontroller till fördel för underrättelse- och spaningsarbete för att på så sätt förbättra förmågan att identifiera brottslig verksamhet inom myndighetens verksamhetsområde.

Inom ramen för Kustbevakningens medverkan inom den polisiära övervakningen har verksamhet som leder till att den svenska gränskontrollen till sjöss uppfyller de krav som följer av Schengenregelverket prioriterats. Patrulleringen

av områden mellan gränskontrollerna har haft hög prioritet. Kustbevakningen upprättade 2003 ett nationellt centrum dit sjöfarten skall lämna förhandsanmälningar om ankomst till svensk hamn i enlighet med kraven i Schengenregelverket. Det nationella centrat ansvarar även, efter överenskommelse med Sjöfartsverket, för förhandsanmälningar inom ramen för sjöfartsskyddet. Under 2004 har Kustbevakningen genomfört drygt 512 000 administrativa kontroller av sjötrafiken inom den svenska delen av Schengenområdet. Kustbevakningen har vidare med utgångspunkt från aktuell sjölägesinformation genomfört kontroll av fartyg, vars rörelser avviker från normalbilden.

Kustbevakningen har även fortsatt utvecklingen av myndighetens underrättelseverksamhet avseende brottsmisstankar. Utvecklingen har skett i nära samverkan med Tullverket och polisen och myndigheterna har inrättat ett gemensamt maritimt underrättelsecentrum (MUC). Etableringen av det nya centrat har inneburit att myndigheterna genom samlokalisering får möjlighet att samverka på nära håll i underrättelsearbetet. En utveckling som inneburit förbättrade möjligheter att identifiera kriminella element som verkar inom den maritima sfären. Kustbevakningen har vidare regeringens uppdrag att samordna de civila myndigheternas behov av sjöinformation och sjölägesinformation. Uppdraget kommer att innebära att information från flera olika myndigheter, bl.a. Kustbevakningen, Sjöfartsverket, Fiskeriverket och Försvarsmakten sammanlänkas i ett system. Kustbevakningen har emellertid till regeringen redovisat att upphandlingen av systemet är ca fyra månader försenat.

Inom ramen för Kustbevakningens sjötrafikövervakning påträffas ofta personer misstänkta för andra brott, särskilt nattetid, i skärgårdsområdena kring storstäderna. Genom att omhänderta personer misstänkta för brott medverkar Kustbevakningen till en ökad säkerhet och trygghet till sjöss även utanför den egna myndighetens direkta verksamhetsområde. Myndigheten gör bedömningen att misstänkta sjötrafikbrott allt oftare medför någon form av lagföring. Denna utveckling bedöms bero på förbättrat tekniskt stöd och förbättrade arbetsmetoder inom myndigheten samt en utvecklad analysförmåga som innebär att myndigheten i större utsträckning genomför kontroller på rätt plats, vid rätt tidpunkt.

Sedan två år tillbaka har Kustbevakningen även utredningsansvaret vid illegala utsläpp. Under året har Kustbevakningen fortsatt arbetet med att utveckla förundersökningsfunktionen inom myndigheten och rekryterat ytterligare förundersökningsledare. Vidare har det under senare år blivit allt vanligare att polis- och åklagarmyndigheter begär Kustbevakningens biträde med förundersökningsåtgärder även vid annan brottslighet och en allt större del av Kustbevakningens arbete utgörs av kontroller och brottsutredningar, vilket ger en effektivare brottsbekämpning och en ökad preventiv effekt. Under året har Kustbevakningen även fortsatt att utveckla samverkan med polisen, bl.a. genom att Kustbevakningen stödjer polisen dyk- och transport-resurser.

Kustbevakningen har vidare deltagit i ett antal nationella och internationella gränskontroll operationer bl.a. inom ramen för Baltic Sea Regional Border Control Cooperation Conference (BSRBCCC). Myndigheten har vidare deltagit i det internationella samarbetet avseende bekämpningen av den organiserade brottsligheten och terrorism, bl. a. inom den internationella sjöfartsorganisationen (IMO), BSRBCCC, OPC, Europol och EU.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att den sjögående gränskontrollen uppfyller de krav som följer av den svenska anslutningen till Schengen samt att målet för Kustbevakningens medverkan i den polisiära övervakningen i allt väsentligt uppnåtts.

Arbetet med att förbättra spaningsverksamheten och utbytet av underrättelser är av avgörande betydelse. Regeringen anser därför att inrättandet av ett för Kustbevakningen, Tullverket och polisen gemensamt maritimt underrättelsecentrum (MUC) är en angelägen åtgärd för att utveckla förmågan inom detta område. Regeringen anser vidare att det är viktigt att det pågående samarbetet med Tullverket, polisen och andra berörda myndigheter och institutioner fortsätter att utvecklas. Samarbetet är nödvändigt för att uppnå en effektiv och ändamålsenlig gränskontroll och en effektiv brottsbekämpning. Etableringen av det maritima underrättelsecentrat och det utökade utbytet av brottsmisstankar och underrättelser mellan myndigheterna är en viktig del i denna utveckling. En annan viktig del av utvecklingen inom detta område är Kustbevakningens uppdrag att samordna de civila myndigheternas behov av sjöinformation och sjölägesinformation. För att hantera den stora mängd information det är frågan om kommer Kustbevakningen att driftsätta ett system för sjöövervakning och sjöinformation. Av stor vikt är i detta sammanhang att de samverkande myndigheter som har information, vilken utgör en viktig del av det tilltänkta systemet så snart som möjligt kan leverera denna till Kustbevakningen. Regeringen gör bedömningen att utvecklingen av detta system bör ske skyndsamt i syfte att så snart som möjligt få det automatiserade systemet på plats.

Sjötrafiken är till sin karaktär internationell varför samverkan internationellt alltjämt fortsätter att vara en förutsättning för en effektiv gränskontroll. Det internationella samarbetet är också av stor betydelse för möjligheterna att effektivt bekämpa brottslighet med koppling till sjötrafiken. Regeringen gör därför bedömningen att Kustbevakningen även framgent bör ta en aktiv del i det internationella samarbetet inom området. Av särskilt stor betydelse är samarbetet inom EU och i vårt närområde.